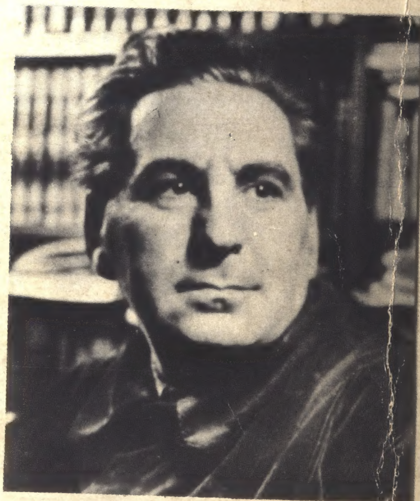
g. călinescu

„Studentul sentimental Felix Sima,... într-o firească și necontenită criză sentimentală și fizică, evoluînd între dragostea platonică de efuziuni mistice și gelozii abstracte pentru Otilia..., primește o magistrală lecție de viață cu riscul dezamăgirilor dar și cu avantajul de a deveni lucid...

...Pascalopol, tip de rafinat, de blazat voluptos, cu rezerve de candoare sufletească, moșierul îndrăgostit de Otilia ascunde o discretă poezie a sentimentelor și o pudică delicatețe a pasiunii lui crepusculare...

...Otilia rămîne într-o penumbră de mister în tot romanul. Enigma ei este însăși feminitatea ei, mereu proaspătă, de un magnetism care diformează și pe avarul Costache și pe cei mai aprigi dușmani ai ei."

POMPILIU CONSTANTINESCU

Vol. I și II lei 10

editura pentru literatură

53

g. călinescu

g. călinescu

enigma otiliei

*

Ilustrația copertei: *M. Orlowski*

g. călinescu

enigma otiliei

ROMAN

PREFAȚĂ DE
PAUL GEORGESCU

1967
EDITURA PENTRU LITERATURĂ

EDIȚIA a II-A

Textul ediției de față este reprodus după: G. Călinescu, *Opere*, vol. III—IV, Editura pentru literatură, 1966

PREFAȚA

După voluminosul studiu de erudiție și înaltă exegeză *Viața lui Mihai Eminescu* (1932), autorul mira spiritele neprevenite publicînd anul următor, 1933, un roman, *Cartea nunții*, în care criticii receptivi ai vremii au văzut o explozie de lirism iar scriitorul însuși o încercare de a se recrea, după o operă erudită și de a se elibera de lirismul congenital, în vederea unei plănuite opere epice — peste cinci ani, în 1938 avea să publice *Enigma Otiliei*. *Cartea nunții* ar fi fost, tot după opinia autorului, un exercițiu liric, la modul elin *(Daphnis și Chloe)*, cu schematism psihologic, descripție de atmosferă etc. În realitate, în povestea de dragoste dintre Jim și Vera, iubire încoronată de căsătorie, miră tocmai absența lirismului, cel puțin sub forma, de nu a pasiunii, a sentimentului; iar „prin haina țipător de modernă, — scria Ov. S. Crohmălniceanu — transpar schemele eterne ale iubirii". Cititorul descoperă azi în *Cartea nunții* un roman clasicist, aplicare a principiilor susținute în 1946 în *Sensul clasicismului*, adică o exemplificare a universalului prin caractere (aș zice, în acest caz, arhetipuri: băiatul și fata), o reprezentare, națională, stilizată a vieții, respingerea documentarului, empiricului, evenimentului, individualului, accidentalului. Evident, spiritul de observație realist funcționează în *Cartea nunții*, numai că natura e subsumată

artei, peisajele devin tablouri, eroii statui, decorul citadin tinde spre geometrie. Capitolele cele mai „balzaciene", din casa cu mătuşi bătrîne, recompun o poezie a vetustului, a destrămării şi pietrificării. Voinţa programatică de clasicism din *Cartea nunţii* (şi implicit a lirismului ei) e unică în romanul românesc iar în proza noastră îşi găseşte, cel mult, corespondenţa în *Pseudokineghetikos.*

Cu *Enigma Otiliei* (1938) asistăm la un triumf (aş zice la o invazie) a realismului în formula balzaciană, pe care marele scriitor o va apăra şi teoretic, fără a se abjura de principiile de bază ale clasicismului. Realismul balzacian, cunoscut şi sub numele de realism-critic, are două valenţe: una romantică (ce se manifestă îndeosebi la Balzac, iar la noi la Filimon, nuvelele istorice ale lui C. Negruzzi sau Odobescu, teatrul lui Hasdeu şi Delavrancea etc.); alta clasică, reprezentată îndeosebi de romanele lui G. Călinescu. Balzacianismul e numele comod al unui fenomen literar universal extrem de complex, pe care nu-l putem analiza aici; sub numele de realism critic a creiat opere excepţionale, dar în epoca noastră este epuizat, steril. Realismul critic face parte din sfera mai largă a realismului, care este etern, şi nu poate fi redus la formula Balzac-Zola, în vigoare în a doua jumătate a secolului trecut. Balzacianismul reprezintă epoca în care individul burghez, feroce şi ahtiat de avere, vrea să răzbată, să parvină, să domine, e o explozie de energetism, violenţă şi individualism — pe care cei mai buni scriitori au denunţat-o. De aici, în roman, conflictele violente, intrigile tenebroase, pasiunile atroce dezlănţuite în jurul zeului epocii, banul; de aici, istoria eroului principal care, pînă la urmă, reuşeşte să triumfe sau e zdrobit. Literar vorbind, balzacianismul e un armistiţiu între clasicism şi romantism, o încercare de asimilare a romantismului de către clasicism ce încerca să se revigoreze. De la clasicism, realismul critic reţine îndeosebi tipologia, adică puterea de a sintetiza individualităţile practic infinite, la

cîteva tipuri permanente, la caractere egale cu ele însele, ideea de conflict central ce creşte pînă la momentul maxim, deznodămîntul, eliminare a excepţionalului şi accidentalului etc.

De la romantism se reţin energetismul, pasionalitatea şi mai ales aşa numita culoare locală: specificul naţional, elementele concrete de epocă şi clasă socială. Mai ales e de subliniat tendinţa de a înlocui conflictele între tipuri eterne prin conflicte sociale, economiceşte determinate. Cu evoluţia socială, evoluează şi romanul realist critic de la Balzac la Zola, adică de la pasiune la descripţie, de la individ la grupuri sociale. În orice caz, înţelegînd natura societăţii capitaliste, Balzac a centrat conflictul romanului asupra averii, a zeului tutelar, banul, introducînd două teme principale (cel puţin) în romanul universal: 1) Tema arivismului, a luptei pentru avere (cu corolarul său, tipul neadaptatului) şi 2) Tema moştenirii, cu toate intrigile şi complicaţiile ce rezultă de aici. Este important să subliniez că, deşi realismul critic a însemnat o epocă extrem de importantă în dezvoltarea romanului, nici realismul, nici romantismul nu pot fi reduse la această etapă de dezvoltare şi că legile romanului extrase din analiza capodoperelor respectivei epoci nu sînt, toate, obligatorii pentru romanul contemporan ce are a reflecta alte structuri economice, alte relaţii sociale. Capodoperele trecutului nu rămîn mai puţin, pentru noi, izvoare de cunoaştere, subiecte de meditaţie, prilej de bucurie estetică

Enigma Otiliei face parte dintre acele opere cu care literatura noastră, pe drept cuvînt, se mîndreşte. Autorul ei, omul de geniu ce a îmbogăţit critica noastră cu *Viaţa şi Opera lui Mihai Eminescu, Viaţa lui Ion Creangă,* monumentala *Istorie a literaturii române* şi atîtea alte lucrări, poetul subtil şi romancierul de forţă şi elevaţie din *Enigma Otiliei* şi *Bietul Ioanide,* e una dintre cele mai proeminente figuri ale culturii române. Continuînd talen-

tul portretistic viu colorat al lui Ghica, și nu fără a se fi hrănit și din alte valori și valențe naționale, G. Călinescu descinde, în *Enigma Otiliei*, direct din *Ciocoii vechi și noi* și romanul *Comănăștenilor*, pe care le continuă la altă treaptă a spiralei și cu mijloace superioare. Dacă un Anton Pann, Ion Ghica și Matei Caragiale dădeau prozei românești citadine scene sugestiv colorate (un oraș cu maidane și haite de cîini de care trebuia să te aperi cu sabia), G. Călinescu, Camil Petrescu și Hortensia Papadat-Bengescu vor fi creatorii adevăratului roman citadin la noi. De altfel acest oraș din 1909, ce apare în *Enigma Otiliei*, pare încă un mare tîrg provincial, cu livezi și case joase, cu atmosferă provincială, sufocantă și limitativă ; marele oraș e pe undeva pe aproape, eroii au tangențe cu el dar nu se integrează ritmului său specific. Analiza romanului trebuie să țină seama de caracterul dual al cărții : clasic și realist. *Enigma Otiliei* se petrece într-un concret social sugestiv, participă la un moment istoric dat, se integrează în structura unei clase și a unei societăți ; în același timp, romanul depășește cu mult zona pitorescului local prin ridicarea indivizilor la scheme tipologice universale. Prin această elevație, personajul, devenit întruchiparea unui viciu sau a unei virtuți, încetează a mai fi individ pentru a deveni categorie umană ; ceea ce, de altfel, G. Călinescu și cerea marei arte, vorbind despre schematismul capodoperelor, adică de esențialitatea lor, de valoarea lor universală tipologic.

În roman există caractere date ce cristalizează în jurul unei trăsături dominante ; această trăsătură acaparantă, definitorie, absoarbe substanța umană a eroului, individualitatea sa, unilateralizîndu-l. Se știe că orice personaj viabil e un raport necesar între individual și general, numai că, inevitabil, accentul cade pe un termen sau pe celălalt. Aici, moș Costache e *Avarul*, Aurica e *Fata bătrînă*, Otilia e *Adolescenta*, Aglae, *„baba absolută"*, iar Stănică Rațiu, *Arivistul demagog* etc. În general vorbind,

G. Călinescu face procesul burgheziei dar, nu atît urmărind-o în relațiile ei sociale, în tranzacțiile ei economice (acest aspect nu lipsește dar e redus la minimum), ci analizînd procesul de alienare produs de proprietatea privată asupra caracterului uman ; el declară patologia țesutului după analiza obiectivă a celulei familiale privite la microscop. Demonstrația psihologică a caracterului social al sentimentelor e condusă cu precizie, interesul economic determină sfintele sentimente familiale ; paternitatea și maternitatea, relațiile dintre frați și surori ca și raporturile colaterale de rudenie sînt surprinse în mecanismul lor economic cu o luciditate analitică tăioasă ; de altfel, întreg conflictul cărții e lupta titanică pentru moștenirea unei case părăsite.

Așadar, clasicist prin tendința spre esență, prin caractere ce cristalizează în jurul unei trăsături dominante, de conflictul clasic și de voința de a creia o tipologie, romanul e puternic marcat de realismul balzacian. Portretist și moralist, G. Călinescu atenuează în *Enigma Otiliei* clasicismul programatic, acordînd un amplu spațiu realismului critic (adică acelei mișcări literare antiromantice din a doua jumătate a veacului al XIX-lea cu prelungiri izolate, tot mai rare, pînă în secolul nostru). Aceasta reiese din faptul că pasiunile general-umane sînt determinate social și se manifestă în concretul mediului istoricește dat. Apoi, romanul e balzacian în zidăria lui ; nu numai în aspectele exterioare, imediat sesizabile, cum ar fi interiorul casei, mobila, veșmintele personajelor (prin care Balzac stabilea corelații între venitul, gusturile și caracterul eroilor), aspectele vizibile ale stării sociale, ci și, mai ales, în structura însăși a eroului care apare drept un rezultat dialectic al raportului între caracter (dat, imuabil) și societate (clasă, epocă, națiune). Față de *Cartea nunții*, *Enigma Otiliei* apasă mai mult asupra determinismului social, al elementelor istorice, schimbătoare.

E necesar să menționăm de la început că doar două personaje scapă determinismului social și caracterologic, prin tinerețea lor, Felix și Otilia (chiar dacă și ei vor intra într-un alt determinism, de alt tip). Pentru tînărul Felix, venit recent în Capitală, casa Giurgiuveanu apare aproape pustie, cu ferestre de o înălțime absurdă, zidăria crăpată și scorojită, grilajul ruginit și aplecat pe spate, o curte cu livadă ce dădea, noaptea, impresia unei păduri infinite. Ușa enormă de lemn umflat și descleiat de arșiță și ploaie se mișcă aproape de la sine, cu un scîrțîit îngrozitor, trezind spaime. Anticamera, de o înălțime considerabilă, are o scară de lemn scîrțîitoare, iar schelălăitul metalic al clopotului răsună în spații mari și goale ca un ecou rău, toate acestea dînd încăperii un aer de ruină și răceală. În asemenea atmosferă romantică locuiește necesar Gobseckul moș Costache, împreună cu fiica sa adoptivă, Otilia. Este mediul în care se țes intrigi păienjenoase de ungher umed, în jurul lilialei Otilia, exteriorizare a unei bogății sordide, decor tenebros al primei iubiri.

Clădirea, lugubră prin aspectul ei regresiv și misterioasă prin aerul de ruină romantică fără măreție, primește în complexul ei psihologic un element nou prin aura Otiliei, apariție, de la început, angelică. Ea e mai întîi o voce cristalină, venită de sus. Camera Otiliei, acest *„mic ascunziș feminin"* (asemănătoare oarecum cu odaia Verei din *Cartea nunții)*, e o prefigurare a fetei. În schimb, meticulozitatea spițerească a familiei Tulea și hidoasele ei preocupări artistice, te izbesc întîi în ordinea în care e parcelată curtea cu flori aliniate în straturi de o exactitate și încărcătură supărătoare ; în salon, sofaua e cu prea multe perne, ce se lăfăiesc peste tot, brodate încărcat cu mărgele colorate, în timp ce pereții sînt și ei bălțați de un număr incalculabil de tablouri (infame copii după cărți poștale ilustrate), vîrîte în rame grele, superficial bronzate. Recunoaștem aici interferența dintre mania artistică a masculilor Tulea și aciditatea laturii femeiești, veninoasă

în frenezia ei gospodărească. Tot așa, casa moșierului Leonida Pascalopol ne indică starea lui socială, bogăția, iar obiectele, mobilele indică și filozofia personajului, amestec de epicurism francez secolul XVIII, activism de fermier american secolul XIX, totul cu un pronunțat ton măsliniu, neoanacreontic.

Am subliniat structura clasică a romanului îndeosebi în tipologie și echilibrul mijloacelor, tehnica predominant balzaciană, amintesc acum, în treacăt, cîteva elemente romantice. Opoziția Otilia-Aglae (angelic-demonic), decorul părăginit, bărăganurile aistorice cu fertilități enorme, ca și alte cîteva elemente, formează o zonă romantică a cărei însemnătate nu trebuie, totuși, exagerată, fiindcă ar însemna să ignorăm tendința fundamentală a operei călinesciene care este clasicistă. Nebunia lui Simion e privită cu răceală clinică, e un spectacol, iar tulburările erotice ale Auricăi, persiflate. Enormul geologic, în descrierea splendidă a Bărăganului, e lipsit de catastrofe, dominat agreabil de om. Omul nu iese anulat din confruntare, totuși să observăm aici o sensibilitate acută la sugestiile de infinit și spațiu aistoric, cu vegetație nebună, observată de G. Călinescu la Eminescu și la Sadoveanu. Întrebarea : ce caută elementele neclasice într-o operă clasică este oțioasă. G. Călinescu remarca în strălucitul studiu *Clasicism, romantism, baroc* că *„Nu există în realitate un fenomen artistic pur, clasic ori romantic"*. Și, mai departe : *„Clasicism-romantism sînt două tipuri ideale, inexistente practic în stare genuină, reperabile numai la analiza în retortă"*. Clasicismul lui G. Călinescu nu e o revenire, imposibilă, de altfel, la epoca definitiv trecută a clasicismului ci o adaptare creatoare a spiritului clasicist la evoluția literaturii universale în secolul nouăsprezece. Scriitorul original nu este acela care ignoră descoperirile anterioare, ci acelea care, într-un echilibru fericit al mijloacelor, sintetizează larg, în spiritul vremii sale, o cît mai cuprinzătoare imagine a umanului.

G. Călinescu este un clasic care a trecut, cu această conştiinţă a relativităţii şi istoricităţii curentelor, prin realismul critic (îndeosebi), romantism, folosind şi sugestii mai noi, refăcînd clasicismul pe un cerc mai larg, mai nou al spiralei. Fireşte, acest roman fundamental al literaturii este, însă, în primul rînd, o creaţie originală, un unicat călinescian; am încercat doar stabilirea unor coordonate. *Enigma Otiliei* este o tragedie în sensul că acţiunea decurge necesar din caractere. Există o fatalitate interioară, caracterologică, specifică, evident, clasicismului. Viitorul, înţeles ca varietate de posibilităţi psihologice, este anulat, de vreme ce caracterul e un dat fără devenire; or, suprimarea viitorului mi se pare a fi deosebirea esenţială între tragedie şi dramă care e lupta între posibile. Vreau să spun că epicul nu este exterior, ci acţiunea decurge inevitabil din caracterul personajelor, adică dintr-un tip identic de reacţii la evenimente. Consecvente cu ele însele, personajele se desfăşoară cu o logică interioară perfectă. Antrenate de forţa pasiunii dominante spre deznodămîntul inevitabil, ele se desfăşoară ca un mecanism, manifestîndu-şi esenţa în acţiune. Destinul personajelor este interior, în sensul că pasiunea dominantă antrenează individul ca o forţă oarbă spre satisfacerea, tocmai, acestei pasiuni devoratoare. Scriitorul clasicist urmăreşte fidel desfăşurarea mecanismului declanşat, fără a încerca să rupă evoluţia necesară. În dramă, consecvenţa caracterelor nefiind strictă, există posibilităţi de devenire. Ciocnirea pasiunilor se poate sfîrşi într-un fel sau într-altul. Ce se va întîmpla? În tragedie, finalul e conţinut în premise, e cunoscut sau previzibil, sfîrşitul eroului preexistă în caracter precum copacul în sîmbure.

Din altă perspectivă, *Enigma Otiliei* este o comedie (Maiorescu observase că orice comedie de mare valoare este, în fond, o tragedie); comicul rezultă din discrepanţa între meschinul ţel urmărit şi efortul depus, dintre esenţă

şi aparenţă. Aglae cheltuieşte o diplomaţie de şef al unui imperiu, îl terorizează pe Costache cu filozofia unităţii familiei concepută ca trib, întreţine un întreg sistem de spionare (bucătăreasa Marina, vicleanul Stănică), foloseşte mesageri secreţi, face schimbări tactice, ocupă milităreşte locuinţa fratelui agonic, totul pentru a moşteni o casă dărăpănată. Cucerirea hardughiei din strada Antim pare războiul de treizeci de ani. Ridicolul apare din faptul că tenacitatea e prea mare în raport cu scopul, lupta tribului Tulea are meschinăria feroce a micii burghezii. Eroii lui Balzac doresc averi uriaşe, fac afaceri enorme, riscă imens, sînt gata de crime, Rastignac vrea să cucerească Parisul etc. De aceea, într-un sens, *Enigma Otiliei* e o parodie, un poem eroic-comic de felul *Ţiganiadei*. Comicul virulent circulă subteran şi distruge totul. Există o dialectică a pasiunii care transformă orice în contrariul său şi atîta tensiune sfîrşeşte în gol. Într-adevăr, Aglae vrea să-şi vadă copiii aşezaţi şi nu-i aşază: Olimpia ce se vrea soţie şi mamă rămîne fără copil iar soţul zurbagiu *„îi redă libertatea"*, adică o trimite la maică-sa. Aurica execută inutil plăcinte cu vişine şi tururi erotice pe Calea Victoriei: rămîne fată bătrînă. Titi, fiul model, după o escapadă matrimonială, se reîntoarce acasă pentru a-şi urma, „legănîndu-se", apatia progresivă care-l predestinează balamucului, alături de tatăl său, Simion. Imperiul Tulea se prăbuşeşte, jumulit de inventivul Stănică.

Dacă în ţelul propus e o lipsă de imaginaţie caracteristică micii burghezii, în urmărirea lui e o ferocitate care sperie. Personajele au tropisme ce le obligă să-şi manifeste esenţa, uneori în gol. Aurica se-nfloară marital de prezenţa unui bărbat ce trece paşnic prin faţa casei ei, Aglae secretează fiere chiar cînd nu e nevoie să-şi apere puii etc. Sursa comicului este efortul mereu anulat al micii burghezii, disproporţia dintre efortul enorm şi obiectivul precar, încăpăţînarea în sporirea posesiunii într-o epocă în care marile averi nu se făceau prin acumulări

sordide ci prin lovituri îndrăznețe. De aceea, eroii din tribul Tulea sînt niște rău adaptați ; singurul biruitor, ce folosește metodele vremii este neseriosul Stănică Rațiu, la care parvenitismul nu are fixații ci e mobil și cinic. Tragicul și comicul nu sînt incompatibile, de ar fi să ne gîndim doar la Shakespeare ; mai ales că, în *Enigma Otiliei*, tragicul nu e nici lugubru, nici patetic, eșecul personajelor meschine nu ne zguduie, răceala analitică a prozatorului e îndreptățită. De altfel, Balzac nu și-a reunit dramele sub ' lul de *Comedie ?!* Dacă dăm, aici, conceptului de tragic sensul limitat de desfășurare inevitabilă a unor caractere date, într-un mediu dat, spre un final necesar, atunci conceptul de tragic poate accepta perspectiva comică în sensul precizat mai sus. Pentru moderni, personajele tragice nu sînt neapărat eroice ; demonul poate fi meschin iar tragedia poate fi optimistă. Surparea unui caracter tragic negativ ne pricinuiește satisfacție morală, iar sfîrșitul unei clase parazitare aparține comicului fiindcă aici antagonismul dintre esență și aparență atinge maximum. În *Enigma Otiliei*, G. Călinescu reușește să contopească două atitudini majore, tragică și comică, aparent antagonice.

Există totuși cîteva personaje care reușesc să scape din acest mecanism tragic, situîndu-se pe un alt plan : Pascalopol prin avere, Felix prin energie inteligentă, dirijată spre știință, Otilia prin grație. Spre deosebire de moș Costache, avarul, și Aglae, zripțuroaica, Pascalopol nu devine robul averii, ci o folosește pentru tihna sa agreabilă, avînd o perspectivă estetică. Pascalopol este epicureul sceptic dar activ pe planul practic, mulțumindu-se cu senzațiile pe care viața i le poate oferi, fără aspirații metafizice. El e un personaj interesant prin ambiguitatea sentimentelor sale pentru Otilia, ce balansează între paternitate și virilitate. Otilia și Felix sînt cei doi orfani care fac și nu fac parte din familie. De altfel, Ov. S. Crohmălniceanu observa : *„Pe autorul* Enigmei Otiliei *îl obsedează ideea paternității. Literatura lui se ordonează astfel în jurul acestei scheme universale, căreia un spirit speculativ ca al lui Călinescu n-a pregetat să-i caute nenumăratele semnificații. Paternitatea e, de pildă, expresia cea mai directă a principiului creștin. Ea implică deci misterul vieții, o filozofie a biologicului. Totodată, un întreg sistem etic, al răspunderii conținute în calitatea de părinte și în aceea de fiu."* Și : *„Paternitatea are și expresia ei social-economică. Condițiile nașterii și ale creșterii determină punctul de pornire a individului în viață. Descendența îl modelează într-un fel socialmente. Omul poate moșteni, sau nu, stare, rang, avere. În existența lui socială se prelungește ceva din existența celui care l-a adus pe lume. (...) Ideea de paternitate atinge și problemele esteticii."* (Ov. S. Crohmălniceanu : *Curs de istorie a literaturii române între cele două războaie mondiale*, p. 468).

Cei doi orfani caută un protector mai întîi, firește, în moș Costache, plin de bune intenții dar avar, zaharisit și îmbrobodit de soră-sa, acida Aglae ce-și detestă nepoții și caută să înghită averea lui Costache pentru propriile sale progenituri. În această situație, cei doi veri, Felix și Otilia, reacționează diferit. Felix se încrede în forțele proprii și îi ghicim destinul unui medic celebru ; el e în carte martorul (ca și Titu Herdelea în *Răscoala*), manifestare a spiritului critic : candoarea lui sensibilă și inteligentă, recepționează. În acest sens, Felix e într-o mai mică măsură personaj și mai mult întruchiparea (ca atitudine) a naratorului ; cît privește meseria pentru care se pregătește — e medicinist — ea e o simplă convenție caracterologică. Într-un fel, Felix seamănă cu Jim din *Cartea nunții* : eminent în profesiunea sa, lipsit de griji cît privește viitorul, încrezător în forța proprie și de aceea senin ; singura sa tulburare, ca și la Jim, este erotică, dar fără excese.

Otilia e una dintre cele mai încîntătoare prezențe feminine din literatura română. Aflată la vîrsta incertă a *Sburătorului*, ea este o devenire grațioasă, un echilibru fragil între copil și femeie. Dacă romancierul ar fi căutat să o formuleze la modul clasicist, ca pe celelalte personaje, cuprinzînd-o într-o formulă limpede, cu o singură trăsătură dominantă, Otilia și-ar fi pierdut grația, acea aură inefabilă care-i e proprie ei și vîrstei. Aici intervine, de exemplu, ceea ce am numit simțul relativității curentelor depășite, în speță renunțarea la formula clasicistă, la caracterologia fixistă. Scriitorul a folosit alte mijloace pentru a păstra indeterminarea Otiliei. Iat-o pe adolescentă dezlănțuind la pian o grindină muzicală, alergînd desculță, copilărește, prin iarbă, stînd turcește pe divan sau discutînd gravă, cu ochii la stele, cățărîndu-se cu delicii într-un pod cu fîn și strigînd, de pe un stog de paie cu mîna streașină la ochi : *Vai, ce de mai sînt !*" Dar fiecare imagine a Otiliei este unică, nerepetabilă, și tocmai această multiplicitate cinetică îl tulbură pe volitivul Felix. Trupul fetei are aceeași fragilitate grațioasă și nestatornică a sentimentelor ei. Comparată cu docila Vera, din *Cartea nunții*, Otilia este enigmatică.

În acest roman, Otiliei i se opun alte trei posibilități feminine : Olimpia, Aurica, Aglae. Indolenta Olimpia, mamă și soție ratată, reprezintă placiditatea ; Aurica e fata bătrînă cu obsesii matrimoniale, agitată, acru și steril ; Aglae reprezintă matriarhatul, negația însăși a feminității, stația terminus spre care, pe două drumuri diferite, se îndreaptă cele două fete ale ei. Otilia se definește nu numai în raport cu cele trei disgrații ci se schițează și în raporturile ei cu Pascalopol și Felix. Relațiile în acest triunghi sînt atît de delicate, instabile, încît mă tem să nu le trivializez cuprinzîndu-le într-o formulă. Pascalopol oferă Otiliei ocrotirea calmă a bărbatului trecut de capul furtunilor și confortul plăcut unei ființe delicate, crescută de un unchi cîrpănos. Felix o atrage prin tinerețea, pasiunea și energia lui, prin riscul viitorului, dar drumul lui e auster, sobru. Pascalopol și Felix reprezintă cele două valențe ale Otiliei. Cei trei nu mai sînt astfel personaje ci arhetipuri.

Otilia depășește planul tragic prin grație ; finalul însă ne sugerează că timpul va anula grația, echilibrul instabil se va echilibra, Otilia se va defini și cu asta inefabilul se va risipi. Dar scriitorul nu dorește să ne tulbure imaginea adolescenței și de aceea indicația e sumară. Ultima scenă, epilogul, în care Felix află știri de la Otilia e amărui. Otilia se încadrase în tragedie. Deși *Enigma Otiliei* e scrisă după *Cartea nunții*, Felix este antecedent lui Jim, îl reprezintă pe acesta înainte de plecarea sa la studii, în străinătate, de unde revine la începutul *Cărții nunții ;* Ioanide e Felix la maturitate, în epoca de creație. În raport cu *Cartea nunții*, *Enigma Otiliei* reprezintă un aflux al realului social. S-a observat compoziția epică balzaciană a romanului, creșterea determinismului social, acțiunea centrată pe tema moștenirii, critica familiei burgheze și a pseudovalorilor achizitive. Dincolo de aspectul balzacian, structura cărții rămîne însă clasică prin caracterologie și organizare riguroasă. Vizionorismul romantic și pasiunile spectaculare ale lui Balzac sînt înlăturate printr-un echilibru judicios al mijloacelor, prin ironia disimulată dar permanentă, ajungîndu-se la o formulă pe care aș numi-o *realism clasic*. Peste această lume de coșmar sordid planează figura Otiliei care e grația ca echilibru delicat, nerepetabil, adică bucuria frumosului ca atare.

PAUL GEORGESCU

TABEL CRONOLOGIC

1899 Se naște la 19 iunie, la București, George Călinescu.

1901—1911 Își petrece primii ani ai copilăriei împreună cu familia la Botoșani. Urmează școala primară la Iași, la școala Carol I.

1911 Vine la București. Urmează cursurile gimnaziului Gh. Șincai și apoi ale liceului Gh. Lazăr. Anii războiului îl vor găsi din nou în Moldova.

1919 Devine student al Facultății de litere din București. Se remarcă la seminariile de literatură, cîștigă prețuirea profesorilor (N. Iorga, Vasile Pârvan, M. Dragomirescu) și, la recomandarea acestora, ocupă slujba de paleograf al Arhivelor statului.
Este anul debutului literar. Trimite versuri și maxime de începător la revista *Sburătorul* semnate G. Călin. La început i se răspunde la „Poșta redacției“, apoi E. Lovinescu își exprimă cu rezerve unele aprecieri.

Mai tîrziu, G. Călinescu va ignora aceste prime manifestări, considerîndu-le neînsemnate. În *Istoria literaturii române* își va plasa debutul poetic mult mai tîrziu : *„După ce la Roma a făcut cercetări arhivistice asupra propagandei catolice în Țările Române (...) și după o fază de italianizare... G. Călinescu debută în literatură prin cîteva poezii improvizate în* Universul literar *(dir. Perpessicius, 1926) și* Sburătorul *(1927) care fură semnalate, dar reprezentau un material prea sărac pentru caracterizare“.*

1921—1924 Faza de *„italianizare“* despre care pomenea în rîndurile mai sus citate. Face o călătorie în Italia împreună cu Ramiro Ortiz, profesor de literatură italiană la Universitatea din București, alături de care va participa la înființarea revistei *Roma* (1 ianuarie 1924). Rămîne un timp în redacția acestei reviste a cărei redactare și-o va asuma, mai tîrziu, integral. În paginile ei va semna traduceri din *Decameronul* și însemnări critice despre Luigi Pirandello și Benvenutto Cellini.
După luarea licenței (1923) este numit profesor de filozofie la liceul Gh. Șincai din București.
Sub influența descălilor săi, Ramiro Ortiz și Vasile Pârvan, călătorește din nou cu proiecte studioase în Italia și întreprinde cercetări arhivistice asupra istoriei Țărilor Române al căror rezultat se va organiza mai tîrziu în două lucrări.
Traduce *Un om sfîrșit* de G. Papini, făcînd cunoscut publicului românesc, în studiul introductiv, personalitatea scriitorului italian.
Funcționează o scurtă perioadă ca profesor de limba română și italiană la un liceu timișorean.

1925 Publică la Roma *Alcuni missionari cattolici italiani nella Moldavia dei secoli XVII e XVIII* (Libreria di scienze e lettere, seria „Diplomatarium italicum“).

1926 Publică versuri în *Universul literar, Sburătorul, Sinteza, Viața literară, Gîndirea.* Mai tîrziu în aceleași reviste va publica articole, cronici, medalioane.
Figurează din nou pe lista corpului didactic al liceului Șincai (unde îl vom găsi, cu o scurtă întrerupere, pînă în 1935) ca profesor de italiană și franceză.

1927 Conduce împreună cu G. Nichita revista *Sinteza* unde publică articole despre Eminescu și Arghezi. Inițiază în revista *Viața literară* rubrica de literatură străină.

1930 Publică la Roma *Alltre notizie sui missionari cattolici nei poesi romeni,* Libreria di scienze e lettere, seria „Diplomatarium italicum“.
Conduce revista *Capricorn.*

1932 Apare *Viața lui Mihai Eminescu* (București, Ed. „Cultura Națională“), primul său studiu de proporții ample, *„lucrare de avidă documentație și de neșovăielnică pătrundere“* (Perpessicius, *Mențiuni critice,* vol. II). Scrii-

torul *„a socotit că e mai instructiv să-şi înceapă cariera epică printr-o biografie... la care-l îndemna şi dorinţa de a lua contact organic cu tradiţia"*, mărturiseşte G. Călinescu *(Istoria literaturii române)*. Şi, în continuare : *„Cartea a avut o primire unanim favorabilă în cîmpul criticei (G. Ibrăileanu, M. Ralea, Paul Zarifopol, Pompiliu Constantinescu, Şerban Cioculescu, etc.)"*

„Una din calităţile cele mai remarcabile de artist ale d-lui Călinescu — scrie Ibrăileanu, curînd după apariţia cărţii — *este adaptarea stilului la fond, cu alte cuvinte viziunea totală şi clară a lucrului. D. Călinescu rămînînd în sfera limbii strict literare scrie potolit-moldoveneşte cînd evocă imaginile copilăriei, peisagiile rurale, oamenii simpli din preajma lui Eminescu. (Limba e aici un mijloc de creaţie a vieţii). E neologistic, rapid, cînd judecă, analizează, cînd priveşte lucrurile prin prisma cercetătorului. Această adaptare, această supunere a formei la fond, această polimorfie a stilului îl pune alături de Caragiale şi de Sadoveanu şi dă operei sale un caracter de înaltă artă. De altfel G. Călinescu stă alături de scriitorii cei mai artişti ai noştri prin toate caracterele scrisului său. Puţini oameni cunosc care să ştie exprima, direct ori figurat, cu atîta exactitate scurtă şi cu atîta priză asupra inteligenţei şi a imaginaţiei cititorului. Şi să reuşească să exprime în limba tuturora observaţii fine justificate prin consideraţii teoretice subtile."*

Colaborează la *Adevĕrul literar şi artistic, România literară, Vremea, Viaţa românească.*

1933 Anul apariţiei primului său roman : *Cartea nunţii.* Romanul se proiecta ca un roman liric *„la modul grec, luînd ca model* Daphnis şi *Cloe de Longos" (Istoria literaturii române).*

„Biografie romanţată prin tot acel suflu de intensă reconstituire sufletească, Viaţa lui Mihai Eminescu *anticipa, în autorul ei, un scriitor cu multiple resurse, un pictor şi un portretist, un liric de sugestive intuiţii şi peste toate un povestitor de superioară cursivitate, de bună seamă un romancier. Dacă toate aceste însuşiri trebuiau, sau nu, să ducă la epica autonomă... iată o întrebare pe care dl. Călinescu a rezolvat-o în chipul cel mai firesc.* Cartea nunţii... *însumează toate acele calităţi din* Viaţa lui Mihai Eminescu *puse cu toate în slujba uneia din cele mai seducătoare teme din cîte a tratat, de-a lungul veacurilor, arta literară : iubirea.*

...Cartea nunţii... *este romanul a două lumi, una ultraarhaică şi alta ultramodernă... Iată un spectacol cu atît mai sezisant cu cît şi contrastul e mai artistic şi mai minuţios studiat şi care face din* Cartea nunţii *una din valoroasele documente ale societăţii noastre contemporane. Poezia citadină în care d-na Hortensia Papadat Bengescu şi d-l Camil Petrescu au dat pagini clasice îşi adaugă astăzi acest roman ancorat puternic în inima Bucureştilor moderni"* (Perpessicius, *Menţiuni critice*, vol. V).

Prefaţează romanul *Europolis* de Jean Bart. Conduce, la recomandarea lui Ibrăileanu, timp de doi ani, alături de M. Ralea redacţia bucureşteană a *Vieţii româneşti.*

Cu începere din acest an va susține la *Adevărul literar și artistic* sub pseudonim (Al. și apoi Aristarc) „Cronica mizantropului".

1934—36 Apare *Opera lui Mihai Eminescu*, studiu critic în cinci volume :
vol. I : Filozofia teoretică. Filozofia practică (1934, „Cultura națională").
vol. II—III : Cultura, Descrierea operei (1935, Fundația pentru Literatură și Artă, colecția „Scriitori români contemporani").
vol. IV—V : Cadrul psihic, Cadru fizic. Tehnica, Analize, Eminescu în timp și spațiu (1936, Fundația pentru Literatură și Artă, col. „Scriitori români contemporani").
I se decernează de către Academie, pentru această operă, premiul Hamangiu.
Volumele II și III vor constitui teza prezentată la examenul de doctorat în litere și filozofie (pe care îl trece un an mai tîrziu) alături de *Avatarii Faraonului Tla : Analiza literară a unui manuscris eminescian*.
„Timp de trei ore, în aula Universității candidatul a desfășurat cu o elocvență uimitoare o analiză a fenomenului Eminescu care întrecea tot ceea ce făcuse în materie pînă atunci, chiar cele șase volume de exgeză publicate de el însuși, fiindcă la cărți se adăuga fascinanta prezență a autorului, extraordinara sa capacitate de a comunica într-o sinteză impecabilă, rapidă, rezultatele unei cercetări uriașe" își amintește Al. Piru (*Contemporanul*, 19 III 1965).

1937 Publică culegerea de *Poesii* (București, ed. „Cultura națională") însumînd 11 poezii dintre care unele publicate în reviste, altele inedite. Printre cele pe care le socotește reprezentative pentru creația sa poetică autorul citează : *Neoromantică, Vînătoare, Ghenca.*

1938 Apare *Viața lui Ion Creangă* (București, Fundația pentru literatură și artă, col. „Scriitorii români contemporani") devenită la ed. II-a (E.P.L., 1964) *Ion Creangă. Viața și opera.*
„Ca și în cazul lui Eminescu, spune autorul în postfața ediției din 1964 (datată 1938—1964), *am încercat a face portretul lui Creangă interpretînd documentele".* Apreciere severă, *„capodopere critice" :*
„Există latent în popor mii de Creangă : unul singur pînă acum a sublimat mesajul lor. Este cu desăvîrșire exclus ca un autor obișnuit să aibă norocul să spună atît de simplu și surprinzător : «Tă-vă pustia, privighetori, să vă bată...» Pentru asta trebuie să fii împins de la spate de milioane de țărani, să vorbești în graiul lor, să fii unul exprimînd pe toți, absolut obiectivul, golit de orice umbră de egotism și de orgoliu artistic, deși nu lipsit de simțul artei impersonale... Despre copilărie nu are de spus mai mult decît alții. Chiotul lui este însă mai plin, sonor ca o voce minunată, distinsă într-o gloată și se rezumă la : «Și, Doamne, frumos era pe atunci...» De aceea despre Creangă, ca artist, sînt puține de spus și studiile se pierd în divagații. Un muzician poate imita vuietul apelor, un pictor poate zugrăvi priveliștea, dar astea sînt

succedanee artistice, nu impresii critice. Creangă este o expresie monumentală a naturii umane în ipostaza ei istorică ce se numește poporul român, sau, mai simplu, e poporul român însuși surprins într-un moment de genială expansiune. Ion Creangă este, de fapt, un anonim."

Apare *Enigma Otiliei*.

„*Romanul de astăzi*, scrie Pompiliu Constantinescu, în acelaș an în *Vremea*, *este construit cu un meșteșug sigur... cu o detașare epică întru totul stăpînă pe materialul uman atît de divers și de închegat în fizionomia lui... D. Călinescu nu s-a preocupat de nici o teorie la modă asupra romanului, de nici o tehnică pretențioasă și cu veleități de sincronizare. A procedat clasic, după metoda balzaciană, a faptului concret, a experienței comune, fixînd în niște cadre sociale bine precizate o frescă din viața burgheziei bucureștene. Nimic livresc, nimic inventat... impresia de realism, de experiență treptată, așa cum o imprimă viața, cu sinuozitățile, cu surprizele, cu umbrele și luminile ei — este covîrșitoare.*

...desfoliindu-se parcă într-o necurmată feminitate, Otilia rămîne într-o penumbră de mister, în tot romanul. Enigma ei este însăși feminitatea ei mereu proaspătă, de un magnetism care deformează și pe avarul Costache și chiar pe cei mai aprigi dușmani ai ei. Romanul d-lui G. Călinescu... de un adevăr sufletesc și de nuanțe sufletești revelatoare, se clasează printre operele de întîia mînă ale epicei noastre urbane."

Apare ediția I a *Poeziilor* lui Mihai Eminescu întocmită și comentată de G. Călinescu.
Apare ediția a III-a, revăzută, a *Vieții lui Mihai Eminescu.*

1939 Scoate la Iași revista săptămînală de critică și informație literară *Jurnal literar* (1 ianuarie — 31 decembrie) în paginile căreia publică eseuri, studii de istorie literară și continuă „Cronica mizantropului".
Apare volumul „*Principii de estetică* (Fundația pentru Literatură și Artă, col. „Biblioteca de filozofie românească") cuprinzînd cursul de poezie ținut la Universitatea din Iași.

1940 Apar în colecția *Jurnalului literar* („Scriitorii de ieri și de azi") studiile dedicate lui Liviu Rebreanu și Tudor Arghezi.

1941 Publică *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent* completată în timp cu noi articole critice și studii care vor apare în *Studii și cercetări de istorie literară și folclor* și *Revista de istorie și teorie literară.*

1943 Anul debutului în dramaturgie : *Șun sau Calea neturburată* cu mențiunea *Mit mongol.* În *Vremea* din 2 iulie 1944 scria referitor la această piesă următoarele : „...*Șun n-are decît o misiune formală, aceea de a simboliza virtutea, iar această virtute e o conștiință a necesității ordinei în Univers... Corespondenții lui Șun în România sînt : Creangă, Anton Pann, Eminescu din* Glosă."
Apare ediția a II-a a *Poeziilor* lui M. Eminescu îngrijită și comentată de G. Călinescu.

1944—1946 Activitate publicistică efervescentă: *Vremea, Tribuna poporului, Lumea* (unde continuă „Cronica mizantropului") *Naţiunea, România liberă.*

1945 Este numit şef al catedrei de Literatură română modernă de la Facultatea de filozofie şi litere din Bucureşti.
Apare *Istoria literaturii române* — compendiu.

1946 Este ales deputat în Marea Adunare Naţională. (Va fi reales pînă la sfîrşitul vieţii.)
Apare volumul *Impresii asupra literaturii spaniole* (Bucureşti, Fundaţia pentru Literatură şi Artă, Colecţia „Scriitorii români contemporani").
Apare ediţia a II-a a *Enigmei Otiliei.*
Se tipăreşte o nouă ediţie (a II-a) din *Istoria literaturii române* — compendiu.
Publică în *Revista Fundaţiilor*, nr. 2, februarie, *Sensul clasicismului*, prelegere inaugurală a cursului de literatură română modernă ţinut la Facultatea de litere şi filozofie din Bucureşti.
Conduce ziarul *Naţiunea* (pînă în 1949).

1947 Apare seria a II-a a *Jurnalului literar.*
Apar la editura „Naţionala Mecu" manualele de *Limba română* pentru cl. I, gimnaziu unic şi pentru cl. a IV-a, gimnaziu unic — elaborate de G. Călinescu.
Apare ediţia a III-a a compendiului de *Istorie a literaturii române.*

1948 Este ales membru al Academiei Republicii Populare Române.

1949 Apare în colecţia „Contemporanul" *Trei nuvele: Iubita lui Bălcescu, Catina damnatul, Noi vrem pămînt.*
Publică la E.S.P.L.A. în colecţia „Scriitorii români contemporani", un volum cu însemnări de călătorie din U.R.S.S.: *Kiew, Moscova, Leningrad.*
Este numit director al Institutului de istorie literară şi folclor al Academiei, devenit în 1966 Institutul de istorie şi teorie literară *George Călinescu.*

1952 I se publică la E.S.P.L.A., în colecţia S.R.S.C. conferinţa *Caragiale despre alegerile din trecut în ţara noastră.*

1953 Apare ediţia de *Opere* Ion Creangă îngrijită şi prefaţată de G. Călinescu.
Apare romanul *Bietul Ioanide.*
Se publică ediţia a II-a, *Şun sau calea neturburată.*
Apare la Editura de stat didactică şi pedagogică manualul de *Istoria literaturii române* pentru clasa a VIII-a, redactat de un colectiv format din Ion Vitner şi Ov. S. Crohmălniceanu sub îndrumarea lui G. Călinescu (1953—1955).

1954 Apar volumele I şi II din tratatul de *Istoria literaturii române* alcătuit sub egida Institutului de istorie literară şi folclor al Academiei de către un colectiv condus de G. Călinescu (1954—55).

Apare în cadrul Institutului de istorie literară și folclor seria de studii (litografiate) inaugurate cu un studiu despre *Nicolae Filimon.*

1955 Continuă seria cu studiul despre Gr. M. Alexandrescu. Publică note de drum din China : *Am fost în China nouă.*
Inițiază în paginile revistei *Contemporanul* rubrica „Cronica optimistului".

1956 Apare *Studii și conferințe* (Horațiu, Tasso, Cervantes, Tolstoi, Cehov).
Se publică ediția a III-a a romanului *Enigma Otiliei.*
Apare la Editura Tineretului volumul *Trei nuvele* (ed. a II-a).

1957 Apare la E.S.D.P. manualul de *Istoria literaturii române* pentru cl. IX-a redactat de un colectiv sub conducerea lui G. Călinescu.

1959 Apare la E.S.P.L.A. *Enigma Otiliei*, ed. a IV-a.
Editura franceză „Le Nef de Paris" publică *L'enigme d'Otilia.*
Apare studiul *Nicolae Filimon* (Ed. Științifică).

1960 Apare la E.S.P.L.A. romanul *Scrinul negru* întîmpinat cu entuziasm de către cititori și considerat de critica literară : *„unul din romanele cele mai originale și mai izbutite din epica noastră, una din operele cele mai valoroase din multipla activitate literară a lui G. Călinescu"* (*Contemporanul* — 1.VII.1966, G. Ivașcu).

Au mai semnat la apariția volumului cronici elogioase Matei Călinescu, Radu Popescu și alții.

1961 Apar la E.S.P.L.A. edițiile a V-a și a VI-a (definitivă) a romanului *Enigma Otiliei.*
Apare versiunea germană a romanului *Rätsel um Ottilie* editat de Editura berlineză „Der Morgen".
Semnează prefața volumelor *Romane și povestiri istorice* de M. Sadoveanu, apărute la E.P.L.
Ține, în calitate de profesor onorific la Facultatea de filologie din București, prelegeri despre Alexandrescu, Alecsandri, Eminescu și Creangă.

1962 Apare monografia *Gr. M. Alexandrescu* (Viața și opera poetului).
Editura poloneză „Prezelozyla Danuta Bienkowska" publică traducerea romanului *Scrinul negru (Czarna komoda).*
Apare la Vilnius în limba letonă romanul *Enigma Otiliei.*
Devine membru al Partidului Comunist Român.
Apare *Istoria literaturii române* — vol. I (machetă), cuprinzînd capitolele : *Folclor și literatura română în perioada feudală* sub îngrijirea unui comitet general de coordonare avînd ca redactor șef pe G. Călinescu.

1963 Apare volumul de versuri *Lauda lucrurilor* cuprinzînd creația poetică a autorului dintre anii 1938—1963. Volumul este tradus în același an în limba germană.

Apare la E.P.L. ediţia a II-a a romanului *Scrinul negru* şi la Editura budapestană „Europa Konyvkiado" versiunea lui maghiară.
Semnează cuvîntul înainte la volumul *Versuri* de Ion Bănuţă (Editura Tineretului, colecţia „Cele mai frumoase poezii").
Îngrijeşte ediţia bilingvă (română-franceză) a volumului *Opere* de Ion Creangă (ed. „Meridiane").

1964 Apare volumul *Cronicile optimistului* întrunind mare parte din activitatea sa publicistică. Volumul cuprinde o parte din articolele publicate în *Adevărul literar şi artistic, Vremea, Tribuna poporului, Lumea*, sub titlul „Cronica mizantropului" şi apoi (săptămînal în *Contemporanul)* „Cronica optimistului".
„*Cartea aceasta* — scrie Vladimir Streinu (*Gazeta literară* din 8 X 64) *conţine bucăţi scurte, jurnalistice în aparenţă, scrise în zeci de ani sub necesitatea publicării săptămînale, dar cuprinsul lor de poezie, de intelectualitate şi cultură cheamă în mintea cititorului o mare creaţie. În realitate sînt cele mai nutritive mici eseuri scrise în cultura română şi... dacă ni s-ar precupeţi un credit mai larg, unice în cultură.*"
În *Cuvîntul înainte* al volumului autorul defineşte semnificaţia acestor mici eseuri :
„*Au întrebat mulţi... de ce înainte eram mizantrop, iar acum optimist şi sînt încredinţat că sînt unii care cred că totul e o simplă evoluţie verbală. Dar nu e adevărat. Schimbarea (căci a fost una de vibraţie sinceră şi totală) s-a făcut pe un fond originar exuberant şi sănătos. Totdeauna am fost un optimist... Totdeauna... am fost stăpînit de dragoste pentru oameni. Caut iubirea... şi, ajutat de ea, arunc spre oameni flăcări de iubire.*"
Apare ediţia a IV-a, revăzută, a *Vieţii lui Mihai Eminescu.*
Se publică o nouă ediţie revăzută : *Ion Creangă, Viaţa şi opera.*
Apare la Bucureşti în limba maghiară romanul *Enigma Otiliei.*
I se acordă Premiul de Stat pentru întreaga activitate literară.

1965 Publică studiul monografic *Vasile Alecsandri.*
Apare la Editura didactică şi pedagogică studiul *Eminescu*, prelegere ţinută la cursurile de vară şi colocviile ştiinţifice de limbă, literatură, istoria şi arta poporului român (text paralel în limba franceză şi română).
Apare la Editura Tineretului în colecţia „Biblioteca şcolarului" o nouă ediţie a romanului *Enigma Otiliei.*
Apare la E.P.L., în colecţia „Studii de folclor", studiul *Estetica basmului.*
Apare o nouă ediţie revăzută a *Impresiilor asupra literaturii spaniole.*
Apare la ed. Militară, col. „Cartea ostaşului", volumul *Iubita lui Bălcescu*, text îngrijit şi adnotat de Al. Piru.
Apare la E.P.L. volumul I din seria de *Opere*, conţinînd primul său roman, *Cartea nunţii.*
În dimineaţa zilei de 12 martie încetează din viaţă la spitalul Otopeni, George Călinescu, „*plăsmuire de geniu a acestor pămînturi şi a acestui popor, una din cele mai fertile şi inspirate minţi de cărturar român de la Dimitrie*

Cantemir pînă în zilele noastre" (Geo Bogza, *Contemporanul*, 19 III 1965).
Apare postum la E.P.L. volumul de *Teatru* cuprinzînd piesele : *Ludovic al XIX, Phedra, Basmul cu minciunile, Napoleon și Sfînta Elena, Despre mînie sau Napoleon și Fouche, Răzbunarea lui Voltaire, Secretarii domnului de Voltaire, Tragedia regelui Otakar și a prințului Dalibor, Fluturele, Irod împărat, Brezaia, Crăiasa fără cusur, Soarele și luna.*
La sfîrșitul anului apare la E.P.L. volumul II din *Opere, Poezii* cuprinzînd ciclurile : *Poezii (1937), Lauda lucrurilor (Lauda materiei, Statornicie, Doina lui Orfeu — 1940—1943, Cu gloria cîntării).*

1966 Apare la Editura Tineretului studiul *Eliade Rădulescu și școala sa*, text stabilit și adnotat de Al. Piru.
Apare la E.P.L. o nouă ediție a volumului *Ion Creangă, Viața și opera* (colecția B.P.T.).
Apar la Editura Tineretului în colecția „Biblioteca școlarului" volumele : *Studii și cercetări de istorie literară* — cu prefață și note de Al. Piru și *Studii și comunicări* (culegere, cuvînt înainte și note de Al. Piru) cuprinzînd studii despre Bolintineanu, Odobescu, Ghica, Eminescu, Caragiale.
Apare la E.P.L. o nouă ediție a *Vieții lui Mihai Eminescu.*
Printr-o hotărîre a Consiliului de Miniștri al Republicii Socialiste România, Institutul de istorie și teorie literară al Academiei primește numele lui George Călinescu.

BIANCA DUMITRAȘCU

Enigma Otiliei

I

Într-o seară de la începutul lui iulie 1909, cu puțin înainte de orele zece, un tînăr de vreo optsprezece ani, îmbrăcat în uniformă de licean, intra în strada Antim, venind dinspre strada Sfinții Apostoli cu un soi de valiză în mînă, nu prea mare, dar desigur foarte grea, fiindcă, obosit, o trecea des dintr-o mînă într-alta. Strada era pustie și întunecată și, în ciuda verii, în urma unor ploi generale, răcoroasă și foșnitoare ca o pădure. Într-adevăr, toate curțile și mai ales ograda bisericii erau pline de copaci bătrîni, ca de altfel îndeobște curțile marelui sat ce era atunci capitala. Vîntul scutura, după popasuri egale, coamele pomilor, făcînd un tumult nevăzut, și numai întunecarea și reaprinderea unui lan de stele dădea trecătorului bănuiala că mari vîrfuri de arbori se mișcau pe cer. Tînărul mergea atent de-a lungul zidurilor, scrutînd, acolo unde lumina slabă a felinarelor îngăduia, numerele caselor. Uniforma neagră îi era strînsă bine pe talie, ca

un veșmînt militar, iar gulerul tare și foarte înalt și șapca umflată îi dădeau un aer bărbătesc și elegant. Fața îi era însă juvenilă și prelungă, aproape feminină din pricina șuvițelor mari de păr ce-i cădeau de sub șapcă, dar culoarea măslinie a obrazului și tăietura elinică a nasului corectau printr-o notă voluntară întîia impresie. Din chipul dezorientat cum trecea de pe un trotuar pe altul în căutarea unui anume număr, se vedea că nu cunoștea casa pe care o căuta. Strada era pustie și lumea părea adormită, fiindcă lămpile de prin case erau stinse sau ascunse în mari globuri de sticlă mată, ca să nu dea căldură. În această obscuritate, strada avea un aspect bizar. Nici o casă nu era prea înaltă și aproape nici una nu avea cat superior. Însă varietatea cea mai neprevăzută a arhitecturii (operă îndeobște a zidarilor italieni), mărimea neobișnuită a ferestrelor, în raport cu forma scundă a clădirilor, ciubucăria, ridiculă prin grandoare, amestecul de frontoane grecești și chiar ogive, făcute însă din var și lemn vopsit, umezeala, care dezghioca varul, și uscăciunea, care umfla lemnăria, făceau din strada bucureșteană o caricatură în moloz a unei străzi italice. În apropierea mănăstirii și peste drum de ea, o casă cu ferestre înalte era încă luminată. În fața ei staționa o trăsură luxoasă cu doi cai albi, înăuntrul căreia dormea, cu capul în piept și cu hățurile în mînă, un birjar gros, înfășurat în tipicul veșmînt lung și încrețit de catifea. Tînărul

ajunsese cu greaua lui valiză în chip de balercă în dreptul ei și, după oarecare examen, se opri lăsînd o clipă jos povara. Casa avea un singur cat, așezat pe un scund parter-soclu, ale cărui geamuri pătrate erau acoperite cu hîrtie translucidă, imitînd un vitraliu de catedrală. Partea de sus privea spre stradă cu patru ferestre de o înălțime absurdă, formînd în vîrful lor cîte o rozetă gotică, deși deasupra lor zidăria scotea tot atîtea mici frontoane clasice, sprijinite pe cîte două console. La fațadă, acoperișul cădea cu o streașină lată, rezemîndu-se pe console despărțite de casetoane, totul în cel mai antic stil, dar console, frontoane și casetoane erau vopsite cu un ulei cafeniu. Zidăria era crăpată și scorojită în foarte multe locuri, și din crăpăturile dintre fațada casei și trotuar ieșeau îndrăzneț buruienile. Un grilaj înalt și greoi de fier, ruginit și căzut puțin pe spate, dovedea, pe dreapta, existența unei curți, în care se zărea prin întuneric atît frunziș și atîtea trunchiuri, încît întinderea ei, deocamdată, nu se putea calcula, impresia trecătorului fiind totuși de pădure fără fund. Grilajul avusese o poartă mare cu două aripi, legată acum cu un lanț. Doar o portiță mai mică era deschisă, și pe aceea, luîndu-și sacul în mînă, intră tînărul, după oarecare chibzuială. Ajungînd în fața ușii de la intrare, el se codi să suie cele două trepte de piatră și porni spre fundul curții spre a vedea dacă putea da de cineva în odăile de serviciu. Acolo putu să-și dea seama că

partea de din dos a casei avea o înălțime mai mare decît a restului, parter și cat formînd două coridoare suprapuse, cu geamlîc. Numai în catul de sus o lampă cu petrol ardea, restul mocnea în întuneric. Tînărul se întoarse spre intrarea din față și medită un mijloc de a-și vesti prezența. Însă nu văzu prin apropiere nici o sonerie, și a bate la ușă i se păru, cum era și natural, o absurditate. Într-adevăr, ușa, de forma unei enorme ferestre gotice de lemn umflat și descleiat de căldură sau ploaie și bubos de vopsea cafenie, se întindea de la cele două trepte de piatră, tocite în modul convexității, pînă aproape sub streașină. Nici o perdea nu acoperea ochiurile de geam, pline de un praf străvechi, pe care se vedeau bine urmele picăturilor de ploaie și ale melcilor fără casă. Neavînd alt chip de ales, tînărul apăsă clanța moale și dădu să tragă ușa. Însă spre spaima lui, ușa cea uriașă se mișcă aproape de la sine, căzînd spre el cu un scîrțîit îngrozitor. Intimidat, așteptă ca lumea din casă, intrigată de zgomot, să năvălească jos, dar nu se întîmplă nimic. Tînărul intră atunci, încercînd să închidă cît mai bine infernala ușă, și abia înăuntru făcu uimitoarea descoperire că mînerul de os al unui probabil clopoțel interior atîrna în sală. Nu îndrăzni totuși să sune numaidecît, într-atît îl miră anticamera. Ea era de o înălțime considerabilă, ocupînd spațiul celor două caturi laolaltă. O scară de lemn cu două suișuri laterale forma un soi de piramidă, în vîrful căreia

un Hermes[1] de ipsos, destul de grațios, o copie după un model clasic, vopsit detestabil cu vopsea cafenie, ținea în locul caduceului o lampă cu petrol cu glob de sticlă în chipul unui astru. Lampa era stinsă, în schimb o altă lampă plină de ciucuri de cristal, atîrnată de înaltul tavan, lumina tulbure încăperea. Ceea ce ar fi surprins aici ochiul unui estet era intenția de a executa grandiosul clasic în materiale atît de nepotrivite. Pereții, care, spre a corespunde intenției clasice a scării de lemn, ale cărei capete de jos erau sprijinite pe doi copii de stejar, adulterări donatelliene, ar fi trebuit să fie de marmură sau cel puțin de ștuc, erau grosolan tencuiți și zugrăviți cu șablonul și cu mîna, imitînd picturile pompeiene, și îndeosebi porfirul, prin naive stropituri verzi și roșii. Însă sistemul de perspective și festoane în loc să fie tratat pe întregul cîmp al anticamerei, printr-o optică falsă de zugrav, era tăiat în două secțiuni corespunzînd fiecărui cat, indicînd astfel în chip supărător lipsa de coeziune a planurilor. În sfîrșit, tavanul imita prin zugrăveli casetoanele unui plafon roman. Acest sistem de decorație, precum și crăpăturile lungi și neregulate ale pereților dădeau încăperii un aer de ruină și răceală. Tînărul, hotărîndu-se în fine, trase de mînerul clopoțelului. Atunci un fel de schelălăit metalic răsună

[1] În mitologia greacă divinitate pastorală, protector al fecundității și morții.

de sus ca-n niște spații mari și goale cu ecou rău. Trecu un timp chinuitor pentru necunoscutul de jos, apoi scara începu să scîrțîie ca apăsată de o greutate extraordinară și cu o iritantă încetineală. Cînd provocatorul acestor grozave pîrîituri fu jos, tînărul văzu mirat un omuleț subțire și puțin încovoiat. Capul îi era atins de o calviție totală, și fața părea aproape spînă și, din cauza aceasta, pătrată. Buzele îi erau întoarse în afară și galbene de prea mult fumat, acoperind numai doi dinți vizibili, ca niște așchii de os. Omul, a cărui vîrstă desigur înaintată rămînea totuși incertă, zîmbea cu cei doi dinți, clipind rar și moale, întocmai ca bufnițele supărate de o lumină bruscă, privind întrebător și vădit contrariat.

— Unchiul Costache ? îndrăzni să deschidă gura tînărul; pe urmă, intimidat, refăcu întrebarea : Aici șade domnul Constantin Giurgiuveanu ?

Bătrînul clipi din ochi, ca și cînd n-ar fi înțeles întrebarea, mișcă buzele, dar nu răspunse nimic.

— Eu sînt Felix — adăugă tînărul, uimit de această primire — nepotul dumnealui.

Omul spîn păru tot așa de plictisit de întrebare, clipi de cîteva ori din ochi, bolborosi ceva, apoi cu un glas neașteptat de răgușit, aproape șoptit, duhnind a tutun, răspunse repede :

— Nu-nu-nu știu... nu-nu stă *nimeni* aici, nu cunosc...

Buimăcit, tînărul stătu locului nemișcat, așteptînd o revenire asupra tăgadei. Dar bătrînul, după

ce-l privi clipind, cu acea deferență hotărîtă cu care îndemni pe un individ să plece, zise din fundul gîtlejului : „Bună seara !" și porni iarăși, în scîrțîituri îngrozitoare, pe scară. Tînărul puse mîna automatic pe mînerul valizei și ieși amețit pe ușa gotică și apoi pe poarta ruginită, trecu prin fața muscalului, care sforăia mereu, și porni dezorientat înainte.

Uimirea liceanului va părea nu se poate mai îndreptățită, dacă vom ști cine era. Se numea Felix Sima și sosise cu o oră mai înainte în București venind din Iași, unde fusese elev în clasa a VIII-a a Liceului Internat. Sfîrșise liceul, trecînd și examenul de capacitate, și acum venea în București la tutorele său, Costache Giurgiuveanu. Acest Giurgiuveanu, căruia obișnuia din familie a-i zice «unchiul», era cumnat al tatălui său, care murise de un an. Doctorul Iosif Sima, fost medic militar, apoi demisionat, nu mai avea de mult rude apropiate de sînge. Singura lui soră, soția lui Costache Giurgiuveanu, cel căutat, murise și ea de mult. Văduv el însuși de vreo zece ani, doctorul își ținuse băiatul mai mult în pensionate și în internate. După o lungă boală plictisitoare, se stinse și el, cu satisfacția că copilul e mare și cu viitorul oarecum asigurat. În afară de un oarecare depozit în bani, doctorul lăsa lui Felix o casă cam veche dar solidă și rentabilă în strada Lăpușneanu. Pentru administrarea acestor bunuri fusese indicat ca tutore „unchiul Costache", cumnatu-său.

De un an de zile, Giurgiuveanu reprezenta pe Felix în raporturile cu școala, plătea taxele, semna în calitate de corespondent, iar Felix, la rîndul lui, îi trimitea știri despre el. De altfel, relațiile acestea nu erau de loc pricinuite de simpla întîmplare a tutelei : „unchiul Costache“ și „verișoara Otilia“, care trecea în genere drept fata lui Costache, fuseseră totdeauna numele cele mai pomenite din casa doctorului Sima și socotite ca simbol al rudeniei apropiate. Felix nu văzuse pe Costache Giurgiuveanu decît cu mulți ani în urmă, copil, și tot atunci o cunoscuse și pe Otilia, care era o simplă fetiță. Dar în fiecare an scria la sărbătorile consacrate și în alte cîteva împrejurări „unchiului Costache“, întrebînd ce mai face „verișoara Otilia“, iar Otilia scria „unchiului Iosif“, întrebînd ce mai face „vărul Felix“. Tînărul fiu al doctorului și Otilia erau astfel în chip oficial intimi prin corespondență și desigur că, dacă s-ar fi întîlnit, n-ar fi putut decît să continue și oral stilul familiar din scrisori. Zăpăceala lui Felix era dar explicabilă. Numărul casei îl cunoștea infailibil, iar în casă locuiau „unchiul Costache“ și „verișoara Otilia“. Rămăsese hotărît, în urma unei corespondențe pe care o ținea, nu-i vorbă, cu Otilia, că, îndată ce va termina liceul, va veni la București, în vederea continuării studiilor, urmînd să locuiască la unchiul-tutor în strada Antim. Îl vestise la vreme printr-o scrisoare, și acum îi era dat să primească acest răspuns ciudat. Felix își cercetă bine memoria, spre a vedea dacă nu cumva are o lipsă, deși lucrul era cu neputință. Acela era numărul. Căută mai departe vreun *bis* și se mai gîndi la posibilitatea ca în curtea unchiului să fie mai mulți locatari. Știa însă bine că Giurgiuveanu era proprietar și nu închiria, și un chiriaș, de altminteri, ar fi știut la cine stă. Mai mult muncit de ciudățenia acestei întîmplări decît de problema petrecerii nopții în necunoscut, Felix mergea în neștire înspre strada Arionoaiei, cînd, deodată, o imagine i se fixă în minte. Pe un carton mic, o fotografie-vizit în tonalitate cafenie spălăcită înfățișa un om cu capul aproape depilat, cu ochii foarte proeminenți și cu buze groase, cu numai cîteva fire negre rare în loc de mustăți. Această fotografie, care se afla pe biroul tatălui său, îi deștepta în minte, nu știa de ce, ideea unui hoț de copii mici. Însă era sigur că fotografia reprezenta pe unchiul Costache. Omulețul de pe scara scîrțîitoare, mult mai bătrîn, era aidoma moralmente cu unchiul din fotografie. Un fior necunoscut de experiență rea trecu prin sufletul candid al lui Felix : Să nu vrea să-l primească „unchiul“ ? Dar de ce ? Desigur că nu a lămurit bine. Poate scrisoarea n-a sosit și nu se așteptau să vină așa tîrziu, noaptea. Totuși, spusese răspicat : „Eu sînt Felix !“ Cu îndoiala în suflet, însă hotărît, tînărul o luă înapoi și, după o scurtă codire, intră din nou în curte și în anticameră și trase de blestematul clopoțel, care răsună

pe sus ca un vas de sticlă sfărîmat pe podele. După o așteptare chinuitoare, scara începu să scîrțiie greu, și bătrînul spîn apăru din nou cu ochii mirați.

— Ce e ? întrebă el în șoaptă, ca și cînd nu l-ar fi văzut pe băiat.

Glasul acestuia pieri de emoție, și inima-i zvîcni cu violență în piept. Încercă să-și adune puterile, cînd o voce cristalină se auzi de sus :

— Dar, papa, e Felix !

Felix privi spre capătul scării ca spre un cer deschis și văzu în apropierea lui Hermes cel vopsit cafeniu un cap prelung și tînăr de fată, încărcat cu bucle, căzînd pînă pe umeri. Atunci bătrînul, ca și cînd totul s-ar fi petrecut în modul cel mai firesc, fără nici o lămurire asupra atitudinii dinainte, clipind molatic din ochi, cu aceeași duhoare de tutun și cu același glas fără acustică, zise lui Felix Sima :

— Ia-ți geamantanul și vino sus !

Urcară amîndoi scara pîrîitoare și se găsiră într-un soi de antreu pe care tînărul nu avu răgaz să-l examineze, rămînînd totuși cu sentimentul că mobilele erau toate acoperite cu niște huse de materie fumurie. Fata, subțiratică, îmbrăcată într-o rochie foarte largă pe poale, dar strînsă tare la mijloc și cu o mare coleretă de dantelă pe umeri, îi întinse cu franchețe un braț gol și delicat. Felix îi strînse mîna și avu o clipă impulsiunea de a i-o săruta, însă fata i-o trase cu mult

înainte de a lua o decizie și i-o trecu sub brațul stîng.

— Ce bine-mi pare, ce bine-mi pare că ai venit ! zise ea volubil. Eu sînt Otilia.

Apoi, părîndu-i-se că tînărul nu reacționează destul de călduros, întrebă, întorcînd adînc fața spre el :

— Oare nu-ți pare bine ?

— Ba da ! răspunse sfios Felix, contrariat că nu vine nimeni să-i ia valiza din mînă.

Condus de Otilia și urmat de bătrîn, Felix intră într-o odaie foarte înaltă, încărcată de un fum des și înțepător de tutun ca o covertă de vapor pe Marea Nordului. În mijlocul ei, la o masă rotundă prevăzută cu o mare lampă de petrol cu glob de sticlă mată, se aflau, în fața unui joc de table, trei persoane care la deschiderea ușii ridicară capul în felurite grade de curiozitate. Erau două femei și un bărbat. Bătrînul merse și ocupă scaunul rămas gol lîngă ceilalți, în vreme ce Otilia conduse pe Felix de-a dreptul la masă, prezentîndu-l.

— E Felix, zise ea oprindu-se în fața bărbatului care tocmai aruncase zarurile.

Acesta ridică numaidecît capul și întinse repede mîna. Era un om cam de vreo cincizeci de ani, oarecum voluminos, totuși evitînd impresia de exces, cărnos la față și rumen ca un negustor, însă elegant prin finețea pielii și tăietura englezească a mustății cărunte. Părul rar dar bine ales într-o cărare care mergea din mijlocul frunții pînă la

ceafă, lanțul greu de aur cu breloc la vestă, hainele de stofă fină, parfumul discret în care intra și o nuanță de tabac, toate acestea reparau cu desăvîrșire, în apropiere, neajunsurile vîrstei și ale corpolenței.

— Pascalopol, se recomandă el cu o ceremonie care trăda creșterea lui aleasă, reținînd ceva mai mult mîna tînărului într-a sa, spre a-l examina. Îl privi fără excesivă cordialitate, chiar cu oarecare umbră de ironie îndepărtată, cu o politețe grabnică și respectuoasă :

— Va să zică dumneata ești Felix de care ne-a vorbit atîta domnișoara Otilia !

— Este băiatul doctorului Sima de la Iași, completă în șoaptă bătrînul, frecîndu-și mîinile, cu un rîs prostesc.

— Da, da, da ! adăugă Pascalopol, părînd a căuta în memorie și, cu un zîmbet grațios, care îi descoperi o dantură bine reparată, abandonă ușor mîna tînărului.

Otilia opri pe Felix în fața femeii mai mature. Era o doamnă cam de aceeași vîrstă cu Pascalopol, cu părul negru pieptănat bine într-o coafură japoneză. Fața îi era gălbicioasă, gura cu buzele subțiri, acre, nasul încovoiat și acut, obrajii brăzdați de cîteva cute mari, acuzînd o slăbire bruscă. Ochii îi erau bulbucați ca și aceia ai bătrînului, cu care semăna puțin, și avea de altfel aceeași mișcare moale a pleoapelor. Era îmbrăcată cu bluză de mătase neagră cu numeroase cerculețe, strînsă la

gît cu o mare agrafă de os și sugrumată la mijloc cu un cordon de piele, în care se vedea, prinsă de un lănțișor, urechea unui cesuleț de aur. Doamna care juca table cu Pascalopol, în vreme ce ceilalți priveau, ridică o față scrutătoare și examină din cap pînă în picioare pe Felix, ridicîndu-și în același timp cu multă demnitate mîna spre a-i fi sărutată.

— Hm ! spuse ea arțăgos și cu un glas răgușit, însă forte. Ești flăcău în lege !

— Intră la Universitate, Aglae, lămuri bătrînul, cu același supărător glas stins, însoțit de rîsul fără rost.

— Da ? ! se miră sumbru doamna și-și continuă jocul cu Pascalopol.

— E tanti Aglae, sora lui papa, explică Otilia lui Felix, văzîndu-l cam nedumerit.

— De unde să mă cunoască ? întrebă Aglae. Cînd a murit mă-sa, era numai atît. De atuncea nu l-am mai văzut. Tu ți-l amintești, Aurico ?

Rușinat de bruschețea expresiunii „mă-sa“ și de familiaritatea cu care oameni aproape străini vorbeau de familia lui, Felix privi sfios la aceea pe care o chemau Aurica. Era o fată cam de treizeci de ani, cu ochii proeminenți ca și ai Aglaei, cu fața prelungă, sfîrșind într-o bărbie ca un ac, cu tîmple mari încercuite de două șiruri de cozi împletite. Ședea cu coatele pe masă și cu capul între palme, privind jocul celor doi. La apropierea lui Felix, ridică ochii fixînd cu avidă curio-

zitate pe tînăr și întinzîndu-i la buze o mînă arcuită.

— E verișoara Aurelia, comentă Otilia.

Deși lui Felix numele acestea îi erau vag cunoscute, nu-și amintea să mai fi văzut vreodată persoanele. Îl supăra de altfel grozav ridicula valiză, pe care o trecuse în mîna stîngă, neavînd răgazul s-o așeze undeva. Otilia, sfîrșind prezentarea, părăsi brațul lui Felix și se rezemă de scaunul lui Pascalopol, întrebînd :

— Cum merge ?

— Prost, domnișoară Otilia ! zise acesta, întorcînd un cap galeș spre speteaza scaunului său.

Rămas singur, Felix căută o scăpare din această ciudată situație și se retrase spre fundul odăii, unde, în semiobscuritate, se zărea o canapea de pluș roșu. Văzîndu-se uitat de toți, își lăsă în sfîrșit valiza jos și se așeză. O tuse apropiată îl făcu să tresară speriat. Abia atunci observă că în apropierea sa, la o măsuță, se mai afla un om. Un bărbat în vîrstă, cu papuci verzi în picioare și cu o broboadă pe umeri mișca mîinile asupra mesei, țintind atent. Avea mustăți pleoștite și un mic smoc de barbă. Individul ridică asupra lui Felix niște ochi grozav de spălăciți și-i lăsă apoi asupra măsuței, fără să scoată o vorbă. Abia după ce se mai adaptă obscurității, Felix constată cu surprindere că domnul cu broboadă broda cu lînă de felurite culori o bucată de etamină întinsă pe un mic gherghef.

— Proaste zaruri ! bombăni Aglae. Apoi, după o pauză : Ascultă, Costache, la cine o să stea „băiatul“ ?

— La noi ! explică Otilia.

Ședea acum cu o coapsă pe marginea fotoliului bătrînului, jucîndu-și ca o pendulă piciorul, în vreme ce cu mîna stîngă îmbrățișase capul vădit mulțumit al aceluia.

— Așa ? ! se miră Aglae. N-am știut : faci azil de orfani.

— Felix are venitul lui — protestă Otilia — nu-i așa, papa ?

— A-a-are ! bolborosi moș Costache, privind ca un protejat în ochii Otiliei, care îi scutura un fulg de pe haină.

— Atuncea faceți pensiune, continuă implacabil Aglae. O să aibă Otilia cu cine se distra, ce zici, Pascalopol ?

Pascalopol își mușcă puțin buza de sus, cam schimbat la față, dar, lovind zarurile, răspunse conciliant :

— Așa ești dumneata, cocoană Aglae, malițioasă.

Otilia sărise acum de pe scaunul lui moș Costache pe acela al lui Pascalopol, pendulîndu-și și aici piciorul. Această prezență avu efecte tonice asupra jucătorului, fiindcă începu să manevreze cu mai multă vigoare. După cîteva mutări repezi își retrase mîinile, notificînd c-un rîs sonor de om gras :

— Încă o linie !

În vreme ce Aglae reîntocmea jocul, Pascalopol contempla pe Otilia. Aceasta îi potrivea acul cu perlă din cravată, îi scutura ușor umerii, privindu-l cu o grațioasă maternitate, mereu atîrnată pe marginea scaunului. Deodată, privind spre mîinile albe și încărcate de inele ale lui Pascalopol, se entuziasmă :

— Vai, ce inel frumos ! Nu l-am mai văzut.

Inelul în chestiune era petrecut pe degetul mic al mîinii stîngi, cam spre vîrful lui, deși degetul era destul de fin. S-ar fi părut că bijuteria nu era pe măsura proprietarului și era pusă acolo numai spre păstrare. Era un inel simplu, însă cu un foarte frumos safir încadrat într-un număr de mici perle, ca un miez de floare între corole, și apoi elegant strîns în cîteva foi de aur. Pascalopol îl scoase cu o grabă extraordinară și-l întinse Otiliei, rugîndu-o cu toată afecțiunea teatrală pe care un om matur e în stare s-o pună în glas :

— Te rog să-l iei !

Otilia îl așeză pe inelarul mîinii drepte și, ridicîndu-și brațul subțire în dreptul lămpii, zise exaltată :

— E superb !

Apoi trecu lîngă bătrîn, sub ochii căruia îl puse, îmbrățișîndu-i umărul cu mîna stîngă.

— Nu e așa, papa ?

Bătrînul îl privi avid cu ochii lui bulbucați, și din buzele sale groase emise invitația șoptită :

— Ia-l ! Ți-l dă ție.

Prin ochii Aglaei și ai Aurichii trecură fulgere scurte.

— Nu ți-e rușine, Costache, lăsați omului inelul. Poate e vreo amintire.

În loc de orice protest, Otilia întinse inelul lui Pascalopol. Acesta îi prinse mîna.

— Te rog să-l iei. Pentru dumneata l-am și adus, dar am uitat. Mi-ai vorbit de safir ca de un porte-bonheur al dumitale.

Zicînd acestea, Pascalopol îi strecură inelul în deget și, ținîndu-i brațul, i-l sărută în apropiere de cot.

— Ascultă, Pascalopol — izbucni Aglae iritată — joci, sau nu joci ? Văd că te zbenguiești cu fetele. Simioane — strigă ea, aruncînd ochii spre fundul odăii — tu ce faci acolo ? De ce nu te duci să te culci ?

Omul cu broboadă și mic barbișon, care broda și scruta din cînd în cînd pe Felix, scoase un scurt mormăit.

Zarurile începură din nou să cadă.

Părăsit de toți, obosit, Felix examina mediul în care picase. Otilia îl surprinsese de la început și n-ar fi putut spune ce sentiment nutrea față de dînsa, simțea doar că are încredere în ea. Fata părea să aibă optsprezece-nouăsprezece ani. Fața măslinie, cu nasul mic și ochii foarte albaștri, arăta și mai copilăroasă între multele bucle și gulerul de dantelă. Însă în trupul subțiratic, cu oase deli-

cate de ogar, de un stil perfect, fără acea slăbiciune suptă și pătată a Aureliei, era o mare libertate de mișcări, o stăpînire desăvîrșită de femeie. Moș Costache o sorbea umilit din ochi și rîdea din toată fața lui spînă cînd fata îl prindea în brațele ei lungi. Fata avea, era limpede, toată inițiativa, și Costache era un simplu satelit al voinței ei. Otilia nu făcea nici un gest care să pară îndrăzneț, nu scotea nici o vorbă nechibzuită. Totuși, pe Felix, familiaritatea ei, oricît de copilărească, cu Pascalopol îl nemulțumi. Lui Felix, apariția Otiliei îi dădu un sentiment inedit, de mult presimțit. Nu avusese pînă acum nici o intimitate cu vreo femeie. Mamă-sa murise de mult, de cînd el era în școala primară, și nu avea atunci destulă complicație sufletească spre a o cunoaște mai de aproape. Ea era o fire bolnăvicioasă și iritabilă și stătea mai toată vremea întinsă pe o canapea într-o odaie, citind cîte o carte, strigînd și poruncind slugilor prin ușa întredeschisă. Cu multe săptămîni înainte de a muri, ea dispăruse de acasă, și Felix înțelegea acum că doctorul Sima, tată-său, o internase în vreun sanatoriu. Doctorul mînca la masă împreună cu copilul, sumbru, fără să scoată o vorbă, mîngîind numai la plecare băiatul pe păr și întrebîndu-l dacă e bine și n-are nevoie de ceva. Într-o seară, doctorul Sima, după o lipsă de o zi întreagă, în care slugile se purtară față de Felix cu o ciudată stimă compătimitoare, veni palid și

obosit, îmbrăcat în negru. Îl chemă grav pe Felix, îi cuprinse amîndouă mîinile într-ale sale și-i vorbi astfel :

— Felix, ești destul de mare și de cuminte ca să-ți spun o imensă veste tristă : mama ta n-are să mai vie niciodată acasă, mama ta s-a prăpădit.

Doctorul îngălbeni și mai tare la solemnitatea propriilor lui cuvinte și strînse puternic mîinile copilului, spre a-i ocroti izbucnirea. Dar vestea era prea tare pentru experiența sufletească a lui Felix. El înțelese doar atît, că ceva foarte neobișnuit se petrece în casă, și lăsă capul în jos. Doctorul continuă :

— Mîine, cînd te duci la școală, spune domnului institutor că n-ai să mai vii. Vei merge într-un pensionat.

Toată noaptea Felix fu chinuit de o agitație nemaiavută, care-i sfărîmă somnul. Nu era nici durere propriu-zisă, nici frică, ci acel zbucium al necunoscutului pe care-l ai în noaptea dinaintea plecării pentru totdeauna într-o țară îndepărtată. A doua zi intră în clasă cu mîna îndoliată și se așeză în bancă cu pelerina pe el, în așteptarea institutorului.

— A murit mama mea, explică el colegului de bancă, intrigat.

— A murit mama ta ? se miră acela ca de un eveniment onorabil.

— Da.

— Lui Sima i-a murit mama lui ! strigă piţigăiat colegul către clasă.

Copiii se strînseră în jurul lui Felix, privindu-l cu mare curiozitate.

— Şi acuma nu mai vii la şcoală ?

— Nu.

Copiii erau prea mici ca să încerce vreun sentiment de compătimire. Ei erau doar izbiţi de acest privilegiu al lui Felix de a nu mai veni la şcoală. Cînd intră institutorul, un om de treabă, stors la faţă, care-şi ridica mereu pantalonii prea lungi, copiii îl lămuriră neîntrebaţi.

— Domnule, lui Sima i-a murit mama lui !

Institutorul îşi împreună mîinile sincer emoţionat şi se apropie de banca lui Felix, în vreme ce copiii, în loc să se ducă la locul lor, făcuseră cerc în jurul băncii eroului.

— Ce spui ? ! Bietul băiat ! Ce nenorocire ! Şi acum nu mai vii la noi ?

— Nu.

— Îmi pare foarte rău. Ce nenorocire !

Lui Sima, privirile acestea respectuoase ale tuturor îi alterară sentimentul de tristeţe, care sta nelămurit în adînc, şi i-l prefăcu într-un soi de mîndrie de a fi obiectul de atenţie al lumii. Institutorul îl mîngîie.

— Poate că te aşteaptă tatăl tău. Să-i spui domnului doctor Sima că regret foarte mult. Aşa, drăguţă ! Şi institutorul întinse mîna lui Felix şi-l conduse cu atenţie la uşă, cum conduci un paralitic. Copiii urmăriră pe Felix cu o admiraţie nemaipomenită, fără umbră de durere. Felix însuşi îi privi mut, atît de cuprins de noutatea situaţiei lui, încît acest sentiment nu avea nici un nume.

Abia cu cîţiva ani mai tîrziu, văzînd pe alţi colegi trecînd pe drum cu mamele lor, Felix începu să mediteze asupra simţirii care nu se născuse, fiind întreruptă la o vîrstă nepăsătoare. Cu fotografia mamei sale înainte, el încercă să reconstruiască un sentiment pierdut, interpretînd vechi amintiri ; din păcate, era prea tîrziu. Fotografia rămînea a unei fiinţe îndepărtate, pe care abia o cunoscuse.

La internat colegii nu vorbeau despre femei decît cu rîsete indecente şi cu mister, iar slugile, singurele fiinţe de gen feminin pe care le întîlnea pe aproape, aveau vorba muşcătoare şi luătoare în rîs. Pentru întîia oară Felix era prins de braţ cu atîta familiaritate de o fată şi pentru prima oară, luînd act de izbucnirea unei simţiri pînă atunci latente, încercă şi acul geloziei, văzînd cum Otilia generalizează tratamentul.

Zarurile zornăiau pe masă între cele patru capete strînse în jurul luminii de lampă. Jucătorii emiteau numai scurte exclamaţii tehnice, moş Costache rîdea doar în favoarea cîştigătorului, iar Aurica privea nemişcată cu faţa între palme, aruncînd cîte o ochire şi la Felix. În faţa bătrînului se afla o chesea de tutun, din care acesta apuca mereu, făcînd ţigări de mînă, pe care le lipea sco-

țînd foarte tare limba afară și bulbucîndu-și și mai rău ochii. Fabricatele le strîngea apoi într-o mare cutie de tablă. Pe masă se mai vedeau la o parte un morman de cărți de joc, de unde se putea deduce că tablele reprezentau doar o distracție trecătoare, de antrenament. Trecuseră peste două ore de încordare monotonă de cînd Felix fusese uitat acolo și nimeni nu se mișca de la masă. Într-un tîrziu, Pascalopol lovi zarurile definitiv în semn de încheiere și se lăsă, respirînd tare, pe speteaza scaunului.

— Cocoană Aglae, eu zic să trecem la cărți !

Aglae luă un pachet de cărți, în vreme ce Costache se ridicase și cu grijă minuțioasă strînsese jocul de table și-l pusese deoparte, le mestecă și le depuse în mijloc, în scopul de a fi tăiate.

— Cine joacă ? întrebă ea.

Aurelia făcu un semn de participare cu capul. Aglae se făcu că scotocește într-o pungă de satin, că dibuie pe masă, și-n cele din urmă spuse speriată :

— Comedie ! dar nu mai am nici un ban. Costache, n-ai tu cîțiva franci, să nu mai mă duc pînă acasă ?

Costache se arătă înspăimîntat și se apără bolborosind :

— N-n-n-n-am !

Pascalopol puse în evidență un gros portmoneu de marochin roșu, din care luă patru piese mari de argint de cîte cinci lei.

— Cocoană Aglae, îmi pare rău !

Aglae păru a fi muncită de o scurtă repulsie, apoi se dădu învinsă.

— Bine, ne socotim noi la sfîrșit.

În vreme ce Aglae împărțea cărțile celor patru jucători (ea, Aurica, Costache și Pascalopol), Pascalopol scoase o țigară și o înfipsese cu un capăt într-un țigaret de chihlimbar gros. Otilia trase un chibrit pe grătarul unei chibritelnițe și îi aprinse țigara. Aglae vru și ea una, însă numai de la Pascalopol, care i-o oferi cu obișnuita grabă ; Costache se mulțumi cu un noduros fabricat propriu. Chiar și Otilia, rugată din ochi de Pascalopol, își luă o țigară și trase din ea așezîndu-se pe marginea scaunului musafirului. Centrul odăii se umplu din nou de fum proaspăt, gros, care, trecînd din lumină în umbră, semăna cu norii repezi ai unei furtuni. Cei patru începură să joace, scoțînd scurte exclamații, necunoscute lui Felix, care nu știa nici un joc. Situația i se părea tînărului fără scăpare. Dacă ar fi fost un simplu invitat, ar fi dat bună seara și ar fi fugit. Însă era „acasă". Era obosit și pica de somn. Jucînd tăcută și trăgînd cu prudență cărțile, Aurelia îl ochea din cînd în cînd. Deodată zise :

— Otilio, poate lui domnul Felix îi e foame !

Otilia sări de pe scaunul lui Pascalopol.

— Vai, cum l-am uitat ! Ce zăpăcită sînt !

Venind lîngă Felix îl întrebă și ea :

— Ţi-e foame, nu-i aşa?

Felix tăgădui cu capul, dar Otilia, răspunzînd singură la întrebare cu un „fireşte că ţi-e foame!“, se repezi ca vîntul pe o uşă. Se auziră izbituri de dulapuri, ciocnituri de farfurii şi Otilia reapăru în curînd cu o farfurie pe care se aflau două prăjituri de casă.

— N-am decît asta acum, trebuie să mănînci.

Spre a se încredinţa de supunerea tînărului, Otilia se aşeză pe canapea foarte aproape de el şi-i întinse cu mîna, ca unui copil, una din prăjituri. Felix o luă intimidat şi începu s-o mestece încet, sub ochii Otiliei, care aştepta. Într-adevăr, îi era foame. Otilia nu slăbi vigilenţa pînă ce nu sfîrşi prăjitura, apoi i-o întinse şi pe cealaltă. Cu braţul stîng trecut repede pe după braţul drept, aştepta şi părea foarte mulţumită.

— Cum te simţi la noi? întrebă ea drept încheiere.

În alte împrejurări, Felix ar fi întrebat-o dacă ea n-avea obiceiul să doarmă noaptea, acum era atît de buimăcit, încît zise numai:

— Bine!

Satisfăcută de răspuns, Otilia îl părăsi şi trecu din nou în spatele bătrînului, în cărţile căruia privi, îmbrăţişîndu-i gîtul. Apoi trecu şi în spatele lui Pascalopol.

— Cine cîştigă?

— Aglae, şopti Costache.

Într-adevăr, Aglae, care juca foarte serioasă, începuse să-şi reducă datoria faţă de Pascalopol. Ea privea din cînd în cînd şi în cărţile Aureliei, şi cîteodată trăgea de la ea cîte o carte şi-o zvîrlea jos.

— Aurico, nu eşti atentă de loc!

Cînd Otilia supraveghea pe Felix, Pascalopol aruncase ochii spre ei. Acum îl întrebă, fără să ridice ochii din cărţi:

— Domnule Felix, am uitat să te-ntreb, ce-ai de gînd să urmezi la Universitate?

— Aş vrea să urmez medicina.

— Fireşte, fiu de doctor, te-nţeleg. Foarte frumos.

Aglae păru foarte excitată de acest nevinovat dialog.

— Doctor, meserie nesigură, să umbli după clienţi!

— Un doctor bun, muncitor, cîştigă foarte bine azi, observă cu voce mîngîietoare Pascalopol.

— Nu-i aşa? se interesă deodată Otilia.

— Pentru asta trebuie să ai cap, nu glumă! adause rece Aglae, ca şi cînd era vădit că asta lipsea lui Felix.

— Nu mă-ndoiesc — zise Pascalopol — de inteligenţa domnului Felix.

— Medicina cere ani mulţi — urmă Aglae, trîntind cu ciudă o carte — cheltuială, întreţinere. Un orfan trebuie să-şi facă acolo repede o carieră, să nu cadă pe capul altuia.

Tonul cu care fu pronunțat cuvîntul „orfan“ și chiar cuvîntul însuși pe care nu-l mai folosise nimeni, în legătură cu el, jigniră profund pe Felix.

— Vai, ce spui, tanti Aglae, Felix nu cade pe capul nimănui, reproșă Otilia.

Aglae nu se dădu bătută.

— Vreau să spun că e moda acum cu Universitatea. De ce să meargă la Universitate? Are un venit, să-și găsească o slujbă acolo, și gata. Eu pe Titi îl las să-și sfîrșească liceul, și basta.

Pascalopol luă țigaretul de pe scrumieră, trase un fum și-l depuse la loc, spre a-și acoperi o preocupare. Un cocoș se auzi cîntînd prin apropiere. Pascalopol scoase ceasul și zise:

— Domnișoară Otilia, tînărului i-o fi somn. E tîrziu.

Otilia sări iute de pe scaun și, mergînd la Felix, îl întrebă:

— Ți-e somn?

Ochii lui Felix și ora înaintată făceau întrebarea de prisos. Otilia îl luă iarăși de braț, după ce tînărul apucase de jos valiza, și-l îndreptă spre o ușă. Înainte de a-i păși pragul, Felix crezu de cuviință să zică „Bună seara“. Pascalopol se grăbi să-i răspundă, întorcînd capul. Aglae răspunse și ea, fără să ridice ochii din cărți. Aurelia îl urmări numai cu privirea. Trecură printr-o odaie neluminată decît de lună, care părea a fi sufrageria, apoi într-o săliță din care o scară de lemn ducea la etaj. Se urcară pe ea și ajunseră într-un coridor cu

geamlîc, în care Felix recunoscu geamlîcul zărit de jos, din curte. O lampă de petrol de o formă mai îngrijită ardea într-un cui. Otilia o luă și începu să deschidă ușile odăilor care dădeau în coridor. Erau cel puțin patru.

— Doamne! zise ea, nu știu unde să te culc. Am uitat să spun să-ți pregătească o cameră.

Felix avu impulsiunea, ca și cu prilejul prăjiturii, să declare că nu avea nevoie de nimic. Însă i se păru absurd, deoarece neapărat trebuia să doarmă undeva. De aceea tăcu și luă parte prin așteptare la preocuparea Otiliei. Aceasta deschise o ușă, intră singură înăuntru, deretică ceva în pripă, fiindcă se auziră lovituri de scaune izbite și de dulapuri închise, apoi strigă lui Felix să intre.

— Pînă mîine dormi aici, este odaia mea. Fii fără grijă. E cam dezordine, o să mă ierți, nu? Noapte bună. Mîine vom sta de vorbă mai mult.

Otilia spuse toate acestea repede, cu un rîs grațios, dar cu siguranță în glas, mai dădu o ochire odăii și ieși, făcînd lui Felix un salut cu mîna. Se auziră tropote pe scară, trîntituri de ușă, și apoi totul reintră în liniște. O lampă portativă cu abajur era aprinsă pe o masă rotundă, răspîndind cercuri de umbre degradate prin casă și imprimînd un rotocol alb în tavan. Felix privi în odaie. Încăperea era mai mult lungă decît lată și avea o fereastră care da în geamlîc, acoperită cu o mare

cortină de pluș maron. Cîteva fotolii scunde și mici de pluș maron, un scrin de nuc de modă veche, masiv, un dulap de haine din același lemn și foarte lat dădeau odăii un aer bătrînesc și elegant. Lucirea pereților atrase atenția lui Felix, care descoperi cu mirare că odaia era tapetată cu o hîrtie dungată și cu mici flori de miozotis. În schimb, patul era nou și așa de scund, încît părea un divan. Două suluri moi de catifea se sprijineau la capete pe speteze ornamentate cu împletituri de pai. În apropierea ferestrei se afla o masă de toaletă cu trei oglinzi mobile și cu multe sertare. În fața ei se vedea un taburet rotativ de pian. Sertarele de la toaletă și de la dulapul de haine erau trase afară în felurite grade, și-n ele se vedeau, ca niște intestine colorate, ghemuri de panglici, cămăși de mătase mototolite, batiste de broderie și tot soiul de nimicuri de fată. Cutii de pudră numeroase, unele desfundate, flacoane de apă de Colonia destupate erau aruncate în dezordine pe masa de toaletă, ca într-o cabină de actriță, dovedind graba cu care Otilia le mînuia. Rochii pălării zăceau pe fotolii, pantofi pe sub masă, jurnale de modă franțuzești mai peste tot, amestecate cu note muzicale pentru pianoforte.

Pe un fotoliu se găsea un morman de cărți, cele mai multe nemțești, dar și romane franțuzești din colecția Calmann-Lévy, ilustrată și cartonată. Deasupra se vedeau *Mademoiselle de la Seiglière*

de Jules Sandeau[1], *Indiana* de G. Sand. În cameră mirosea pătrunzător a pudră și parfumuri. Felix se lăsă pe marginea patului, neîndrăznind încă să profaneze cu somnul său acest ascunziș feminin. Atunci văzu că patul era el însuși plin de tot felul de nimicuri, de perne de catifea cu broderii aplicate, de păpuși de stofă, de rochii și jupoane zvîrlite în grabă, și că nu se zărea nici umbră de plapumă ori de întocmire pentru dormit. Otilia uitase acest amănunt. Felix se întinse puțin pe pat spre a-și odihni emoțiile neînțelese pe care le încercase de cîteva ore. Un cocoș se auzi foarte pe aproape bătînd din aripi și cîntînd. Lui Felix i se păru că aerul din casă își schimba în mod ciudat culoarea și că lampa nu mai dădea atîta lumină. În peretele opus ușii, o mică oglindă făcea o pată alburie. Felix se ridică și suflă în lampă, și atuncea își dădu seama că oglinda prin care se vedeau acum coame de copaci era o fereastră. În odaie era o lumină dulce crepusculară. Felix se întinse din nou pe pat, cu capul pe un morman de perne decorative, fără să se dezbrace. Era hotărît să nu se culce, ci numai să se odihnească, intimidat de acest interior care nu părea pregătit să-l primească. Prin minte i se perindară toate întîmplările din cursul acestei seri ciudate, figura spînă a bătrînului, scările scîrțîi-

[1] Julien (zis Jules) Sandeau (1811—1883), scriitor francez. Opera sa cea mai cunoscută este *Mademoiselle de la Seiglière* (1848).

toare, chipurile din odaie. Apoi toate capetele începură să se apropie și să se depărteze de masa de joc ca într-o horă, un clopot răsună deasupra lor și căzu ca un fum gros la mijloc, iar două brațe subțiri îl cuprinseră de gît, în vreme ce un glas șoptit de fată întreba:

„Te simți bine la noi, nu-i așa?"

Felix se lăsă în voia brațelor și se cufundă cu ele în visuri.

II

A doua zi, Felix fu trezit din somn de grindina repede a unui pian care răsuna prin apropiere. Cineva trecea mîinile cu jovialitate pe deasupra clapelor, cîntînd cu multă dexteritate un exercițiu complicat, care varia la infinit o temă. Felix își aminti numaidecît de mîinile lungi ale Otiliei și nu se mai îndoi că ea era cîntăreața. Sări înfricoșat din pat. Soarele era sus pe cer și pătrundea în odaie din două părți. Tînărul își îndreptă puțin hainele, potrivi locul pe care dormise și avu intenția să se spele. Dar în cameră nu găsi nimic trebuitor. Scoase atunci din valiză puțină apă de Colonia cu care-și dădu pe față și pe păr. Acum nu știa ce să facă. Să stea în odaie cum îl îndemna ascuns timiditatea, ar fi fost necuviincios; să iasă, se temea să nu nimerească unde nu se cade, necunoscînd casa. Aruncă o clipă privirile pe fereastra cea mică și constată că dădea într-o curte vecină. De altfel, era o fereastră condamnată, care ar fi urmat să fie astupată în cazul unei construcții alăturate, dar pe care, se vede, relațiile dintre vecini o îngăduiau. În curtea de alături, Felix văzu o casă fără etaj, cam veche, dar solidă și largă. Ferestrele înalte aveau deasupra frontoane grecești de tencuială și intrarea avea chipul unei tinde sprijinite pe două coloane vopsite ca porfirul, ai cărei pereți erau zugrăviți pompeian. De-a lungul pereților se înșirau hîrdaie mari cu oleandri și de jur împrejurul ogrăzii erau straturi de flori prejmuite cu nuiele. Mai spre fund se vedea și un chioșc de lemn vopsit verde în care Felix zări pe bătrînul de peste noapte cu barbișon și broboadă, care broda mereu. Înțelese acum că tanti Aglae cu Simion al ei și cu Aurica locuiau alături. Felix mai dădu cîteva ocoluri odăii, ascultînd exercițiile Otiliei, care le intona și vocal acum, cu un glas subțirel și tremurat. În sfîrșit se hotărî să crape ușa, fiindcă auzise niște bocănituri pe alături. Abia scosese capul, și-i răsări înainte fața spînă a lui moș Costache, care i se păru acum mai buzat și mai stacojiu la față.

— Ai dormit bine? întrebă el, cu veșnica lui răgușeală. Părea foarte binevoitor și mai ales servil de politicos din cauza fizicului meschin și a continuei frecări a mîinilor. Vino să-ți arăt odaia dumitale.

Pe acelaşi coridor, moş Costache călăuzi pe Felix la o altă uşă deschisă de perete.

— E gata, Marina ?

— Gata, gata ! răspunse arţăgos o femeie mătăhăloasă, bătrînă, îmbrăcată rău, ca o servitoare. Dumnealui este ?

Moş Costache consimţi din cap.

— Uite aici, luă femeia în primire pe Felix. Asta-i patul, cum nici la mama dumneatale n-ai avut.

Într-adevăr, era un pat mare, cu tăbliile de lemn de nuc sfîrşite în două suluri groase cu capete de bile. Marina îl pipăi cu mîna, demonstrativ.

— Şezi pe el, să vezi ! Uite, aici îţi pui rufele, ici hainele, ghetele să le pui aici, în cutie. Ai masă să scrii pe ea cît pofteşti.

Odaia era asemănătoare cu aceea a Otiliei, dar în locul tapetului era o zugrăveală verzuie. Şi aci o mică fereastră dădea în curtea vecină. Marina urma călăuzirile ei, dînd lămuriri dintre cele mai indecente. Cînd Felix o privi mai bine în faţă, văzu că n-avea decît un ochi valid. Celălalt îi era atacat violent de albeaţă şi era pe jumătate închis de pleoapă.

— Ce faci — se răsti deodată Marina la moş Costache — nu-mi dai bani de cheltuială ? Doar n-o să te hrănesc cu vînt !

Moş Costache se bîlbîi :

— Nu-nu-nu mai ai bani ?

— Că mulţi mi-ai dat, îi rînji bătrîna.

Această familiaritate miră pe Felix, care totuşi observă că, cu tot halul în care se afla Marina, ea n-avea aerul să fie o slujnică. Anumite trăsături mai fine îi înnobilau fizionomia. Mai tîrziu el află că bătrîna era o rudă îndepărtată a lui moş Costache, pe care acesta, abuzînd de împrejurarea că femeia, celibatară, n-avea unde să se ducă şi era şi cam slabă de minte, o folosea ca servitoare. Bătrînul îşi scărpină puţin chelia, apoi trase la o parte pe Felix, întrebîndu-l cu un glas şi mai stins ca de obicei :

— A-a-ai bani ?

Felix se roşi la faţă şi vîrî repede mîna în buzunar. Avea vreo optzeci-o sută de lei, cît îi mai rămăseseră după cumpărarea biletului de tren şi care în fond îi fuseseră daţi de moş Costache, conform unui aranjament, prin secretariatul internatului, ca bani pentru mici cheltuieli. Scoase un portmoneu în care şedeau ticsite cîteva monede de argint.

— Numai cinci lei, zise Costache, ochind portmoneul.

Felix îi întinse o piesă groasă şi mare.

— Da' pîinea — sări Marina — care n-ai plătit-o de două săptămîni !

Moş Costache îşi mai ciupi puţin fruntea şi repetă umil :

— M-m-mai dă-mi cinci lei. N-am acum la îndemînă, sînt cam strîmtorat.

Felix îi întinse și a doua piesă. Între timp pianul tăcuse, dar emoția nu-i îngăduise tînărului să audă trosniturile scării apropiate. Cînd întoarse capul, zări pe Otilia. Era cam palidă și avea ochii ficși și mustrători.

— Papa, ce faci aici ?

Bătrînul lăsă ochii în jos, gudurîndu-se.

— Nimic. I-arătam odaia. Te las pe tine să-i ții de urît.

Și, frecîndu-și mîinile, bătrînul o luă mărunt pe scară în jos.

— Ți-a cerut bani ? întrebă, supărată, Otilia pe Felix.

— Nu ! minți acesta.

— Ba ți-a cerut ! întări fata cu o intonație care n-admitea replică. Papa este un om bun — urmă Otilia după oarecare trecere de timp, luînd pe Felix de braț — însă are ciudățeniile lui. Trebuie să fii îngăduitor cu el. Vii să-mi ajuți să iau ceva din odaie ?

Otilia intră în camera în care dormise Felix și începu să scotocească, trăgînd toate sertarele dulapului și ale toaletei și nemaiînchizînd nici unul. Scoase o rochie de tul cu multe volane și o aruncă pe brațul tînărului, mănuși de piele și de ață lungi pînă la coate, sticluțe, gheme, o perniță de ace și alte nimicuri, dîndu-le pe toate acestuia. Apoi îi făcu semn să o urmeze. Ajungînd în capătul scării începu să coboare cu o repeziciune de pisică, abia urmată de Felix. Din sălița de jos a

scării intrară într-o odaie aproape goală, în care se afla un pian cu coadă cam vechi, cu capacul ridicat. Cele două ferestre ale odăii erau deschise. Mormane de note muzicale, de reviste de modă erau aruncate pe jos în jurul negrului pianoforte. În fața instrumentului era un simplu scaun de lemn, ca de tavernă, cu tăietură în chip de inimă. Otilia se repezi la el și, așezîndu-se aproape călare, începu să alunge degetele subțiri asupra clapelor.

— Asta o știi ? întrebă ea pe Felix.

Cînta o compoziție foarte la modă pe atuncea, prin sentimentalitatea ei, *Chanson russe*, și Felix, care avea cunoștințe muzicale, putînd descifra cu ușurință la pian și la vioară, își dădu seama că îndemînarea și finețea Otiliei depășeau cu mult banalitatea bucății.

— Ah — zise Otilia, lăsîndu-și o clipă mîinile pe genunchi — ce sentimentală sînt !

Apoi înfigînd din nou degetele în clape, începu să cînte *Rapsodia ungară* de Liszt, indicînd cu multă vigoare părțile grave, dar cînd intră în zona furtunoasă a compoziției, trînti deodată capacul peste claviatură și sări în picioare.

— Îmi vine uneori să alerg — spuse ea lui Felix, care ședea în picioare, puțin cam încurcat de rochia și nimicurile cărora le slujea de cuier — să zbor. Felix — adăugă ea confidențial — vrei să fugim ? Hai să fugim !

Și mai înainte ca tînărul să se dezmeticească, deschise ușa de perete și începu să alerge prin curte. Felix o urmă cu pași mari, în vreme ce Marina, din ușa bucătăriei, care se vedea jos la parter, mînuind o lingură mare, strigă nebăgată-n seamă de fată :

— Haida ! A-nceput nebunia !

Otilia o luase spre fundul curții, care era foarte adîncă și plină de pomi groși și stufoși. Un mic grilaj, căzut pe alocuri, indica despărțirea dintre curtea din față și cea din dos. Nu era nicăieri nici un strat, iarba creștea în neregulă. Un chioșc înalt de fier se vedea între copaci. Otilia alergase într-acolo și ședea acum pe banca circulară din interiorul chioșcului, în jurul unei mese de tablă vopsită. Felix sosi în sfîrșit și el și depuse lucrurile pe masă. Otilia își ridicase sus picioarele subțiri și goale, vîrîte de-a dreptul în pantofi, îmbrățișîndu-le cu brațele, și-și scutura rîzînd pletele, care-i căzuseră pe ochi. După ce Felix se așeză pe bancă, Otilia desfăcu o cutie lată din care scoase niște batoane lungi de ciocolată. Întinse unul tînărului, dar cînd acesta vru să-l ia cu mîna, ea-l trase înapoi, ducîndu-i-l de-a dreptul la gură. Luă și ea un baton, pe care începu să-l ronțăiască, înșirînd în același timp, pe masă, mănușile de piele, pe care se pregătea să le frece cu benzină.

— Va să zică, ai să studiezi medicina ? Domnul doctor Felix Sima ! Sună foarte frumos. Vreau s-ajungi un doctor mare, dar mare. Însă, apropo,

Felix, fiindcă zici că te faci doctor. Îmi bate inima grozav cîteodată și-mi zvîcnesc vinele. Crezi că am ceva la inimă ?... Ia-mi pulsul !

Și Otilia îi întinse o mînă. Felix îi luă mașinal mîna rece și subțire, în care nu băteau decît ușor vasele sanguine, și apoi îi dădu drumul încet, fără nici un verdict.

— Am uitat — zise rîzînd Otilia — că încă nu te-ai înscris. Am devenit ipohondră. Ce vrei ? Cînd te-ntîlnești mereu cu Titi și cu unchiul Simion !

— Cine-i Titi ? întrebă Felix.

— Nu știi ? Titi e băiatul lui Simion, pe care l-ai văzut aseară brodînd, și al tantei Aglae. Ai să-l cunoști. Băiat bun, săracul, însă cam...

— Cam ?

— În sfîrșit, ai să-l cunoști, evită Otilia caracterizarea, făcîndu-i semn cu ochii să întindă mîinile spre a depăna o jurubiță de ibrișin. Dar de tanti Aglae ce zici ?

Felix luă o atitudine neutră. Otilia oftă exagerat, dînd ochii peste cap ca o madonă de Carlo Dolci.

— Of, Doamne ! Tanti Aglae are doi copii la care ține ca la ochii din cap : Titi și domnișoara pe care ai văzut-o aseară, Aurica. Să nu cumva să-i atingi cu ceva. Mai are o fată, care e măritată sau cam așa ceva. Am uitat să te întreb : Îți place Aurica ?

Felix făcu un gest evaziv.

— Să te ferești de ea, că umblă să se mărite și se-ndrăgostește de cine-i iese-n cale.

Otilia sfîrșise de depănat ibrișinul și acum repara degetele mănușilor, fredonînd o romanță italiană.

— Cine era domnul gras de aseară ? îndrăzni să întrebe Felix.

Fata ridică o privire indignată asupră-i.

— Leonida Pascalopol gras ? De ce e gras ? Da, într-adevăr că e cam gras — recunoscu ea gînditoare — am să-i spun să slăbească.

— Este tot un unchi ? se hazardă Felix cu jumătate gură.

Otilia izbucni într-un rîs cristalin.

— Unchi ? Ce bine ar fi ! Nu e unchi, e un... prieten al lui papa.

Fiindcă fața tînărului se adumbrise puțin, Otilia începu să-i dea explicații volubile :

— Nu știi ce om bun este Pascalopol și ce bogat e ! Are o moșie imensă în Bărăgan și cai de călărie. Mi-a făgăduit că-mi dă unul. Ah, și cum aș vrea să am o trăsură luxoasă, cu doi cai frumoși ! Este foarte *chic !* Dacă n-ar veni Pascalopol, ne-am plictisi grozav, fiindcă papa e cam ursuz și nu-l prinzi pe-acasă. Tu nu te plictisești niciodată ? Eu, da ! oftă Otilia. Cîteodată îmi vine să țip, și atuncea mă răzbun pe pian. Știi că m-am înscris la Conservator, dar nu sînt încă bine hotărîtă. Aș fi vrut să urmez mai degrabă clasa de dramă. Drama ! Să fiu actriță, să am admiratori.

Mi-au spus însă că nu prea am glas sonor. Tu ce zici ?

Otilia se ridică în picioare pe banca din chioșc și întinzînd mîinile, declamă cavernos :

Voi sînteți urmașii Romei, niște răi și niște fameni.

De sus, zărise pe Marina în bucătărie.

— Marino — țipă ea de departe — ai fier de călcat ?

— Este, este, confirmă femeia, morocănos.

În curînd, Otilia călca în fața lui Felix, pe care nu-l elibera de loc din captivitate, rochia de tul, fluierînd acum fragmente de șansonete de Fragson. Terminînd, își potrivi rochia pe deasupra, ca un șorț.

— Cred c-o să-mi stea bine ! Vrei s-o încercăm ? Hai s-o încercăm.

Și Otilia luă iarăși pe Felix de mîini și-l tîrî în goană prin curte, și apoi, răpăind pe scară în sus, pînă la odaia ei. Acolo, fără nici o jenă, își trase peste cap rochia ușoară de casă, rămînînd într-un jupon prins de umeri cu două panglici, și îmbrăcă rochia albă de tul. Părea un fluture alb care mișcă ușor din aripi. Ea făcu cîțiva pași de menuet, fluierînd o melodie, apoi, ținîndu-și cu mîinile îndepărtate capetele rochiei, făcu o reverență adîncă în fața lui Felix. Uitîndu-și de mărunțișurile din chioșc, Otilia se luă cu vorba și, în curînd, ea și Felix ședeau pe marele divan în fața unui vraf de fotografii, albume și alte ni-

micuri, scoase de fată de prin sertare și aruncate acolo. Cu picioarele încrucișate turcește, Otilia explica orice lucru :

— Asta ești tu, cînd erai mic ! Și aici sînt eu !

Felix privi cu mirare fotografia. Două doamne în rochii strînse la mijloc violent, cu sînii încorsetați, ședeau cu demnitate pe două scaune rezemate pe un fundal, reprezentînd nori rostogoliți. De fiecare latură, cîte un bărbat în picioare se rezema de un ciubuc al unui scaun, cu cîte un picior pus în cruce peste celălalt, într-o simetrie fotografică ridiculă. Un bărbat era ofițer, și în el Felix recunoscu pe tată-său, celălalt cu redingotă și pantaloni umflați, fără dungă, era moș Costache. Doamnele țineau cîte o mînă pe umerii a doi copii așezați în picioare între un bărbat și o femeie. Erau un băiat și o fetiță, fiecare sprijinit pe cîte un cerc mare. Felix îi privi nedumerit, neghicind bine identitatea lor.

— Ia să te văd dacă ești perspicace ! zise Otilia. Care sînt eu și care ești tu ?

Felix fu surprins să nu se recunoască în băiat, al cărui păr, de altfel, era dat peste urechi cu ajutorul unei panglici.

— Asta ești tu — lămuri Otilia, arătînd pe fată — și ăsta sînt eu,— și puse degetul pe băiat.

Într-adevăr, fata cu părul lung, cam bălai, și cu rochie cu platcă, garnisită cu dantelă avea trăsăturile lui, îndeosebi nasul drept.

Bizară fantezie a părinților, de care Felix își reaminti vag. Știa că avusese părul lung, înnodat în panglici, pînă la vreo trei-patru ani, și că purtase adesea rochie.

— Ce caraghios ! rîse Otilia și se pregătea să facă cu un creion chimic mustăți ipostazei sale din fotografie:

— De ce vrei s-o strici ? îi reproșă Felix. E o amintire.

— Ah ! privi Otilia curios și tu ești sentimental ?

Felix tăcu.

— Nu știi că onorații noștri părinți aveau intenția să ne căsătorească ? Ca la chinezi, mi se pare !

Cum Felix lăsase capul în jos încurcat, Otilia îl analiză foarte serios :

— Tu n-ai nici o prietenă, n-ai iubit niciodată ? Aha, înțeleg — interpretă ea tăcerea — domnul e timid sau discret.

Otilia continuă să frunzărească fotografiile, apoi recomandă călduros lui Felix fiecare din cărțile sale, punîndu-i-le generos pe brațe, în sfîrșit își aduse aminte înspăimîntată:

— Vai, am uitat mașina de călcat ! Să știi că s-a răcit, și am atîta treabă !

Și lăsînd toate baltă, se repezi furtunos pe scări în jos. Curînd, din curte, se auziră fredonările Otiliei.

Felix își alese o carte, *L'homme à l'oreille cassée*, de Ed. About [1], și coborî și el în grădină, așezîndu-se pe o bancă, unde începu să citească. Era plăcerea lui cea mare, pe care și-o satisfăcea cum putea, împrumutînd cărți sau, cînd avea bani, cumpărînd. În odaia pe care și-o păstrase în casa de pe strada Lăpușneanu, avea de pe acum o mică bibliotecă. Citi astfel o bună bucată de vreme. Cînd își ridică capul din carte, Otilia dispăruse cu lucrurile și cîntecele ei. Marina se îndrepta greoi spre casă, cu un vraf de farfurii. Soarele era sus pe cer, totuși încă vreo oră nimic nu se-ntîmplă și Felix continuă lectura. Cu felul lui accelerat de a citi, înghițise trei sferturi din volum, cînd poarta se deschise și apăru pe ea moș Costache, în haine albe de dril și cu o panama pe cap, zgîrcită de vechime și multe spălări. Era foarte vesel, judecînd după țuguierea groaselor buze, și ținea la subsuoară, cu mare grijă, un pachețel învelit în jurnal. Nu mult după acea, Otilia strigă tare din casă pe Felix, poftindu-l la masă. Sufrageria, văzută ziua, era o încăpere tot așa de înaltă ca toate odăile de jos, părînd din cauza înălțimii îngustă, deși în realitate era destul de largă. Mobila era greoaie, de nuc, cu ciubucuri fantastice și mari ca niște bombe, iar prin geamul bufetului se ghicea o dezordine generală. Moș Costache, Otilia și Felix se așezară la trei din laturile mesei și Marina începu să servească prînzul. Felix observă că mîncărurile erau prea abundente, parcă destinate unui număr mai mare de persoane, sau gătite cu voluptate, după o îndelungă foamete. Bătrînul mînca cu mare lăcomie, vîrînd capul în farfurie, în vreme ce Otilia gusta cu indiferență. Bucatele erau nu numai copioase, dar și numeroase, ceea ce nu miră de loc pe moș Costache, care mînca din toate. Alături de tacîmuri ținea sub atentă supraveghere pachetul învelit în jurnal.

[1] Edmond About (1828—1885), romancier, dramaturg și publicist francez.

— Otilia — dădu afară în sfîrșit secretul mulțumirii sale bătrînul — mi-a dat Pascalopol să-i plătesc chiria și, din greșeală, mi-a dat cu o sută de franci mai mult.

Felix înțelese vag că moș Costache făcea lui Pascalopol unele comisioane și se gîndi și la oficiul de tutor al bătrînului. Cumula va să zică cîteva atribuțiuni de soiul acesta. Atunci își dădu seama că nu știa cu ce se ocupă propriu-zis bătrînul. Otilia devenise palidă și scăpase furculița pe masă.

— Dar, papa, nu i-ai dat înapoi?

— Ha ! făcu moș Costache, mirat ca de o ipoteză absurdă.

Otilia aruncă șervetul și merse spre locul lui moș Costache, pe marginea scaunului căruia se așeză, înconjurînd capul chel al bătrînului cu cele mai subtile mîngîieri.

— Papa dragă, dacă mă iubești, trebuie să-i înapoiezi banii! Cum ai putut face una ca asta? Papa dragă, scoate banii.

Și începu să vîre degetele prin buzunarele de la vestă ale bătrînului, ale cărui sprîncene erau lăsate în jos de o comică supărare, în vreme ce buzele rîdeau de gîdilitură. În fine, Otilia descoperi în fundul unui buzunar cinci monede mici de aur, ce fură confiscate, spre ciuda lui moș Costache, care totuși nu obiectă nimic și se puse să mănînce mai vîrtos. Masa se sfîrși într-o indispoziție generală, și Felix găsi nimerit să se strecoare tăcut în odaia lui, unde se așeză să termine lectura romanului lui Ed. About. Mai tîrziu, cu o altă carte în mînă, coborî în grădină și se așeză să citească în chioșc. Curtea era pustie, toți intraseră în casă și chiar Marina nu se zărea, ceea ce da de bănuit că obișnuia să doarmă după amiază.

Pe la orele șase, o trăsură cu doi cai albi, aceeași din seara precedentă, se opri în fața porții, și din ea coborî Pascalopol, îmbrăcat într-un costum pepit, bine croit, cu ghetre albe, cu floare la butonieră și cu canotieră pe cap. Pascalopol deschise voios portița și ușa gotică de la intrare, stîrnind schelălăitul prelung al clopoțelului. Glasul Otiliei răsună aproape numaidecît și se auziră totodată tropotele furtunoase pe scară. Pascalopol intrase înăuntru, dar geamurile odăilor din curte fiind deschise, se auzeau

de afară frînturi de convorbire. Otilia spunea lui Pascalopol să aștepte să-și pună pălăria. Puțin după acea, Otilia ieși pe ușă, urmată de Pascalopol și de bătrîn, care-și freca mîinile foarte mulțumit. Otilia era îmbrăcată cu rochia de tul. Pe cap avea o mare *pleureuse* tivită cu dantelă, iar mîinile îi erau pînă la cot înmănușate. Avea și o umbrelă, de asemeni cu garnitură de dantelă. Ceea ce izbi pe Felix, care privea din chioșc, fu nu veselia volubilă a Otiliei, cît satisfacția reținută a lui Pascalopol, care nu se clasa de loc printre sentimentele paterne. Moș Costache ieși pînă în poartă. Otilia făcu un gest de adio cu mîna, și trăsura porni. Nu trecu mult și se strecură afară pe poartă și bătrînul cu panamaua lui. Felix rămase singur, oarecum surprins că nimeni nu-i notifică plecarea sau nu-l întreabă ce are de gînd să facă, așa cum era obișnuit acasă. Neavînd cui cere învoirea de a pleca și el, se crezu îndatorat să rămînă în grădină și continuă lectura. Mai spre seară un factor poștal, mișcînd cu mîna o scrisoare, strigă către el: „Domnișoara Otilia Mărculescu!“ Felix se apropie cu nesiguranță.

— Aici stă domnișoara Otilia Giurgiuveanu, zise el.

— Eu am adus mereu aici la domnișoara Otilia Mărculescu, ripostă factorul, sigur pe experiența lui.

Tocmai atunci veni Marina, care smulse scrisoarea din mîinile factorului, aruncînd o privire piezișă lui Felix. Acesta se retrase confuz în chioșcul lui, cu desăvîrșire dezorientat. De ce Otilia, căci nu putea fi decît ea, să se cheme Mărculescu, și nu Giurgiuveanu? Să nu fie fata lui Costache i se părea o imposibilitate, și ipoteza aceasta aproape nu-i străbătea mintea. Otilia îi zicea lui moș Costache „papa" și era legată, cum arătau fotografiile, de toate momentele familiei, semănînd de altfel cu răposata ei mamă. Neobișnuit cu complicațiile familiale și aducîndu-și aminte de primirea ciudată din seara trecută, Felix avu o clipă spaima de a nu fi greșit cu adevărat adresa și de a nu se afla cumva la alte persoane. Dar această explicație senzațională, hrănită de amintirea lecturilor lui de romane polițiste, se spulberă repede în fața sentimentului realității. Pe moș Costache, pe Otilia, pe toți ceilalți îi recunoștea foarte bine, se afla, nici vorbă, în mijlocul familiei lui, puțin schimbată în fizionomia ei din cauza depărtării și a vîrstei. Felix descoperi și pe foile cărții, alături de nenumărați „Otilia", „Tili", cîte un „Otilia Mărculescu". Probabil, gîndi el, Giurgiuveanu avea două nume, sau și-l schimbase pe cel vechi (această oscilație era foarte obișnuită acum cîteva decenii). Pe cînd însă se plimba prin grădină, ochii îi căzură pe un fragment de carte poștală, călcată în picioare, adusă de vînt de prin gunoaie. Pe ea se citea limpede: „Const. Giurgiuvénu". Va să zică, pe moș Costache tot Giurgiuveanu îl chema. Vîrsta îi dădu lui Felix imboldul de a dezlega taina; însă deocamdată problema trebuia amînată, pe Marina neputînd-o întreba fără a dovedi că nu-și cunoaște nici măcar rudele.

Abia pe la orele nouă, trăsura cu cai albi reapăru în fața porții. De astă dată, în afară de Pascalopol și Otilia, pe bancheta din fața lor ședea ghemuit și moș Costache. Marina fu strigată să ia un morman de pachete din trăsură. Pascalopol, găsind că e cald, propuse să meargă cu toții în chioșc, spre care se și îndreptă.

— Aha — zise el afabil către Felix — dumneata erai aici? Cum merge? Nu ieși nicăieri, nu te duci în oraș?

— Să-l luăm și pe el cu trăsura! strigă Otilia, care-și lepădase pălăria și mănușile.

— Să-l luăm, firește, de ce nu? consimți Pascalopol cu amabilitate, deși puțin contrariat. Apoi adăugă: Crezi că dumnealui o să-i facă plăcere să-și piardă vremea cu oameni de vîrsta mea? Tinerii vor să fie liberi.

Felix găsi primejdios să ia o atitudine într-un fel sau într-altul, în vreme ce Otilia își trecuse brațele subțiri în jurul gîtului lui Pascalopol.

— Vai, ce prostii spui, dumneata om în vîrstă! Lasă să-l luăm și pe el.

Prin inima lui Felix trecu un fior de neplăcere nelămurită, însă Pascalopol se arătă fericit și sărută printr-o aplecare a capului mîna Otiliei de pe umărul său drept. Marina aruncă o față de masă peste masa de tablă și în curînd se vădi conținutul pachetelor în care se aflau lucruri de mîncare fine, felii de pateu, brînzeturi fermentate, sticle de vin. Fu chemată, la cererea lui Pascalopol, și Aglae, care sosi pe o portiță dindărătul casei, însoțită de Aurica și de Simion, cu broboada pe el și cu gherghefул în mînă. La lumina unei lămpi atîrnate de grinda chioșcului, începu o cină improvizată, la care fu invitat și Felix și la care se ilustrară prin lăcomie moș Costache, Aglae și Simion. Otilia, ca de obicei, abia se atinse de mîncare. În schimb, bău cu sorbituri încete din vinul turnat de Pascalopol. O astfel de colațiune la ora mesei, într-o casă în care se gătise și în care gazda putea organiza o cină în regulă, miră pe Felix. Însă el începuse să se obișnuiască cu ciudățeniile locului.

Pe la orele zece, Pascalopol, Aglae, Aurica și Costache începură să joace cărți. Jucau pe bani, și Aglae se împrumutase din nou, prin trucul ei, de la Pascalopol, totuși Felix avu impresia că cel puțin acesta din urmă nu ședea acolo din patima jocului. Pascalopol era un om inteligent, prea stăpîn pe sine ca să se lase, din vițiu, ciugulit de toți. Era evident că el venea acolo pentru cineva, desigur pentru Otilia, și că jocul de

cărți era numai un pretext. Felix avea acest sentiment, pe care nu și-l explica bine, că legăturile lui de rudenie, oricît de îndepărtate, cu Otilia, și de veche intimitate îi dădeau dreptul să cenzureze purtările ei. Pascalopol nu-i era antipatic, dar văditele lui atenții pentru Otilia i se păreau scandaloase. De la început ghicise în Otilia o prietenă de vîrsta lui, un factor feminin care-i lipsise. Că o fată de optsprezece ani arăta atîta interes pentru un om în vîrstă, asta i se părea ciudat. Mai curios era că ceilalți nu erau scandalizați. Dacă moș Costache părea de-a dreptul încîntat și specula cu umilință această situație, Aglae și Aurica nutreau în priviri invidia.

— Vă plimbați mereu — zise la un moment dat Aurica, cu glas moale — pe noi nu ne onorați niciodată...

— Vai ! se disculpă patetic Pascalopol, fără să încurajeze vreo interpretare precisă.

— Ei, ce vrei tu, Aurelio ? interveni acră Aglae, dumnealui caută temperament, îndrăzneală, cum au fetele azi. Acum nu mai merge modestia fetelor crescute cumsecade. Știi tu să pui picior peste picior și să te spînzuri de gîtul bărbaților ?

Pascalopol făcu un gest de repros cu ochii către Aglae, Costache răsuci o țigară, udînd-o cu limba, cu o expresie de absență desăvîrșită,

iar Otilia, care sta în spatele lui Pascalopol, se desprinse ușor și se așeză lîngă bătrîn.

— Pascalopol — continuă Aglae cu vocea îngroșată — dumitale ți-ar trebui o femeie blîndă, nu prea tînără, care să te stimeze, nu o zănatică...

Moșierul se încruntă, indispus, și căută o scăpare cu ochii înspre locul Otiliei. Aceasta fugise. În curînd se auziră din casă, pe fereastra deschisă, undele picurate ale pianului. Otilia cînta *Vals în do diez minor* de Chopin cu foarte multă delicatețe și cu o austeritate tehnică ce descoperea pe eleva de conservator. Pascalopol întoarse capul cu o mare satisfacție, avînd aerul a primi un omagiu personal. Aurelia rămase indiferentă, de-o indiferență făcută, Aglae însă dădu dovezi de impaciență, ca-și cînd o muscă ar fi supărat-o. În sfîrșit izbucni, trîntind o carte :

— Grozav e de agasant pianul ăsta ! (Apoi strigînd :) Otilio ! dă-l încolo de pian, știi că mă enervează ! (Mai încet, către ceilalți :) Ori știi să cînți, ori nu. Pianul cere talent... Didina cînta bine !

Judecata era de o nedreptate scandaloasă și se vedea că nu vine decît din răutate. Pascalopol încercă să îmblînzească situația.

— Cocoană Aglae, azi ești rău dispusă. Domnișoara Otilia cîntă minunat, e o artistă.

Aurica lăsă capul în jos, strîngîndu-și buzele între dinți.

— Așa ești dumneata, galant, mai aruncă Aglae o înțepătură. Mai bine mi-ai spune ce să fac cu Titi, că sînt foarte supărată. L-a lăsat corigent iar... îl persecută... fiindcă el e timid, nu e îndrăzneț ca alții... a fost și bolnav. Poate cunoști pe cineva, să pună o vorbă bună la toamnă...

— Punem, punem, cum să nu — se oferi Pascalopol, întotdeauna îndatoritor — dar eu zic ca pînă atuncea să-l prepare cineva, ca să fim mai siguri.

Felix ședea pe o bancă în apropierea chioșcului, în bătaia luminii, nehotărîndu-se să plece, cîtă vreme Otilia se afla prin preajmă. Deodată auzi glasul fără densitate al Aurichii, voit persuasiv :

— Putem să rugăm pe domnul Felix, mamă, cred că n-are să ne refuze !...

— Chiar că s-ar putea, dac-ar vrea dumnealui.

Felix se învoi bucuros, și puțin după aceea, cînd i se păru mai priincios, dădu bună seara și se retrase. Cînd ajunse în geamlîcul de sus, care privea înspre grădină, văzu pe Otilia stînd la o fereastră deschisă. Conversația de jos și incidentul cu pianul o indispusese probabil, și acum se refugiase aici, fără să iasă din raza lui Pascalopol. Zărind pe Felix, Otilia îl chemă în șoaptă.

— Ce faci ? Vino aici !

Cînd Felix se rezemă de canatul ferestrei, Otilia îi spuse tot încet :

— Nu știi ce viperă este tanti Aglae asta ! Uf !

Ca și cînd ar fi bănuit o inimiciție, Aglae, care-i zărise în treacăt sub sclipirile lunii, zise tare de jos :

— Otilio, să-l aduci mîine pe dumnealui la noi !

— Da, tanti — răspunse cu o miere teatrală Otilia, făcînd o strîmbătură cu înțeles lui Felix — are să-i pară foarte bine lui Titi !

Însă numaidecît adăugă încet lui Felix :

— Să vezi ce prost e !

Pascalopol imploră pe Otilia să se coboare. Aglae, ca să nu supere prea mult pe moșier, se asocie și ea, conciliantă :

— Vino jos, Otilio, ce stai acolo ?

Otilia făcu un semn de adio lui Felix, care intră în odaia lui și se culcă. Tîrziu de tot, cînd se trezi o clipă din somn, întunericul se subția crepuscular și un cocoș cînta. Lui Felix i se păru că aude trosnitura ușii gotice de la intrare și, puțin după aceea, rostogolirea roților unei trăsuri.

III

În ziua următoare, Felix nu merse în casa Aglaei, fiindcă Marina aduse știrea că Simion e „rău". Otilia lămuri lui Felix într-un chip foarte vag cum stau lucrurile, cu o discrețiune care se dovedi mai tîrziu felul ei propriu de a fi, afară de clipele de umoare sarcastică. Simion, omul așa

de blînd și părînd chiar stupid, care broda, cu o broboadă în spate, avea din cînd în cînd toane, considerate ca „păcatele lui", și atunci „dezgropa morții". Făcea scandal, și toată lumea din casă tăcea. Simion fusese în tinerețe alt om decît cel care se vedea, avusese o viață agitată, aventuri de dragoste, scandaluri.

— În sfîrșit — încheie Otilia scurta notiță biografică — ai să vezi tu mai tîrziu !

Într-o zi, cînd nici Otilia, nici bătrînul nu erau acasă, Aurica răsări în fața lui Felix.

— Vrei să vii la noi ? întrebă ea pe Felix.

La lumina zilei, cu tot părul împletit în jurul capului, i se păru tînărului mai stridentă. Fața palidă și suptă îi era pudrată prea tare, și în toată făptura se recunoștea o intenție de imprudență cu atît mai stîngace, cu cît fizicul ei era lipsit de orice atracție feminină. Felix consimți cu capul. Atunci Aurica îl conduse spre fundul grădinii, deschise o portiță din stînga și pășiră în curtea vecină, care era pînă la un punct asemănătoare cu cea de dincoace, cu deosebirea că tot pămîntul era împărțit în straturi de o exactitate și o supradecorație supărătoare. Apoi intrară într-o sală și de aci într-o odaie, care trebuia să fie un soi de salon, în care se afla o sofa largă cu prea multe perne și un număr de fotolii de rips verde, de stil vechi și neprecis, cu brațele de asemeni încărcate de perne. O curățenie și o ordine de sanatoriu înghețau totul, iar atmosfera era încărcată

de un miros pătrunzător de ulei. Proveniența mirosului era, precum văzu Felix, pe dată ce se așeză pe un fotoliu la invitația Aureliei, de la un număr incalculabil de tablouri în ulei, puse în rame grele bronzate, care acopereau aproape în întregime pereții anticamerei și ai salonului. Felix, care se aștepta să fie chemat spre a face cunoștință cu Titi cel corigent, văzu că Aurica arăta predispozițiuni de a-l trata ca pe un musafir al ei propriu. Simțind parcă o obiecție, Aurica se scuză :

— Titi s-a dus cu mama în oraș, să-și cumpere vopsele. Trebuie să sosească în curînd.

Urmă o clipă de tăcere, în care Felix căută cu mintea un cîmp de convorbire. Însă Aurica avea unul dinainte.

—Te simți bine la moș Costache ?

Întrebarea era pusă într-un chip așa de compătimitor, încît includea și un răspuns. Felix răspunse cu franchețe :

— Mă simt foarte bine.

Aurica nu înregistră această declarație și-și continuă sentimentul ei, pregătit dinainte.

— Dumitale, cum ești fără părinți, ți-ar trebui o familie așezată, în care să te simți ca acasă.

Lui Felix, căruia orice aluzie la faptul că era orfan îi era supărătoare ca o umilire nedreaptă, i se păru curioasă insinuația domnișoarei cu bărbia ascuțită.

— La unchiul Costache sînt acasă, și domnișoara Otilia mi-este... ca o soră.

Aurica boți puțin buzele și, după oarecare trecere de timp, spuse blînd, lăsînd a se înțelege numeroase laturi grave :

— N-ar fi rea Otilia, dacă n-ar fi falșă. Cel puțin întrucît mă privește.

Felix, rănit mai mult decît s-ar fi așteptat, minți cu vioiciune :

— Mă mir că spuneți asta. Otilia are numai cuvinte bune despre dumneata.

Domnișoara zîmbi cu neîncredere malițioasă și, lăsînd capul în jos, vorbi ca și cînd ar fi fost silită de fapte să se destăinuie :

— Vezi că... se spun multe lucruri grozave despre purtările Otiliei... E de vină și moș Costache, care o rîzgîie. Așa sînt fetele fără căpătîi și fără părinți.

Sîngele năvăli în obrajii tînărului. Indignarea se amesteca și cu temerea ca insinuațiile domnișoarei să nu fie adevărate, după cîte lucruri neobișnuite văzuse în cîteva zile. Chipul Otiliei, care îi răsărea în minte, îi spunea însă că bîrfeala era neîntemeiată. Surprins totuși că Aurica numea pe Otilia fată fără căpătîi și fără părinți, se pregătea să cerceteze pe ascuțita domnișoară, cînd se auziră pași gravi, și Simion apăru în pragul ușii. Privea cu ochi care vor să intre în vorbă, dar nu deschidea gura. Aurica făcu prezentările :

— Îți prezint pe tata.

— Tulea ! explodă deodată bătrînul și întinse o mînă viguroasă.

Fiindcă Felix rămase consternat, neînțelegînd sonurile, Aurica explică :

— Tata se cheamă Tulea, Simion Tulea, nu știai ?

— I-ai arătat pernele mele ? întrebă preocupat Simion.

— Tata lucrează de mult perne de etamină, ca să-și omoare timpul — lămuri Aurica — face lucruri foarte frumoase. Tot ce vezi aici e făcut de el. Tata și pictează.

Aurica luă una cîte una pernele și le puse sub ochii lui Felix, în vreme ce Simion le urmărea mișcările plin de vizibilă mîndrie. Broderiile erau făcute cu foarte multă îndemînare, însă cam bătătoare la ochi și de un desen banal. Felix fu purtat apoi prin fața tablourilor, care, precum i se spuse, erau opera lui Simion și a lui Titi. Simion avea numai cîteva și începu să le arate cu degetul către Felix, căutîndu-i cu insistență aprobarea pe față.

— Ce zici de ăsta, dar de ăsta ?

Îi povesti împrejurările în care le-a pictat pe fiecare și de unde-i venea ideea. Picturile lui Simion și ale lui Titi, mai cu seamă ale acestuia din urmă, erau de o dexteritate indiscutabilă. Mîna știa să întindă bine culoarea, desenul era îngrijit, și în chiar diformitățile unor portrete se simțea vocația unor mîini de probabili artiști. Nu erau în nici un caz picturile stridente care se confecționează prin pensionatele de fete. Cu toate acestea, atît în forma, cît și în cantitatea picturilor se vădea un ridicul, la început inexplicabil. Grație comentariilor lui Simion și unui examen mai atent, taina fu dezlegată. Nici un tablou nu era original. Toate copiau cărți poștale ilustrate, clișee de prin cărți de calitatea cea mai proastă uneori și mai puerilă, și un ochi expert ar fi descoperit și cauza unor stranii efecte de stîngăcie. Desene în peniță neagră erau tratate de cei doi artiști în ulei de două tonuri, negru și alb, pastelul sau acuarela de asemenea erau imitate servil în culori grase. Ochiul pictorului avea o însușire înnăscută de a combina armonios liniile și culorile, dar inteligența lui nu putea să discearnă în nici un fel rațiunea structurii modelului și să interpreteze din nou. Petele rumene din obrajii unei fetițe zugrăvite, probabil în acuarelă, deveniseră, în ulei, prin neînțelegerea procesului real de difuziune a luminii, niște lacuri de rubin fără nici o legătură cu restul, deși de o țesătură coloristică nu lipsită de grație. Felix ocoli pereții celor două odăi cu bizarele colecțiuni și se arătă, din politețe, foarte încîntat, spre mîndria tuturor. Între timp își făcuse apariția în anticameră un alt Simion, tînăr și mai slab. O clipă făcu mișcarea, văzînd un străin, de a se strecura îndărăt pe ușă, dar Aurica merse după el și-l aduse înapoi, făcînd noi prezentări :

— Iată-l și pe fratele meu Titi, cred c-o să vă împrieteniți.

Titi Tulea părea și era într-adevăr mai în vîrstă decît Felix cu cîțiva ani. O ușoară mustață și bărbia despicată în două, în care cîteva tuleie mai lungi schițau barbișonul lui Simion, îi dădeau un aer matur, care făcea din uniforma școlară un adevărat veșmînt militar. Era un tînăr blînd și cu înfățișare modestă, care plăcu numaidecît lui Felix, gata să pună la îndoială temeinicia judecății Otiliei. Titi, foarte respectuos față de Felix, cu toată deosebirea de vîrstă, îi arătă culorile pe care le cumpărase, îi destăinui planurile de lucru, scoțînd un pachet de ilustrate englezești și altele cu trandafiri și fructe, semnate *Klein*. Voia să le trateze pe toate în ulei. Toate acestea erau spuse cu o pasiune ordonată și calmă. Felix îl întrebă de ce nu picta după natură, Titi rămase nedumerit de această propunere, al cărei sens nu păru să-l înțeleagă, explicînd că nu-i place să zugrăvească decît după modele. Felix îi vorbi de talentul său și de interesul de a-i da o îndrumare originală. Titi strînse din sprîncene și reveni la detaliile lui. Vocabularul lui Felix îl supăra în chip vădit. Titi îl întrebă apoi cum a călătorit, unde a făcut liceul și începu să-i povestească întîmplări din școală, să-i facă portretul profesorilor într-un stil naiv, dar comunicativ. Îi spuse fără înconjur că a rămas repetent de cîteva ori și corigent, punînd totul pe socoteala absurdității profesorilor și a

programului. Felix îl întrebă asupra cărților citite și, trăit în atmosfera de la Iași, mai informată, îi ceru opiniunea asupra unor scriitori moderni care colaborau la noua revistă *Viața românească*. Titi rămase cam indispus de aceste întrebări, mărturisind că nu are timp de citit și că lectura îi dă dureri de cap, că totuși, dacă i s-ar procura „o carte frumoasă", ar încerca s-o citească. Felix îi făgădui una. Aurica notifică lui Titi scopul venirii lui Felix :

— Titi, domnul Felix s-a oferit să-ți ajute să te prepari pentru corigență.

Titi aprobă supus din cap, fără să arate nici o repulsie de a primi îndrumări de la cineva mai tînăr decît el, însă cînd Felix se arătă gata să înceapă prepararea, îl rugă să amîne pentru după-amiază ședința, acum nesimțindu-se bine dispus. Aurica privea cu mare afecțiune pe acest vlăjgan molatic și crezu de cuviință să dea lui Felix această explicație :

— El e foarte debil, și mama nu vrea ca el să se obosească prea mult. Destul își bate capul cu pictura.

Simon aprobă din cap.

— Ei — strigă Otilia din mijlocul sofalei, unde, șezînd turcește, cosea ceva, cînd Felix trecu prin fața ușii deschise a odăii ei — spune-mi drept, cum m-a ponegrit Aurica ? Am auzit că te-a chemat în lipsa mea !

Felix se opri lîngă ușă, încurcat.

— Intră înăuntru, vino aci lîngă mine.

Și Otilia își strînse puțin picioarele subțiri, ca și cînd Felix ar fi trebuit să se așeze alături în aceeași poziție.

— Desigur că ți-a spus că sînt zăpăcită !

— Mai rău ! mărturisi Felix.

Otilia ridică ochii puțin cam palidă și puse o mînă pe brațul tînărului.

— Și tu, Felix, crezi ?

— Nu ! răspunse acesta după un scurt examen de conștiință.

— Dar ce ți-a spus ? Desigur, prostii despre Pascalopol !

Felix tăcu puțin, apoi, hotărîndu-se, întrebă :

— Aș vrea să știu, pentru ce îți vin scrisori pe numele Otilia Mărculescu ? Eu te-am numit totdeauna Giurgiuveanu !

Otilia examină serioasă pe Felix.

— Va să zică, asta era ! Ți-a spus că sînt o străină !

— Tu, o străină ! Nu înțeleg. M-a supărat că ți-a zis fată fără căpătîi și fără părinți. Tu ai părinți...

Otilia împunse cu acul lucrul, oarecum agasată.

— Ei, da, tanti Aglae și cu Aurica nu pot să mă sufere, fiindcă le e teamă că au să piardă moștenirea... Aurica își închipuie că o să se mărite spunînd că are un unchi bogat... O pocită... Papa, vezi tu, nu mi-e tată bun... Mama a mai fost căsătorită înainte, și cînd a luat pe papa, eu eram de cîțiva

ani... Privește ! Uite pe mama și pe tatăl meu adevărat. (Și Otilia întinse lui Felix o fotografie puțin ruptă, în care o Otilie din alte vremuri, însă cu privirile blînde, în rochie cu panier și cu un mare zuluf căzut peste umăr ținea de braț un bărbat gras, și el cu ochii Otiliei.) Dar papa mă iubește, și apoi... e îndatorat să aibă grijă de mine fiindcă mama i-a dat o mulțime de bani fără nici un act, pe care papa i-a vîrît în afacerile lui... Dacă nu murea pe neașteptate mama, ar fi fost altfel... Papa voia să mă adopteze... Și acum ar voi, nu-l lasă tanti Aglae... În sfîrșit, mizerii care cred că-ți sînt indiferente.

Și Otilia oftă, dînd un final umoristic gestului.

— Nu-mi sînt indiferente, spuse Felix încet.

Mărturisirea Otiliei explica acum misterul numelui, dar aducea un element neplăcut. Moș Costache nu era așadar tatăl fetei. Familiaritatea Otiliei cu el, satisfacția lui nu făceau parte din sentimentele nesuspectabile. Felix urî și pe Pascalopol și, deși stima lui pentru Otilia creștea pe măsura conviețuirii lui cu ea în aceeași casă, vorbele Aurichii îi răsunau în urechi : „...se spun multe lucruri grozave..."

— Felix — încercă Otilia să deplaseze convorbirea — ce-ai făcut cu Titi ?

— L-am văzut numai, și a rămas să începem după amiază. Mi s-a părut un băiat de treabă, cam moale.

— N-am zis altfel, confirmă Otilia.

— I-am făgăduit să-i dau o carte de citit. Acum n-am nici una la mine. Îmi dai voie să aleg de la tine ? Mă tem numai că pe ale tale le cunoaște.

Otilia rîse neîncrezătoare.

— Ți-a spus Titi că vrea să citească ? Mă mir ! Poți să iei cîte poftești, te asigur că n-a citit nici una, și să-mi spui și mie efectele pedagogiei tale !

După amiază, Felix alese o ediție ilustrată din *La chartreuse de Parme* și merse la Titi. Acesta îl aștepta în grădină. De acolo intrară în casă, însă, cînd treceau prin sală, Titi făcu semn lui Felix să meargă mai încet, fiindcă Simion dormea (cu cămașă, ca peste noapte, află mai tîrziu Felix). Ajunși în odaie, Titi trase cutia lată a unei mari mese, în care Felix zări cărți, creioane, pachete de ilustrate, puse într-o ordine militară. Toate cărțile și caietele erau învelite cu o grijă meticuloasă și semnate caligrafic pe un portativ tras ușor cu creionul. Văzînd admirația lui Felix, Titi se crezu dator să-i arate și alte dovezi de industrie. Avea albume în care copia cu o caligrafie armonioasă fel de fel de poezii cu inițiale figurate și colorate. Legătura și cartonarea albumelor erau opera lui. În loc să-și cumpere hîrtie de muzică, inventase un pieptene cu cinci picioare de creion cu care linia hîrtia velină simplă. Își făcuse o cutie pentru păstrat desenele din carton lipit cu îngrijire cu o hîrtie cafenie și apoi ornamentat în peniță cu fluturări gotice. Manualul de limba latină îl imitase pe de-a-ntregul, fabricînd legătura, cartonajul, reproducînd desenele și scriind caligrafic textul. La întrebarea lui Felix dacă făcea asta ca să economisească banii pentru cumpărarea cărților, Titi spuse că nu, dar „că-i plăcea“ așa. Avea și o vioară, pe care i-o cumpărase tanti Aglae, dar nu putea să cînte decît cîteva linii de exercițiu elementar. Mai mult decît muzica propriu-zisă îl pasionase colectarea materialului. Își făcuse un album de muzică în care copiase tot ce-i picase în mînă : arii populare, romanțe italiene, fragmente de operă pentru partea cîntărețului solist, cîntece populare nemțești.

— Cînd ai ceva frumos — zise Titi lui Felix — te rog să-mi dai să copiez.

— Am putea să facem împreună duete, cînd îmi voi aduce vioara de la Iași și notele, am caietele lui Mazas, propuse Felix.

— Nu acum — refuză Titi — acum mă exercitez cîntînd lucruri ușoare și după ureche. Mai tîrziu, peste cîțiva ani ! (Avea douăzeci și doi de ani.)

Felix avu în gînd o clipă intenția de a-i demonstra că metoda e greșită, dar se stăpîni spre a nu părea pedant. Întrebîndu-l în ce putea să-i fie de folos, Titi ceru să i se arate la limba latină. Voia numai traducerea, și anume, să i se spună cuvînt cu cuvînt în românește, pentru a-l scrie deasupra textului. Orice sugerare a unei alte metode fu respinsă, și Felix trebui să-i dicteze, privind cartea pe deasupra umărului lui, în vreme ce el scria atent traducerea, făcînd să i se repete cîte o vorbă. După o jumătate de oră, Titi declară că s-a plictisit și că-l

doare capul și nici măcar nu arătă dorința de a urma numaidecît a doua zi, spunînd pur și simplu :

— Să lăsăm pe altă dată.

Felix se ridică să plece, și atunci își aduse aminte de romanul lui Stendhal, pe care-l lăsase în colțul mesei. I-l întinse lui Titi, întrebîndu-l dacă l-a citit. Acesta negă cu capul, luînd cartea ca pe un album de preț și răsfoind-o atent cu degetele ușor apropiate de muchia filelor. Privea mai cu seamă desenele.

Trecură cîteva zile în care Felix se sfii să se ducă la Aglae nechemat. În acest timp ieșise de cîteva ori în oraș, luase unele informații cu privire la Universitate și colindase anticăriile așezate pe cheiul Dîmboviței. La început, ceruse voie lui moș Costache să iasă, obișnuit cu normele internatului, însă bătrînul, surprins de această cerere, îi spuse că poate să lipsească și ziua și noaptea... chiar și noaptea. La această expresie, clipi din ochi cu o complicitate pe care Felix n-o pricepu tocmai bine. Într-o zi, Aglae, la o ședință de joc de cărți, apelă din nou la el :

— Tinere, văd că nu mai vii pe la noi să-l ajuți pe Titi al meu. Poți să vii neinvitat, Titi e puțin cam lăsător, trebuie îndemnat.

Felix vizită dar din nou pe Titi, care îl primi cu bonomia lui placidă și-l întrebă, ca să nu trădeze de la început scopul didactic al vizitei, dacă a citit *La chartreuse de Parme*. Atunci Titi scoase din cutie cartea, pe care Felix n-o recunoscu la început,

fiindcă era îmbrăcată, cu îngrijire, în hîrtie albastră. O mulțime de zăloage chibzuite de hîrtie arătau locuri de interes. Taina lor se lămuri repede.

— Mi-au plăcut mult desenele și am copiat cîteva !

Și Titi scoase de la sfîrșitul volumului un pachet de hîrtii pătrate, pe care desenase cu acuarelă vreo douăzeci de ilustrații.

— Dar romanul te-a interesat, nu-i așa?

— N-am avut vreme să-l citesc — spuse calm Titi, înapoindu-i definitiv cartea — altă dată poate ți-o cer !

Felix își aminti vorbele ironice ale Otiliei și începu să se încredințeze că ele porneau nu din răutate, ci dintr-o lungă experiență. Fiindcă Titi povestea tot soiul de mărunțișuri din viața zilnică sau cea școlară, fără să acuze vreo intenție de studiu, Felix îi mărturisi că era însărcinat de Aglae să-i dea concursul. Titi admise doar să i se mai dicteze traducerea unei scurte bucăți. Colaborarea nu dură însă mult, și Titi, devenind deodată palid, se ridică în picioare, cu mîna dreaptă în sus și capul plecat pe spate, și zise speriat :

— Îmi curge sînge din nas !

Într-adevăr, un fir de arnici roșu se prelingea pe șanțul adînc al buzei de sus. Cum hemoragia nu se oprea și Titi făcuse o figură de teroare, Felix deschise ușa și ieși în sală. Atrasă de zgomot, Aglae veni și, informată de Felix, irupse zgomotoasă în odaie.

— Iar ai hemoragie, drăguță — se văită ea — să-ți dau vată.

Scotocind prin casă, veni cu un tampon mare de vată, pe care îl vîrî în nara lui Titi, punîndu-i în același timp o mînă pe frunte.

— Asta este numai din pricina oboselii, bombăni ea. Mai dă-o în plata Domnului de carte că n-am să te fac filozof. Cine citește prea mult se scrîntește.

Aceste cuvinte fură spuse cu o umoare acră, ce părea intenționată și care jigni pe Felix, fiindcă Aglae avea aerul să învinovățească pe Felix de surmenarea lui Titi, deși ea însăși îl chemase. Din acea zi, Felix încetă iarăși de a se mai duce pe la Titi, pînă ce într-o zi Aglae îl îmbie din nou:

— Domnule Felix, mai ocupă-te puțin de Titi al meu, am văzut că ai răbdare.

Felix mergea acum foarte des pe la Titi, cu care se familiarizase, dar nu-l îndemna la lucru decît cînd acesta însuși îl solicita, ceea ce se petrecea foarte rar. Titi era un tînăr foarte de treabă, însă de un caracter bizar. Îi plăcea să povestească lui Felix tot ce i se întîmplase peste zi, tot ce zărise pe stradă, subiectul desenelor pe care le văzuse. Dacă venea din oraș, Aglae îl întreba ce observase pe Calea Victoriei, și Titi, docil, nara față de toți ceea ce văzuse. Cînd însă Felix încerca să discute cu el vreo problemă, Titi se arăta rezistent și încruntat, iar Aglae, dacă era de față, privea pe Felix cu dușmănie, ca pe un atentator la creierul fiului ei. Tot

ce spunea Titi era sorbit de Aglae și Aurica și aprobat mutește de Simion.

— Titi — propunea Aglae — ia povestește-ne tu cum ați copiat la istorie.

Atunci tînărul de douăzeci și doi de ani începea să depene istoria naivității profesorului de istorie, pe care-l descria cu destul umor, înșelat de un grup de școlari isteți, care, știindu-i ticurile, făcuseră de acasă atîtea teze cîte subiecte li se puteau da cu probabilitate. Aglae rîdea cu mult haz și privea matern pe Titi. Felix chema adesea la plimbare în oraș pe Titi, și întîia oară acesta urmă cu docilitate itinerariul tovarășului. A doua oară însă refuză cu încăpățînare să treacă prin anumite locuri, preferind, de pildă, să stea împietrit o oră întreagă pe marginea lacului din Cișmigiu, spre a asculta banalul repertoriu pe care-l cînta muzica militară. Întors acasă, raporta familiei tot ce văzuse în decursul plimbării și comunica lista pieselor cîntate, reproducîndu-le vocal, cînd nu le știa titlul. Căuta apoi cu orice chip să procure „notele", spre a le copia în albumul său. Erau însă zile în care Titi refuza cu îndărătnicie orice propunere de deplasare, sub cuvînt că-i este urît. Atuncea ședea pe o bancă, ascuțind cu atenție creioanele colorate, tăcînd cu desăvîrșire. Aceste crize de apatie erau aprobate de Aglae ca dovezi de cumințenie, și cînd Felix invita pe Titi la plimbare și acesta refuza sub cuvînt că-i este urît, Aglae sărea:

— Unde să se ducă băiatul, să bată ulițele ca toți pierde-vară ? Să stea acasă !

Titi mai avea și altă ciudățenie. Uneori, plictisit deodată de convorbire sau de prezența oamenilor, spunea :

— Mă duc să mă legăn !

Atunci se așeza cu spatele pe muchia unei mese sau a unei sobe și, cu mîinile împreunate în modul catolic, se legăna neîncetat de la dreapta la stînga și invers. Alteori se așeza întins pe spate și, cu mîinile la fel împreunate, pe canapea sau pe pat, se clătina într-o parte și-ntr-alta. Insatisfacție în copilăria joasă, sau amintire prea profundă a acestei copilării ? Felix nu-și putea explica. Pentru Aglae și ceilalți, purtarea lui Titi părea foarte firească, și însăși Aglae își îndemna fiul, cîteodată :

— Dacă te-ai plictisit, du-te și te leagănă !

Într-altă zi, Felix găsi pe Titi așezat pe o bancă, cu o mînă în dreptul inimii și aplecat cu bustul peste pîntece, ca și cînd ar fi fost chinuit de o mare durere lăuntrică. Fața îi era tînguitoare, iar Aglae și Aurica ședeau îngrijorate în juru-i, îmbărbătîndu-l :

— Dar n-ai nimic, omul lui Dumnezeu, de unde ți-a mai venit și asta ? !

— Așa spui dumneata — se căina Titi — dar eu știu că sufăr de inimă. Uite, mă doare aici.

— Unde te doare ? Fleacuri ! făcea Aglae, expertă, punînd mîna pe locul arătat de Titi.

— Și tata suferă de inimă. Familia noastră toată a suferit.

— Asta ți-a vîrît în cap prostiile, arătă Aglae cu dispreț către Simion. El, bolnav de inimă ! Mănîncă toată ziua ca un trîntor. Poate ai citit mult, arză-l-ar focul de citit, și ți s-a pus un junghi.

Amîndouă femeile fricționară pe posacul tînăr cu alcool camforat pe la tîmple și pe piept, și hipocondriacul începu să se lase convins. Titi redeveni din nou comunicativ și asiduu la industriile lui. Totuși, într-altă zi declară la toți, dezolat și cu un zîmbet amar în colțul gurii — efect al unei lecturi întîmplătoare de cărți de chiromanție — că el n-avea să trăiască mult, fiindcă linia vieții îi era scurtă și n-avea decît un inel în jurul pulsului. A fost de trebuință ca Aglaie și Aurica să-i arate că și ele aveau liniile în chestiune foarte rău conformate și că totuși trăiau. Încrederea lui Titi în chiromanție fu zdruncinată și buna-dispoziție reveni.

Dacă Titi era afabil, cu toate că reținut, Aurica, dimpotrivă, arăta față de Felix din ce în ce mai multă familiaritate. În fiece zi după orele cinci, Aurica se îmbrăca pretențios în bluze albe și foi negre, minuțios plisate, și se pudra pe față în chip bătător la ochi, carminîndu-și prea tare pomeții slabi ai obrajilor, ceea ce în acea epocă se socotea încă scandalos. Mergea pe Calea Victoriei străbătînd mereu cu repeziciune și cu repetiție ace-

lași itinerariu, care cuprindea circular amindouă trotuarele. Ea spera în acest chip o aventură, care însă întîrzia să se întîmple. O singură dată, un elev de școală militară, indus în eroare de ținuta ei, se luă după ea și o urmări pînă acasă. Aurica năvăli în curte în culmea agitației și spuse Aglaei :

— Maman, maman, vine un ofițer.

Ofițerul însă, intimidat de ținuta onestă a casei și de lipsa de atracții sigure, după cîteva plimbări prin fața imobilului, dispăru. În acea seară, Aurica nu veni la masă și se închise în odaia ei. Aurica avea despre bărbați o concepție mistică, în care și impertinențele deveneau calități. Simpla prezență a unui bărbat, mai cu seamă tînăr și necăsătorit, o emoționa.

— Maman, vine Pascalopol !... Maman, trece Filipescu !

A fi acostată de un individ mai bine îmbrăcat pe drum nu i se părea necuviincios. Nu răspundea, firește, dar iuțea pașii, cu o mare surpriză pe față, în așteptarea unei asiduități mai flagrante. Aurica vorbea despre căsătorie cu un interes tehnic, ca și cînd ar fi fost unicul scop serios în viață. O căsătorie, oricît de banală, i se părea pentru o fată „un noroc". Se informa despre toate nunțile cunoscuților, mergea la toate, măcar în tinda bisericii, cerceta pe eroină înainte și după eveniment și arăta în fața bărbatului respectivei recente mirese o stimă pierdută. Colecționa beteală de la nunți și consulta cărturăresele cu frenezie.

— Închipuie-ți, maman, ce noroc, a luat-o fără nici o zestre, spunea cîteodată ea despre vreo prietenă.

— Lasă, că-ți ajută Dumnezeu și ție — o consola Aglae — că tu ai tot ce-ți trebuie, numai fii și tu mai înfiptă, fiindcă azi îți iau înainte zăpăcite de-astea tinere !

Și Aglae arăta cu capul, dușmănos, spre curtea Otiliei.

Odată, trecînd pe Calea Victoriei, Aurica se întîlni cu Felix și-l invită numaidecît să o întovărășească în circuitul ei. Ba chiar îl rugă, la un moment dat, să-i dea brațul, fiindcă nu se cădea, spunea ea, să zică lumea că merge cu un bărbat străin. Felix cerceta acum strada cu multă circumspecție, ca să n-o mai întîlnească, însă într-altă zi fu iarăși prins și trebui să ocolească de cîteva ori Calea Victoriei, agățat de brațul Aurichii, ca un cîine de un lanț scurt. O trăsură luxoasă trecu pe lîngă ei, și o mînă le făcu un mic semn.

Abia după ce trăsura era departe, Felix își dădu seama că era Otilia, împreună cu Pascalopol. Aurica spuse cu glas invidios :

— Ai văzut ? Pascalopol o plimbă în fiecare zi și-i dă fel de fel de cadouri. Ce noroc ! Ce-o fi văzînd Pascalopol la Otilia ?

Felix rămase încruntat, mai mult de informațiile asupra raporturilor dintre cei doi. Aurica înțelese altfel.

— Oare crezi că Otilia poate să placă cuiva ?
Felix se dezmetici.

— Mi se pare că ești nedreaptă, domnișoară. Otilia e foarte frumoasă, și apoi e cultă, talentată.

— Crezi ? se îndoi Aurica.

— Și apoi, de ce bănuiești numaidecît — pipăi Felix situația — că între domnul Pascalopol și Otilia ar fi vreo legătură ? Domnul Pascalopol e singur, fără copii...

Aurica rîse malițioasă.

— Cum se cunoaște că n-ai experiență ! Otilia e șireată, caută numai bărbați în vîrstă, bogați. Numai de-ar lua-o în căsătorie... Însă nu cred să fie Pascalopol așa lipsit de gust. Dumneata ce zici ?

Felix arătă prin tăcere că nu are nici o opinie în privința asta.

Văzînd că Felix o evită pe stradă, nemaitrecînd pe Calea Victoriei sau neieșind decît cînd se încredința că nu a părăsit casa, Aurica începu să invite pe Felix la ea, chemîndu-l personal, sub felurite pretexte, chiar sub ochii celorlalți. Aglae nu se arăta potrivnică acestor manevre, ba chiar le ajuta prin priviri galeșe față de Felix sau prin dispariția la vremea oportună. Începuse a nu-l mai primi în salonul cu picturi, ci, sub pretextul de a-i arăta ceva special, îl chema în odaia ei de dormit și-l punea să stea în apropiere de ea. Aurichii îi intră în cap, de la o vreme, că Felix era lipsit în casa lui moș Costache de plăcerile gastronomice ale unei bune gospodării.

— Eu mă întreb cum poți să stai, se înduioșa Aurica. Otilia nu știe nimic, iar Marina e o leneșă.

Aurica întrebă odată pe Felix dacă îi place plăcinta cu cireșe. Nebănuind nimic sub această întrebare banală, tînărul răspunse afirmativ. A doua zi era tras cu mister în odaia Aurichii, unde pe o măsuță se afla o tipsie încărcată cu prăjituri. Aurica sili pe Felix să mănînce, fiind sigură că-i face plăcere. După plăcintă urmă în altă zi dulceață de coacăze. Felix începuse să audă cu groază glasul molatic al Aurichii, și o dată fugi pe poartă repede în oraș cînd simți că se ivește Aurica prin fund. Ca să nu-și greșească ținta, aceasta începu să vină chiar în timpul mesei și să-l tragă cu insistență pe la sfîrșitul ei. Cînd, într-o astfel de manevră, Felix făcu o încercare de rezistență, agățîndu-se cu privirile de Otilia, care era de față, Otilia, pufnind discret de rîs, agravă situația.

— Du-te, Felix, n-o refuza, Aurelia este tare în prăjituri.

— Te rog foarte mult — insinuă tenacea Aurică lui Felix — să nu vii niciodată prin față, ci numai pe portiță. Știi, reputația, dumneata ești cavaler, poți să-mi faci rău.

Cu alt prilej, insinuația fu adîncită într-un fel care înspăimîntă pe Felix.

— Situația noastră e foarte grea — se văită Aurica — nu știi cu cine vorbești. Noi, domnișoarele, sîntem slabe, nu putem refuza „avansurile", dar apoi, dacă lucrurile nu merg mai

departe, rămînem compromise. Am avut o prietenă care primea „avansuri" de la un tînăr pe care-l credea sincer. L-a admis în casă, în odaia ei, în văzul părinţilor şi al cunoscuţilor, şi apoi tînărul n-a fost parolist. Lumea e rea, vorbeşte, de aceea e bine ca un bărbat să spună de la început ce intenţii are.

Felix tăcu cîteva clipe, într-atît aluzia părea îndreptată către el, apoi, devenind hotărît din cauza primejdiei, zise :

— Domnişoară Aurica, ceea ce spui trebuie să fie adevărat, deşi eu nu am experienţă. Totuşi cred că personal nu pot să-ţi aduc nici un neajuns, fiindcă nimeni nu se va gîndi că un tînăr ca mine, care abia acum intră la Universitate, urmăreşte să se căsătorească.

— De ce nu ? zise Aurica, galbenă şi cu oarecare aţîţare de reproş în glas. Ştiu mulţi tineri studenţi care, spre a putea urma studiile, se însoară. Cînd este şi zestre...

— Ai făcut bine, în orice caz, că mi-ai atras atenţia, fiindcă altfel ţi-aş fi făcut rău fără să-mi dau seama. Dumneata m-ai chemat. N-am să mai viu...

— Ba eu te rog să vii, domnule Felix, în definitiv, ce ne pasă nouă de lume, înclinaţiile se nasc cu încetul.

— Dar eu — se bîlbîi Felix — n-am nici o încli... n-am nici o vină !

Şi se strecură pe uşă afară, bolborosind cîteva scuze confuze.

— Otilio, ai avut dreptate — se mărturisi Felix — Aurica a înţeles greşit vizitele mele. Cum s-o fac să mă lase în pace ?

— Aurica nu se lasă cu una, cu două, spuse Otilia ; în tot cazul, cum nu cred că ai de gînd s-o iei de nevastă, îţi va păstra o ură eternă.

Tot Otilia îi comunică mai tîrziu că Aurica s-a plîns lui moş Costache că el, Felix, n-a fost cavaler cu ea, că i-a dat braţul în văzul tuturor pe stradă şi a intrat de atîtea ori în odaia ei, inducînd-o în eroare că ar avea intenţii serioase. Moş Costache i-a explicat răbdător, cu multă terminologie specială, că Felix e deocamdată minor şi, ca atare, încă iresponsabil.

IV

Cu timpul, Felix se obişnui în casa lui moş Costache, în care începu să se simtă bine. Deplina libertate de care se bucura în această casă, în care fiecare făcea ce poftea, fără să întrebe pe celălalt, şi care contrasta cu rigoarea vieţii lui de pînă acum, pria caracterului său singuratic. Totuşi, un simţ de disciplină înnăscut ferea pe Felix de excese. Libertatea îi risipise timiditatea şi-i dăduse sentimentul valorii lui personale. Lipsa lui de legături familiale mai afectuoase, deferenţa uşor compăti-

mitoare cu care-l înconjurau toți fiindcă era orfan dezvoltase firea lui ambițioasă. Aștepta cu nerăbdare să se deschidă Universitatea, pentru a se pune cu aprindere pe muncă, voind să-și facă o carieră solidă, cît mai curînd. Numără lunile pînă la majorat, tăind pe un calendar săptămînile trecute și făcînd de pe acum planuri asupra viitorului. Îi trebuiau bani să-și cumpere cărți și unele lucruri de îmbrăcăminte și, după cîteva codiri, merse într-o zi la moș Costache și-i ceru.

— Ha ! holbă ochii bătrînul, întîrziind răspunsul. Apoi, bîlbîindu-se, spuse că n-are, apoi că n-a mai rămas nimic din venitul anului în curs, în sfîrșit, că venitul e mai mic decît ar fi trebuit și că nu știe cum are s-o scoată. De ce nu dai lecții particulare, ca să cîștigi ? insinuă el confidențial. Îți faci treburile și-mi dai și mie pentru îmbunătățirea pensiunii.

Felix nu îndrăzni să obiecteze nimic și nici după aceea nu crezu că se cade să întrebe pe moș Costache cîtă era propriu-zis averea lui administrată. Îi era rușine de Otilia. Făcînd unele socoteli aproximative, adunînd chiriile ce se luau de pe prăvălii și apartamente, socotite la o sumă potrivită (avea informații vagi), văzu că i s-ar cuveni pe lună cîteva sute de lei, din care și-ar fi putut plăti cu prisosință pensiunea, cu oricîte cheltuieli suplimentare. Lecții n-ar fi voit să dea, ca să poată studia în toată voia. Otilia, văzîndu-l abătut, îl descusu și nu-l lăsă pînă nu află pricina supărării.

— Așa e papa — se indignă și ea — nu trebuie să te superi, trebuie să știi cum să-l iei. Lasă-mă pe mine.

Într-adevăr, puțin după această convorbire, Otilia îl luă pe moș Costache de braț și, plină de gingășii, îl duse în casă „să-i spună ceva". Întrevederea fu lungă și Felix însuși putu să audă mormăiturile bătrînului și implorările ascuțite ale Otiliei. Otilia ieși însă posomorîtă și nu dădu lui Felix nici o explicație. A doua zi dimineață, Felix o văzu ieșind în oraș îmbrăcată cu o rochie nouă de dantelă. Fata îl chemă și-i spuse șoptind :

— Fii liniștit, că aranjez eu ! Acum mă duc puțin în oraș.

La întoarcere Otilia chemă pe Felix deoparte și-i dădu trei sute de lei.

— Te rog mult să nu-i spui nimic lui papa !

— Nu ți i-a dat el ?

— Ba da, ba da, nici vorbă ! Fii cuminte și fă așa cum îți spun eu... îți explic altă dată.

Otilia deveni pentru Felix încetul cu încetul adevărata stăpînă a casei, căreia îi încredința toate dezideratele lui, evitînd pe moș Costache, totdeauna voit bîlbîit și gata să se strecoare printre degete. Încerca pe deasupra față de ea o atracție care deveni din ce în ce mai tiranică. Noaptea, chipul Otiliei îl urmărea tot timpul, cu temerea totodată de a nu-l pierde. Simțea o ciudată nevoie a prezenței fetei, și adesea nu putea dormi. Din

grădina de jos, cînd se adunau seara obișnuiții partidei de tabinet, auzea aproape numai glasul Otiliei. Cînd fata urca vijelios scările sau cînd îi vorbea, avea tresărituri. Avu impulsiunea de multe ori să-i sărute mîna. De cîte ori Otilia ieșea în grădină, Felix, nerăbdător, căuta un pretext de a ieși și el, și îl găsea în dorința de a citi jos. Otilia era de o familiaritate, de o lipsă de jenă care îl tulburau ; din păcate însă nu avusese el însuși prilejul de a se apropia mai mult de ea, fiindcă fata lipsea mai toată ziua de acasă, iar cînd venea, era înconjurată de toți ceilalți. Familiaritatea Otiliei avea o nuanță protectoare, ca pentru o ființă inofensivă de care nu te temi. Neputînd sta cu Otilia, Felix ședea cu lucrurile ei. Îi plăcea parfumul nedefinit pe care-l lăsa ea multă vreme după trecerea ei, dezordinea grațioasă din care îi reconstituia mișcările, semnăturile, lucrurile uitate prin cărți. Odată, Otilia îl trimise pe Felix sus, să-i aducă un degetar. Tînărul găsi în odaie o amestecătură comică. Un pantof era în pat, pe o carte deschisă, pus probabil ca să nu se închidă volumul legat prea dur. Covorul era semănat cu note muzicale, răsfirate nebunește, spre a găsi în pripă ceva. În cutia în care trebuia să caute degetarul. erau aruncate laolaltă ace, batiste subțiri, cărți de vizită, bucăți de ciocolată mușcate cu dinții. Felix se simți mai aproape de Otilia aici în odaie, decît lîngă fata însăși. Otilia îi dădea din cînd în cînd mici însărcinări, cînd pleca în oraș, pe care începuse a le aștepta cu nerăbdare și a le provoca. Nu scăpa uneori de reproșuri amicale.

— Felix, panglica e prea deschisă, nu ești tare în nuanțe.

— Mă duc s-o schimb.

— Aș ! O dau lui Titi să mi-o zugrăvească, și, dacă nu plouă, merge. Să vezi ce încîntat e !

Într-adevăr, Titi lua panglica foarte serios și, cu devotament, o trata în acuarelă, expunînd-o puțin la soare. Lui Felix, aceste servicii i s-ar fi părut o concurență neleală, dacă Otilia n-ar fi privit pe Titi cu ironie. În schimb, Otilia răsplătea pe Felix cu gingășii neprevăzute. Îi aducea din oraș fel de fel de mărunțișuri, fie măcar o bomboană. Odată îi dărui o cravată. Într-o zi, Felix se auzi strigat nerăbdător de glasul Otiliei :

— Felix, Felix, vino mai repede, că mă grăbesc !

Văzu pe Otilia în trăsura cu doi cai albi, care era închiriată de Pascalopol, și ședea oricînd la îndemîna ei, agitînd un pachețel cu mîna. Felix alergă intrigat și descoperi că fata avea în mînă un pachet de ciocolată fină.

— Rupe din el... nu tot... nu tot !

Apoi Otilia începu să ronțăie cealaltă jumătate și porni iar cu trăsura.

Otilia amesteca o seriozitate rece, blazată cu cele mai teribile copilării. Într-o zi îmbrăca păpuși, în alta mustra pe moș Costache că se murdărește pe haine cu scrum de țigară și-l scutura întorcîndu-l în toate chipurile, ca pe un copil, spre rîsul de

plăcere al aceluia. Altă dată Otilia fu nemulțumită de gospodăria Marinei și, punîndu-și un șorț înainte, se așeză serios pe treabă, cerînd concursul lui Felix. Dar se plictisi curînd. Din ușă văzuse strălucirea ierbii grase din fundul grădinii și avu o dorință.

— Vai, Felix, parcă e la țară ! Aș vrea să merg cu picioarele goale prin iarbă ! Și numaidecît, aruncîndu-și pantofii din picioare și trăgîndu-și jos ciorapii, pe care-i părăsi în bucătărie, alergă în grădină.

Marina făcu spre Felix un mic semn, cu înțelesul că Otilia nu-i în deplinătatea facultăților mintale. Otilia uită după aceea de gospodărie și începu să cînte nebunește la pian.

Fata se interesa de aproape de activitatea lui Felix, îi scruta mereu intențiile, îi aducea cărți și, cînd nu le avea ea însăși, mergea nu se știe pe unde și le împrumuta.

— Vezi tu — zicea ea cu o comică maternitate — eu mi-am pus în gînd să scot din tine un om ilustru. Asta o să-i facă mult sînge rău tantei Aglae. Însă trebuie să m-asculți.

Pascalopol venea mereu, cu foarte rare lipsuri, primit de toți cu o atenție nesfîrșită. Familiaritatea Otiliei față de el, care nu depășea de altfel stilul ei general, îl indispunea din ce în ce mai mult pe Felix. Pascalopol trata pe tînăr, la început, cu politețe rezervată, aruncîndu-i cîte o vorbă, cîte o privire fugară. Cu trecerea zilelor, căpătase

probabil convingerea inofensivității lui Felix și începu să-l privească prietenos și chiar patern. Auzind în treacăt că Felix ar dori să citească un anume volum de Anatole France, i-l aduse pe neașteptate. Felix fu surprins, Otilia copleși pe Pascalopol cu calinerii, așezată pe marginea scaunului lui și scuturîndu-i haina de impurități inexistente.

— Ce gentil ești dumneata, domnule Pascalopol, vezi, de aceea te iubesc eu !

Vorbele acestea le spuse cu atîta copilărie, că nu avură nici un sens erotic, dar Pascalopol fu mulțumit și învălui și pe Otilia și pe Felix în privirea lui satisfăcută. De acum încolo Pascalopol se interesa foarte serios de Felix, ședea cu el de vorbă în așteptarea Otiliei și îi aducea din cînd în cînd cărți.

— Pascalopol, de ce nu te-nsori ? zise într-o ședință de tabinet Aglae. Aș fi curioasă să văd ce harababură de holtei este la dumneata acasă !

— Te poftesc să vezi, cucoană Aglae, te asigur că e mai multă disciplină ca la atîtea femei.

Aurica deschise ochii mari, ca și cînd invitația o cuprindea și pe ea ; Aglae, care urmărise altceva, bătu în retragere :

— La vîrsta mea, nu mă mai privește cum trăiești dumneata. Să meargă altele mai tinere.

— Merg eu ! sări Otilia.

— Te rog ! o imploră Pascalopol, mai mult din ochi.

Aurica deveni acută :

— O domnișoară singură la un cavaler nu prea e frumos !

— Vine și Felix ! corectă Otilia.

— Mîine trimit trăsura să vă ia.

Astfel se făcu că într-o după-amiază, Felix și Otilia, așezați în larga trăsură, străbăteau Calea Victoriei de la capătul dinspre Dîmbovița pînă în apropiere de Biserica Albă. Aci se coborîră în fața unei clădiri cam fumurii, numai cu două caturi, dar înalte, în gangul căreia intrară. Otilia i se păru lui Felix orientată. Suiră pe o scară cu balustradă de fier forjat și se opriră în fața unei uși mari de la etajul I, pe care o mică tăbliță de email arăta numele simplu : *Leonida Pascalopol*. Casa, azi ștearsă față de noua arhitectură a capitalei, înfățișa atunci ultimul confort. Ferestrele și încăperile erau înalte, ușile largi și cu frontoane de lemn bogat ornamentate, tavanurile decorate cu stucuri. Pereții erau tapetați cu hîrtie dungată, și de tavan atîrnau lămpi electrice cu abajururi plisate. În anticamera apartamentelor se vedeau chiar picturi murale alegorice, cam convenționale și reci, dar de factură îngrijită. La capetele scării vegheau doi copii de marmură, tociți și lucioși ca de ceară. Otilia sună apăsat soneria electrică. Se auziră pași grăbiți și grei, și Pascalopol însuși deschise ușa, îmbrăcat într-un halat larg de mătase fină, legat la mijloc cu un mare cordon, pomădat și parfumat cu profuziune. Un fecior cu vestă dun-

gată aștepta cuviincios îndărătul lui. Pascalopol îi făcu un semn, și acesta dispăru, în vreme ce el însuși conducea pe tinerii oaspeți în apartamentul lui. Interiorul i se păru lui Felix cu mult mai rafinat decît și-ar fi putut închipui, cunoscînd numai omul, așa de rezervat și convențional. În loc de pat în dormitor, avea o sofa joasă enormă, care ocupa o porțiune din odaie. Un mare chilim vechi, de bună calitate, în culori dulci de otavă, o acoperea. Peretele din fund era învelit într-un vast cașmir de care atîrnau arme vechi : iatagane, pistoale cu mînere sidefate, o tolbă de săgeți exotice. Pe o măsuță turcească, o mare tipsie de aramă ținea în mijloc un ibric oriental. Din tavan, deasupra sofalei, în dreptul marginii ei exterioare, atîrnau nenumărate candele de argint de mărimi deosebite. Cîteva scaune în X, încrustate cu sidef, erau risipite de-a lungul pereților pe care atîrnau cîteva mici picturi de priveliști de pe Bosfor. Biroul avea o masă simplă de stejar, încheiată însă rustic, cu ajutorul unor pene de lemn. Pe ea se aflau un teanc de registre și, la un capăt, o mare mașină de scris, „Yost". Pe pereți se vedeau tablouri alese cu gust, o copie veche după Salvator Rosa [1] reprezentînd un peisaj marin napolitan, un Grigorescu autentic, o culă de Juan Alpar și alte cîteva ta-

[1] Pictor, poet și muzician italian (1615—1673). Tablourile sale se remarcă prin colorit și impetuozitate.

blouri, centrate în jurul unui potret mare al unui tînăr student de universitate germană, în uniformă de asociaţie goliardică, măsliniu la faţă, cu trăsături fine şi ascuţite.

— Aici eşti dumneata, nu-i aşa ? întrebă Otilia pe Pascalopol, ca şi cînd mai văzuse tabloul şi altă dată.

— Da, eu sînt... pe cînd eram student la Bonn. Tabloul mi l-a făcut un prieten italian pe care l-am cunoscut acolo. Am şi alte lucruri de la el la moşie, unde l-am invitat odată.

— Vrei să vezi moşia ? întrebă Otilia pe Felix într-un fel care întări acestuia o bănuială.

Înţelegînd numaidecît aluzia Otiliei, Pascolopol le arătă un album mare cu fotografii. Erau fotografii ale conacului (într-un vast stil românesc, cu pridvor şi boltă), a unui lac, a unor vite şi cai de rasă, a grajdurilor, a cîinilor de vînătoare şi a altor elemente de inventar, cu inscripţiile trebuitoare, arătînd o mare avere şi o mare grijă. La sfîrşit însă se aflau un roi de mici fotografii format vizit, cafenii, cu figuri de persoane şi cu inscripţii greceşti şi franţuzeşti indicînd ca provenienţă Stambulul şi Atena.

— Sînt rude de-ale mele, lămuri Pascalopol pe tinerii privitori. Am în mine puţin sînge grecesc. Dar să vă arăt alte lucruri care vă interesează mai mult.

Pe întinderea unui întreg perete, încălecînd chiar uşa, se vedea un sistem de dulapuri fin intarsiate, închise peste tot. Păreau depozite elegante de acte. Pascalopol deschise cîteva uşi, descoperind rafturi înţesate cu cărţi. Erau acolo volume franţuzeşti, nemţeşti, chiar şi englezeşti, multe tratînd chestiuni serioase şi de specialitate agronomică, medicină veterinară, economie politică. Erau şi opere istorice şi filologice şi foarte multă literatură. Felix privi cu aviditate rafturile, lucru ce părea a încînta pe Pascalopol.

Otilia pretinse cărţi :

— Mi-ai făgăduit că-mi dai cîteva romane nemţeşti.

— Te rog ! se rugă după obiceiul său Pascalopol, cu mîinile împreunate la piept, şi era gata să-i scoată un morman de volume. Însă Otilia îl opri, răzgîndindu-se deocamdată şi oferindu-se să vină în altă zi. Pe un raft, Felix zări şi un flaut, desfăcut în două fragmente.

— Cîntaţi din flaut ? întrebă el.

— Cîteodată, în ceasurile mele bune. Sînt şi eu un fel de boem.

Pascalopol îi rugă să se aşeze puţin, pînă la pregătirea ceaiului, şi începu să dea, mai mult pentru Felix, cîteva informaţii autobiografice, văzîndu-l cam surprins. Moştenise de la părinţi o mare moşie şi fusese destinat să facă studii fără nici o utilitate practică. Fusese în Germania doi ani student în litere, apoi renunţase şi se înscrisese la Drept la Paris. Se plimbase prin mai toată Europa şi fusese şi căsătorit, înainte de a-şi sfîrşi

studiile, cu o femeie de care se despărțise sau rămăsese văduv (nu spunea limpede lucrurile).

— Și era frumoasă soția dumitale ? strigă Otilia din dormitor, unde fugise pe nesimțite, scotocind, și unde sărea acum tare pe sofa, ca să-i încerce elasticitatea.

— Era foarte frumoasă, firește nu ca dumneata, dar nu ne-am putut înțelege.

— Bietul Pascalopol ! compătimi Otilia, uitînd pe „domnul“.

Murindu-i tatăl și trebuind să îngrijească de mamă și de moșie, Pascalopol renunțase la studii și se intorsese la moșie, unde-l chema datoria.

— Însă cînd am răgaz, citesc și cultiv și eu muzele în felul meu și mai ales mă bucur văzînd pe cei tineri.

Din dormitor se auzeau răbufnituri de sertare și fredonări extravagante.

— Apropo, domnișoară Otilia — strigă Pascalopol — ce faci cu Conservatorul ?

— Frumoase cămăși ai, răspunse Otilia, între două măsuri.

— Domnișoara Otilia — mărturisi Pascalopol lui Felix — e o mare ștrengăriță.

Feciorul, care se părea a fi un om de la moșie, mai isteț, îmbrăcat în livrea, îi chemă la ceai, și Felix avu și în sufragerie prilejul să-și dea seama că modestul Pascalopol din strada Antim era acasă la el un om foarte subțire. În locul obișnuitei garnituri, moșierul strînsese mobile de felurite stiluri și vechimi, bine armonizate, printre care un fel de armoar sculptat în stilul Renașterii și pe care, zicea gazda, l-a cumpărat în Normandia. Pe dulapuri, în cuiere țărănești, se îngrămădeau ulcele ardelenești și poterie occidentală, printre care cîteva tipsii perugine de la începutul secolului al XVI-lea. Ceaiul însuși fu servit în cești de porțelan subțire japonez. Pascalopol scoase dintr-un dulap un bocal de farmacie italiană din secolul al XVIII-lea și-l dădu tinerilor să-l miroasă. Era ceai fin oriental, pe care-l căpăta pe cale particulară.

— Eu știu că dumneata vrei și bomboane, ca copiii mici, observă rîzînd Pascalopol și împinse în dreptul Otiliei un alt boçal farmaceutic.

Purtările blînde ale moșierului, epicureismul lui de om cult încîntau pe Felix și-i dădeau ascunse năzuinți. Prin contrast, îi răsărea în minte figura spînă a lui moș Costache, care lipea mereu cu buza lui groasă țigări noduroase și arunca scrumul peste tot. Înțelegea foarte bine admirația Otiliei pentru Pascalopol, oricît îl întuneca fiecare simptom al unei familiarități mai strînse între fată și moșier.

— Am cunoscut pe tatăl dumitale, pe bietul Iosif ! vorbi Pascalopol lui Felix. Semăna puțin cu dumneata. Ce zici, domnișoară Otilia ? (Otilia sărise de pe scaun și întorcea blidurile de artă pe toate fețele.) Era un om foarte cumsecade, și mai ales muncitor și ambițios. Ar fi ajuns un doctor

celebru, dacă împrejurările nu l-ar fi aruncat acolo unde n-avea destul teren de activitate. Biata dumitale mamă a fost o femeie bolnavă toată viața. Vezi dumneata, domnule Felix, venim în lume cu gînduri mari, facem sforțări, dar cînd să înfăptuim, o datorie neprevăzută față de ai noștri ne împiedică. Atunci nu ne mai rămîne decît să dăm cale liberă altora și dacă se poate să-i ajutăm. Un astfel de ratat sînt și eu, însă vreau ca aspirațiile mele de natură artistică să le realizez în domnișoara Otilia. Dar unde este domnișoara Otilia ?

Într-adevăr, Otilia dispăruse în odaia vecină. Pascalopol se duse după ea. Se auziră deodată rîsetele zgomotoase ale celor doi și Otilia apăru, urmată de moșier, cu un șal turcesc pe umeri.

— Te rog să mă crezi — îi spunea Pascalopol de loc supărat de aceste ștrengării — că-ți stă admirabil. Pot să îndrăznesc să ți-l ofer ?

Otilia îl rugă să se apropie de ea și-i suflă ceva la ureche. Pascalopol aprobă încîntat. Felix fu iarăși jenat, ca de o complicitate a celor doi împotrivă-i.

În sfîrșit, Otilia se hotărî să plece. Despărțirea era de altfel provizorie, fiindcă Pascalopol își propunea să vină seara tîrziu, ca de obicei, la moș Costache.

— În curînd am să merg la moșie, zise din ușă Pascalopol. Aș dori să vii s-o vezi. Ar putea să vină și domnul Felix.

— Vai, ce bine-mi pare ! se exaltă Otilia, bătînd din palme, și lui Felix i se păru că, apropiindu-se de moșier, îl sărutase ușor pe obraz. Însă tînărul, spre a nu împiedica aceste familiarități, se coborîse mai repede pe scară.

— Pascalopol — îi mărturisi Otilia lui Felix, care sta sumbru, în vreme ce trăsura aluneca în trapul cailor — este un bărbat *chic*. Și ce singur e, săracul !

A doua zi, stînd turcește pe sofaua ei, Otilia vorbea lui Felix, pe mîinile căruia petrecuse o jurubiță cu ibrișin :

— Mi se pare că nu-ți place Pascalopol. De ce ?

— Nu am nimic cu el. Însă...

— Însă ?

— Mă întreb dacă nu greșești arătînd atîta familiaritate unui om în vîrstă. El ar putea să interpreteze asta altfel.

Otilia rîse, fără maliție.

— Ai început să vorbești ca Aurica. Pascalopol e un om de lume, care-mi place. E așa de bun !

— Poate te iubește !

— Posibil ! Dar pe tine ce te privește ? N-ai vrea să am un bărbat ca Pascalopol ?

Felix tăcu îmbufnat.

— Felix — îl compătimi Otilia — ești un mare prost ; vezi că-mi încurci firele. Poate că Pascalopol ar vrea să mă adopte. N-ar fi *chic* ? Otilia Pascalopol ! Ah, ce mult mi-ar plăcea să am trăsură !

Seara, Pascalopol veni iarăși. Aurica, schimbîndu-și obiectivul, vestea pe toți că aduce prăjituri făcute de mîna ei. Otilia fu de o veselie nebună și

stătu tot timpul la spatele lui Pascalopol, șoptindu-i la ureche și așezîndu-se pe scaunul lui, spre ciuda cruntă a Aglaei și Aurichii. Lui Felix i se păru din nou că, pe cînd Otilia pleca puțin capul înspre obrazul lui Pascalopol, acesta și-l apropia de al său, într-un gest de voluptate tactilă. Felix plecă neobservat și se ascunse în odaia lui, fără a mai aștepta prăjiturile Aurichii.

Suindu-se în pat îmbrăcat și citind o carte, adormise cu lampa aprinsă. Îl treziră bătăi ușoare în ușă după miezul nopții.

— Te-ai culcat? Eu sînt, Otilia.

Felix se repezi la ușă.

— De ce-ai plecat — îl mustră Otilia — de ce faci astfel de gesturi? Prăjiturile Aurichii erau foarte bune. E singura ei calitate!

Otilia ținea în mînă o farfurie cu prăjituri.

— Uite, ți-am adus și ție!

Și, întinzîndu-i farfuria prin întredeschizătura ușii, fugi repede spre camera ei.

Aflîndu-se într-o dimineață pe Calea Victoriei, unde privea în vitrina unei librării, Felix zări pe partea opusă pe Otilia. Mergea grăbită în direcția Ministerului de Finanțe. O bănuială se ivi pe dată în mintea tînărului: Otilia se duce la Pascalopol. O ispită, mai tare decît el, îl îndemnă s-o urmărească. Otilia înainta mereu, trecînd de Ateneu, apropiindu-se de Biserica Albă și traversînd chiar pe partea casei lui Pascalopol. Dar nu se opri în nici un fel, nici nu privi măcar spre casă, ci cu

același pas merse mai departe și intră în magazinul unei modiste. Felix se rușină de ipotezele lui și, renunțînd la urmărire, se întoarse spre centru. Trei sferturi de oră mai tîrziu, în apropierea Teatrului Național, un braț subțire se strecura pe lîngă al său. Întoarse capul și se găsi lîngă Otilia.

— Aseară, Pascalopol mi-a spus că în curînd ne va chema la moșie! Cum o să merg, dacă tu nu poți să-l suferi? Oare puțină afecțiune pentru un om trebuie numaidecît suspectată? Ce-mi pasă ce zice lumea care mă vede cu tine la braț? Și cu toate astea, cu tine e ceva mai grav decît cu Pascalopol, care poate să pară tată-meu. Pascalopol e un om de mare caracter, care a fost foarte bun cu mine... Odată îți voi spune mai multe. Ei, acum vii la țară?

— Vin, zise Felix.

Seara, Felix simți nevoia de a mărturisi cuiva noua încredere în Otilia, sentimentele profunde care îl mistuiau în legătură cu ea. Neavînd însă pe nimeni, deschise un caiet gol și scrise pe el: „Trebuie să stimez totdeauna pe Otilia și să am încrederea în ea".

V

Pe la începutul lunii august, după amiază, Marina aduse de alături vestea că a venit Olimpia cu Stănică. Otilia informă pe Felix:

— Asta este cealaltă fată a tantei Aglae, și Stănică e bărbatu-său... bărbat e un fel de a vorbi, nici nu sînt căsătoriți. Și ce vrea ? întrebă ea pe Marina.

— A născut copilul, și acum încearcă din nou, poate or îndupleca pe bătrîn.

— Să vezi ce scandal are să fie ! se bucură Otilia. Moș Simion nu consimte să dea fetei nici un fel de zestre, are fel de fel de gărgăuni în cap, iar Stănică, după ce a scos-o pe Olimpia din casă, nu vrea în ruptul capului să se cunune. Aș dori s-o vezi pe Olimpia... sînt amîndoi o pereche senzațională.

— Vor să vină aici mai pe seară, așa mi-a spus cocoana Aglae — dădu Marina un supliment de informații — cînd o veni și domnul Pascalopol. Zice că așa poate se rușinează bătrînul de el. Acum stau ascunși în odaie la domnișoara Aurica.

— Ce rost are — își dădu Felix cu părerea — să fie amestecat Pascalopol în afacerile astea ? Nu se supără ?

— Aș ! Nu-l cunoști pe Pascalopol. E de o răbdare nemaipomenită, și mai cu seamă îi place să fie consultat. E politicos cu tanti Aglae și cu toți, numai ca să aibă sentimentul că se află într-o familie. N-are pe nimeni.

Într-adevăr, mai tîrziu, cînd toți erau strînși în salon (afară plouase) și Simion își broda perna în semiîntuneric, ușa se deschise și un bărbat și o

femeie, tineri amîndoi, apărură. Aglae și Aurica întoarseră capul, simulînd surpriza.

— Olimpia ! tu ești ? exclamă Aglae cu o solicitudine în care voia să pună totuși o ușoară supărare.

Olimpia se lăsă sărutată de Aglae pe amîndoi obrajii, în vreme ce mîna acesteia era sărutată cu un respect afectat de Stănică. Cei doi salutară pe toți, și de departe și pe Simion, care se mulțumi numai să mormăie, fără să scoată capul din ghershef. Pascalopol se înclinase ceremonios în fața Olimpiei.

— Sărut mîinile, doamnă Rațiu ! și-i duse vîrful degetelor la gură.

Olimpia semăna în chip izbitor cu Simion și cu Titi, avînd bărbia despicată la fel, în două, în chip supărător pentru o femeie. Era măslinie la față și cam planturoasă, și cîțiva peri îi conturau o ușoară mustață. Sprîncenele, ca și la Titi, erau îmbinate viguros deasupra nasului. Stănică, în schimb, era roșu la față, fără să fie propriu-zis gras, de o sănătate agresivă, contrastînd cu părul lui mare și negru, foarte creț și cu mustața în chip de muscă. Un guler tare și înalt ținea o cravată înfoiată ca o lavalieră. Venise îmbrăcat într-un costum de soie-écrue deschis și Felix fusese izbit, de la început, de lărgimea hainei și de ridicula dimensiune a canotierei de paie, care abia îi cuprindea părul. Stănică vorbea sonor, rotund, cu gest

artistic și declamator, iar Olimpia, moale, sentențios și cu o mare convicțiune.

Aglae deschise focul :

— Ar trebui să fiu supărată pe voi, Olimpio. Niciodată nu s-a întîmplat în familia noastră asemenea rușine. Trebuia să vă gîndiți bine înainte de a face pasul ăsta. Stați împreună de un an, aveți copil și trăiți ca păgînii. Să nu vrei tu, Stănică, să faci cununia !

— În fața lui Dumnezeu — declamă clamoros Stănică — sîntem uniți pe vecie. Numai moartea ne va despărți.

În vreme ce Aglae vorbea, moș Costache o privea țintă, însușindu-și cu fizionomia toată atitudinea ei reprobatoare. Cînd însă luă cuvîntul Stănică, ochii îi fură atrași ca de un magnet în direcția acestuia și acum bătrînul se exalta mult de ideea uniunii libere.

— Stănică — declară solemn Olimpia — nu-și poate lua sarcina unei familii fără să aibă capital, ceva, cît de cît.

— Ce e al vostru e pus deoparte, făgădui Aglae.

Olimpia strîmbă din nas :

— Pînă atunci trebuie să trăim, avem greutăți. Stănică aleargă toată ziua, săracul, azi nu prea merge avocatura. I-a promis cineva o slujbă, dar pînă acum...

Stănică aruncă tuturor o privire mîndră, măgulit că era astfel compătimit de Olimpia.

— Poate o să vrea domnul Pascalopol — zise Aglae — să încerce să-ți găsească ceva, cum are dumnealui relații...

Simion, Aurica, Olimpia și Stănică întoarseră automat capul spre Pascalopol, ca și cum din partea lui venea o propunere precisă. Acesta zise simplu :

— Am să-ncerc !

— Oricum ar fi, eu nu înțeleg să fiu nedreptățită, continuă Olimpia. Sînt cea mai mare din surori și nu-mi dați ce mi se cuvine.

— Eu mă gîndesc la viitorul ei, la viitorul copilului nostru, tună Stănică. Pentru mine nu vreau nimic, decît pe ea !

— Simion este de vină în toată afacerea asta — aruncă Aglae o privire mînioasă spre bătrînul cu broboadă, care lucra mereu ca și cînd n-ar fi auzit nimic — nu vrea și nu vrea. Dacă vă punea casa pe numele vostru de la început, n-aveam atîta supărare ! Lui să-i vorbiți și cu el să vă descurcați.

— Mamă — interveni Olimpia cam cu supărare — dacă nu vrea tata, eu nu pot să-l fac să mă iubească în silă, puteai să ne dai dumneata, din partea dumitale.

Aglae se încruntă, iar Aurica privi cu dușmănie la Olimpia.

— Ba asta nu, dragă ! Am pe Aurica, pe care trebuie s-o mărit, și pe Titi ; nu pot să-i las pe drumuri. Tu trebuia să ai răbdare pînă o scoteam la un fel cu păcătosul ăsta.

Simion ridică numai capul și buzele îi tremurau cu intenția parcă de a spune ceva, dar tăcu. Moș Costache, înfricoșat de a trebui să ia vreo atitudine, lăsase capul adînc spre cheseaua cu tutun. Atunci Pascalopol luă cuvîntul împăciuitor :

— Nu e bine să mergeți prea departe. Lucrurile se pot aranja. Ce zici, domnule Simion ?

Simion avu o tresăritură, apoi spuse repede :

— Nu e fata mea !

Aglae rîse cu dispreț.

— Nu e fata lui ! Dar a cui e ? M-a înnebunit cu prostia asta !

Olimpia semăna în chip izbitor cu Simion, încît afirmația păru lui Felix bizară. Mai tîrziu o întrebă pe Otilia, și aceasta-i povesti că totul era o idee absurdă a lui Simion, fără nici un temei, pe care o striga cînd era în toane rele, că bătrînul avea o casă a lui, nu prea mare, pe care Aglae voia să i-o dea Olimpiei ca zestre, dar Simion nu consimțea, nevrînd să rămînă fără nimic. Aglae îi confisca pensia și orice ban, chiar mica chirie pe care o scotea de pe casa lui. Astfel, s-ar fi părut că în rezistența bătrînului e un resentiment față de tutela Aglaei. Pascalopol interveni conciliant :

— O faci să sufere degeaba pe... domnișoara... pe doamna Olimpia... Te-a supărat cu ceva, poate... în împrejurări de acestea, se uită totul.

— Nu e fata mea ! strigă aproape Simion, cu un glas nebănuit și, fără să se miște din loc, se făcu roșu la față.

— Acum iar se irită, observă Aglae cu nuanța indiferentă cu care prevestești o ploaie.

Olimpia tremură puțin buzele, scotoci în corsaj o batistă și izbucni deodată într-un plîns zgomotos.

— Doamne, Doamne — zise Pascalopol cu multă delicatețe — nu sînteți cuminți de loc.

Stănică, luînd o atitudine nobilă, se ridică în picioare :

— Domnule Tulea, cîtă vreme șade sub același acoperămînt cu mine, Olimpia e sub protecția mea, și nu permit, înțelegi dumneata...

Moș Costache se ridică repede de la masă, cu aerul că are treabă în odaia vecină, iar Aglae făcu desperată semn lui Stănică să tacă. Acesta însă se aprinsese.

— ...să jignești pe aceea care în fața lui Dumnezeu este soția mea și mama fiului nostru !

Vînăt la față, Simion sări în picioare așa de iute, că broboada îi căzu de pe umeri, și, de furie, făcu spume la gură :

— Ești un pungaș, nu e fata mea, nu dau nimic, nu e fata mea, ești un pungaș.

Și căuta cu ochii ceva să arunce. Negăsind, luă ghergheful și, într-o clipă, îl făcu bucăți, sfîșiind cu înverșunare etamina. Apoi rămase așa, tremurînd din tot corpul. Toți tăcuseră și nu se mai auzea decît plînsul cu sughițuri al Olimpiei. După o pauză lungă, Aglae zise autoritară lui Simion :

— Bea puțină apă !

Aurica se ridicase și întindea un pahar de apă bătrînului, care-l luă docil și sorbi din el.

— Iar voi — se îndreptă Aglae către cei doi — plecați acum. O să văd eu ce fac cu ăsta.

Olimpia ieși suspinînd, Stănică o urmă țanțoș, după ce dăduse ceremonios bună seara. Simion, calmat cu aceeași repeziciune cu care se înfuriase, cu aerul chiar de a nu ști ce s-a întîmplat, privea mîhnit la gherghefu lui și la ghemele de lînă risipite pe jos și se aplecă să și le culeagă. Otilia se repezi și-i adună toate lucrurile, punîndu-i-le pe măsuță.

— Gherghefu e rupt — zise ea — nu mai faci nimic cu el. Îți dau eu altul, care nu-mi mai trebuie!

— Îmi dai altul? spuse Simion încîntat și senin. Bine, atunci să-mi dai!

— Du-te și te culcă, Simioane — porunci Aglae — că e tîrziu și te-ai enervat. Lasă, că brodezi tu și mîine.

Bătrînul se îndreptă supus spre ușă, condus de Otilia.

— Simion — continuă Aglae după ieșirea lui — e încăpățînat ca un catîr, dar tot o să dea. Trebuie lăsat în apele lui. Nu pot s-o fac pe Olimpia asta să înțeleagă să nu mai vină pe aici ca să-l irite. Stănică s-a luat după ea. Dacă-l lași în pace pe Simion, fără să-i bați capul, se înduplecă.

În vreme ce Otilia, care dusese pe Simion acasă, se întorcea pe portița din fund, auzi în întuneric o șoaptă bine articulată.

— Otilio, Otilio!

— Cine este? întrebă ea puțin cam speriată.

— Eu sînt!

O umbră se apropia din direcția chioșcului și Otilia recunoscu pe Stănică.

— Ce faci aici? Unde ai lăsat-o pe Olimpia?

— Mă așteaptă în stradă. Vreau să te rog ceva. Dă-mi douăzeci de franci împrumut. Nu trebuie să știe nimeni. Nu vreau să umilesc pe Olimpia și să mă cobor pînă la părinții ei denaturați. Cînd n-am să mai pot face față, îmi zbor creierii.

Stănică spusese aceste cuvinte cu o petulanță în care nu se ghicea nici un soi de depresiune, privind nerăbdător înspre poartă.

— Să văd dacă am, zise Otilia. Așteaptă-mă aici.

Otilia se urcă sus în vîrful picioarelor și se întoarse repede.

— Uite — zise — îți mai dau încă o dată, dar să știi că nu mai am. De atîtea ori v-am dat la amîndoi.

— Bine, bine, mulțumesc, răspunse Stănică, luînd banii. Unde șade Pascalopol?

— Dar ce-ai cu el?

— Vreau să-i mulțumesc fiindcă se ocupă de noi.

— Stănică — îl imploră Otilia — lasă-l în pace pe Pascalopol, prea îl sîcîie toți. Nu știu unde stă.

Stănică ar mai fi voit să spună ceva, dar se auzeau pașii celor dinăuntru, care coborau pe scări. Fugi repede spre poarta de din dos și ieși în stradă prin curtea cealaltă.

În seara următoare, Pascalopol, în vizita obișnuită la Otilia, primi din mîinile unui comisionar o scrisoare închisă, în care citi următoarele :

„Stimate domnule Pascalopol,

Clipele pe care le trăiesc acum sînt decisive pentru viața mea și răspunsul dumitale poate să se încheie pentru mine cu un glonte de revolver. M-am gîndit ore întregi pînă să iau condeiul în mînă și, în sfîrșit, m-am decis să apelez la inima dumitale nobilă, care înțelege toate. Existența mea este un martiriu închinat la două ființe dragi : Olimpia și fiul meu. O fatalitate nemiloasă mi-a stat împotrivă de cîtăva vreme, încît acum sînt în postura tragică de a nu-mi putea hrăni familia anemiată și debilă. Nu voi face apel la părinții denaturați niciodată. Te rog pe dumneata să fii așa de bun să-mi împrumuți o sută de franci, pe care îi voi restitui la prima ocazie. În caz de refuz, sînt decis să termin cu această mizerabilă existență și te rog să ocrotești familia mea.

Cu mii de mulțumiri,
Stănică Rațiu"

Pascalopol citi scrisoarea, privit în tăcere de ceilalți și așteptat de comisionar, și ar fi voit să

rîdă în tihnă. Se stăpîni. Nu era de loc înșelat asupra caracterului lui Stănică și, deși disprețuitor pentru sumele mici de bani, avea totuși disciplina sufletească de a nu se lăsa păcălit. Îi veni gîndul fugitiv de a citi măcar scrisoarea celorlalți. Se feri să nu înfurie însă pe Simion, deși i-ar fi plăcut să agaseze puțin pe Aglae. Cînd însă văzu pe Otilia, care îl privea îngrijorată, își dădu numaidecît seama că ar fi umilit-o scoțînd în evidență micile escrocherii pe care le îngăduia din cauza ei. Scoase portmoneul și dădu comisionarului banii, iar scrisoarea o vîrî în buzunar.

— Este vechilul de la moșie — minți el celorlalți — care a venit și-mi cere să cumpere niște materiale.

Evident, Stănică nu se sinucise, dar nu disprețui să apeleze și la „părinții denaturați", în numele „fiului" său de o lună. Simion refuza casa și se uita urît numai cînd era și Olimpia de față, dar pe Stănică îl suferea. Acesta îl lua de braț, îi lăuda zgomotos lucrările și-i smulgea cîțiva lei, cînd avea. Pe Aglae o biruia cu maniera distinsă de a-i săruta mîna și cu apelativul „mamă". Stănică ciupea cîte ceva de la cine-i ieșea în cale, chiar de la Marina. Acesteia însă îi cerea o cotă mai mică :

— „Tanti" Marina ! dă-mi doi lei.

— N-am, fugi de-aici, n-am decît o băncuță.

Îl prinse într-o zi chiar pe Felix, singur acasă.

— Nu-i nimeni ? întrebă el, simulînd disperarea.

— Nimeni !

— Ce ghinion ! Soția mea e grav bolnavă și n-am un ban în casă. Mă-mpușc. N-ai dumneata măcar cinci lei ?

Însă victima de predilecție a lui Stănică era Aurica (în onoarea ei își numise copilul Aurel), admiratoare în genere a oricărui bărbat și îndeosebi a acestuia, pentru vigoarea și îndrăzneala lui. Stănică, în numele unei rudenii pe care n-o legalizase, lua pe Aurica în brațe și o săruta viguros pe amîndoi obrajii. Apoi intra în materie :

— Cumnată, viața mea e un lung martiriu !

— Vai, domnule Stănică, un bărbat ca dumneata învinge totul în viață.

— Și totuși sînt un învins. Eu, un intelectual, un om destinat carierelor superioare, n-am zece lei. E intolerabil. Voi reda bietei Olimpia libertatea ei.

A „reda libertatea" era o formulă ce umplea de mare îngrijorare pe Aglae, care vedea cu groază pe Olimpia întoarsă acasă cu rușine și cu un copil. Dar situația Olimpiei se amelioră pe neașteptate, și tot grație lui Stănică, fără ca acesta să fi avut intenția expresă.

Stănică veni într-o zi abătut în odaia cu pernele în care lucra Simion. Aglae, văzîndu-l pe geam, intrase și ea. Fără să spună nimic, Stănică se așeză pe sofa, își desfăcu puțin vesta și se întinse pe spate cu o mînă pe frunte și una în dreptul inimii.

— Dar ce ai ? îl întrebă Aglae, incredulă, în vreme ce Simion, hipocondru, îl privea cu neliniște.

— Sînt bolnav, sînt grav bolnav, șopti cu întîrziere Stănică și, vîrînd cu încetineală mîna în buzunar, scoase o batistă mare, pe care o întinse spre Aglae, fără să privească.

— Ce e cu batista ?

— Mamă, te rog s-o uzi în apă rece, s-o pun la inimă.

— Ești bolnav de inimă ? întrebă speriat Simion, apropiindu-se.

— Da.

— Și eu cam sufăr de inimă, mărturisi Simion. Ce simți ?

Aglae se răsti la bătrîn, aducînd totuși batista udă lui Stănică :

— Fugi de-acolo cu boala ta de inimă. Iar începi cu prostiile. Dar tu — se adresă ea ipoteticului ginere — de unde pînă unde, că nu te-am mai auzit ?

— Sînt grav bolnav. Doctorii nu-mi dau mult de trăit. Am ascuns boala, ca să nu amărăsc pe Olimpia, să nu-i dezvălui viitorul întunecat. Am fost nobil, dumneavoastră nu m-ați prețuit. Supărările mi-au agravat boala.

— Te doare ? insistă Simion.

— Nu mă doare, am palpitațiuni înspăimîntătoare și leșinuri. Pune mîna, să vezi !

Și Stănică luă mîna lui Simion care i se întindea și o puse în dreptul inimii. Simion crezu a constata o mare anomalie și zise îngrozit :

— E bolnav. Îi bate cum îmi bate și mie cîteodată.

— Cînd n-oi mai fi — urmă Stănică cu glasul stins — vă rog să aveți grijă de Olimpia, pe care am adorat-o, și de fiul nostru. Regret că n-am putut prin muncă să-i las o situație clară, ăsta a și fost motivul pentru care am insistat atîta să-i faceți Olimpiei foaia dotală... ar fi avut o casă unde să se adăpostească...

Simion tuși puțin, dar nu se mai irită.

— Aș dori să pot să mai trăiesc cîteva săptămîni — mai adăugă Stănică — spre a-i da un nume.

— Stănică — zise Aglae autoritar, incredulă în fond, dar întrevăzînd cu îngrijorare o ipoteză posibilă a cazului Olimpiei — bolnav-nebolnav, să faci bine să nu mai lungești... cununați-vă odată, măcar civil, și isprăviți... ne rîde lumea... am să vă dau și eu cîte ceva... ai auzit, Simioane, dă-le casa și nu te mai încăpățîna.

Simion nu zise nimic, obstinat din fire, nici nu protestă. Stănică făcu gestul de a-și aduna puterile.

— Aduc actul redactat. O semnătură numai, și restul mă privește pe mine.

Totuși Simion nu se dădu învins cu una, cu două. Stănică venea aproape zilnic și, din bolnav, devenise un compătimitor al bătrînului, pe care îl întreba serios:

— Dumitale cum îți mai merge ?

Îi adusese chiar niște pretinse doctorii, din care Simion apucase să ia pe furiș, pînă ce-i fură aruncate de Aglae. Între patru ochi, Stănică merse și mai departe.

— Eu înțeleg foarte bine sentimentul dumitale, zise el lui Simion. Ca avocat și ca om, am întîlnit atîtea cazuri. O greșeală de tinerețe a nevestei, pricepi dumneata, o mică infidelitate, pe care un suflet generos o iartă... se naște un copil legitim, după acte, dar pe care instinctul de tată îl respinge... Îți spun dumitale, Olimpia nu-ți seamănă de loc, nici la temperament... Însă ce sînt eu de vină ? În fața legilor, Olimpia este fata dumitale, și eu trebuie să-i dau o reparație... Un socru ca dumneata, un artist, este pentru mine o mare cinste, un îndemn la lucru, deschizătorul unui țel în viață.

Prin astfel de complicitate insidioasă cu ideile fixe ale lui Simion, Stănică cîștigă mai mult decît prin implorări și declamații. Stănică începu să ducă pe Simion prin oraș și să-l trateze cu bere prin grădini (bătrînul nu avea mai niciodată bani proprii) și să-i aducă în casă fel de fel de indivizi, spre a le arăta „galeria de pictură". Aceste purtări schimbară într-atît opinia lui Simion despre Stănică, încît cînd Otilia și Felix porneau la moșia lui Pascalopol, toată lumea în casa Tulea vorbea de cununia Olimpiei ca de un eveniment iminent.

VI

Otilia și Felix coborîră în gara Ciulnița, întîmpinați cu brișca de Pascalopol, care plecase înaintea lor din București spre a pune ordine. Pascalopol era îmbrăcat într-un elegant costum rural-colonial (carîmbi de pînză închiși cu șireturi, costum de doc verde cu multe buzunare sistematice, pălărie de paie largă). Brișca însăși era un vehicul de lux, ușor ca un caic, și cei doi cai negri erau așa de voinici și de nervoși, încît trăsura părea mai ușoară decît era într-adevăr. Otilia se repezi la moșier, care îi sărută prelung încheietura mîinii subțiri și o ridică de subsuori în trăsură. După ce fură așezați cîteșitrei pe larga banchetă din față, Otilia stînd între Felix și moșier, care luase hățurile, trăsura porni cu un huruit lin. Șoseaua era lutoasă, încărcată de un strat gros de colb uscat, și caii alergau fără greutate. Moșia se afla la vreo cincisprezece kilometri depărtare de Ciulnița, în direcția Dunării, departe de linia ferată, fiind cam la jumătatea distanței dintre Călărași și Fetești. Caii alergau cu o repeziciune de cursă, ridicînd într-un stil decorativ picioarele de dinainte, în vreme ce Pascalopol îi atingea numai ușor cu sfîrcul unui bici lucrat cu îngrijire, pe cotorul căruia se zăreau împletituri de piele de marochin, întărite printr-un inel de argint. Un vînt cald, masiv ca o undă marină, sporit și de alergătura trăsurii, făcea ca pălăria Otiliei să fluture, deși era ținută bine cu mîna. Otilia și-o

scoase în cele din urmă de pe cap și, trecînd un braț pe sub brațul lui Pascalopol, rămase cu capul gol, aspirînd cu nările desfăcute mirosul cîmpului. Vîntul îi arunca pletele, ținute într-un pieptene lat, peste urechi, masculinizîndu-i fața. Cîmpia era așa de plată și de întinsă, încît nu i se zărea nici o margine. Fîșii enorme de pămînt, care fuseseră lanuri de grîu, erau acum numai niște întinse miriști isprăvite spre orizont, din care se ridica un bîzîit formidabil, fără oprire, de cosași, vărsați în atîta cantitate pe cîmp, încît, la trecerea trăsurii, săreau ca niște stropi mărunți de noroi. Otilia prinse unul chiar pe rochia ei, dar, cînd vru să pună mîna pe insecta de culoarea paiului putred, rămase numai cu un picior minuscul între degete. Cînd brișca trecea printre semănături de porumb, zarea era astupată cu desăvîrșire. Nu se vedea nici un om, nici o vietate, afară de insecte și de stoluri de vrăbii. Pluteau pe o mare galben-verzuie, în care valurile prea înalte împiedicau ochii să tragă linia orizontului. La încetarea porumbiștilor, reapăreau miriștile sau lanurile, tot atît de lungi, de ovăz, cu paiul scurt și aproape alb de uscăciune. Atunci, din cauza inundării întregului șes cu ovăzuri, contururile priveliștii se rotunjeau, și proporția între lucruri, din lipsa unei unități de măsură, devenea nebună. Prăjina unui puț cu cumpănă îi urmări multă vreme din depărtare, fără să-și poată da seama dacă era o simplă prăjină sau un stîlp colosal. Un cal ieșit pe neașteptate în marginea

cîmpurilor părea gigantic, copilul care-l mîna din urmă cu o nuia, un ciclop. Multă vreme, lipsa desăvîrşită a oricărei aşezări omeneşti dădea călătorilor impresia ieşirii din orice margine posibilă a civilizaţiei şi diforma noţiunea de timp. Era un ceas numai de cînd coborîse din tren, şi Felix se simţea pierdut de sute de ani pe locuri în care orice urmă de civilizaţie fusese distrusă de mult de soare şi de ierburi. Lanurile începură după cîţiva kilometri să se întunece şi se ivi o pustietate stearpă de colburi negre, cu o uşoară mălurire în depărtare. Caii nechezară.

— Uite, colo, pe marginea pîrîului, am o grădinărie, zise Pascalopol, arătînd cu biciuşca.

Nu se zărea însă nici un pîrîu şi nici măcar vreo salcie. Abia mai încolo cîţiva pomi rămuroşi se iviră izolaţi la distanţe incalculabile, pierduţi ca nişte trunchiuri moarte pe valurile mării. O roată bizară începea să se contureze pe cer ca un curcubeu de cenuşă, şi, alături de ea, un om călare pe un cal uriaş. Pascalopol părăsi drumul de căruţă, pe care, din cauza unor nămoliri mai vechi, rămăseseră şanţuri groase, solidificate, de tină, şi o tăie de-a dreptul pe cîmp în direcţia calului fabulos şi a aureolei fumurii. Se distinse pe încetul o roată ca de moară, mereu enormă, şi un om călare, apoi roata se micşoră puţin, şi călătorii cei tineri îşi dădură seama că era o roată cu găleţi pentru irigaţii. Undeva prin apropiere se afla probabil un mic pîrîiaş. Trăsura fu oprită de moşier departe

de viziune, încît Felix nu-şi putu da seama dacă se aflau la două sute de metri depărtare sau la cîţiva kilometri. Pascalopol făcu un semn prin aer cu biciuşca şi strigă spre cer, cu un glas profund, pe care aerul îl hohoti :

— Cine eşti acolo ? Hei !

Calul fabulos se mişcă. Omul din depărtări scrută puţin originea glasului, apoi răspunse ca din fundul pămîntului :

— Sînt eu, Pătru !

— Sînt pepeni ? ţipă grozav Pascalopol.

— Este, este !

— Oameni ai ? Cîţi oameni ai ?

— Am douăzeci ? Douăzeci de bulgari !

— Să trimiţi la curte o căruţă de pepeni, ai înţeles ?

— 'Ţeles... trăiţi !... răspunse ecoul.

Pascalopol dădu iar bici cailor, părăsind pe stînga roata şi reapropiindu-se treptat de drumul bătătorit de căruţe. Brişca sări deodată, lovindu-se de un mal, căzu într-o albie şi se ridică iar pe cîmp. Dăduse de pîrîu. Nu era decît o şerpuire de şanţ mai îngust sau mai lat, în care prezenţa apei era dovedită doar de noroiul gros mai peste tot şi de mici băltoace verzui. Un miros de lintiţă trăda un ochi de apă cu broaşte.

— A secat de tot pîrîul — observă moşierul — nu vine mare decît cînd plouă mult şi se umflă apele.

— Atunci de unde scoate apă la grădinărie ?

— Din puț! răspunse Pascalopol, amuzat de spiritul făcut de natura însăși.

Otilia îl strînse de braț. Șesul uriaș, acoperit cu colburi prinse în smocuri de ierburi, creștea înainte, tăiat în două de drum. Pe orizont se iviră niște pete negre, niște ocoale, niște domuri sumbre cu țepi în vîrf. Construcțiile se măriră și apărură în toată sinistra lor sălbăticie. Erau coșare de nuiele împletite, grajduri de nuiele, case de nuiele lipite cu lut scorojit. Ocoalele păreau destinate vitelor, căci bordeiele n-aveau nici o împrejmuire. Domurile erau stoguri de fîn scrumit, putrezit, strîns în jurul unei prăjini. Totul alcătuia o ruină tristă, prin materialul ei, un Pompei de lut, imposibil de a fi gîndit cu oameni într-însul; confundîndu-se cu pămîntul, părînd o rană a lui, o mușuroire de furnici gigantice. Și cum totul părea pe acest orizont, lipsit de dimensiune, colosal, Felix avu intuiția pustietății scitice, învățate la școală. Aici nimic nu putea fi așezat într-un moment al istoriei, nici un monument, nici o formație a solului nu amintea vreun ev. Totul era rămas pe loc, în afara oricărei epoci, într-o absolută neistoricitate. Dacă înaintea trăsurii ar fi răsărit deodată cîțiva călăreți acoperiți din cap pînă-n picioare în sîrmă, ca barbarii de pe Coloana Traiană, sau în întregime goi, cu țeste la oblînc și cu suliți cu smoc de păr în mînă, Felix nu s-ar fi mirat de loc. Aci punea acum tot ce nu încăpea în istoria lui oficială, tratînd despre romani și greci, barbarimea

cu nume bizare, sciții, costobocii, sarmații, bessii. Huruitul roților și tropotul cailor spori în conștiința lui într-un chiot prelung, ca și cînd cercul orizontului s-ar fi umplut de hoarde. Și, într-adevăr, un fum înecăcios începu să se ridice în zare și aerul răsuna de niște răcnete neidentificabile.

— Ce este? se sperie Otilia.

— Nimic, nimic! o liniști Pascalopol.

Un noroi negru, gros părea că se rostogolește moale dinspre zare spre trăsură, un noroi cald care fierbe și plesnește, făcînd să se miște domol suprafața lui. Bucăți din această lavă păta cîmpul pe ici, pe colo, adunîndu-se spre centrul invaziei. Strigătele guturale sugrumate crescură în val și noroiul începu să se prăvale mai cu putere, zguduind pămîntul.

— Sînt bivolii, zise Pascalopol, și opri brișca lîngă marginea drumului. Cum Otilia se îngrijora, o asigură: Nu fac nici un rău.

Colbul crescu ca o furtună și înnegri totul. În inima lui se zăriseră întîile vite lungi, bituminoase, cu capul aplecat și adulmecător, ca al unor rinoceri, mergînd ondulat, ca o barcă infernală pe Styx. Apoi veniră mai multe laolaltă plutind, îndesate unele într-altele, pline de nămoale incrustate, bărboase și, în sfîrșit, invazia fu atît de generală, încît brișca fu înconjurată de acești zei negri, care trăgeau din nări privind spre Otilia, confundînd-o poate cu o buruiană mai înaltă. Toată cîmpia părea din pricina colbului cotropită de bi-

voli. Tropotul, răgetele sugrumate făceau o larmă surdă, în care răsăreau niște urlete sălbatice. Felix și Otilia nu distinseră alt animal, dar Pascalopol, ținînd bine caii, care sforăiau, începu să strige :

— Măi, care sînteți acolo ?

Un glas se auzi ca de pe lumea cealaltă :

— Aici sîntem, boierule.

În curînd, printre bivolii mai risipiți dinspre margine, se ivi călare, cu un băț în mînă, un om aproape gol, cu pielea tot așa de neagră și de mînjită de noroi uscat ca și a bivolilor. Degetele picioarelor atîrnînd fără scări erau îmbrăcate într-o coajă de tină. Noroiul în care intrase i se lipise în țurțuri de perii fluierelor. Sudoarea îngroșată cu colb îi brobona fruntea adăpostită sub o pălărie mică, ardelenească, foarte unsuroasă și semănînd cu tichia lui Mercur. Părea Hermes însuși, rătăcit prin nămoluri, cu caduceul rupt.

— Tu ești, măi Lepădat ? zise Pascalopol. Unde îi duceți ?

— D-apăi îi mînăm mai sus, la jgheaburi !

— N-ați pierdut nici unul ?

— Ba nu, numai pe doi i-am lăsat la ocol, că-s răi tare, tune dracu-n pielea lor. Nu trag de loc la jug !

— Să-i trimiteți la iarmaroc, să-i vîndă.

Pascalopol dădea porunci liniștite, hotărîte, și Felix admiră ținuta lui de stăpîn al cîmpurilor și vitelor. Otilia țipă deodată, fiindcă un bivol, indus în eroare de rochia ei albă, își apropiase fălcile

lungi și păroase, mirosind-o cu înclinarea de a o rumega. Pascalopol îl lovi cu biciușca peste bot și vita se trase înapoi năruindu-se peste celelalte. Și unul din caii de la brișcă necheză la vederea ciurdarului. Turma se scurse încet, ca o lavă groasă, ridicînd un fum gros de praf, și reconstitui de cealaltă parte a cîmpului acea tîrîre colboasă. Pascalopol dădu bice cailor și brișca porni.

— Pascalopol — întrebă Otilia (Felix observă familiaritatea) — la ce servesc bivolii ? De ce sînt așa urîți ?

— Sînt buni la jug — răspunse moșierul — au putere mare.

Cîmpul cel negru, semănat cu smocuri de buruieni, începu să se coloreze din nou. Reapărură lanurile lungi, dar de data asta bine tăiate, unele albicioase, cu ovăzuri, altele verzi, cu porumb. Printre ele, fîșii subțiri și lungi de un verde-închis arătau lanuri de cartofi. Pătrate mari cu miriști și altele cu trifoi geometrizau întinsul chilim. Fundul zării se întunecase și se putea ghici o pînză deasă de sălcii din care ieșea un mic fruct sclipitor.

— Acolo e biserica, arătă Pascalopol cu biciușca.

Cu cît se apropiau de lanuri, cu atît miriștile și fînețele se împestrițau. Toată pînza era stropită cu albăstrele, sau cu galbene flori de sunătoare. Otilia nu mai înceta de a arăta cu mîna în dreapta și în stînga, pretinzînd a distinge o floare dintr-un miliard. Cîteva berze își plimbau pașnice picioarele

înalte. Pascalopol opri brișca, înnodînd hățurile în jurul manivelei de frînare, și coborî jos, unde începu să adune, cu fruntea brobonată de sudoare, albăstrele pentru un buchet. Felix se dădu și el de partea cealaltă și începu să culeagă flori. Cînd se apropie de brișcă, văzu că, din partea opusă, Pascalopol venea cu un buchet gros, pe care-l depuse apoi în brațele Otiliei. Felix se pregătea să întindă și el pe al său Otiliei, care nu-l vedea, dar un amestec de sentimente îl opri. În fața moșierului, gestul lui părea inutil și totodată o concurență puțin amabilă din partea unui invitat tolerat. Felix lăsă buchetul să-i cadă lîngă roata trăsurii.

— Tu n-ai cules nimic ? îl întrebă Otilia cînd brișca pornise.

— Sînt frumoase numai pe cîmp — răspunse el — e păcat să le rupi.

După vreo doi kilometri, Felix văzu că pînza de salcîmi se alcătuia din mai multe perdele lungi, destul de depărtate una de alta. Două rînduri fură trecute, și, deodată, într-un sistem de lanuri bine tăiate, apăru în mijloc un grup de clădiri distribuite în două zone pătrate. Din cauza iluziei de șes, construcțiile păreau enorme, adevărate fortărețe. Pătratul din stînga era făcut din ziduri înalte cu acoperiș țuguiat de țiglă, cel din dreapta, mult mai spațios, era o livadă mare, împrejmuită cu mari uluci sprijinite din loc în loc de stîlpi de zid. Brișca o luă în direcția grupului roșu, apoi, ocolindu-l, se-ndreptă spre livadă, care se zărea așternută pe

jos cu un covor de iarbă, și se întoarse spre capătul cel mai din afară al pătratului verde, unde se vedea o poartă mare de zid. Trecu poarta și se aflară pe o alee bătută cu pietriș mărunt, cu stîlpi scurți de piatră de o parte și de alta, în fundul adînc al căreia răsări pridvorul cu boltă al unei mari case albe. Caii zvîcniră mai repede, și curînd brișca se opri în fața unor scări. Pascalopol sări jos și, făcînd o mică reverență, zise :

— Fiți bineveniți pe domeniile mele.

Otilia se ridică să sară și, cum Pascalopol aștepta cu brațele întinse spre ea, își dădu drumul, realizînd astfel o scurtă îmbrățișare, pe care moșierul încercă a o mai prelungi. Ca să atenueze puțin această plăcere evidentă, Pascalopol, rămas în urmă, luă de braț pe Felix și-l conduse pe scară în sus.

— Vezi dumneata — îi zise — aici este, pentru un tînăr, o școală de energie. Vei profita.

Pascalopol dădu invitații pe mîna unei bătrîne servitoare, ca să se curețe de praf și să se spele, și dispăru pentru un sfert de ceas. Cînd se adunară din nou în sala de la intrare, Pascalopol era îmbrăcat într-un costum de oraș. Le arătă casa. Aceeași căutare din apartamentul de la București se regăsea și aici, într-un chip mai rustic. Doi pereți ai sălii erau acoperiți cu două mari șaluri de cașmir, arme numeroase vechi erau presărate peste tot, de tavanul de grinzi atîrnau candelabre cu lumînări de ceară. O vitrină mare conținea pe un rastel nume-

roase puști de vînătoare. Alături de sală era o cancelarie de moșie, simplă și ordonată. În cealaltă parte se găsea sufrageria. Aceste încăperi dădeau înspre prispa de intrare. Pe o ușă din fundul sălii ieșiră într-un geamlîc ce privea în direcția pătratului cu șuri. Pe acesta se aflau ușile a numeroase alte odăi. Pascalopol le arătă o odaie cu mobilă veche de nuc, care, spunea el, aparținuse mamei sale și rămînea mereu nelocuită. O cameră spre un capăt al coridorului fu destinată lui Felix, alta, la capătul opus, Otiliei. Amîndouă erau mobilate cam în același chip, sumbru, masiv și cu o solemnitate rustică, pe care o accentuau grinzile de lemn. Cei trei se întoarseră în sală. Otilia, care o luase înainte, deschisese dulapul cu puști și pusese mîna pe cea mai plină de arabescuri. Într-o clipă, Pascalopol fu lîngă ea, cuprinzîndu-i cu putere brațele.

— Domnișoară Otilia, trebuie să fii mereu supravegheată. Puștile le țin totdeauna încărcate.

Felix nu notă atît primejdia, cît îmbrățișarea lui Pascalopol.

Moșierul îi invită în sufragerie. O masă lungă se întindea aproape de la un capăt la altul al odăii, cu două bănci laterale. Masa și băncile, din blăni groase de stejar, erau lucrate în stil țărănesc, cu încheieturi de așchii. Cuiere de lemn și blidare acopereau pereții de jur împrejur, pline de căni și bliduri țărănești de toate tipurile. O mare plită țărănească cu cuptor, într-un colț, avea un rost mai mult decorativ. Marginea de sus a cuptorului

era ticsită cu căni albastre de format mai mare, iar plita însăși slujea de bufet. În sfîrșit, lungi culmi roșii atîrnau de cele două grinzi laterale ale tavanului. O pînză de in gros era așternută numai într-un capăt al mesei. Pascalopol și Otilia se așezară alături pe o bancă, iar Felix, pe cealaltă dimpotrivă. În loc să aștepte mîncarea, Otilia mușca dintr-un măr mare, găsit pe o tipsie încărcată cu fructe, gustînd suplimentar cîte un bob de strugure și cîte o prună.

— Domnișoară Otilia — o mustră Pascalopol — iar nu ești cuminte. Ai să te-mbolnăvești !

Otilia făcu semn că nu, cu gura plină, și, întorcîndu-se, se așeză călare pe bancă, cu fața spre Pascalopol.

— Ce păcat că nu e aici cocoana Aglae, să te vadă, zise acesta.

— Cocoana Aglae, pe cît am văzut — observă Felix, mai mult rîzînd — nu are ochi prea buni pentru Otilia, și mi se pare că nici pentru mine.

— Nu, confirmă Pascalopol, foarte serios. Într-adevăr, cocoana Aglae nu cultivă prea mult virtuțile creștine. Însă dumneata, domnule Felix, ești un om cu desăvîrșire independent, și nu văd ce conflicte ai putea avea cu ea. Cu domnișoara Otilia (Pascalopol se întoarse ocrotitor către fată și părea a vorbi numai pentru ea), se schimbă puțin chestiunea. E ceva mai delicat. Dar vom lua măsuri, trebuie să luăm măsuri. Am și vorbit cu Costache. El e un om cam slab, cu ciudățeniile lui, dar bine

intenţionat, te asigur că e bine intenţionat. Nu-l slăbeşte cocoana Aglae. În sfîrşit, vom vedea, îţi voi spune eu mai pe larg unele lucruri. Şi cînd te gîndeşti (făcu Pascalopol un gest de reproş amical) că toate astea ar putea să nu te mai intereseze, că eu...

Oricît s-ar fi silit Felix să nu participe la convorbire, faţa lui exprima jena de a nu pricepe despre ce vorbea anume Pascalopol. Acesta tăie fraza şi, smulgînd un măr de la gura Otiliei tocmai cînd slujnica aducea castronul cu supă, îl aruncă pe un blid ardelenesc de pe masă.

— Produce mult o moşie ? întrebă Felix, numai ca să spună ceva.

— Produce, fireşte — răspunse Pascalopol tehnic — dacă o exploatezi raţional. Eu cultiv îndeosebi oleaginoase, cu comenzi anticipate din Anglia. Culturile specializate sînt mai rentabile. Pentru asta e nevoie însă de inventar şi de mînă de lucru selectă. Trebuie să-ţi mărturisesc că cu ţăranii de pe aici nu prea fac treabă ; de aceea vei vedea pe moşie foarte mulţi ardeleni. Am şi cîţiva nemţi, unguri, chiar şi italieni, asta pentru anume specialităţi. Grădinăria o fac cu bulgari şi cu sîrbi. După o bună exploatare, toamna tîrziu, sînt în măsură să export, şi atunci mă duc să-mi ridic banii de-a dreptul în străinătate, la o bancă unde mi se face un cont. Am şi eu dreptul să mă recreez.

— Cum aş vrea să merg în străinătate ! se văită Otilia.

Pascalopol puse mîinile cu devotament la piept şi zise :

— Domnişoară Otilia, porunceşte. Am de la moş Costache învoirea să te răpesc oricînd.

Otilia nu răspunse la această propunere, deviind chestiunea.

— Ai cai la moşie, pot să devin amazoană ?

— Este, este, cum să nu, îţi rezerv unul cu totul blînd.

— Eu — zise Felix — n-am altă dorinţă decît să dorm în fîn. Am stat numai cîteva ceasuri într-o şură, la o excursie, şi de atunci otava mi se pare cel mai bun culcuş.

— Şi eu — sări Otilia — vreau să merg în şură, trebuie să fie foarte nostim.

— O, de asta să n-ai nici o grijă — o linişti Pascalopol — fîn avem destul. Însă, sper că nu vei dispreţui odaia pe care ţi-am pregătit-o. Ştii c-avem şi un pian, cea ce n-are şura...

— Pascalopol — admiră Otilia pe moşier — totdeauna ai fost *chic* !

— Dumneata — zise Pascalopol lui Felix — după ce te odihneşti, te poţi plimba pe moşie. Dau ordin să-ţi dea o brişcă, dacă vrei, îţi dau chiar un cal cuminte... nu te teme... Îţi dau ş-o călăuză... aci devii numaidecît călăreţ.

Felix mulţumi, rezervîndu-şi să se gîndească, însă nu putu să nu remarce că Pascalopol îi făcea un program deosebit, izolat de al Otiliei. Asta îl indispuse, fiindcă aici i se părea locul cel mai bun

de a se apropia mai mult de Otilia. Pascalopol le recomandă să se odihnească un ceas după-masă, pînă ce el pune puţin la cale treburile moşiei, şi, luîndu-i pe amîndoi de braţ, îi scoase în coridor. Felix fu condus la odaia lui, dintr-un capăt.

— Acum — zise Pascalopol Otiliei — să te duc şi pe dumneata !

Cînd însă, puţin mai tîrziu, Felix aruncă ochii pe fereastră, văzu că Otilia, departe de a fi în camera ei, se plimba în fundul livezii care despărţea conacul de pătratul şurilor, la braţ cu Pascalopol. Acesta părea să rîdă foarte voios şi-şi apropia pe cît putea în mers obrazul de al fetei. Felix simţi o mare ciudă. Sentimentul că Otilia este o fiinţă destinată să urmeze foarte de aproape propria lui cale crescuse mult în ultima vreme. Ar fi voit să fie foarte bogat, să fie major, să ia pe Otilia sub ocrotirea lui şi să-i ofere tot ce-i oferea cu atîta uşurinţă moşierul. Îşi propunea să facă tot ce-l sfătuia Otilia, să ajungă un medic celebru, în sfîrşit, orice, dar ilustru. Pe o masă lîngă fereastră se aflau o călimară şi cîteva foi de hîrtie. Felix se aşeză şi începu să scrie caligrafic, privind de departe pe Otilia :

„Otilia, Otilia, Tilia, Tili."

Pe la ora şase toţi se reîntîlniră. Pascalopol îşi reluase ţinuta de moşie, dar cu alt costum, cărămiziu, şi aştepta în pridvor, în vreme ce trăsura era şi ea trasă prin preajmă.

— Vreau să te plimb puţin pe moşie — zise Pascalopol către Otilia — cred că te-ai odihnit de ajuns.

Otilia îşi schimbase şi ea rochia şi nu părea de loc să fi dormit.

— Dar tu, Felix, nu vii cu noi ? întrebă oarecum surprinsă.

Felix îşi aminti propunerea izolată a lui Pascalopol din timpul mesei şi făcu un gest de rezistenţă.

— O — zise Pascalopol către Felix — mă iartă, credeam că ai fost singur. Brişca te aştepta. Desigur că poţi să vii şi dumneata.

Acest „poţi să vii şi dumneata", tolerant, jigni puţin pe Felix, căruia totuşi o rezistenţă prea accentuată i se păru nepoliticoasă, ostilă, fără rost în casa unui om străin. Se urcă deci în brişcă şi el. Caii porniră pe aleea de la intrare, ieşiră pe poartă şi, ocolind livada, se-ndreptară spre celălalt pătrat. Aci se aflau şiruri de grajduri şi coşare de vite, depozite pentru unelte, case pentru argaţi, totul astfel aşezat încît la zăvorîrea porţii celei mari curtea să rămînă închisă. Fiecare grajd se compunea din două compartimente laterale de zid pentru vite, un şopron central pentru căruţă şi un pod pentru fîn acoperit cu ţiglă şi de o înălţime considerabilă. Şopronul se încuia pe dinăuntru cu o poartă. Oamenii puteau ieşi însă spre cîmp prin-tr-o uşă pătrată şi cu prag înalt, care se încuia noaptea, şi prin care, din cauza micii dimensiuni,

nu se putea scoate nimic. În schimb, cîmpul nesfîrșit era tăiat de ușă ca de rama unui tablou, încît priveliștea avea un aer de artificiu. Otilia vru cu orice chip să se urce într-un pod cu fîn, spre veselia sfioasă a țăranilor. Nimerise scara tare, cu trepte de nuia groasă de alun, care se afla înăuntrul șopronului pentru căruțe, și se urcă repede, invitînd și pe ceilalți :

— Pascalopol, nu vii ? Hai, te rog, vino !

Pascalopol se arătă însă puțin contrariat de această invitație și se scuză. Otilia apăruse în fereastra podului și făcea de acolo semne de delicii.

— Felix, suie-te să vezi ce fîn moale !

Moșierul, nemaigăsind alt chip de a fi pe placul Otiliei, făcu semn lui Felix să se urce.

— Vai, ce stoguri se văd pe cîmp ! Ale cui sînt ?

— Ale mele sînt, zise Pascalopol, obidit.

— Să mergem, să mergem ! țipă Otilia și coborî numaidecît.

Trăsura ieși din patrulaterul șurilor și o luă pe cîmp, pe un drum indicat de roțile căruțelor. Între două linii paralele pînă la o distanță considerabilă și depărtate între ele cam cu o sută de metri, se întindea un loc de fîneață, de pe care iarba fusese cosită, uscată și adunată în stoguri pe marginea fîneții. Stogurile aveau forma unor sofale pentru uriași și se aliniau într-o procesiune lungă. Otilia ceru lui Pascalopol să oprească și începu să alerge de la un stog la altul, chibzuind cum să se urce.

— Pascalopol — imploră ea — hai să ne urcăm, fă-mi plăcerea asta.

Pascalopol, silit să alerge, își ștergea sudoarea de pe frunte.

— Domnișoară Otilia — zise el cu o umbră de ironie — la vîrsta mea nu mă mai urc pe stoguri. Să se suie domnul Felix.

Felix, atras de nebunia Otiliei, se urcă într-adevăr pe urmele fetei, care se cățărase cu mîinile și cu picioarele. Pascalopol aștepta jos, vădit încurcat, în vreme ce Otilia, cu mîna streașină la ochi, ca un general, făcea de sus observațiuni :

— Vai, ce de mai sînt !

— Pentru Dumnezeu — glumi Pascalopol — n-ai de gînd să te urci pe toate stogurile !

Otilia nici nu-l auzise, ci continua :

— Ce se vede, Pascalopol, acolo în fund, lucios, unde sînt pomi ?

— E un heleșteu !

— Un heleșteu ? Auzi, Felix ? Un heleșteu ! Hai să mergem !

Pascalopol urcă, luînd aere de martir, în brișcă, împreună cu ceilalți doi, și porniră. Ieșiseră din raza culturilor, și acum se vedea ceva surprinzător. Pămîntul scăpat de strînsoarea vegetației era negricios și colbos, încît caii intrau cu picioarele în el ca-ntr-un lichid fumegător. O perdea groasă și scundă de sălcii se rezema în jos pe orizont, și din cauza netezimii solului toată întinderea avea înfățișarea unui smîrc, cu deosebirea că adevăratul heleș-

teu era mai întunecos și lucios. Smocurile rare de buruieni înfipte ca niște gheare întoarse în sus semănau cu ierburile din iconografia bizantină. Și, ca și acolo, un soare uriaș de aramă se lăsa înroșit pe zare. Priveliștea era sinistră și grandioasă. În apropierea heleșteului, pămîntul începu să se înnoroieze și să se crape în cîteva mici rîpe. Apa se întindea neagră, liniștită, sprijinindu-se în fund pe un pîlc de sălcii și, la margini, pe păpuriș tăiat asemeni unei perii. O bună parte din suprafața apei era presărată cu cotoare retezate de trestii și chiar cu trunchiuri de copaci, de unde se vedea că apa se întinsese cu mult peste albia ei veche. Părea că aici fusese o stațiune preistorică pe palafite, din care nu mai rămăsese decît pilonii. O spumă groasă, băloasă ruina toată fața apei verzi, și un miros pătrunzător de lintiță umplea aerul. Dinspre sălcii, cîteva bivolițe și vaci înaintau pînă la pîntece în apă, supravegheate de un copil gol, cu abdomenul prea umflat. Un muget răsună prelung din depărtare, și din băltoacă îi răspunseră, cu tonuri scurte de flaut, broaștele. Era o apă mocnită, smîrcoasă, cum apare uneori în visele grele în care adormitul se cufundă mereu în nămoluri universale și nu scapă de ele decît zburînd pe deasupra. Un om venea de undeva, de-a lungul bălții, cu o coasă pe umăr. Umbros, deșirat, cu fața suptă, împăroșată și ceroasă, părea însăși Moartea. Otilia voia să guste și aici senzațiile apei și se pregătea, spre spaima lui Pascalopol, să-și scoată ciorapii, cînd

un om călare se îndreptă spre grupul celor trei, ridicînd furtuni de praf.

— Ce s-a-ntîmplat, Ciucene ?

— Au venit domnii de la Societatea pentru asigurări și vă așteaptă !

— Ah — făcu Pascalopol agasat — tocmai acum !

După o scurtă chibzuire, moșierul lăsă pe cei doi în paza omului și, încălecînd pe calul acestuia, porni în trap spre curte.

Otilia nu-și părăsi gîndul dintîi și, scoțîndu-și ciorapii, intră în apă cu picioarele ei subțiri.

— Îmi place Pascalopol — zise ea ca pentru sine — în lume e un om încîntător, păcat că nu vrea să se urce în șură.

Otilia își ridicase rochia pînă la genunchi și înainta pe latura cea mai dulce a heleșteului, îndemnînd și pe Felix cu atîta insistență, încît acesta îi făcu pe plac și, descălțîndu-se, intră și el în apă. Omul de lîngă brișcă le semnala zîmbind locurile neprimejdioase.

— Cînd e cald tare — zise el — și nu e tulbure, apoi vine lumea și se scaldă.

Otilia făcu un astfel de gest, că Felix se sperie că avea de gînd să se dezbrace spre a se scălda. Era însă prea tîrziu, se întunecase de-a binelea și trebuiră se se-ntoarcă, lăsînd în urma lor corul de flaute acvatice.

Masa de seară decurse într-o atmosferă apăsată, fiindcă luau parte la ea trei indivizi necunoscuți,

cu care moșierul avea treburi în vederea asigurării de incendiu și inundații a unor magazii cu cereale, deși dorința lui vădită era de a sta de vorbă în toată tihna cu Otilia. Indivizii întrebau și vorbeau numai în legătură cu afacerile lor. După masă, Pascalopol, scuzîndu-se cu o privire plină de înțeles, intră cu cei trei indivizi în cancelarie, unde se iscă o discuție de specialitate, încordată.

— Felix — zise Otilia tînărului, luîndu-l de braț — hai să mergem la stoguri.

Și, fără a mai aștepta răspuns, făcînd numai un semn lui Pascalopol din pragul cancelariei, trase de mînă pe Felix spre ieșire. Livada prin care trecură era înecată în întuneric ca un cimitir, cîmpul însă era luminat de lună, și, cînd scăpară de împrejmuirea șurilor, clăile de fîn apărură ca niște mari monumente funerare. Otilia, nerăbdătoare, o luase înainte, și Felix auzi numaidecît o fîșîitură de fînuri uscate, urmată de strigătul : „Aici, aici". Capul fetei apăru pe o claie, aureolat de lună. Felix și Otilia se culcară pe spate cu mîinile sub cap și priviră cerul. Se auzeau numai lătrături de cîini, unele apropiate, altele pierdute în depărtări, și țîrîitul multiplu al greierilor. Urechea nu percepea la început decît un scîrțîit confuz, apoi începea să desfacă țîrîiturile în infinitele lor componente, distingînd semnale și răspunsuri, întreruperi, tonuri felurite. Un glas părea că răsare chiar în apropierea urechii, altul răspundea înăbușit din centrul pămîntului. Țîrîitura curgea cu monotonia tictacului unui ceas, neobservată prin obișnuință, huruitoare prin prea multă atenție. Ca printr-o ocultă corespondență, pulberea de stele de pe cer își schimba țesătura mereu, așa cum și-o schimbă o spumă fină de săpun care se topește. Unele stele luceau mai repede, altele se stingeau, și mișcarea continua mereu, ca o fierbere. Lipsiți de viziunea pămîntului, cei doi se simțeau plutind în aer ca pe o navă. Sufletul lui Felix se umplu de o liniște sfîntă, de un sentiment de totală desfacere de pămînt. În această navigație aeriană luase însă și pe Otilia. Fata contempla alături cerul și, fiindcă tăcea îndelung, Felix crezu că adormise. Deodată, căutîndu-i mîna, Otilia zise :

— Ce-ai zice dacă am cădea deodată în cer ? Nu ne-am mai opri.

Felix înțelese punctul de vedere al Otiliei. Cum ședeau pe spate, aveau senzația că sînt aplecați spre concavitatea cerului.

— Atunci Pascalopol — continuă Otilia gîndul ei — ar rămîne pierdut în urma noastră.

— Nu mi-ar părea rău — zise Felix — deși recunosc că e un om foarte de treabă.

— Nu-l poți suferi ? Dar n-ai motiv pentru asta. Bietul Pascalopol, el e așa de modest !

— Crezi ? Am impresia că e indispus. Încep să mă căiesc că am venit.

— Ți s-a părut că e indispus ? Nu-mi vine să cred. De altfel am să-l descos eu. În orice caz te

asigur că nu din pricina ta, fiindcă te stimează, şi-apoi tu...

Felix înţelese : „...şi-apoi tu nu reprezinţi nici o primejdie".

— Otilia — îşi luă inima-n dinţi Felix — îmi pare bine, dar într-un fel şi rău că am venit şi aici, şi la voi !

— De ce ? întrebă simplu Otilia, fără să se-ntoarcă, cu ochii mereu la cer.

— Fiindcă... fiindcă m-am obişnuit cu tine, şi încep să mă tem că voi rămîne iarăşi singur.

— Ţi-e frică să nu fug cu Pascalopol ? Ipoteza aceasta n-ar fi cu totul exclusă. Pascalopol e un om care merită o astfel de bucurie, însă nu vreau să-l părăsesc pe papa, şi prin urmare nu te las nici pe tine.

— Dacă n-ar fi moş Costache, ai fugi, va să zică ! O fată ca tine poate să iubească un om cu mult mai în etate ?

— Nu m-am întrebat serios asta, dar înţeleg ce vrei să spui. Însă ce tînăr de vîrsta mea îţi închipui că m-ar iubi pe mine aşa cum sînt ? Sînt foarte capricioasă, vreau să fiu liberă !

Felix ar fi voit să spună : „Eu !" însă nu îndrăzni.

— Aş voi odată să-ţi vorbesc multe — se mulţumi el să zică — dacă vei putea să m-asculţi.

— Te voi asculta ! răspunse la fel de simplu Otilia, care în tot acest timp îşi ţinuse mîna pe mîna lui.

Un cîine începu să latre violent, apropiindu-se, şi un glas bărbătesc se auzi strigînd în noapte : „Hei, domnişorilor, acolo sînteţi ?" Felix şi Otilia se dădură jos şi, răspunzînd la apel, se-ndreptară aproape alergînd spre curte. Cînd se arătară, ţinîndu-se de mînă, în faţa pridvorului, Pascalopol şedea gînditor la o măsuţă. Părea trist.

— V-am aşteptat la cafea — zise el — poftiţi ! Eu, la moşie, nu prea pot fi un tovarăş agreabil pentru nişte oameni tineri !

Otilia sări pe marginea scaunului lui Pascalopol şi începu să îndrepte gulerul acestuia.

— De ce spui astfel de lucruri ? Am plecat numai puţin, ca să poţi vorbi în tihnă. Nu te preocupa de noi.

Pascalopol luă mîna Otiliei şi o sărută.

Totuşi, zile întregi Pascalopol fu absorbit de treburile moşiei, şi cei doi invitaţi rămaseră de capul lor. După vreo două săptămîni, moşierul fu chiar silit să plece la Bucureşti pentru două zile. În timpul acesta, Otilia, urmată orbeşte de Felix, născocea tot soiul de distracţii, izbutind să capete colaborarea binevoitoare a oamenilor de la curte. De o cracă groasă orizontală a unui nuc bătrîn legase un leagăn în care se dădea în picioare, fluturîndu-şi fusta şi părul. Intra în toate şurile şi dormea în fîn. Nu se lăsase pînă ce nu se scăldase în heleşteu, gonind pe Felix ceva mai departe. Dar petrecerea de predilecţie o constituia un soi de cavalcadă specială. Argatul de la grajduri le dăduse

doi cai mai ciolănoși, pentru tracțiune grea, un fel de cai normanzi mai zvelți, care se lăsau încălecați cu blîndețe și fără șea, ducînd pe călăreți încet, la o simplă bătaie cu palma pe spinarea lor. Cei doi, supravegheați la început de argat, se dedaseră binișor la acest sport și colindau singuri moșia. Însă Otiliei îi venise alt gust : să se urce chiar pe calul lui Felix. Calul, masiv, suportă fără obiecție îndoita greutate, și astfel oamenii văzură, crucindu-se, noua arătare, un cal purtînd în spinare un bărbat și o fată, care stătea în față, lîngă coamă, băiețește, cu fluierele picioarelor scăpate de sub rochie. Otilia găsi că acesta e sportul cel mai *chic.*

— Simt nevoia — îi mărturisi într-o astfel de cavalcadă Felix — după atîta singurătate, să iubesc pe cineva, să am o tovarășă... nedespărțită.

— Felix — îi răspunse Otilia — ești încă prea tînăr. Tu nu trebuie să te gîndești la iubire înainte de a-ți face o carieră strălucită. Iubirea — măsură ea vorba — e un cuvînt mare, dar apoi vezi că singură n-ajunge. Dacă un tînăr ar avea răbdarea și bunătatea lui Pascalopol, cum l-aș iubi !

— Pascalopol e și bogat, observă fără nici o intenție ironică Felix.

— O, nu pentru asta — protestă Otilia — însă e adevărat că numai un bogat ca el poate să fie generos și gata de-a face unei femei orice capricii. Eu am un temperament nefericit : mă plictisesc repede, sufăr cînd sînt contrariată.

— Va să zică — cugetă tare Felix — ca să fiu iubit va trebui neapărat să devin bogat ?

— Poate că da, deși nu-i de ajuns. Papa, să știi, e foarte bogat, și-l iubesc mult, însă nu poate să facă fericit pe nimeni. Mama a murit de supărare.

Pascalopol aduse de la București știri neprevăzute. Stănică se căsătorise de două săptămîni, adică numaidecît după plecarea Otiliei. Toate formalitățile le avea de mult îndeplinite, amînase doar sistematic solemnitatea, pentru a constrînge pe Simion să-i acorde zestrea cerută. Lucrul se putuse deci face repede și într-un „cerc intim". Dar pe dată ce formalitatea civilă fu îndeplinită (aceea religioasă fu respinsă ca prejudecată învechită), Stănică și Olimpia se năpustiră asupra casei căpătate drept dotă și vrură să intre în stăpînirea ei numaidecît. Casa era însă închiriată, și, cu drept cuvînt, chiriașul nu consimțise să se mute înainte de Sfîntul Dumitru. Stănică deveni agresiv, îl amenință, îi găsi viții de executare a contractului, îi trimise somații în numele Aglaei, care, plictisită, se-nvoi cu chiriașul, plătindu-i o despăgubire, și acesta, în sfîrșit, permise familiei Rațiu să pună stăpînire pe proprietățile ei. Cei doi n-aveau însă nici o mobilă. Olimpia de o parte și Stănică pe de alta începură să jefuiască amabil pe Aglae, Simion și Aurica, lingușindu-i și sîcîindu-i. Stănică pretinse că nu poate înțelege un cămin fără un document cît de neînsemnat că era ginerele unui artist așa de mare ca Simion. Îi „smulse" cîteva tablouri,

pe care apoi le aruncă în pod, cerînd însă cele trebuitoare mobilării unei săli vrednice de aceste comori. Aglae le dădu tot ce putu. Soţii Raţiu, nepăsători acum de posibilele reacţii ale lui Simion, veneau cu îndrăzneală, aproape în fiecare zi, şi se invitau la masă. În astfel de împrejurări, copilul, numai de două luni, fu cu totul părăsit. Uitat în odaie cu uşa închisă, dar cu un geam de sus deschis, copilul se zbuciumase, poate cu febră, şi căzuse jos din patul neîngrădit. Plin de contuziuni, muri repede. Olimpia primi lovitura cu mult calm, aproape ca o uşurare, Stănică însă păru desperat. Sosi cu părul vîlvoi în casa Aglaei, repetă scena inimii slăbite, notifică la toţi că existenţa lui era zdrobită. Aurel fusese cel mai inteligent copil de pe lume şi prevestea de pe acum o carieră strălucită. Stănică povestea fel de fel de dovezi de precocitate, pretinzînd că limbajul însuşi se manifestase la copilul său. Refuză să se scoale de pe pat, sfătuind pe toţi să se ducă să ajute pe Olimpia, care este tot aşa de doborîtă, şi mărturisind că, fără ajutorul altora, el nu va fi în stare nici măcar să înmormînteze mortul. Într-adevăr, nu făcu nici el, nici Olimpia nici un gest serios în direcţia asta, încît cheltuiala căzu în spinarea familiei Tulea. Stănică ceru chiar bani să comande monument copilului fără pereche, şi Otilia bănui că Pascalopol însuşi fusese supus unei taxe. La înmormîntare, Olimpia fu nepăsătoare, plictisită, Stănică însă plînse cu hohote, cîştigîndu-şi simpatia femeilor care se găsesc mai tot

timpul prin cimitire. Pascalopol arătă celor doi un număr din *Universul*, în care se citea la coloana anunţurilor mortuare această compunere patetică :

De-a pururi sfîşiaţi sufleteşte, plini de revoltă în contra cerului nemilos : Stănică şi Olimpia Raţiu, părinţi ; Simion şi Aglae Tulea, bunici ; Aurica Tulea, mătuşă ; precum şi familiile înrudite : Giurgiuveanu, Mărculescu, Sima au nemărginita durere de a vă anunţa ridicarea la ceruri a unuicului lor fiu

AUREL RAŢIU

(Relişor)

în vîrstă de două luni

răpus de o îngrozitoare boală, care a istovit trupuşorul lui mic, lăsînd pe tăticu şi mămica lui fără nici un sens în viaţă. În curînd vor fi şi ei lîngă tine, îngeraş scump !

Trista solemnitate a înmormîntării va avea loc etc., etc. Toţi cei care l-au cunoscut şi preţuit sînt imploraţi să asiste.

Otilia zîmbi puţin, apoi, devenind serioasă, zise :

— De Stănică ăsta am avut repulsie chiar de la început. Îl cred capabil de orice şi mă tem de el. Papa e slab, cum îl ştii, n-ar trebui să-l primească în casă prea des.

— Împărtăşesc în totul impresia dumitale, domnişoară Otilia, şi am făcut ce am putut să deschid

puţin ochii lui moş Costache. Cocoana Aglae şi Stănică, iată o tovărăşie primejdioasă.

Aşa vorbi Pascalopol, trăgînd rar cîte un fum de ţigară. Felix nu-şi putu da seama cam ce pericol putea reprezenta, pentru Otilia, Stănică. Întîmplările ce urmară îl întăriră însă asupra dreptăţii aprehensiunilor Otiliei şi ale lui Pascalopol.

Zilele trecură astfel cu mari absenţe ale moşierului şi cu încercări ale lui de a realiza faţă de Otilia atracţiile unui om în stare de orice zburdălnicie. Otilia îl copleşea cu calineriile ei, care strîngeau inima lui Felix, în vreme ce Pascalopol însuşi se adumbrea de uşurinţa mai tinerească cu care acesta se adapta temperamentului fetei. Felix admiră caracterul bun al moşierului, care oscila nesigur între sentimentul erotic şi cel de paternitate, aci detestîndu-i cordial prezenţa, aci luîndu-i cu afecţiune braţul, ca unui fiu mare. Învins de această discreţie nobilă, Felix se prefăcea din ce în ce mai mult că e interesat intens de aspectele cîmpului şi dispărea, lăsînd pe Pascalopol să se bucure în voie de familiaritatea Otiliei, încredinţat pe zi ce trecea că ea nu depăşea marginile unui nevinovat joc de salon. Totuşi, într-o zi, fu, fără să vrea, pricina unei scene pe care o regretă. Otilia voise din nou să meargă călare şi-l invitase s-o ia alături pe acelaşi cal. Trecea astfel mîndră şi veselă prin apropierea curţii, cînd Pascalopol, care nu mai văzuse acest inedit gen de călărie, le răsări înainte.

— A — zise el puţin palid — faceţi cavalcadă matinală.

Felix, care făcu gestul de a-l saluta, se opri, căci îşi dădu numaidecît seama de ridicolul situaţiei. Pascalopol o luă înainte spre grajduri, ca şi cînd ar fi fost în mod special ocupat.

— Mi se pare — observă Felix — că Pascalopol e indispus.

— Aşa mi se pare şi mie, trebui să recunoască Otilia, şi, dîndu-se numaidecît jos de pe cal, o luă repede pe urmele lui Pascalopol.

Felix porni spre grajd. În drum, zări pe Otilia şi pe Pascalopol de braţ, îndreptîndu-se spre curte. Cel din urmă se arăta cucerit de gingăşiile Otiliei, păstrînd numai resturile unei supărări amuzate.

— Otilia — spuse Felix în aceeaşi zi fetei — eu aş vrea să plec de aici.

— Şi eu cred că e vremea să plecăm, consimţi Otilia.

A doua zi se întorceau la Bucureşti.

VII

Cînd, pe toamnă tîrziu, Felix, acum student în anul întîi la Medicină, se găsi întîmplător în casa Aglaei, Aurica nu uită să-l atragă în punctul ei de vedere.

— Nu-mi explic — insinuă ea — cum poţi dumneata, un tînăr aşa de distins şi de familie bună, să ieşi pe stradă cu o destrăbălată ca Otilia.

— Otilia e foarte cuminte ! protestă Felix.

— Nu ştii dumneata toate, se încăpăţînă ea. O vede o lume întreagă hîrjonindu-se cu fel de fel de tineri. Dac-ar şti Pascalopol, care moare după ea !

— Otilia urmează Conservatorul şi are, se-nţelege, colegi cu care stă de vorbă. Nu e nimic extraordinar în asta.

Aurica luă un aer de compătimire :

— Cum vă ameţesc unele nebune pe voi, bărbaţii ! Apoi oftă : N-am avut darul ăsta ! Poate azi eram şi eu altfel !

Tocmai atunci pică Stănică, din ce în ce mai asiduu în casa Aglaei, cu care părea a se-nţelege foarte bine. Era mai roşu la faţă şi renunţase la orice boală.

— Nu ştiţi noutatea — vesti el tare — acum am aflat-o de la contabilul lui Pascalopol. Pascalopol se logodeşte cu Otilia.

Se produse atunci o reacţie neaşteptată. Aurica se făcu galbenă, apoi începu să tremure din toţi muşchii feţei şi, în sfîrşit, izbucni într-un plîns ridicul, cu sughiţuri ascuţite. Se aruncase pe canapea şi, cu batista la ochi, scîncea. După aceea, comprimîndu-şi faţa, ieşi ca o nebună din odaie şi-şi duse în camera ei, vecină, ecourile plînsului.

— Dar ce s-a-ntîmplat ? întrebă Aglae, atrasă de zgomot. Stănică repetă ştirea.

— Proastă eşti tu, Aurico — vorbi Aglae suspinătoarei prin uşa deschisă — să-ţi faci sînge rău pentru o dezmăţată !

— N-am avut noroc, să căină Aurica printre sughiţuri.

— N-ai avut îndrăzneală, fiindcă te-am crescut bine. Dar nici de una ca ea nu s-alege ceva. S-o găsi cineva să deschidă capul lui Pascalopol.

— E de datoria unor oameni de onoare să informeze pe Pascalopol asupra consecinţelor. Trebuie împiedicat şi moş Costache, observă Stănică.

Aglae făcu un gest de dispreţ.

— Costache se uită numai în ochii ei. E în stare, Doamne iartă-mă, de toate năzbîtiile.

Felix ar fi rîs în altă împrejurare de plînsul aşa de naiv invidios al Aurichii. Îl împietrise însă ştirea logodnei Otiliei, pe care o credea adevărată. Comunicînd Otiliei scena din casa Aglaei, aceasta zîmbi dînd din umeri.

— Fleacuri de-ale lor. Nu e nimic adevărat. Acum poţi să-ţi faci o idee de ura lor. În curînd, sînt sigură, o să te vîre şi pe tine în chestiune.

Nu mult după aceasta, feciorul anunţă lui Pascalopol pe domnul Stănică Raţiu. Moşierul făcu o mişcare de plictiseală şi ar fi trimis vorbă că nu e acasă, dacă Stănică, venind strîns îndărătul feciorului, n-ar fi pătruns în odaie înainte ca acesta să fi sfîrşit mesajul. Pascalopol întrebă din ochi pe Stănică asupra rostului vizitei, întinzîndu-i o cutie mare de ţigări de foi, dar arătîndu-se mereu pre-

ocupat de alte lucruri. Stănică ședea pe marginea scaunului.

— Și eu și soția mea vă păstrăm — începu el — domnule Pascalopol, o recunoștință neștearsă pentru generozitatea cu care ne-ați ajutat atunci cînd am pierdut pe scumpul nostru fiu. De aceea mi-am zis că, oricît sînt la mijloc legături de rudenie, trebuie să răspund și eu printr-un gest leal și să vă atrag atenția asupra unei primejdii. Mi s-a spus că vă logodiți cu domnișoara Otilia.

Pascalopol întrerupse cu vioiciune :

— Cine ți-a spus asta ? Domnișoara Otilia ?

— Nu. Vedeți, lumea vorbește.

Pascalopol se posomorî din nou.

— Domnișoara Otilia — continuă Stănică — este o fată foarte simpatică, dar știți, educația ei a fost fatalmente neglijată. Moș Costache e om bătrîn, nu poate s-o supravegheze, n-are interes, în definitiv.

— Pentru ce n-are interes ? întrebă serios moșierul.

Stănică își pierdu puțin cumpătul.

— Pentru că, cred că știți, poate, Otilia nu e fata lui, e o...

— Domnule Rațiu — observă Pascalopol cu repros — ești un om cu cultură, un avocat, nu înțeleg cum poți vorbi astfel de lucruri. Credeam că vii să-mi spui ceva serios.

— Depinde de cum vedeți chestiunea. E foarte serios. Otilia e tînără, neexperimentată, azi se întîlnește c-un tînăr, mîine cu altul, o fată greșește

ușor. În casa lor stă un student de vîrsta ei, pentru care se pare că are inclinațiuni... Cumnata mea Aurica a văzut lucruri decisive, dar, ca domnișoară, s-a sfiit să vă comunice, de aceea am luat eu hotărîrea să vă scutesc de o decepție. Înțelegeți, un om mai în vîrstă, chiar bogat, nu poate lupta cu temperamentul aprins, poate prea aprins, al unei fete de nouăsprezece ani.

Pascalopol lovea nervos în birou cu coada unui cuțit de tăiat hîrtie.

— În definitiv, cu ce scop îmi spui toate astea ? întrebă el, ridicîndu-se.

— Le spun... ca să vă servesc, din recunoștință, pînă nu e prea tîrziu.

— Îți mulțumesc — zise scurt Pascalopol — acum sînt ocupat.

Și trecu în altă cameră, încuind ușa după sine. Stănică mai rămase puțin pe scaun, examinînd suprafața biroului. Luă în mîini o carte de vizită, o hîrtie scrisă la mașină, un plic cu antet, le examină și le puse la loc, apoi scoase din cutie două țigări de foi și se ridică. La ușă se opri, și, răzgîndindu-se, se întoarse și mai luă încă două țigări.

Pascalopol, întors de la moșie, își reluase de mult obiceiurile și, fără a-și exagera primejdiile din partea lui Felix, venea aproape în fiecare zi la moș Costache. În seara aceasta nu veni. Pe fața Otiliei, Felix citi o umbră de preocupare. A doua zi, Otilia ieși în oraș. Întors de la Universitate,

Felix o găsi stînd turcește pe sofaua ei, cu genunchii strînși în brațe și cu bărbia rezemată pe genunchi.

— Sînt foarte plictisită ! Aș vrea să fug undeva, să zbor. Ce bine de tine că ești liber ! Aș vrea să fiu băiat.

— Nu vrei să-mi spui ce ai ? o întrebă Felix, blînd.

— Nimicuri, niște mizerii, de ce să le mai știi și tu. Atîta îți spun, că vreau să plec de aici.

Felix se îngrijoră din nou.

— Unde vrei să pleci ?

— Oriunde. Și cu tine aș pleca.

— Otilia — se exaltă Felix — fac pentru tine tot ce-mi spui. Știi că am oarecare venit, o casă, vei fi... sora mea, dacă vrei așa.

Otilia începu să zîmbească și mîngîie matern și cu vîrful degetelor subțiri obrazul lui Felix.

— Sînt o nebună, Felix, nu trebuie să te iei după mine. Tu nu ești încă major, deși papa ne-ar da voie să facem orice năzbîtii, să ne așezăm și-n lună. Însă ar vorbi lumea pe seama ta. Tu trebuie să fii liber, să muncești. Altfel îți ratezi cariera. Am să-l rog pe papa să se mute de aici.

Otilia se ținu de cuvînt și, copleșind pe moș Costache cu mîngîieri, începu să-l roage :

— Papa, să ne mutăm de aici, te rog, ai unde. Felix e prea departe de Universitate, și ar avea nevoie de o cameră mai bună, să-și primească colegii. Și eu mă duc greu la Conservator. Ai casa din strada Știrbey-vodă. Doar Felix plătește.

Gîdilat de brațele Otiliei, moș Costache rezista moale, cu vocea lui răgușită.

— Are să fie cam greu, pierd un venit...

— Papa, te rog, hai să ne mutăm.

Moș Costache spuse Aglaei noua hotărîre. De altfel, își făcuse socoteala că ar putea să închirieze casa din Antim mai scump decît cealaltă.

— Cine ți-a dat ideea asta ? se răsti aceasta.

Luat repede, Costache mărturisi :

— Otilia. E departe de Conservator.

— E departe de bărbați, îl parodie Aglae. N-ai să lași casă bună, bătrînească, pe mîini străine. Atît îți spun !

Moș Costache nu îndrăzni să scoată nici un cuvînt și, cînd Otilia îl îndemnă din nou să se mute, căută să iasă din încurcătură cu un :

— Să vedem ! Să ne mai gîndim. Nu e nici un zor !

Ostilitatea Aglaei se îndreptă încet dar sigur și în direcția lui Felix, așa cum prevăzuse Otilia. Tînărul o constată în mici lucruri, în aparență neînsemnate. Întîi, nu mai fu rugat să pregătească pe Titi pentru corigență, fiind înlocuit cu Stănică, a cărui pedagogie gălăgioasă, plină de invective împotriva școlii se dovedi mai pe placul lui Titi. Apoi văzu că Aglae avea un chip special de a-și arăta invidia într-o privință oarecare, și anume, tăgăduind cu autoritate că ceva se întîmplase sau se va întîmpla.

— Ce faci — zisese ea lui Felix, cu un dispreț intenționat, prefăcîndu-se că uitase planurile acestuia — nu-ți cauți o slujbă ? Ca orfan găsești mai ușor. Să ai și dumneata un mic rost în viață.

— Urmez Facultatea de medicină, vesti Felix jignit.

Aglae afectă a nu-l lua în serios :

— Aș, facultatea, asta e pentru băieți de bani gata. Îți găsește el, Costache, vreun rost pe undeva.

Felix se temu ca Aglae să nu înrîurească pe moș Costache și ca acesta să nu fie cumva în stare să-l împiedice, măcar nedîndu-i cele trebuitoare. Dar moș Costache, ca de obicei, nu numai nu-l stînjeni, ci părea mîndru de împrejurarea asta, și mai tîrziu primi pe colegii tînărului cu mimica lui particulară, însă cu o desăvîrșită îngăduință. Numai cînd Felix avu trebuință de bani pentru înscriere, moș Costache se fîstîci, întrebă dacă nu se poate mai tîrziu, sfătui pe tînăr să ia din altă parte, că găsește el pe urmă. Cum Felix nu avea nici un „altă parte", înfățișă cazul Otiliei, care făcu ceea ce făcuse și altă dată. Pretinse a avea ea o metodă sigură, merse prin oraș și aduse bani, cu sfatul de a nu pomeni nimic nimănui. Felix deveni bănuitor. Titi se înscrisese mai departe la liceu, după ce dăduse corigența, și frecventa cursurile îmbrăcat în uniformă ca un ofițer. Și el începuse a-l irita pe Felix cu această convingere nestrămutată că Felix nu va urma mai departe studiile.

— Acum ce faci ? îl întrebă el.

— Mă voi înscrie la Universitate.

Titi tăcu neutru, apoi spuse convins :

— Mama zice că ai să-ți cauți o funcție !

Cînd Felix se înscrise cu adevărat la Universitate, Aglae păru consternată.

— Tu nu supraveghezi de loc pe băiatul ăsta ? zise ea lui Costache.

Stănică deplînse soarta intelectualilor și se jură că, dacă ar fi avut din nou vîrsta lui Felix, s-ar fi vîrît la un meșteșug. Lucrul fiind iremediabil, Aglae începu și ea să compătimească viața medicilor, să dea pilde de mizerie, să dezguste în orice chip pe Felix. Nu trecu mult și Titi nu mai merse la liceu și apăru într-un costum civil maiestos, cu lavalieră. Taina se lămuri pe dată. Titi era prezentat ca „student" la belle-arte, unde într-adevăr se înscrisese, pretinzîndu-se că a terminat liceul. Acum Aglae, pînă mai ieri detestatoare a mîzgălelilor lui Simion, se mărturisea o admiratoare aprinsă a artelor.

— N-am vrut — zicea ea — să împiedic vocația lui Titi. Să-și cultive talentul în liniște, că îngrijesc eu de viitorul lui. Nu oricine se naște cu un asemenea dar.

Acestea fiind spuse față de toți, Otilia făcu cu ochiul lui Felix. Aglae o observase.

— Și dacă mi-o ajuta Dumnezeu — adăugă ea înțepat — am să-l însor și să-l așez la casa lui, ca să nu cadă pe mîinile unei dezmățate.

Ironia soartei făcu ca tocmai „dezmăţata“ să deştepte instinctele erotice ale lui Titi. De la o vreme acesta venea din ce în ce mai des în casa lui Giurgiuveanu, căutînd în chip învederat pe Otilia. Lipsit de elocuţiune şi de idei, el se aşeza în apropierea fetei şi zîmbea tăcut, căutînd cu dificultate un prilej de convorbire. Totuşi, aceste vizite dese erau surprinzătoare din partea lui Titi, care nu ar fi mers singur în casa cuiva sub nici un chip. Titi se lăsa îmbrăcat după gustul Aglaei, se mişca după ordinele ei şi refuza să facă altceva pe dată ce citea negaţia în ochii ei. Acum Titi părea nervos şi-şi înghiţea, cînd voia să vorbească, prea des, saliva.

— Ce faci? întrebă el deodată, aşezîndu-se lîngă Otilia.

— Tu nu vezi? cos, răspunse Otilia, fără să-şi ridice capul, ca unui copil mic.

Cîteodată Titi şedea aşa de mult, rumegînd o intenţie obscură şi urmărind toate gesturile acesteia, încît Otilia se agasa şi se ridica să plece în odaia ei. Titi o urmărea docil şi acolo şi se posta în pragul uşii.

— Titi, tu n-ai nici o ocupaţie?

— Nu! răspundea naiv Titi, urmărindu-şi gîndul neexprimat.

Un instinct de fată însă făcea pe Otilia ca faţă de Titi să-şi supravegheze gesturile ei, aşa libere şi nepăsătoare, de obicei. Titi începuse să fie congestionat la faţă, distrat, şi Aglae, bănuind pricina, îl îndemna să plece de acasă. Stînd pe bancă chiar alături de Otilia, fiind de faţă şi Felix şi vorbind cu toţii despre colegele lor, Titi, rîzînd chinuit, apucă stîngaci braţul gol al Otiliei.

— Dar stai frumos, Titi, ce ai? se irită aceasta şi privi semnificativ în ochii lui Felix.

Titi puse lui Felix, între patru ochi, o întrebare care-i sui acestuia tot sîngele la cap:

— Ascultă... tu eşti bine cu Otilia... spune drept... se pretează?

— Cum poţi jigni pe Otilia — se indignă Felix — presupunînd asemenea lucruri? Otilia e o fată cuminte.

Titi mestecă saliva, preocupat şi incredul:

— Mama spune că a văzut-o cu mulţi.

— Nu e adevărat, nu e adevărat! negă Felix aprins.

Într-o zi însă, Titi, după o lungă şedere nemotivată în apropierea Otiliei, care citea, îndrăzni un gest oarecare de concupiscenţă, care irită pe fată.

— Eşti nebun, Titi — ţipă ea — pleacă de aici!

Ţipătul ei fu auzit indirect de Aglae, care se mînie foc, însă nu pe Titi, ci pe Otilia. Ea îşi vărsă toată ciuda faţă de moş Costache, fiind sigură că Otilia o auzea dintr-o odaie alăturată:

— Nici n-a pus mîna băiatul pe ea. Şi dacă ar fi pus, ce? Fete ca ea pentru asta sînt. Să trăiască discret cu băieţii de familie, să-i ferească de alte lucruri mai rele.

Otilia apăru pe ușă cu coama mînioasă, cu ochii încărcați de fulgere.

— Papa — strigă ea — ori plec pentru totdeauna din casa asta, ori tanti Aglae nu mai calcă pe aici !

Moș Costache holbă ochii, și așa prea holbați, și deschise brațele ca un om ce stă să se-nece, privind cu teroare și implorare cînd pe unul, cînd pe altul. Aglae făcu o strîmbătură de sfidare, dar nu îndrăzni să mai vorbească, uimită de neașteptata reacție. Costache, după ce așteptă în zadar ca cele două părți să se potolească, spre a-i cruța trebuința de a lua o atitudine, își dădu seama de tăria mîniei Otiliei, care aștepta inflexibilă.

— Nu-nu-nu... trebuie... să-să-să... spuneți vorbe grele, se bîlbîi el către Aglae, la plural, spre a atenua prin echivoc reproșul.

Aglae ieși trîntind ușa. Otilia merse către moș Costache, îl îmbrățișă tristă, fără să plîngă, și, lăsîndu-și capul pe umărul lui, spuse alintîndu-se :

— Papa, de ce lași tu să mă batjocorească, știi bine că nu le-am făcut nimic ?

Moș Costache, în loc de orice răspuns, o strînse ușor în brațe.

Acum tanti Aglae nu mai venea în casa lui moș Costache, spre întristarea acestuia și bucuria Otiliei. În schimb, atît Costache cît și Aglae, ca să poată păstra comunicarea între ei, unul, din lașitate, cealaltă, din interes, se foloseau de Felix, care

începu să fie, fără voia lui, un agent de legătură. În același timp, Stănică făcea cu ochii lui ceea ce ar fi voit să facă Aglae. Se-ntîmplă ca odată Stănică să-l găsească în casă, în odaia lui, numai pe Felix, care citea un curs de anatomie. Venise tiptil, trecînd prin toate odăile fără să trîntească ușile, așa încît Felix fu speriat cînd auzi înapoia lui un glas bărbătesc. Stănică începu să se plimbe prin cameră, examinînd cu atenție toate lucrurile și vorbind cu o bonomie intenționată, ce presupunea complicități din partea lui Felix.

— Va să zică, aici stai... nu e rău (Stănică înfipse mîna în saltea, privi fugitiv în dulapul de haine), are mobile moș Costache... Nu știi cît îți reține pentru pensiune ? Te pomenești că nu știi nici ce venit ai ! Să știi că am să mă interesez, aflu eu prin oamenii mei, moșu e pezevenghi (Stănică ieși în geamlîc, continuînd vorbirea și mai tare, și deschise ușa de la odaia Otiliei), e bogat putred, dar se ascunde, nici nu poți ști bine ce are și ce n-are. Aici șade Otilia ! frumos ! frumos ! Nostimă fată, Otilia (Stănică făcu cu ochiul la Felix), are temperament, știe Pascalopol după ce umblă, stai alături de ea, las'că-i bine, las'că-i bine, și eu cînd eram student ședeam la gazdă pe aceeași sală cu o fată delicioasă, eh, ce fată, să te ferești însă de Otilia, e șireată, fă-ți interesele și atît, nu te cola, las'că nu ești dumneata prost, nu te văz eu ? (Stănică făcu iar cu ochiul la Felix, căruia îi ardeau obrajii de ciudă.) Dar ce are Oti-

lia aici ? (Stănică îi scotocea acum prin sertare.) Ce de inele, ce de cercei, batiste fine, fleacuri scumpe, Pascalopol să trăiască... Cu Otilia, dacă ai bani, bine, dacă nu, te plantează. (Stănică începu că coboare scările, condus strîns de Felix, care se temea să nu ia ceva din casă ; ajunși în odaia cu masa de joc, începu din nou să scotocească, întoarse tablourile pe dos, cercetă căptușeala de lemn a oglinzii, aruncă ochii în toate părțile, în sfîrșit, ridică capacul cheselei cu tutun și începu să miroase.) Are tutun bun moșu, și știi de unde ? nici nu-ți trece prin gînd, are debit de tutun pe care îl exploatează prin alții, tot Pascalopol i-a făcut rost de brevet, cîștigă grozav, fiind în centru. (Stănică vîrî mîna adînc în chesea și-și umplu buzunarul cu tutun.) Uite, oameni ca ăștia lasă succesiuni încurcate, ți-o spun eu, ca avocat, nu fac testament, sau fac unul neștiut de nimeni, în favoarea cîte unui șiret. Otilia ce treabă are ? Noi, familia, dacă am fi mai energici, am putea lua măsuri, știi, sînt destule, debilitate mintală etcetera, etcetera, dar moșul e pezevenghi, îl învață Otilia și-l ajută Pascalopol. Ascultă, spune drept, în fond e în interesul dumitale, eu pot să-ți fiu de mare folos în carieră (am să-ți recomand o fată faină, unică), n-ai auzit pe moș Costache vorbind de testament, de adopțiune, de lucruri de astea, în sfîrșit ? E discret moș Costache, dumneata însă trage cu urechea, mai ales cînd vine Pascalopol. Mai treci pe la noi, întreba Aurica de dumneata !

Din această pălăvrăgeală a lui Stănică, Felix fu nevoit să constate că unele lucruri nu erau lipsite de adevăr. Mergea pe stradă cu un coleg de facultate, cînd deodată acesta îl trase repede de braț.

— Vino-ncoace, să ne ascundem colo în gang. Trece în colț proprietarul meu, căruia nu i-am plătit chiria pe luna asta.

Se aflau pe Bulevardul Elisabeta, pe porțiunea dinspre Cotroceni. Felix aruncă ochii și zări pe moș Costache, care o lua în direcția Căii Plevnei. Întrebă mirat :

— Acela e proprietarul ? Dar bine, este unchiul meu, Costache Giurgiuveanu.

— Nu mai spune ! Chiar așa-l cheamă.

Colegul îl informă că ședea într-o casă de raport cu cîteva caturi, foarte modernă, însă cu apartamente mici, pe care proprietarul le închiria la studenți, la intelectuali tineri în concubinaj, scoțînd astfel un venit mai mare. Accepta chiria lunar, în schimb se acoperea printr-o poliță scadentă la data exigibilității ei. În caz de neplată, preschimba polița, sporindu-i cifra, sau o protesta, dînd afară pe chiriaș. În genere însă îngăduia pe toți cu multă bonomie, fiindcă prin sistemul polițelor și al întîrzierilor, chiria, mică în teorie, se dubla. Plătită anticipat, chiria era, de pildă, patruzeci de lei lunar, polița era de optzeci de lei, la

întîrzieri cu preschimbări se adăuga dobînda. Cînd tînărul chiriaș se încurca, moș Costache nu devenea brutal. Arunca ochii prin casă, ajuta memoria debitorului și-i cerea, bunăoară, dacă era student în medicină (pe aceștia îi prefera), tratate de medicină, cursuri, articole de obicei scumpe. Felix își aduse aminte fulgerător atunci că moș Costache se oferise să-i cumpere el, punîndu-i în cont, anume manuale, ceea ce-l surprinsese ca contrastînd cu aparenta lui ignoranță, și că chiar îi adusese unul, în perfectă bună stare, cu excepția unei semnături rase cu un briceag. Colegul îi mai povesti că moș Costache vine des să vadă casa, îi dă tîrcoale atente, privind-o cu mîinile la spate de pe trotuarul opus, ba urcă scările, ascultînd uneori zgomotele din casă, că instalase, unicul în București, un dispozitiv care face ca becul electric, aprins cu comutatorul de jos, să se stingă cam în clipa cînd chiriașul ajunge la etaj. Asta pentru a evita rămînerea peste noapte a unei lămpi aprinse. (Felix se gîndi prin contrast la lampa cu petrol din casa lui moș Costache.) De altfel, bătrînul nu făcea nici o observație, privea cu ochi paterni pe tinerii care aduceau femei și le saluta ceremonios pe acestea, dacă păreau de condiție bună. Colegul mai adăugă că moș Costache avea obiceiul să încerce de a da restul, la unele sume plătite, în timbre poștale, pe care le ținea într-un portofoliu gros, legat cu gumilastic, pretextînd că n-are

mărunțiș. Felix își aminti numaidecît de debitul de tutun denunțat de Stănică.

Spre Crăciun, Stănică apăru în casa lui moș Costache cu un individ necunoscut, între două vîrste, îmbrăcat în haine prea lungi, ponosite, cu mari mustăți roșcate căzînd peste buze, cu capul ras. Avea înfățișarea nerușinată, ipocrită a avocaților de provincie, siliți să facă orice pentru a trăi și lipsiți de orice scrupule. Fața îi era rumenă, înfloritoare, iar ochii spălăciți. Întîmplător, se afla și Pascalopol, fiind spre seară, alături, se-nțelege, de Otilia și de Felix. Acesta rămase nedumerit cînd Stănică recomandă pe individul roșu :

— V-am adus un doctor fain, eminent, prieten intim al meu, domnul doctor Vasiliad, cam grecotei el, nu-i vorbă, dar bun doctor, pe mulți a sculat din pat.

Stănică vorbea familiar, cu pretenții de umor, însă Pascalopol nu gustă de loc spiritul lui și lăsă privirea în jos, jenat. Doctorul se așezase îndrăzneț pe scaun și aștepta ca un specialist chemat într-adins. Felix schimbă cîteva ocheade cu Otilia. Vădit, amîndoi nu înțelegeau ce voiau cei doi musafiri.

— Papa — întrebă Otilia — ești bolnav ? Tu ai chemat pe domnul doctor ?

— Nu, nu, nu, se apără Costache, înspăimîntat la ideea de a plăti vreo vizită. N-am chemat pe nimeni.

— Ei, frate — preciză Stănică cu aer jignit — domnul doctor nu ia nici un ban, l-am adus eu ca pe un prieten, să-l cunoașteți și dumneavoastră, chiar ar fi bine să vă examineze puțin, nu strică, e mai cuminte să chemi doctorul cînd ești sănătos. Nu e așa, Vasiliad, ce zici ?

În loc să se arate jenat, ca o cîntăreață căreia i se cere să cînte la vizite, doctorul răspunse hotărît :

— Se-nțelege, se-nțelege !

— Ce spui, Vasiliad, de verișoara mea Otilia — zise Stănică, arătînd spre fată — nu-i așa că-i straşnică ?

Vasiliad, părînd a aproba, întrebă judecătorește :

— Sînteți căsătorită ?

— Aș — pufni Stănică — ce căsătorită ! Nici n-o sfătuiesc să se căsătorească. Azi o fată frumoasă și inteligentă face carieră strălucită dacă n-are prejudecăți. Ce să se mărite ? Cîntă admirabil la pian, vorbește două limbi străine. I-ar trebui o protecție mare. Ai văzut Lilly de Georgiades ! A luat premiu la Nisa acum trei ani !

Otilia se-ncruntă de bunăvoința trivială a lui Stănică, și Pascalopol începu să bată nervos cu degetele în masă. Lilly de Georgiades era, alături de Mița Biciclista, o curtezană de stil mare a capitalei din acea epocă.

— Examineaz-o pe Otilia, stărui Stănică. E cam nervoasă, debilă.

Otilia opri scurt, cu un gest ironic, pe doctor, care se mișcase spre ea.

— Mersi ! Nu sînt bolnavă, sînteți prea gentil !

— Nu știi, Otilio — declamă Stănică — ce ureche fină are doctorul ! Minunată ! Dacă-l aduceam la vreme la îngerașul meu, azi ar fi trăit. Să știi ce te așteaptă, să previi, ăsta e rostul medicinei ! Moș Costache, te rog eu (Stănică făcu din mîini semnul rugăminții), am văzut că tușești, ai să-mi mulțumești.

Vasiliad se ridicase, îndreptîndu-se spre Costache, care implora pe ceilalți din ochi să-l salveze, în vreme ce Stănică, spre a-i zădărnici rezistența, îi și trăsese haina.

— Găsesc că nu e potrivit — protestă Otilia cu oarecare iritare — să-l examinați pe tata fără rost, să-i mai vîrîți în cap cine știe ce idei.

Stănică izbutise să tragă și vesta și se făcu că n-aude pe Otilia.

— Ai să-mi mulțumești, nu altceva ! asigură el pe moș Costache. Ureche minunată.

Doctorul Vasiliad comandă profesional bătrînului :

— Scoateți-vă și cămașa !

Acesta, intimidat, se execută, aruncînd o uitătură vrednică de milă către ceilalți, care nu se putură abține de a nu zîmbi.

— Cîți ani aveți ? întrebă doctorul, imperios.

Moș Costache se fîstîci. Era învederat că nu-i plăcea să-și spună vîrsta.

— Șaizeci și șapte, șaizeci și cinci... nu știu!

— Hm! făcu doctorul, în timp ce Stănică se-nvîrtea, frecîndu-și mîinile, în prada unei vizibile satisfacții. Ați suferit de vreo maladie infecțioasă intimă, soția dumitale a făcut avorturi?

Moș Costache se-ngălbeni, iar Pascalopol interveni:

— Domnule doctor, eu cred că la o consultație de amuzament nu e nevoie de întrebări nepotrivite, cînd sînt de față și domnișoare.

— De ce, de ce? sări țanțoș Stănică, domnul doctor trebuie să știe tot!

Doctorul nechemat așeză pe bolnavul fără voie pe un scaun, îi ciocni genunchii, așezați unul peste altul, spre a le controla reflexele, încercă cu un ac de gămălie sensibilitatea epidermei, privi pe Costache în pupilele ochilor, cu ajutorul unei lumînări apropiate brusc, îl puse să scoată limba afară și s-o țină dreaptă, îl chestionă apoi într-un mod straniu: cît face 15+18, în ce an se află, cine este rege. Moș Costache, așa de supus prin firea lui, se cam supără:

— Crezi c-am ajuns în dddoaga copilăriei?

— De cîtă vreme aveți această dificultate la vorbire? întrebă doctorul, privind cu înțeles spre Stănică.

Iritat de îndrăzneala lui Vasiliad, moș Costache se bîlbîi și mai rău:

— Uuunde vvvezi dum... dumneata că am dificultăți?

— Așa vorbește dumnealui totdeauna! asigură Stănică.

Felix, deși la începutul studiilor, din scurta lui experiență prin contactul cu colegii, prin lectura din proprie inițiativă a unei *patologii generale*, înțelese că Vasiliad umbla să descopere la moș Costache o atingere a sistemului nervos, vreo infecție localizată. Din felul cum examina doctorul, nu i se păru că are de-a face cu un practician bun.

— Domnule doctor — zise el — ceea ce bănuiți dumneavoastră, examinînd reflexele, nu poate exista în nici un caz în această casă.

— Dumneata ai noțiuni de medicină? întrebă Vasiliad, ostil.

— Domnul este student în medicină! comunică Stănică.

Doctorul se încruntă și deveni deodată servil.

— Daa? N-am știut! Firește că nu e nimic. Noi ne facem doar datoria.

— În cazul de față, mi se pare că vă amuzați pe socoteala lui papa, adăugă Otilia.

Pascalopol privi la cei doi tineri cu simpatie și bătu aprobativ pe Felix pe umăr.

Vasiliad începu acum să facă auscultația plămînilor, ducîndu-și urechea deasupra spinării bătrînului.

— Spuneți treizeci și trei, comandă el.

— Cccum?

— Spuneți tare : treizeci și trei. Așa. Tușiți. Din nou : treizeci și trei.

— Treizeci și trei. — Treizeci și trei. — Treizeci și trei.

Doctorul ridică capul.

— Ați suferit vreodată de vreo congestie la baza stîngă ?

— Nu-nu-nu ! se apără Costache, puțin palid.

— Ați avut ceva : aud crepitațiuni.

— Domnule doctor — sări Pascalopol — lăsați omul în pace. N-a avut nimic.

— Nu aveți din cînd în cînd sufocații, palpitații ?

Moș Costache ezită, indispus.

— Am să vă dau un calmant foarte bun, insinuă doctorul.

— E vîrsta, firește, comentă sinistru Stănică. Examinează și inima, Vasiliad.

— Se-nțelege, se-nțelege.

Vasiliad ordonă lui moș Costache să-și oprească respirația și-și puse urechea pe pieptul lui, în vreme ce cu mîna dreaptă îi lua pulsul.

— Oarecare oboseală — decretă el, nesolicitat — evident, îngroșarea vaselor. Sînteți cam sanguin, cam rumen la față. Trebuie să vă feriți de accidente. Mîncare mai puțină.

Doctorul se pregătea să continue examenul și în direcția nutriției, însă moș Costache începu să reziste. Își trăsese cămașa și se îmbrăca.

— Ajunge, ajunge, n-am nevoie, mulțumesc, bombăni el.

— Sîntem grăbiți, domnule doctor — taie scurt Pascalopol, ridicîndu-se — tocmai voiam să ieșim în oraș. La revedere. La revedere, domnule Stănică.

— Circulația dumneavoastră e singura chestie care trebuie să vă preocupe, urmă doctorul, ca să dea o înfățișare onorabilă concedierii.

— Nu-i așa ? Nu-i așa ? exultă Stănică, nu se știa dacă de recomandarea doctorului, sau de știrea proastei sănătăți a examinatului.

Ca să scurteze comedia, Pascalopol trecuse în odaia alăturată, trăgînd printr-un semn pe toți ceilalți ai casei. Moș Costache se duse supărat în odaia lui, să-și dreagă îmbrăcămintea, iar Otilia veni cu informația că Stănică și doctorul trecuse, prin stradă, în curtea Aglaei.

— Ceea ce face Stănică mi se pare foarte suspect, spuse Pascalopol către Felix și Otilia. Să fiți cu ochii în patru. Cu siguranță că doctorul a fost trimis de cocoana Aglae. Am impresia că am auzit de el, e unul dintre acei ratați ai meseriei, cu care se aranjează decesele cu moșteniri importante, gata să dea orice mărturie.

— Ce rost are să vină aici, nu înțeleg, spuse Felix.

— Zici că îi făcea examenul sistemului nervos ? urmă Pascalopol, apucînd pe Felix prietenește de braț. Întreba de infecții, de avort, firește. Cu alte

cuvinte, voia să vadă dacă nu cumva Costache e pe cale de a se scrînti, de a deveni iresponsabil. Un șnapan de ăsta, care are curajul să intre nepoftit în casa omului și să-l dezbrace, e în stare de orice. Poate să insinueze că a avut impresia că Costache este atins, că bîlbîiala, pe care toată lumea i-o știe, e un fenomen suspect etcetera. Dacă cocoana Aglae ar fi întrebată, ca martoră, ce știe despre bîlbîiala inofensivă a bietului Costache, ce credeți c-ar spune ?

Cei doi erau nedumeriți.

— Ar fi în stare să spună că Costache n-a avut-o înainte și că numai de cîtăva vreme i-a venit, că Costache a început să devină iritabil, c-o gonește pe ea, pe soră-sa. Lumea o crede, ca soră.

— Dar de ce ? se chinuia mereu Felix cu întrebarea.

— Ești copil ! O vezi pe fata asta ? (Arătă spre Otilia.) Fata asta n-are pe nimeni, decît pe moș Costache, care, să nu fim nedrepți, o iubește. Datoria lui este însă să-i lase un rost, fiindcă i-a mîncat averea bietei mamă-sa, sau s-o adopte, ca să-i asigure succesiunea. Dacă ar vrea (spuse el ca pentru sine), de mult n-ar mai interesa-o mizeriile astea. Dar, în sfîrșit ! Ei bine, cocoana Aglae, condusă de Stănică ăsta, care e un escroc (să nu te superi, domnișoară Otilia) și umblă după procopseală, e capabilă să declare că Costache s-a smintit și e iresponsabil, aducînd mărturia doctorului.

Pentru bani, capeți orice declarație. Costache pus sub interdicție înseamnă scoaterea din casă a domnișoarei Otilia.

— Vai ! se înspăimîntă Otilia de raționamentul dur al moșierului.

— Așa ceva n-are să se-ntîmple, nu-ți fie teamă — o mîngîie Pascalopol — Costache e sănătos, trăiește mai mult decît noi toți, trebuie totuși să fii prudentă. Spionajul e cam rușinos, dar uneori sănătos. Domnul Felix merge des prin casa cocoanei Aglae, n-ar strica să tragă cu urechea. Trebuie să țină și el la dumneata (am văzut eu că ține — nuanță Pascalopol cu o ironie bonomă), cum țiu și eu, și moș Costache... ca la o ființă gingașă, care merită ocrotirea, ca la o floare rară. (Felix privi pe moșier, aprobînd, gata la devotamente.) Să fim preveniți, să nu-i facă lui moș Costache cine știe ce boroboață. Stănică ăsta e îndrăzneț, nerușinat, știe, ca orice avocat, toate șicanele.

— Nu-mi vine să cred — mai rezistă conștiința Otiliei — că tanti Aglae ar fi în stare să ajungă pînă la mîrșăvia asta, măcar de rușinea lumii, fiindcă, altfel, este într-adevăr lipsită de orice sentimentalisme. De ce ar da de bănuit ? O cred mai ipocrită.

— Dacă nu s-au gîndit la asta, atunci au vrut să știe — emise Pascalopol altă ipoteză — dacă Costache o mai duce mult. Să vadă cum merge inima, dacă n-are vreo racilă, să-l supravegheze de aproape. Știi de ce nu l-a lăsat pe Costache să

se mute ? Ca să nu scape de sub ochii ei. Dacă moş Costache ar fi mai de înţeles, de mult îl făceam să-şi pună afacerile în regulă.

Moş Costache, îmbrăcat cu paltonul, se întorsese foarte întunecat la faţă.

— Aaasta nu-nu-nu-mi place... Să nu-mi mai vvvie pe-aci ! protestă el, prea tîrziu.

Pascalopol îl luă de braţ şi-l împinse spre ieşire. Ceilalţi se pregăteau şi ei să-l urmeze, fiindcă moşierul îi invitase seara în oraş. Cînd trăsura se urni, Pascalopol spuse bătrînului, îmbietor :

— Măi Costache, fă-mi, mă rog, plăcerea şi treci mîine dimineaţă pe la mine, am să-ţi spun lucruri care te interesează.

Felix, aşezat pe banchetă, avea privirea îndreptată înspre punctul de pornire. La poarta casei Tulea zări o îngrămădire de capete care priveau înspre trăsură cu expresii sumbre. Mai mult prin intuiţie, distinse, pe lîngă silueta doctorului, care pleca, pe acelea ale Aglaei, Aurichii, Olimpiei şi a lui Stănică, iar mai în fund, cocoaşa îmbrobodită a lui Simion.

VIII

Felix îşi dădea prea bine seama că iubeşte pe Otilia, fără să poată determina conţinutul acestui sentiment. Uneori îl urmăreau genunchii mici ai

fetei, în poziţia în care ea îi îmbrăţişa. Erau nişte genunchi caşti şi ştrengari în acelaşi timp, cu o personalitate a lor proprie, şi lor ar fi voit Felix să le comunice printr-un limbaj mut dragostea lui. Altă dată, părul căzut în bucle creştea în visele tînărului şi-l inunda. Să-i spună Otiliei în faţă c-o iubeşte, Felix nu putea. Otilia era familiară, liberă în mişcări, şi ceea ce cu altă fată trebuia cîştigat după îndelungi tactici, cu ea se cîştiga dintr-o dată. Asta dezorienta pe Felix. Otilia îl lua de braţ, Otilia îl mîngîia matern cu degetele-i subţiri, Otilia-i vîra mîna făcută pieptene prin părul mare, zicîndu-i : „Trebuie să-ţi mai tai pletele, parcă eşti Samson". Copleşit de aceste voluptăţi, Felix nu era însă mulţumit, fiindcă nu era sigur că sînt un semn de dragoste. Odată voi să răspundă acestor familiarităţi, să iasă din starea de protejat, şi la un mic serviciu al Otiliei făcu gestul de a-i săruta mîna. Otilia se depărtase prea repede, spre a-i îngădui omagiul, apoi băgase de seamă şi se răzgîndise.

— Vrei să-mi săruţi mîna ? întrebă ea simplu. Uite !

Şi-i întinse mîna la gură. Cu astfel de purtări ale Otiliei, Felix nu putea face progresul cel mare, care, după el, trebuia să fie o mărturisire înflăcărată, urmată de îngenuncheri şi efuziuni indicibile. Otilia s-ar fi uitat rîzînd la el şi i-ar fi omorît vorbele pe buze, cum se mai întîmplase. Şedea într-o zi pe pat cu mîinile sub căpătîi şi urmărea

cu tot sufletul mișcările Otiliei, de alături. Îi spunea în gînd tot ce nu îndrăznea să-i spună în față. Deodată, Otilia apăru în pragul ușii deschise :

— Ce faci tu aici ziua nămiaza mare ? La ce te gîndești ?

Se așezase pe marginea patului lui Felix, înainte ca acesta să fi avut vreme să sară jos :

— La ce te gîndești ? La ce te gîndești ?

Și-i tot răsucea un nasture al hainei. Felix își culese forțele.

— Aș vrea să-ți spun ceva odată, Otilia, mi-e frică însă...

— De atîtea ori mi-ai spus că vrei să-mi comunici ceva misterios. Spune odată, că nu te mănînc. Haide, că mă grăbesc. Vai, ce treabă am !

Lui Felix i se păru ridicul să facă o declarație în asemenea împrejurări. De aceea se obișnuise să le facă în șoaptă, cînd Otilia nu era de față. Se închidea în odaie cu o fotografie a fetei și se lăsa în voia visării. O cuprindea de mîini, o trăgea spre el, și apropia buzele de urechea ei și-i șoptea indefinit : „Te iubesc, te iubesc, te iubesc". Nu mai putea dormi, dar căuta patul. Acolo, întins, intra în visul unic, enervat cînd era pe cale să-i scape. Încerca să adoarmă de-a binelea, însă, pe dată ce imaginea Otiliei se amesteca și fugea, se trezea speriat și o aducea înapoi. Începuse să nu mai poată visa altceva și căpătase adevărate insomnii, care-i făcuse cearcăne la ochi. Ziua scria în caiete, caligrafic : *„Iubesc pe Otilia"*. Căuta, recurgînd

chiar la disimulații, gesturile de ocrotire ale Otiliei, care le oferea cu multă spontaneitate. De altfel, față de Otilia își exercita sentimentul filial, rămas nefolosit din pricina morții timpurii a mamei lui. Simțea nevoia să i se mărturisească, să se așeze sub protecția ei, să facă întocmai ce i se ordona.

— Felix — striga cîteodată Otilia — cum ești de neatent ! Îți cade nasturele de la haină. Vino încoace să ți-l cos !

Atenția aceasta era cu atît mai hazlie, cu cît Otilia își pierdea nasturii ei fără nici un regret, și mai degrabă arunca o rochie la gunoi decît s-o repare. Felix venea supus și pregustînd voluptatea apropierii. Otilia îl trăgea spre ea cu o dulce violență, țițiia din gură nemulțumită, atîrna un fir de ață în gura lui Felix, ca să nu uite (superstiție pe care o cultiva mult), și apoi cosea nasturele, în vreme ce Felix îi sorbea parfumul părului ei risipit sub chiar obrajii lui. De la o vreme, nasturii, fiind cusuți prea solid, nu mai cădeau, încît într-o zi, Felix, simțind nevoia imperioasă de a sorbi respirația Otiliei, rupse un nasture și merse la ea.

— Mă mir — zise Otilia — doar ți l-am cusut bine deunăzi !

Nu-l bănui, sau se prefăcu că nu-l bănuiește, ci numai se arătă supărată de atîta neglijență. Căzut pe panta disimulației, Felix se pretextă bolnav. Otilia, serioasă, îi vîra mîna prelungă de-a lungul gîtului, să vadă dacă n-are temperatură, îi făcea

ceaiuri, ședea pe marginea patului, nedîndu-i voie să se dea jos din el. Deodată îi intră în cap că Felix nu se hrănește bine.

— Se-nțelege, Marina gătește dezordonat, eu nu mă ocup, ești subalimentat. Muncești și prea mult.

Supraalimentația impusă de Otilia se reducea, cînd își aducea aminte, la un baton de ciocolată sau la o prăjitură vîrîtă cu sila în gura lui Felix, care se supunea cuminte, fiindcă putea mușca puțin și din degetul fetei. Toate maternitățile acestea durau atît cît Otilia era numai cu Felix, acasă. Pe dată ce apărea Pascalopol, sau o chema în oraș, Otilia redevenea distrată și nerăbdătoare de petreceri inedite. Atunci toate gingășiile ei față de Felix își pierdeau, spre ciuda acestuia, orice semnificație. Dacă Pascalopol intra în chiar clipa cînd Otilia cosea nasturele lui Felix (lucrul se-ntîmplă o dată), fata nu lăsa lucrul, nici nu-și schimba stilul familiar, dar ochii ei erau iluminați, și, pe dată ce sfîrșea, alerga la moșier și începea cu el obișnuitele calinerii. Felix rămînea astfel un copil inofensiv, care nu concurează pe oamenii mari. Din această cauză, el se umplu de o gelozie aprinsă și hotărî să lămurească cu orice chip situația. Neîndrăznind să înfrunte oral pe Otilia, se decise să-i scrie. Luă o foaie de hîrtie și așternu pe ea lămurit aceste cuvinte :

„Otilia, nu stau aici decît pentru tine, fiindcă te iubesc. Altfel aș fi plecat de mult. Te iubesc, tu n-ai văzut asta ? *Felix*"

Întîi se gîndi să trimită scrisoarea prin poștă, însă putea sosi cînd era și el de față, și asta nu-i convenea. Hotărî să i-o pună în cameră, dar și așa trebuia să fie prudent, ca nu cumva Marina, deretICînd odăile, s-o arunce. Așteptă pînă ce Marina termină dereticatul într-o zi în care Otilia nu era acasă, și apoi depuse plicul cu indicația „Domnișoarei Otilia" pe pat, pîndind neliniștit în odaia lui. La ora unu se auziră și pașii Otiliei, ușa trîntită, pîrîitul patului, în care se aruncase spre a se odihni puțin. Felix își comprimă palpitațiile grozave ale inimii.

— Felix — se auzi strigătul fetei de alături — Felix, tu ești acolo ?

— Da, răspunse acesta cu glasul stins.

Își închipuia că fata citise scrisoarea.

— Mi-e o foame nebună. Să mergem să mîncăm. Papa mi-a spus în oraș că nu vine la prînz. Vino odată încoace.

Felix trecu dincolo ca un criminal prins asupra faptului. Otilia era întinsă pe sofa, îmbrăcată așa cum venise din oraș. Pînă și umbrela de soare se afla lîngă ea. Tînărul cercetă fugar suprafața sofalei, dar nu zări nimic. Văzu scrisoarea, în sfîrșit, pe marginea mesei, nedesfăcută. Fata o luase deci de pe pat și o pusese pe masă, fără s-o citească. „Dar dacă n-o va citi de loc ?" se-nspăimîntă Felix. Îi venea să atragă atenția Otiliei asupra scrisorii și apoi să fugă, fiindcă, în fond, lui

îi era frică de a pronunța cuvintele de foc. Otilia se sculă și, luîndu-l de braț, îl îndreptă spre ușă. La masă, Otilia fu volubilă, îi spuse impresii de conservator, îl întrebă despre activitatea lui universitară. Simțise că Felix era preocupat.

— Ce ai, Felix ? Ești așa distrat ! Te pomenești că ești îndrăgostit ! Nu m-aș mira, cu atîtea colege...

Felix se simți dezamăgit de presupunerea Otiliei, și prin gînd îi trecu toana de a smulge înapoi scrisoarea. Otilia îl ținu mult de vorbă, apoi trecu în odaia cu pianul și-i cîntă anume fraze, apelînd mereu la atenția lui, în sfîrșit îl sfătui să se ducă să se odihnească, fiindcă părea obosit.

— Mă duc și eu, vreau să citesc ceva, de mult n-am mai pus mîna pe o carte.

Felix fugi înainte, ca să nu fie de față la găsirea scrisorii, și așteptă cu respirația încordată. După o îndelungă ciorovăială cu Marina, Otilia urcă scările. Se auzi cînd intră în odaie, dușumeaua pîrîi ușor în cîteva puncte greu de precizat. Felix bănui că Otilia se oprise în fața mesei. Apoi urmară mici zgomote indistincte și... nimic. Felix se feri să dea ochi cu Otilia și rămase închis în odaie. Cînd, tîrziu, ieși ca un hoț, ușa odăii fetei era deschisă, scrisoarea lipsea de pe masă, iar Otilia era în oraș. Se-ntoarse la masă cu Pascalopol și cu moș Costache, privi pe Felix degajat, se purtă ca și cînd nimic nu se-ntîmplase. Contrariat, Felix deveni îndrăzneț și încercă să controleze

efectul scrisorii. Făcu așa încît să se afle la un moment dat singur cu Otilia. Fata îl privi franc, îi spuse vorbe indiferente și nu păru nici intimidată, nici cu conștiința încărcată. Lui Felix îi încolți bănuiala că scrisoarea nu-i căzuse în mîini și făcu atunci ceea ce altă dată n-ar fi făcut. Profitînd de faptul că Otilia era jos cu Pascalopol, intră în odaia ei, aruncă ochii pe pat și pe masă, pe dușumea, însă nu fu chip să descopere nimic. Scrisoarea fusese luată de cineva, în orice caz.

A doua zi, la masă, Otilia fu tot atît de senină, seara nu veni de loc. O mîhnire mare cuprinse pe Felix, o silă de toate, și prin cap îi trecură idei extravagante. Se gîndea să lase totul baltă, să fugă undeva în lume, ca fochist pe un vapor. Își închipuia consternarea Otiliei, regretul ei de a-l fi făcut să sufere și să plece, o vedea plîngînd. Melodrama asta inexorabilă îi mișcă toate fibrele sufletului și prefăcu descurajarea într-o mare durere consolatoare. Își chinuia totuși mintea cu fel de fel de ipoteze : Otilia a găsit scrisoarea dar n-a bănuit de la cine este, și-a închipuit că e vreo glumă, vreo hîrtie veche a lui Felix ; a găsit-o și, distrată, a aruncat-o fără s-o desfacă ; n-a găsit-o de loc, scrisoarea căzînd undeva printre lucruri ; a citit-o, dar nu-l iubește pe Felix. Ipoteza din urmă aprindea gelozia în inima lui Felix. Cum ? Otilia are atîta putere de a se preface ? Are atît de puțină inimă încît să nu vrea să-i spună o vorbă ? E în stare să iubească pe bătrînul Pascalopol și să-l

treacă cu vederea pe el? O undă de mînie trecu prin el și toate știrile rele despre Otilia se adunară peste capul lui într-un stol negru, înfricoșător. Nu, nu. Otilia se purtase cu el ca o soră. Nu putea să-l urască. Poate că a supărat-o prin gestul lui. Nu se cădea să-i scrie în chipul acela, care dovedea că pătrunsese în odaia ei (imprudență neiertată), ci să-i spună de-a dreptul, discret. Chinul lui Felix crescu cu trecerea zilelor, fiindcă răceala Otiliei, dacă ea era pricina, era definitivă, iar circulația scrisorii nu mai putea fi urmărită. În ziua cînd orice speranță păru pierdută, Felix fu atît de mîhnit, încît uită să se mai întoarcă acasă la prînz. Îl cuprinse o frenezie nebună de a umbla singur și merse pe jos, în frig, pînă la Băneasa. Vibra de amărăciunea de a fi înțeles și căuta înverșunat în minte o hotărîre care să fie pentru Otilia un adio sublim. Obosit, la întoarcere se așeză pe o bancă încărcată de zăpadă, și n-auzi nici huruitul unei trăsuri, nici scîrțîitul unor pași. Îl deșteptă din toropeală o mînă subțire care-i ridica bărbia în sus. Era Otilia.

— Felix, ce faci tu aici? De cînd te caut cu trăsura! Vai, ce fără minte ești, cîte supărări îmi faci!

Otilia se lăsă pe banca înzăpezită, într-o descurajare amuzată. Era îmbrăcată într-o haină foarte pe talie, de astrahan, pe care Felix n-o mai văzuse.

— Și mai spui că mă iubești!

Felix tresări. Va să zică, Otilia citise scrisoarea. Fata îi ridică din nou bărbia, rîzînd:

— Felix, hai, spune-mi, de ce-ai fugit de-acasă? Ți-am făcut noi ceva?

Felix lăsă din nou capul în jos și răspunse, sfărîmat:

— Dar știi foarte bine... ți-am scris... nu mai pot așa.

— Tu mă iubești? îl întrebă Otilia serioasă ca și cînd l-ar fi întrebat dacă e bolnav.

Felix mărturisi cu capul.

— Ce copil ești! Ți-am citit scrisoarea, dar am uitat, știi că sînt o zăpăcită. De ce să fugi? Ți-am spus eu că nu te iubesc?

Felix tresări deodată înfocat.

— Otilia, e adevărat? Mă iubești?

— Ei, ei, nu ți-a spus nimeni că te urăște.

Felix fu iar dezamăgit. Luă mîinile Otiliei și începu să le sărute mărunt, și le așeză pe obraz, le strînse, în vreme ce Otilia îl lăsă să facă, zîmbind. Încurajat, voi să capete o confirmare de altă natură și întinse gîtul să sărute pe Otilia. Aceasta privi puțin, examinînd șoseaua pustie, apoi evitînd, blînd, gestul lui Felix, îl sărută ea însăși pe obraz, ușor, lîngă ureche. Felix era amețit de fericire.

— Haide acasă, Felix, și fii cuminte, mai vorbim noi, altă dată. Bietul papa e îngrijorat. Să nu-i spui nimic. O să-l mințim că ai avut lucrări la Universitate.

Ajunși acasă, Otilia conduse pe Felix sus, ca pe un arestat, evitînd să întîlnească pe bătrîn, și-l depuse în prag.

— Du-te acum și te încălzește. Am să-ți aduc ceai.

Felix, voind să se încredințeze că nu visa, prinse pe Otilia de mîini.

— Otilio, nu te juca cu mine, spune-mi, mă iubești ?

— Nu-mi ești indiferent ! dar acum am treabă, stai frumos.

Și, chicotind, Otilia se năpusti pe scări în jos.

Felix petrecu o noapte paradisiacă, însă în zilele următoare, insatisfacția îl cuprinse din nou. Otilia era familiară ca întotdeauna, primea cu aceeași bucurie pe Pascalopol, nu se schimbase în fond nimic. Începu să se îndoiască de seriozitatea mărturisirii Otiliei, vru explicații. O pîndi într-o seară tîrziu, pînă după miezul nopții, cînd ea se sui în odaia ei și, după o jumătate de ceas de îndoială, îi bătu în ușă, strigînd ușor : „Otilia !"

— Ce vrei ? se auzi glasul fetei în șoaptă, după ușă, sînt dezbrăcată !

— Vreau să-ți vorbesc neapărat, trebuie.

— Nu ești cuminte de loc, ai să-mi vorbești mîine.

— Acum, acum ! insistă Felix, împingînd ușa.

În întredeschizătură, Otilia apăru în cămașă lungă de noapte, tremurînd de frig. Părul avea o desfoiere de înger, părea, cu picioarele ei subțiri și cămașa largă, îngerul vestitor. Scoase pe ușă numai o mînă și mîngîie ușor pe Felix.

— Fii cuminte, Felix, ce mi-ai promis ? Poate să ne-audă cineva.

— Te iubesc ! se tîngui Felix și-i sărută mîna.

— Te iubesc și eu, ți-am spus, dar ăsta nu-i un motiv să faci prostii.

Felix împinse ușa mai tare, și Otilia, înfrigurată, nemaiputînd păstra poziția, fugi în pat, unde se așeză turcește, îmbrățișîndu-și genunchii și tremurînd dinadins, ca să se încălzească. Felix îngenunche la marginea patului și-și așeză capul lîngă poalele ei.

— Te iubesc !

— Știu asta — răspunse fata — trecîndu-și ușor degetele prin părul lui. Cine iubește își ascunde sentimentele, nu face rău celuilalt. Tu vrei să-mi faci rău ?

— Să ne căsătorim, Otilia — urmă Felix ideea lui — să plecăm de aici. Avem cu ce trăi. Voi munci.

— Oh, ce nebun ești, Felix. Dar nu ești încă major. Și-apoi... tu ai o carieră grea de făcut, trebuie să fii liber, mîine am să-ți fiu o piedică.

— Niciodată.

— Nu e bine ca cei doi soți să aibă aceeași vîrstă — urmă Otilia foarte serioasă — bărbații se plictisesc repede.

— Otilia, tu nu mă iubești.

— Ba da, ba da, Felix. Tocmai fiindcă te iubesc. Am visat pentru tine glorie, avere, îţi căutam cu gîndul mai tîrziu o fată drăguţă, blîndă. Nu m-am gîndit că mă vei iubi pe mine, eu sînt o zăpăcită, nu ştiu ce vreau, eu sînt pentru oamenii blazaţi, care au nevoie de rîsetele tinereţii, ca Pascalopol.

Felix se simţi vexat.

— Îl iubeşti pe Pascalopol, el e bogat, fireşte.

Otilia răspunse fără maliţie, visătoare, continuînd să-l mîngîie :

— O, nu, bietul Pascalopol, e şi el un fel de victimă a mea, cum ar zice tanti Aglae. Un biet om singur, care simte nevoia unui glas prietenos. Nici nu ştiu dacă nu se-nşală. Eu cred că mai degrabă ar voi să fiu fata lui. Nu-ţi ascund că mi-e drag, în anume înţeles, îmi trebuie ; în sfîrşit, nu e ce crezi. Voi toţi bărbaţii sînteţi, bătrîni şi tineri, nişte copii.

Complexitatea sentimentelor care umflau pieptul lui Felix, fericirea, nesiguranţa căutau o descărcare. Începuse să-i curgă lacrimi pe obraji.

— Otilia, nu se poate, nu se poate fără tine. Te aştept cît vrei tu, voi tăcea, voi face tot ce-mi spui tu, te voi apăra, lasă-mă să te iubesc.

Felix se ridicase şi încercase să îmbrăţişeze pe Otilia. Aceasta, sprintenă de obicei şi ironică, pierduse orice îndrăzneală. Ochii i se catifelaseră, buzele îi tremurau şi primea timidele sărutări ale lui Felix, pe tîmplă, cu un aer supus, pierdut,

răspunzînd automat cu cîte o delicată sărutare, abia schiţată, pe obraz.

— Vom tăcea — delira Felix — dar ne vom socoti logodiţi şi, cînd vom fi liberi, ne vom căsători. Voi deveni mare, bogat, pentru tine, şi tu vei urma Conservatorul.

Otilia oftă.

— Ce visuri frumoase îmi spui ! Nu prea cred în astrul meu. Aş dori din toată inima să fii fericit... cu mine.

Stătură aşa pe pat cîteva ore, vorbind de toate, sărind prin asociaţiune de la un plan de viitor la impresiuni despre cunoscuţi, uitară aproape cum se aflau acolo şi se treziră în cîntecul cocoşului.

— Felix, pentru Dumnezeu, fugi de aici ! Marina e o farfara, dacă ne vede, umple lumea de poveşti. Du-te, du-te.

Otilia sărută repede pe Felix pe un obraz, iar acesta îi sărută mîna şi o lipi de obrazul lui. De acum încolo, cei doi se întîlneau adesea noaptea, cînd într-o odaie, cînd într-alta, şi aşa, pe întuneric, se pierdeau în reverii caste. Felix s-ar fi simţit dezonorat să facă un gest îndoielnic, oricît de neînsemnat, şi cînd, prin acea tiranie a subconştientului, o imagine senzuală năvălea în mintea lui şi se ţinea, chinuit încerca s-o alunge, se simţea mizerabil, josnic. Era încredinţat de puritatea Otiliei şi pătruns de fericire la ideea unui devotament inocent. Viaţa i se păru plină de sens şi se aruncă cu voluptate în studiu. Mergea din

proprie inițiativă la spitale, făcîndu-se invitat de cîțiva colegi înaintați, și, prin cîteva observații aruncate în discuția profesională dintre medicul-șef și interni, medicul fusese așa de surprins de cunoștințele premature ale tînărului, încît Felix devenise un musafir tolerat în chip excepțional să se amestece printre internii care asistau la vizită. Se putea prevesti de pe acum primirea ce avea să i se facă atunci cînd ar fi sosit epoca internatului. Vizita îndeosebi pe neurologi și psihiatri, pe doctorul Marinescu de la spitalul Colentina, savant căruia îi plăcea să fie înconjurat, și unde găsea gratis o bună instalație de baie și pe blîndul, hazliul doctor Obreja, care lăcrima pentru nebunii lui și-i chema pe rînd, ca la o reprezentație.

Felix și Otilia se plimbau acum des la braț la Șosea, sau se așteptau pe rînd la ieșirea de la cursuri. Se întîmplă ca de vreo două ori Pascalopol, venind cu trăsura, să n-o găsească pe Otilia. Și unul și altul rămaseră gînditori, numai Felix privi lucrul nepăsător, egoist. El ruga stăruitor pe Otilia să rupă legăturile cu Pascalopol. Fata încerca să-l convingă de lipsa de rost a gestului.

— Te temi degeaba de Pascalopol, pot să zic chiar că ești ingrat. Pascalopol a pus totdeauna o vorbă bună pentru tine și fără el poate că nu te aflai aici. Vei vedea tu mai tîrziu. El este un om delicat, care ne poate fi de folos unor orfani, în

definitiv, ca noi. Pe cine avem noi? Pe papa numai. Papa e bătrîn, ascultă de tanti Aglae. Nu m-aș mira, deși țiu la el, să mă lase pe drumuri. Nu sînt așa de orbită să nu-mi dau seama ce pot aștepta și ce nu de la papa. Tu ești încă sub tutelă și n-ai pe nimeni mai de aproape încă vreun an. Papa poate să fie înșelat, să-ți încurce treburile, a început să fie cam zăpăcit. Nu te mira cînd îți spun că Pascalopol, așa, fără să te cunoască (spunea numai că ți-a cunoscut părinții), s-a interesat de tine. L-a ținut de scurt pe papa, care are o stimă grozavă pentru el. De altfel, i-a făcut și multe servicii. Papa e ciudat. Cînd mi-ai scris că vii, se-ncăpățîna mereu să stai acolo. Nici nu știu bine ce era în capul lui, dar dragostea pentru el n-o să mă împiedice să-ți spun că e cam avar. Ai văzut tu singur. El dădea zor că ai să-ți găsești o slujbă din care să trăiești, acolo, la Iași, și că n-o să-i ceri nici un ban. O, nu, să nu crezi cumva că papa ar fi avut de gînd să-ți ia veniturile tale, dar ar fi voit ca tu să faci ce-ar fi făcut el, adică să nu te atingi de bani. Venitul l-ar fi pus deoparte, însă cine poate ști cum stau socotelile lui papa? Eu trăiesc cu el în casă de cînd sînt mică, și nu știu precis ce are. Nu-i cunosc proprietățile, deși sînt oameni serioși care m-au asigurat că cutare casă e a lui. Tanti Aglae îl întreține în misterul ăsta, ca să poată pune mîna pe averea lui. Doamne, dacă mîine ar muri bietul papa, Aglae m-ar zvîrli în stradă.

— Ești cu mine, Otilia, poți s-o disprețuiești, declară fanatic Felix.

— Știu, nu mă-ndoiesc. Și tu ai nevoie încă de un protector.

Otilia pleda cu atîta tărie cauza lui Pascalopol, încît Felix se îndupleca pentru o zi și se lăsa convins că moșierul vine numai să ocrotească dragostea dintre el și Otilia. Cînd însă Pascalopol sosea seara, întîmpinat de rîsetele vioaie ale fetei, omagiat cu furtuni de execuții la pianoforte, mîngîiat, răsplătit cu bucurii naive pentru cel mai mic dar, Felix se întuneca din nou de gelozie și-i ura moșierului o moarte repede. Într-o după-amiază, Otilia și Felix erau cufundați într-o convorbire de aceasta fără sfîrșit, rezemați unul de altul, mînă-n mînă, cînd se auzi clopoțelul. Otilia și uitase că aștepta pe Pascalopol. Felix se făcu roșu de ciudă la față.

— Spune-i că nu ești acasă !

Otilia se întristă. Căută să-l convingă că e nedelicat, că-i este milă în definitiv, însă Felix, mai mult din încăpățînare, nu dădu înapoi. Otilia făcu o figură hotărîtă și zise serios :

— Uite, fac asta pentru tine.

Moș Costache, văzînd că întîrzie, venise după ea sus. O văzuse cu Felix, și nu păruse indignat. Nimic din ce făcea Otilia nu-l mira, și dacă Felix ar fi sărutat-o fiind de față și el, și-ar fi frecat mîinile ca un notar care înregistrează un act.

— Papa — zise scurt Otilia — spune-i că nu sînt acasă. Îmi pare rău, nu vreau să-l mai primesc.

Moș Costache se sperie, privi pe Otilia rugător.

— De-de-de... ce ? Te-te-te-așteaptă cu trăsura. Zi-zice că mergeți la teatru !

Accentuă în așa fel ultimele cuvinte, ca și cînd Otilia ar fi trebuit să capituleze în fața acestui argument.

— Nu, papa, nu merg, sînt obosită, vreau să se termine vorbele.

Moș Costache plecă plin de stupefacție și era aproape cocoșat de uimire cînd ajunse în fața lui Pascalopol. Acesta, îmbrăcat într-un costum de seară, vîrît într-un mare palton cu guler de astrahan, aștepta îngrijorat, ținînd pe genunchi un baston cu mîner de argint, în chip de cap de ogar.

— Ce s-a întîmplat ?

— Nu-nu-nu vine, nu este acasă, nu-nu-nu mai poate, se zăpăci moș Costache.

Pascalopol păli.

— De ce nu mai poate ? Ce s-a întîmplat ?

— Zice că vorbește lumea ! se dezvinovăți Costache. Apoi insinuă : Du-te dumneata sus !

Pascalopol zîmbi amar.

— E greu pentru un om de vîrsta mea să biruie, atunci cînd o femeie nu vrea să-l mai primească.

Se plimbă în lungul și latul odăii.

— Dar, omule — implora el pe Costache — de ce s-o fi supărat domnișoara Otilia, ce s-a întîmplat ?

Moș Costache, prin încovoierea lui, mărturisea nevinovăția și nedumerirea. În sfîrșit, după o așteptare zadarnică, Pascalopol se îndreptă spre ușă, în prada celei mai mari mîhniri. Costache întinse spre el brațe de om care se cufundă definitiv în ocean. În zilele următoare, moș Costache, lipsit de prezența lui Pascalopol, care îi era necesară ca și aerul, încercă să spioneze sentimentele Otiliei.

— Acum poate să vină Pascalopol? Mai ești obosită?

Otilia se așeză o clipă pe genunchii lui, îl sărută pe frunte și zise hotărît și blînd:

— Nu, papa!

Pascalopol însuși trimise un om cu o carte de vizită, întrebînd cînd putea să-și ia libertatea de a face o vizită, dar fu refuzat cu un pretext convențional. Lucru curios, în loc să fie satisfăcut de această victorie, Felix se simți vinovat. Avea sentimentul că a făcut o faptă rea și-i lipsea numai curajul de a mărturisi. Începu să ghicească rațiunea Otiliei de a iubi pe Pascalopol. Lipsea un glas blînd și vesel la ore fixe, omul care făcea cu voluptate bucuria tinerilor și se supunea capriciilor lor. Purtările lui Pascalopol îi apărură inofensive și se rușină de a-l fi izgonit în chipul acela. Un val de respect pentru Pascalopol îi inundă sufletul. De altfel, nu-i fu greu să observe că Otilia nu era fericită. Veselia îi pierise, nu mai cînta la pian, nu mai ieșea în oraș, devenise nervoasă. Felix o găsi

odată scormonind sertarele, trăgîndu-le pe toate afară cu furie. Vorbea singură:

— N-am o mănușă ca lumea. Of, Doamne!

Vindecat de întîiul delir al dragostei, Felix putu gîndi mai bine. Știa că Otiliei îi place luxul, că era nefericită cînd n-avea un mărunțiș oarecare la modă, că ținea să se plimbe în trăsură. Colegii de Universitate, care-l văzuseră la braț cu ea, îl bătuseră pe umăr.

— Hoțule, cum ai pus mîna? Este cea mai elegantă conservatoristă și mai mîndră. Nu s-atinge nimeni de ea.

Spre a tăia bîrfelile, Felix declarase o jumătate de adevăr.

— E verișoara mea!

Ca să-și satisfacă gusturile, Otilia avea nevoie de bani. Ei bine, cine putea să-i dea? Moș Costache? Acesta uita să dea bani și pentru coșniță. Lui, căruia îi datora în mod legal bani, nu-i dăduse pînă acum niciodată. Începu să ghicească rolul lui Pascalopol. De bună seamă că acesta întreținea larg pe Otilia și lăsa și pe moș Costache să ciugulească puțin. O nouă furie îl cuprinse la această idee. De ce Otilia să se umilească? Îi va da el ce-i trebuie. Luă hotărîri eroice, să cîștige, să facă daruri Otiliei. Curînd își recunoscu singur naivitatea. El însuși n-avea nici un ban, și, dacă nu l-ar fi ținut moș Costache, n-ar fi avut ce mînca. Tot ce căpătase, căpătase prin Otilia. Cu moș Costache, pînă la majorat, nu era chip de înțeles. Pipăi terenul în toate

direcțiile. O slujbă ar fi putut căpăta, nici vorbă, renunțînd la Universitate. Situație umilitoare, care îi repugna. Ar fi consimțit să dea lecții particulare, însă mare lucru n-ar fi cîștigat. Apoi Otilia îl ținea din scurt, îl întreba unde se duce, îi amintea mereu că un viitor strălucit îl așteaptă și că trebuie să muncească. O singură carte de medicină cumpărată de Otilia pentru el costa mai mult decît ar fi putut el cîștiga într-o lună. Otilia dispunea cînd voia de sume mari, putea să-și facă orice gust. Descurajarea înjumătăți mîndria virilă a lui Felix, dar o împrejurare îi nimici și ultimul rest de gelozie. Aurica îl întrebă într-o zi, răutăcios :

— E adevărat că Pascalopol a părăsit-o pe Otilia ?

— Nu știu nimic, zise mahmur Felix.

— Am aflat eu ! stărui cu o rea satisfacție Aurica. Nici nu se putea altfel. Un om distins ca Pascalopol trebuia să vadă în sfîrșit că nu e nimic interesant într-o dezmățată ca Otilia. Să bagi numai de seamă să nu cazi dumneata în cursă. V-am văzut cam intimi.

Felix ar fi fost în stare să-i spună Aurichii : „Te înșeli. Pascalopol moare de dragul Otiliei și ai să vezi că are să se-ntoarcă !“ Îl opri numai amorul propriu. Zise :

— Oricine ar fi fericit să se bucure de atenția Otiliei.

Aurica îl privi bănuitor, semnificativ. Felix l-ar fi adus el însuși pe Pascalopol, dacă nu l-ar fi oprit

gelozia și mîndria. Îi ajută întîmplarea să repare ceea ce i se părea un exces. O mînă îl prinse cu putere de braț, pe stradă. Era Pascalopol. Moșierul nici nu-l mai întrebă ce face, ci-i spuse blînd :

— Te-aș ruga să vii puțin cu mine ! Vreau să-ți vorbesc.

Lui Felix îi bătu inima cu putere. Se miră el însuși de contrastele inimii omenești. Se temea de Pascalopol din gelozie, și totuși se bucură văzîndu-l, ca de un cîine credincios pierdut și regăsit. Pascalopol îl conduse pe Felix, ținîndu-l mereu afectuos de braț (se întîlniseră pe Calea Victoriei), și în curînd se aflară pe scaune, unul în fața altuia, în biroul moșierului. Acesta turnase în două păhărele un lichior verde. Pascalopol tuși de cîteva ori ca un orator care are trac, se plimbă prin casă, iar Felix stătea cu inima puțin strînsă, ca un vinovat care se așteaptă la un rechizitoriu. Pascalopol, după ce bău două păhărele, repede, se hotărî :

— Iubite domnule Felix, nu știu dacă ai să mă crezi cînd îți voi spune că țiu mult la dumneata și că am regretat că nu te-am putut vedea.

Felix lăsă capul în jos, jenat. Pascalopol părea emoționat.

— Domnule Felix, spune-mi drept, bărbătește, de ce nu mai vrea să mă primească domnișoara Otilia ?

— Dar eu... eu nu știu... eu...

Felix se făcuse roșu la față. Pascalopol înfipse întrebarea drept ca un ac de injecție.

— O iubești pe domnișoara Otilia ? Spune-mi ca unui părinte !

Felix, supus unei astfel de inchiziții, simți că nu era încă bărbat și se tulbură. Tăcerea lui era afirmativă.

— Va să zică, o iubești ! trase Pascalopol încheierea. Nici nu se putea altfel. Ca bărbat sînt puțin indispus, dar ca prieten, te-nțeleg și te aprob. Domnișoara Otilia e o fată rară. Însă, dă-mi voie să adaug : Ești sigur că o vei iubi mereu ?

Felix făcu un gest de mică indignare. O va iubi — zicea el mutește — în veci.

— Știu, știu — urmă Pascalopol — acum o iubești înflăcărat, ca orice tînăr, însă poate să fie la mijloc un fenomen de tinerețe, de exuberanță. Și ești iarăși sigur că Otilia te va iubi totdeauna ? Nu mă exprim bine. De iubit, te va iubi mereu, căci e o fată excelentă, dar zic, ești sigur că va fi mereu fericită ? Otilia, o cunosc prea bine, e un temperament de artistă, care simte nevoia luxului, a schimbării. A o închide acum într-o căsătorie înseamnă să-i deformezi caracterul, să-i stingi avîntul, grația. Eu, domnule Felix, dă-mi voie să mă mărturisesc dumitale ca unui prieten, n-am fost fericit în căsnicie. Întîia soție nu mi-a dat cinstea ce mi se cuvenea. În sufletul meu de moșier prozaic se ascunde puțin romantism. O cunosc pe Otilia de cînd era mică și pot spune că a crescut sub ochii mei. Dacă Dumnezeu mi-ar fi dat libertatea să-mi fac femeia cum vream eu, aș fi făcut-o ca pe domnișoara Otilia. O iubesc și eu în felul meu, scumpe domnule Felix, pe Otilia, și poate că nu mă-nșel cînd îți afirm că și ea mă iubește pe mine. Nici nu e greu, fiindcă un dezamăgit ca mine e un om fără pretenții. Eu nu i-am cerut niciodată nimic domnișoarei Otilia și n-am prea stat ca să disting ce e patern și ce e viril în dragostea mea. Însă domnișoara Otilia mă înțelege, are nevoie de îngăduința mea și de... știu, vei ironiza în sinea dumitale... și de banii mei. Bani au mulți, dar nu știu cum să-i dea. Eu nu i-am dat bani domnișoarei Otilia, n-am jignit-o, cumpărînd-o, ci i-am făcut într-atît toate capriciile de cînd era mică, încît a i le refuza acum înseamnă să fiu un fel de tată denaturat. Da, domnule Felix. Otilia venea la mine simplu, ca o fiică, și-mi cerea ceva. Ea nu a avut niciodată ideea că e curtezană, mă ierți, care cere de la un bărbat. S-a format între noi o rudenie *sui generis*, și acum, cînd dumneata vrei s-o distrugi, sufăr și eu, suferă și ea. Poate că n-ar trebui să-ți spun, dar domnișoara Otilia a venit îngrijorată la mine și mi-a arătat că moș Costache nu vrea să dea bani ca să te înscrii la Universitate și celelalte. Ei bine, i-am dat eu. Nu, nu trebuie să fii umilit. Am avut grijă să te scutesc de această situație și am pus pe moș Costache să-mi restituie banii. Așa că nu-mi datorezi nimic. N-aș putea să-ți spun dacă iubesc pe domnișoara Otilia ca părinte sau ca bărbat, n-am voit să pun de-acum această gravă chestiune. Nici domnișoara Otilia nu știe bine. Fapt este că avem nevoie

unul de altul și că ne înțelegem. Poate că domnișoara Otilia trece numai printr-o criză (asta este primejdia care ne pîndește pe noi, oamenii în vîrstă) și-și închipuie că te iubește (nu vreau să te jignesc), poate că te iubește cu adevărat, ceea ce n-ar fi de mirare. Ești un tînăr de ispravă, frumos, inteligent. Dar a vă căsători acum e o nebunie, crede-mă. Sînteți prea tineri și nu vă cunoașteți bine unul pe altul. Pe domnișoara Otilia eu o cunosc bine. E ca o rîndunică : închisă în colivie, moare. Așteptați să fiți majori, să vă faceți cariera, să vă verificați sentimentele, și apoi... Eu, unul, vă ajut din toată inima, crede-mă... Aș fi fericit să vă știu fericiți. Pentru asta nu e nevoie să mă goniți (Pascalopol vorbea cu un gest de implorare, care mișcă pe Felix), sînt un om inofensiv. Ce primejdie pot reprezenta eu, om bătrîn, față de tinerețea dumitale ? Banii, ah, banii ! Cînd o femeie iubește, ia banii de la cel bătrîn și-i dă celui tînăr. Domnule Felix, mi-ai întunecat existența, îți spun drept, mi-ai stricat niște nevinovate tabieturi de celibatar. Am nevoie de domnișoara Otilia, ea e micul meu vițiu sentimental. Dacă nu pot fi un amant, rămîn totdeauna un neprețuit prieten și părinte. Pentru voi amîndoi. Așa să mă crezi.

Zicînd acestea, Pascalopol își mască emoția bînd un păhărel de lichior și se-ntoarse către Felix ca spre o persoană pe care nu vrei s-o mai reții. Felix strînse mîna călduros lui Pascalopol, acesta i-o strînse și mai tare și se despărțiră amîndoi cu su-

fletul invadat de generozitate. Cînd tînărul ajunse în capătul scării, Pascalopol îi strigă din ușă :

— Poate am să încerc să trec și eu mîine pe la dumneavoastră, dacă aș avea onoarea de a fi primit.

Ochii lui rugase.

— Știi — zise Felix Otiliei — m-am întîlnit cu Pascalopol. Părea mîhnit că nu-l primim. În definitiv, poate c-am fost nedrept. Dacă tu mă iubești, de ce m-aș teme de el ? Nu-i așa ?

Otilia deschise ochii mari.

— Felix, știam eu că tu ești un băiat cuminte. Dar se-nțelege ! Ce-ți face bietul Pascalopol ? Nu te iubesc eu oare ?

— Vine mîine la noi, eu zic să-l primim.

— Cum ? făcu Otilia exaltată. Sărmanul Pascalopol ! Ce dor mi-era de el !

Și zicînd acestea, Otilia prinse capul lui Felix și-l sărută apăsat — pentru întîia dată — pe buze. Toată casa răsună timp de două zile de concerte nebune de pianoforte. Cînd Pascalopol se ivi din nou, buzele lui moș Costache tremurau de emoție, moșierul, după un moment de timiditate, se repezi și-i sărută Otiliei amîndouă mîinile, iar aceasta, așezîndu-se pe genunchii lui, îl sărută ușor pe obraz și-i drese părul cu mîna. Pascalopol era în culmea fericirii. Felix privi scena fără să-și dea seama ce e cu el. Inima i se strîngea de gelozie și totodată i se dilata de un ciudat sentiment de simpatie față de moșier. În casa Aglaei, evenimentul

consternă pe toți. Aurica pretinse că Otilia făcuse farmece lui Pascalopol, iar Stănică, foarte vehement în spatele oamenilor, dădu această interpretare, pe care Felix o află mai tîrziu :

— Tînărul (adică Felix) e pezevenghi, a prins mișcarea. Trăiește cu Otilia și stoarce bani de la moșier. Ăsta ajunge departe, să vedeți. O să-l moștenească și pe moș Costache.

În timp ce în casa Giurgiuveanu se petreceau acestea, un alt eveniment luă naștere, evoluă și se stinse cu repeziciune în casa Tulea. Actorul principal fusese tînărul Titi Tulea. Titi, după incidentul erotic cu Otilia, continuă să fie neliniștit și să caute, fără nici un acoperămînt, o ființă de sex feminin mai puțin mîndră. Lucrul era greu, deoarece Titi, timid, n-avea relații, și fetele pe care le putea întîlni la belle-arte nu-i dădeau nici o importanță. La belle-arte însă Titi făcu cunoștință cu un coleg cam de vîrsta lui, gras, vorbăreț și bonom, un anume Sohațchi. Nici acesta nu avea vreo vocație deosebită, picta după modele și urmărea să devină maestru de desen și caligrafie. Urmase la același liceu ca și Titi, cu un an înainte, și astfel aveau un fond de experiență comun. Sohațchi povestea și el despre profesori, cu rîs zgomotos, și nu emitea niciodată nici o idee, mărginindu-și convorbirea în domeniul faptelor concrete. O anume deșteptăciune firească îi punea la îndemînă un număr de locuri comune, care dădeau vorbirii sale o nuanță de civilizație uzuală. Era îndrăzneț, politicos cu afectare

și tenace în urmărirea pînă la capăt a intereselor sale. Fugea de praful de cretă, deschidea geamurile din proprie inițiativă, ca să nu se sufoce de mirosul vopselelor de ulei, cerînd învoirea prea tîrziu. Intra în vorbă neîntrebat, răspunzînd la întrebările puse altora, avea totdeauna fel de fel de rețete practice și adrese utile, într-un cuvînt, Sohațchi era, dacă nu un om de talent, cel puțin un individ de treabă, care trezea un zîmbet de simpatie oricui. Sohațchi observase numaidecît în ce criză se afla Titi. Nu era de altfel greu, fiindcă Titi aducea vorba în chipul cel mai naiv de ceea ce-l preocupa. Întrebarea lui stereotipă era, vorbind de o femeie :

— Crezi că se pretează ?

— Bre — îi zise într-o zi Sohațchi bonom — trebuie să te-nsurăm. Las' că-ți găsesc eu ție o fată. Ne-nsurăm odată, fiindcă și eu vreau să m-așez la casa mea.

Sohațchi încercă totuși mai întîi să pătrundă în casa lui Tulea, să-i cunoască familia. Titi nu-l invită de loc, obișnuit cum era de Aglae să nu primească pe nimeni acasă. Atunci colegul se mulțumi să-l cheme el acasă la el, și astfel, a doua zi de Crăciun, Titi se înfunda într-o stradă din dosul Gării de Nord. Casa la care se opri, după număr, era scundă și părea să fi fost înainte o prăvălie, ale cărei vitrine fuseseră astupate. Titi n-avea nici o idee de stiluri arhitectonice și valori sociale și intră în curte fără bănuieli, lătrat de doi mari dulăi. Sohațchi îl primi cu exclamații groase de veselie și-l

păzi pînă ce-și scoase șoșonii în săliță. Dinăuntru se auzeau rîsete puternice, convorbiri zgomotoase. Prins bine de braț de către Sohațchi, Titi pătrunse într-o odaie scundă și lungă, unde, așezați în șir pe o canapea înaltă ca un pat, cîțiva bărbați ședeau la o masă apropiată de aceasta. Era o odaie de burghezie, mică mai degrabă, curată, cu obișnuitele ornamente. Pe pereți atîrnau, afară de tipicul *passe-partout* de sîrmă cu fotografii, cîteva tablouri de sticlă reprezentînd scene din *Othello* și *Le mariage de Figaro*. Picturile fuseseră corecte, însă reproducerea de fabrică pe sticlă le dădea un aer vulgar. Pe sobă se coceau cîteva mere, umplînd aerul de miros. Un palmier fibros, uscat era înfipt într-un ghiveci umplut cu iarbă de mare, și într-un colț strălucea o combinație hidoasă de ghinde, conuri de brad și alte produse forestiere vopsite cu bronz. Lui Titi, interiorul îi plăcu prin ordinea lui. Doi bărbați erau relativ tineri, ceva mai în vîrstă decît Sohațchi, unul voinic, pătrat, altul slab în aparență, din cauza osaturii, dar mușchiulos. O tăietură adîncă ciopIea un obraz al acestuia. La un cap al mesei se afla un bărbat mai în vîrstă, chel și cu mustățile răsucite în furculiță. Pe scaun, lîngă sobă, ședea un bătrîn rumen, cu barba tunsă. Lui Titi, după accent, i se păru a fi străin. O femeie bătrînă, de înfățișare modestă, cu pantofiînciucurați în picioare, sta alături pe un scaun. Rezemată de sobă, privea spre ceilalți o fată voinică, mai degrabă doamnă, cu ochi îndrăzneți. Mai erau, în odaia ast-

fel arhiplină, încă o doamnă în vîrstă, cu pălărie plină de pene pe cap, și doi tineri. Sohațchi îl purtă pe Titi prin fața tuturor, și astfel, amețit puțin, acesta află că doi din bărbații de pe canapea erau frații lui, că fata îi era soră, iar bătrînii, părinți. Deși toți erau îmbrăcați civil, se vorbea de lucruri militare, și chiar intrase în odaie o ordonanță.

— Mă — zicea domnul cu mustața în furculiță — tu cînd pleci la regiment ?

Se aduse vin fiert în boluri de curaçao, care dădu curaj lui Titi, și se începu, sau, mai bine zis, urmă o conversație zgomotoasă. Un observator mai fin decît Titi și-ar fi dat seama că se află în casa unor oameni abia ieșiți din mahala prin ocupațiile noii generații. Puteau fi funcționari, poate chiar profesori sau așa ceva. Vorbeau în locuri comune de gazetă, întrebîndu-se de una, de alta, amintind o întîmplare, indignîndu-se, fără să se prindă, ca și Sohațchi, de nici o idee. Asta liniști numaidecît pe Titi, căruia discuțiile îi displăceau. Sohațchi făcu pe scurt istoricul cunoștinței lui cu Titi, povesti întîmplări de la școală, Titi îndrăzni și el să adauge altele, Sohațchi trecu la pantomimă, își puse pe cap șapca pe care o avusese la liceu, imită șchiopenia unui profesor și fu un haz general. Fata rîdea cu chicote exagerate, cu o veselie ridiculă, ținîndu-și pieptul cu mîinile. Titi fu predat curînd grupului de lîngă sobă, care-l primi cu prăjituri, vin și întrebări. Fata cu rîsul convulsiv avea nări largi, o ușoară mustață, pulpe groase, și,

mai ales, o gesticulație liberă, familiară. Rîse la cele mai mici nimicuri spuse de Titi, spre satisfacția acestuia, punîndu-i mîna cînd pe umăr, cînd pe genunchi și declară tare celor doi bătrîni, spre aprobarea lor, că domnul Titi îi place. Bătrîna în papuci cu ciucuri întrebă moale, dar stăruitor, pe Titi despre întreaga lui stare civilă : dacă părinții îi trăiesc, dacă mai are frați, cîți ani au, ce avere au și așa mai departe. Titi nu găsi întrebările inoportune, nu fu în stare totuși, din timiditate, să răspundă mulțumitor la toate.

— Colonele — strigă fata — auzi că locuiește pe Antim, unde stă și ginerele dumitale.

— Ce spui ? se miră omul cu mustață răsucită. Tulea, Tulea, parc-am auzit !

Era o gălăgie infernală, fiindcă toți își vorbeau de la distanță. Din capătul opus, Sohațchi strigă lui Titi :

— Te uiți pe pereți ? Zugrăveala e făcută de mine.

Așa și era. Mai tîrziu îi arătă și alte produse ale industriei sale, dulapuri, cufere. Sohațchi cultiva mai mult artele practice decît cele plastice. Susținea că nu poate mînca jumările de ouă decît făcute de el însuși și că numai el putea potrivi murăturile din sărătură.

Titi plecă amețit de băutură și încîntat de Ana Sohațchi (acesta era numele fetei), care-l invitase insistent, punîndu-i familiar mîna pe umăr, să vie cît mai des. Ceea ce Titi și făcu, fără ca Aglae să

suspecteze cumva întîrzierile lui. Mai tîrziu se putu afla că Sohațchi luase personal informații asupra familiei lui Titi. Intrase curajos în curtea pe care o credea a Aglaei (de fapt nimerise la Giurgiuveanu), hotărît să spună, dacă nu-i ieșea bine manevra, că a greșit adresa. Întîmplător, nimeri pe Marina, care îi debită, pentru o băncuță, veselă că poate vorbi atîta cu cineva, toată biografia și economia familiei Tulea. Cum s-au petrecut lucrurile între Titi și Ana, Titi n-a putut niciodată povesti lămurit, hotărît este că, după cîteva vizite, în care ca prin farmec dispăruseră toți ceilalți ai casei, Ana dădu atîta curaj lui Titi, încît acesta putu să cunoască în sfîrșit, cu ajutorul ei, misterul fiziologic care-i pricinuise atîtea tulburări. Era foarte mîndru de izbînda lui și, naiv, nu socotea că are vreo responsabilitate. După a treia ședință, pași grei și o bătaie fermă în ușă îl făcură să înghețe. Pe ușă apărură solemni-rîzători Sohațchi și trei ofițeri, în care recunoscu pe cei doi frați ai lui Sohațchi (unul căpitan și altul locotenent) și pe domnul cu mustăți răsucite, acum colonel.

— Iubite domnule Titi — luă cuvîntul căpitanul — sîntem fericiți că sora noastră ți-a plăcut. Ați dus lucrurile prea departe, după cîte am aflat. Ce s-a făcut, s-a făcut. Însă înțelegi că noi sîntem o familie onorabilă, nu putem lăsa pe sora noastră așa, de rîsul lumii. Trebuie să vă căsătoriți.

Titi înlemni.

— Dar eu — bîigui el — trebuie să-ntreb pe mama, dacă vrea mama.

Locotenentul rîse cu poftă.

— D-apoi cînd ai făcut isprava, amice, de ce n-ai întrebat pe mama ?

— Mama dumitale — zise împăciuitor și cam emfatic colonelul, tivindu-și mustața cu dosul mîinii — n-are de ce să nu-ți dea voie. Doar domnișoara Ana e fată frumoasă, cu zestre, e de familie onorabilă.

— Mă-ndoiesc — interveni Sohațchi, ca la un consiliu militar, fără să-l mai privească pe Titi — din informațiile pe care le-am cules eu, n-au să-i dea voie. Au mai avut ei o soră care a fugit de acasă și s-a cununat abia pe urmă.

— Mama n-are să-mi dea voie, confirmă ingenuu Titi, ca și cînd astfel ar fi scăpat.

— Bată-te să te bată — rîse căpitanul — dacă nu-ți dă voie madam Tulea, soră-mea o să rămînă așa ? Știi că ai haz ? Ești major, ești liber, n-ai de dat socoteală nimănui. Cîți ani ai ?

— Douăzeci și trei, răspunse Titi, intimidat.

— Păi vezi ?

— Mă băieți — propuse colonelul — las' că domnul Titi e băiatul meu. Îl iau eu sub protecția mea. Știți ce ? Eu vă cunun, eu vă fac totul. Nu spune nimic acasă, pînă ce se face nunta, în casă, bineînțeles, și pe urmă vorbesc eu cu doamna Tulea. Las' c-o să fie bine. Domnișoara Ana are ceva

zestre, o căsuță unde o să stați, îți fac eu dumitale o situație.

Lucrurile se petrecură întocmai. Lipsurile de acasă ale fiului ei, motivate în felurite moduri, nu alarmară pe Aglae, care credea orbește în cumințenia lui Titi. Acesta deveni mire și, ca să nu deștepte bănuieli, fu adus de întreaga lui familie, nu fără rîsete, pînă în poarta casei. (Sohațchi privi chiar în casă, pe fereastră.) Titi, puțin amețit, spuse că a petrecut cu niște prieteni, și dormi tun prima lui noapte de soț. Nevasta și restul nuntașilor chefuiră fără mire și făcură glume pe care Titi nu le află niciodată. Socoteala adevărată a acestei farse nu putu fi lămurită bine. E posibil ca Ana să fi făcut înainte o imprudență și să fi voit a o absolvi de ochii lumii, precum e cu putință ca să fi voit pur și simplu să se mărite măcar pentru scurt timp, ca să nu i se scoată porecla de fată bătrînă (avea atunci cam douăzeci și cinci de ani). Însă anume zvonuri auzite de Stănică fac mai probabilă o altă ipoteză. Bătrînii Sohațchi, foști cîrciumari, poloni de origine, aveau ceva avere în bani și în case. Imobilele prețuiau însă prea puțin, fiind vechi. Copiii, ofițeri, țineau să se facă împărțeala, avînd nevoie de bani, bătrînii nu voiau, pînă nu făceau un rost fetei. După un consiliu, frații ajunseră la încheierea că dacă Ana s-ar mărita cu un bărbat puțin pretențios, care să se mulțumească cu o parte din casă, bătrînii ar păstra restul și ei ar împărți banii. Sohațchi fu deci impresarul afacerii. Adevărul este că foaia de

zestre a Anei cuprindea o locuință compusă din două camere și dependințe și că bătrînii împărțiră banii băieților, care fură văzuți făcînd un lux nebun.

Cîteva săptămîni Titi putu înșela vigilența Aglaei, șezînd ziua aproape toată la soția lui și dormind noaptea acasă. În cele din urmă, Ana se plictisi și-i notifică iritată că ea nu-nțelege să se ascundă de ochi lumii. Sohațchi beletristul se oferi să destăinuie el chestia Aglaei, dar Titi se-nspăimîntă. Făgădui că va vorbi el. N-avu totuși curajul să procedeze direct și, deși avusese neplăcutul conflict cu Otilia, se duse la ea și la Felix și le spuse toată pățania. Otilia nu se putu reține de a nu rîde.

— Bată-te să te bată, Titi, ce năzdrăvănii faci!

Ea însă nu vorbea cu Aglae, așa că rolul de vestitor al comediei căzu asupra lui Felix. Cînd acesta spuse că Titi s-a căsătorit, Aglae nu vru să creadă și i se păru că Felix face o glumă.

— Ce farse sînt astea? Așa faceți voi la Universitate?

A trebuit să fie adus Titi de față, ca Aglae să creadă. În loc să se indigneze, să țipe la Titi, Aglae începu să plîngă, să mîngîie pe băiat, acompaniată în chip iritant de Aurica.

— Dar cum ai putut să te lași tu, mamă, să-și bată joc escroaca de tine? Las' că merg eu la poliție, mă duc, la nevoie, pînă la prefect.

Aglae privea lucrurile simplu, ca o escrocherie pe care o respingi polițienește. Titi nu făcea haz de această interpretare și, cu toate că n-avea mijloace de expresie, se vedea că se simțea jignit de aprecierile la adresa Anei, că, într-un cuvînt, avea amor propriu de soț.

— Nu e escroacă, mamă, trebuie să stau acolo. Dacă vrei și dumneata să vii...

— Cum? Să viu eu acolo? S-a zăpăcit bietul băiat de tot, l-a amețit escroaca. Du-te, dragă, și te culcă, pînă-ți vii în fire. Am să vorbesc eu cu Stănică.

Într-adevăr, Stănică veni în curînd. Cînd Aglae începu să-i spună pățania, el luă deodată o înfățișare tehnică și-o întrerupse:

— Stai, stai, stai, mă rog. Trebuie să luăm lucrurile metodic. Unde e Titi?

Titi fu adus, și Stănică îl supuse la un lung interogatoriu.

— Mă rog, eu vreau să știu, ai făcut vreo declarație cu martori sau i-ai dat vreo scrisoare în mînă, din care rezultă că ai promis s-o iei de nevastă, înainte de a coabita cu ea?

Titi rămase încurcat de verbul „a coabita". Zise totuși:

— Nu!

Aurica sorbea cu nesaț toată această convorbire, și ochii îi străluceau de o stranie voluptate, ieșiți din orbitele vineții.

— Va să zică n-ai promis nimic, n-ai dat nici un document la mînă. Perfect. Dar, mă rog, tu i-ai propus coabitațiunea, ori ea te-a provocat, te-a îmbrățișat, în sfîrșit, te-a indus în eroare prin gesturi indecente ?

Titi stătu la îndoială. Se vedea că ancheta îl supără, că Ana nu era pentru el o șantajoare, că, în sfîrșit, dorise atît de mult să cunoască femeia, încît cinstea îl îndemna să nu numească inducere în eroare ceea ce-l făcea fericit. De altfel, nici nu prea înțelegea unde voia să ajungă Stănică, deoarece el ținea pur și simplu să îndeplinească dorința Anei de a vesti pe mamă-sa că e căsătorit.

— Nu m-a provocat — zise el ingenuu — am vrut amîndoi.

Stănică își trecu mîna prin părul mare, ca un avocat contrariat de contrazicerile clientului său. Aglae sări furioasă :

— Ce-asculți tu, Stănică, ce spune el ? Nu vezi, săracul, în ce hal e ? Nici vorbă că l-a atras în casă cu familia ei și l-au strîns cu ușa.

— Mă rog, mă rog — insistă Stănică — să ne lămurim. Membrii familiei, care au intrat în odaie, v-au găsit așa din întîmplare, sau ai avut impresia că pîndeau de mult momentul ăsta ? Te-au amenințat, ți-au intimidat conștiința ?

— Mi-au spus — ocoli Titi punctul penibil — că sînt major și pot să fac ce vreau, dacă nu vrea mama.

— Așa — zise atinsă Aglae, cu reproșul îndreptat împotriva absenților — cred ei că, dacă ești major, eu am să te las să-și bată joc de tine orice stricată ? Nu, băiete, ai să stai aici, și voi vedea eu ce e de făcut.

Stănică era prea avocat ca să nu-și dea seama de adevărata stare a lucrurilor, și, de altfel, se amesteca în afacere din volubilitate, din plăcerea pentru situațiile patetice.

— Hei, dacă Titi ar face plîngere că a fost atras în cursă, că i s-a dat, mă rog, a înțelege că are de-a face cu o femeie de moravuri ușoare, fiind apoi intimidat, ar fi un punct de plecare pentru intentarea divorțului. Însă asta trebuie s-o facă el, numai el, ca fiind major. Ei, ce zici, tinere, ceri divorțul ?

Titi răspunse posomorît, dar hotărît :

— Eu nu divorțez.

Aglae își cuprinse capul cu mîinile și se lamentă desperată :

— Vai, vai, vai !

— Mamă — își dădu cu părerea Aurica, iluminată — de ce să divorțeze, poate sînt fericiți.

Aglae schiță un gest cu înțelesul de „prostii".

— El face ce spun eu, dacă mă iubește și vrea să mă ocup de viitorul lui !

Și ca și cînd reproșul ar fi fost prea tare, iar consimțirea lui Titi sigură, Aglae adăugă :

— Nu fi trist, puiule, că te scap eu de aventurieră.

— Să zicem — continuă Stănică consultația — că Titi, insist, Titi cere divorț pe motivul de mai sus. Lucrul poate să aibă întorsături neplăcute. Frații sînt ofițeri, nu poți susține că sora lor e o prostituată. Te pot da în judecată pentru calomnie.

— Aș, ofițeri — zise disprețuitor Aglae — cine știe ce șnapani ! S-au îmbrăcat în uniformă ca să-l sperie.

— Sînt ofițeri, mamă — lămuri mereu, ușor jignit, Titi — îi cunosc eu bine. Au și un unchi colonel, care m-a cununat.

— Precum vezi — urmă Stănică — chestia e dificilă. Cel mai bun lucru e să încercăm întîi prin bună învoială. În cazul cel mai rău, ce-a vrut fata ? Să se mărite, de ochii lumii, să acopere probabil o greșeală...

— Nu e adevărat ! protestă Titi.

— Odată „doamnă“, fata o să consimtă ușor să divorțeze. O să-i spunem că părinții nu-și dau asentimentul și nu-i lasă avere. Cum Titi n-are nici o meserie, din ce-au să trăiască ?

— A spus colonelul — mărturisi Titi — că are să-mi găsească.

— O să-ți găsească pe dracu, comentă Aglae. Ți-a spus așa, ca să te-ncînte.

În cele din urmă, căzură de acord să încerce calea blîndă a convorbirii, și Stănică se delegă singur în această misiune. Era o zi neprevăzut de caldă, de la sfîrșitul lui februarie, cînd Stănică, după prealabile examene, intră în curtea indicată. Fu cam

încurcat de numărul mare de intrări, întrucît de o parte și alta a curții se întindeau apartamente joase, cu cîte o mică marchiză. Călare pe o scară, un om gras, ras, tînăr, cu chivără de hîrtie în cap și cu halat medical pe el alterna fluierul cu vocalizările și se extazia înaintea propriei opere, care consta, din aplicarea cu ajutorul unui șablon, confecționat, precît părea, de el însuși, a unui feston cu fructe sintetice în partea de sus a peretelui exterior. La întrebările lui Stănică, zugravul se recomandă ceremonios. Era Sohațchi. Se dădu repede jos, luă de braț pe Stănică și-l vîrî în casă. O aduse numaidecît și pe Ana. Lui Stănică, agresoarea lui Titi îi făcu o impresie excelentă.

Trupul ei plin, aproape gras, ochii îndrăzneți, vocea sonoră, volubilă, cam vulgară, toate acestea îi plăcură. Ana nu se lăsă de loc intimidată și primi pe Stănică, după obiceiul ei de a se purta cu bărbații, cu o familiaritate zgomotoasă și indiscretă. Chemați înadins de Sohațchi, veniră, ca din întîmplare, și ceilalți doi frați. Toți afectară a înțelege vizita lui Stănică drept un început de apropiere între cele două familii și declarară că le-a părut rău că Titi nu și-a invitat părinții, pe care erau dornici să-i cunoască. Ana descoperi că Stănică îi era oarecum cunoscut, că, pe dată ce l-a zărit, nu-și dădea seama unde a mai văzut pe acest „domn simpatic“.

— Sînteți artist ? întrebă ea pe Stănică.

— Nu, nu — răspunse încîntat Stănică — m-am resemnat la avocatură !

Sohaţchi dispăru şi reapăru cu o damigeană de vin pe care o puse în mijlocul mesei, rest din vinul băut la nuntă, ca să-şi facă şi Stănică o idee de ce vin au avut. Bine dispus, Stănică crezu că trebuie să ia lucrurile cu delicateţe. Declară că totul vine dintr-o neînţelegere, dintr-un exces de timiditate din partea lui Titi, că părinţii erau în dreptul lor să fie supăraţi de a nu şti că fiul lor s-a căsătorit. Toţi îi dădură dreptate, ceea ce dezarmă pe Stănică.

— Eu i-am spus lui Titi — zise Ana — să vorbească acasă. Nici mie nu mi-a convenit să mă ascund de lume ca o ciumată. Eu cu sila nu mă ţin de gîtul lui. Ştii bine şi dumneata că n-are nici un rost. Dacă nu-i plac, din partea mea e liber.

Fraţii protestară, susţinînd că Titi e un băiat bun şi că, fără îndoială, părinţii lui se vor convinge, mulţumită mărturiei lui Stănică, cum că a intrat într-o familie onorabilă. În condiţia aceasta, orice pledoarie devenea de prisos, şi Stănică se pierdu încetul cu încetul într-o discuţie cu totul independentă de misiunea lui, deşi legată prin asociaţie. Exaltă amorul conjugal, povesti primele lui tulburări sentimentale, lăudă pe Olimpia şi făcu biografia îngerului ridicat la ceruri, Aurel. Ana se apropiase de el şi-l ţinea de braţ.

— În definitiv, sîntem rude, nu ?

— Aşa e ! Sîntem cumnaţi !

Stănică mai descoperi că cei doi ofiţeri şi unchiul colonel aveau trecere mare chiar la Cercul de recrutare, unde situaţia lui era foarte încurcată, ca unul

ce nu făcuse serviciul militar, slujindu-se de amînări insuficient motivate.

— Las', că te aranjăm noi, n-avea grijă, îl încredinţară fraţii Sohaţchi. Vom studia chestiunea. Dumneata fii gata cu certificate, ca să justifici neprezentarea. Să-ţi găseşti un doctor, care să te declare ofticos.

— Am ! zise repede Stănică, cu gîndul la Vasiliad. De altfel, sînt realmente bolnav.

Stănică, plin la faţă, era aşa de congestionat de vin, încît toţi rîseră la ideea că ar fi tuberculos.

Aglaei, Stănică îi spuse că familia Sohaţchi i s-a părut foarte de treabă, că el nu crede că Titi a fost constrîns, că, în definitiv, aşa apare dragostea, dintr-o dată, el însuşi fiind doar unul din aceia care, nemaiputînd trăi fără femeia iubită, n-a mai vrut să ştie de nimic pe lume şi a fugit cu ea. Văzînd şi starea de spirit a lui Titi, Aglae se mai calmă.

— Bine, bine — zise ea, cu un rest de orgoliu — s-o văd şi eu cine este, să vină, cum vin nurorile, să zică „bună ziua, eu sînt cutare".

Aglae înţelegea misiunea de soacră într-un chip foarte oneros pentru noră. Nora trebuia să rămînă într-o stare de dependenţă continuă, să sărute mîna socrilor, să fie „aşezată", să nu iasă din indicaţiunile ei, să dovedească la tot pasul că ştie să conserve sănătatea odraslei. Fiul, la rîndu-i, în schimbul unei îngrijiri permanente din partea mamei, nu trebuia să iasă de sub tutela ei. În fond, Aglae nu era supărată că Titi s-a însurat (în conştiinţa ei lăuntrică

era chiar satisfăcută), ci fiindcă i se răpise prilejul de a-i oferi ea o soție lui Titi, sau măcar consimțămîntul. Ana se dovedi plină de tact. Adusă la braț de Stănică, sărută mîna Aglaei, pe aceea a lui Simion, care fu încîntat, și pe amîndoi obrajii pe Aurica.

— Nu știam că Titi are o soră așa de tînără și frumoasă ! zise ea.

Aurica, măgulită, îi puse deoparte, cînd găsi un moment bun, întrebarea anxioasă :

— Dragă, ești fericită ? Vai, ce fericiți trebuie să fiți !

Ana privi cu o atenție obsecvioasă toată casa, admirînd totul, lăudă tot ce i se servi și ascultă cu o atenție respectuoasă toate instrucțiunile Aglaei. Afectă a fi foarte îngrijorată că nu cunoaște bine preferințele lui Titi și o rugă pe „maman" să-i spună tot ce crede că e necesar să facă pentru menajarea lui. Fu veselă, fără cinism, și izbuti cu îndemînare să fie de acord în toate ideile cu Aglae. Titi părea foarte fericit și începuse să-i arate albumele sale cu desene, printre care copiile după gravurile din romanul necitit al lui Stendhal. Ana îl asculta cu docilitate, îi încerca în treacăt nasturii, îi strîngea bine gulerul de la haină în jurul gîtului și-l întrerupea cu întrebări de felul acesta :

— Titi, mă ierți că te-ntrerup, parcă s-a răcorit, nu vrei să pun o haină pe tine ? Nu vreau să răcești !

Sau :

— Am să-ți cumpăr mîine alt guler. Văd eu cum te strînge. Ai să capeți tic, tot sucind capul.

Aglae se informă amănunțit asupra familiei ei, punîndu-i chestiuni pe față, judecătorește : „Trăiesc părinții, cu ce se ocupă, frații unde-și au serviciul, ce școală a urmat, are ce-i trebuie în casă ?" etc.

Ana răspunse la toate simplu, fără nici un semn de iritație, și făcu tuturor impresia că e foarte sinceră.

Rămînea de rezolvat o problemă gravă. Titi trebuia să locuiască în căminul conjugal. Firește, acasă nici n-ar fi avut loc, însă Aglae se întreba, în chipul cel mai legitim, cu ce va trăi, neavînd nici un venit.

— Nu trebuia să se-nsoare pînă nu-și făcea un rost, dar acum, c-ați făcut-o de capul vostru, nu-nțeleg să stea pe spinarea altora.

Ana protestă atît cît să reiasă că Titi nu e o pacoste, fără a zădărnici ghicitele intenții de asistență ale Aglaei.

— Cine știe ? observă Aglae, după plecarea Anei, poate că o fi fată așezată, fiindcă nu-i nici prea crudă. Dacă-i place lui Titi, treaba lui. S-o vedem cum se poartă.

Aglae făcu în curînd o descindere în locuința lui Titi. Ceea ce văzu o umplu de necaz și deznădejde. Își spuse impresia brutal, față de rudele nurorii :

— Bine, dar voi n-aveți de nici unele aici. La o fată de oameni așezați i se dă trusou, nu așa.

— Am făcut și noi ce-am putut, în grabă, maică, zise blînd cealaltă soacră.

Într-adevăr, cele două odăi, zugrăvite proaspăt și multicolor de Sohațchi, erau aproape goale. Frații le mobilaseră la repezeală cu ce găsiseră prin odăile lor, după o listă alcătuită în consiliu. Un pat de fier cu tăblii, pictat cu îngeri șterși de vechime, fusese scos din pod. O canapea veche, desfundată slujise drept pat de siestă ordonanței. Lavaboul era lamentabil. Îl găsise Sohațchi aruncat în magazie și-l vopsise în alb. O masă de brad era acoperită cu o combinație de petice și broderie. Șifonierul fusese scos din odaia bătrînilor și avea oglinda spartă. Titi însuși înlocuise oglinda printr-o bucată de satin galben, prinsă cu pioneze. Într-un colț se vedea și o etajeră proastă, îmbrăcată în pluș, cu cîte un bibelou improvizat : o sticlă goală de parfum, o ex-cutie de bomboane, o fotografie. Aglae, implacabilă, vru să vadă și bucătăria, care exista numai teoretic. Într-o magazie, o mașină șchioapă, ordinară ținea deasupra vreo două crătiți cîrpite. Aglae se întoarse cam lividă în dormitor și se așeză pe pat ca să-i încerce moliciunea. O scîndură căzu, desprinsă, trăgînd după sine salteaua, numai de paie. Era un pat doar de formă, în care nu dormea nimeni.

— Ei — spuse Aglae, dezgustată — aici o să dormiți ? Nici n-aveți loc ! Și pe Titi n-o să-l tragă curentul de la ușă ? Și apoi, cînd se dă jos din pat, cum o să calce cu picioarele goale pe scîndură ?

Trebuia să aveți un covoraș. Soba asta parcă bate la cap ! Uite, așa se-ntîmplă cînd tinerii fac lucrurile de capul lor și nu-ntreabă pe cei bătrîni ! Dacă îmi cereați consimțămîntul, de, cum spune buna-cuviință, discutam eu cu dumnealor (aci aruncă ochii ironic înspre bătrîni) și făceam lucrurile cum se cade la niște oameni așezați.

Din ziua următoare, Aglae se ocupă de gospodăria lui Titi cu un zel extraordinar, dar care era îndreptat numai spre Titi și părea ostil față de Ana. Cumpără saltea, covor, aduse cearceafuri, perne, rufărie, puse șifonierul în ordine, ca acasă, împăturind bine cămășile lui Titi, largi, solide („mai crește băiatul“) și aruncînd ostentativ cîteva lucruri mototolite și murdare ale Anei. Îi dădu acesteia instrucțiuni severe :

— Uite, cămașa asta să i-o dai cînd e mai frig. Să nu-l lași noaptea fără scufie, așa s-a obișnuit el, ar fi chiar bine, fiindcă văd că e curent aici, să-i dai să-și pună vată în urechi. Aici i-am adus flanelă, să poarte pînă în iunie, sub cămașă. Să nu-l lași fără nasturi la cămăși, că nu e frumos, și să-i dai să se primenească de două ori pe săptămînă.

Aglae îi cumpără și haine lui Titi și puse să i le croiască după gustul ei, adică largi. Îi cumpără ghete de box foarte mari, umplîndu-le vîrful cu vată :

— Mai bine largi, să-i odihnească piciorul.

Aduse farfurii, crătiți, tacîmuri și, în sfîrșit, trimise la fiecare două zile alimente pentru gătit,

dînd și indicații de bucatele ce trebuiau făcute. Ana își păstră cu o răbdare lăudabilă ținuta onctuoasă. Aglae făcea dese inspecțiuni, scotocea prin bufet și în bucătărie, să vadă mîncarea, întreba pe Titi dacă e îngrijit bine. Acesta răspundea totdeauna afirmativ. Plină de atenții infinite pentru fiul ei, Aglae nu venea niciodată cu mîna goală, aducînd foarte adesea măcar prăjituri. Ana, lacomă, se repezea și mușca din toate, pînă ce Aglae îi dădea peste nas :

— Lasă și pe bărbat să mănînce, că muncește mai mult. Asta cu frișcă i-am adus-o lui, că lui îi place.

Aglae merse cu interesul față de Titi pînă acolo încît să insinueze că o femeie trebuie să fie asiduă în chestiunile mai intime cu bărbatul, fiindcă altfel acesta devine nervos. Lui Titi îi dădu instrucțiuni limpezi :

— Ține-o din scurt, n-o lăsa să se zbenguie cu toată lumea, pe urmă își ia nasul la purtare.

Ce-i dreptul, Ana merita îndoielile Aglaei. Nu gătea mai niciodată și, dacă se hotăra să facă ceva, mergea în bucătărie îmbrăcată ca în oraș, apuca alimentele cu vîrful degetelor, ca pe niște impurități. Frigea la repezeală ce-i trimitea Aglae (conservele, lucrurile mai greu de preparat le lăsa să se strice, le arunca la gunoi), dar apoi, gustînd din propria-i mîncare, o mînca de-a binelea. Intra prin bucătăria bătrînilor, se apropia în picioare de masa

fraților, ciugulea de la toți, vorbind și rîzînd cu gura plină, și apoi, cînd sosea Titi, spunea candid :

— Dragă, ție ți-e foame, că eu n-am poftă de loc ? Nici n-am gătit.

Titi își schimba adînc și domol apele ochilor, dar nu zicea nimic. Ana pleca mereu în oraș, alergînd neostenită nu se știe unde, avidă de petrecere, invidioasă de orice lux. Titi se închidea în casă, făcînd picturi după cărți poștale ilustrate, înrămîndu-le singur și bătîndu-le cu exactitate în perete. Lucra, cu o frenezie casnică tăcută, la fel de fel de mărunțișuri. Făcu abajururi de tul pe care le zugrăvi cu acuarelă, vopsi masa și scaunele, inventă *passepartout*-uri de felurite forme și mărimi pentru fotografii. Ana îl lăsa în pace și se înfunda la părinții ei sau pleca în oraș. Începuse de la o vreme să vină, tot mai des și mai dezinvolt în purtări, Stănică.

— Haide, frate, în oraș să mai luăm aer, îndemna el.

— Titi, nu vrei să mergem ? făcea Ana numaidecît.

Titi se întuneca și refuza cu o încăpățînare în care se ghicea o supărare ascunsă.

— Bine — rezolva Ana chestiunea foarte simplu — dacă tu nu mergi, mă duc eu cu domnul Rațiu.

Stănică primea cu jovialitate și plecau amîndoi la braț. Titi refuza să mergă la cinematograf, la

teatru, la berărie, avînd pentru toate aceste petreceri și o teorie. Ieși o singură dată, pe ger, și se obstină să asculte afară un concert militar gratuit, oferit întîmplător în parcul Carol, din zelul artistic al unui capelmaistru. Nu voi în ruptul capului să plece înainte de sfîrșit, deși era vînăt la față de frig. Ana îl lăsă și plecă, dar sosi acasă mai tîrziu decît el. Titi picta, se legăna lîngă sobă, ședea nemișcat pe marginea patului, cînd era plictisit, și refuza orice abatere de la acest program, acuzînd prin posomorîre și încăpățînare antipatia față de spiritul independent al Anei, față de care încetase chiar de la început de a mai arăta tulburări erotice. Criza lui Titi fusese scurtă și se prefăcuse într-o placiditate ursuză și bănuitoare.

— Iubite domnule Titi — îl aviză Ana — eu sînt tînără, vreau să petrec cît mai am vreme. Dacă nu vrei să ieși nicăieri, stai acasă. Eu una nu pot.

Titi se împăca numai cu Sohațchi, cu care cînd era bine dispus, vorbea îndelung despre colegii de la liceu și de la belle-arte. Stănică venea des, rîdea și se zbenguia cu Ana, fără să se mai sinchisească de Titi. Într-o zi rîseră în odaia alăturată, băură, după toate aparențele și mîncară ceva, și abia tîrziu Stănică deschise ușa, cu gura plină, și zise aproape indiferent :

— A ! tu erai aici ?

Titi începu să-și manifeste supărarea pasiv, nemaivorbind nimic ore îndelungate. Dar într-o bună zi și pentru întîia oară, cînd Ana veni noaptea tîrziu acasă condusă de Stănică, Titi izbucni, în chip surprinzător pentru ea, cu o brutalitate nemaipomenită :

— C... vă ! Las', că mi-a spus mie mama, ce, eu nu văd ?... Unde mergi dumneata toată ziua și toată noaptea ?

Vreo dovadă împotriva Anei nu exista, ce-i drept.

Frații veniră repede la locul scandalului și căpitanul mustră pe Titi cu destulă aroganță și un ton vădit trivial și iritat :

— Amice, trebuie să-ți supraveghezi expresiile, mă-nțelegi... Aici sînt părinții noștri, oameni bătrîni, sînt ordonanțele, care aud. Nu admit să ne insulți sora, așa, pe simple elucubrații de-ale dumitale. În definitiv, ce-i ? S-a plimbat în oraș cu cumnatul dumitale. Dacă dumneata ești bolnav și nu suferi lumea, nu trebuie s-o silești și pe ea să se călugărească.

Titi se învineți la față și, reeditînd furia subită a lui Simion, bătu cu pumnul în masă, înspumat la gură și țipă ca un descreierat :

— Să nu mă insultați, măgarilor, că vă spun la mama !

Toți îl priviră în liniște ca pe un pacient în criză și lui Titi i se păru că Ana lasă buza-n jos într-un gest de dispreț. Frații ieșiră din odaie fără să-l mai

contrarieze și tocmai această indiferență înfurie și mai tare pe Titi.

— Lasă-l, mă — se auzi glasul locotenentului — nu vezi că e nebun ?

— Ba o să-l dau în... spuse pe șleau căpitanul.

Titi puse mîna repede pe pălărie, își trase paltonul nervos încurcîndu-se în mîneci și ieși ca un glonț din casă și din curte. Din acea zi nu se mai întoarse în căminul lui. Aglae îi ordonă să divorțeze, Stănică fu și el de aceeași părere, „de vreme ce nu vă înțelegeți", dar se jură că Ana și cu el petrecuseră în chip nevinovat, nedîndu-și seama cum a trecut vremea. Lucru curios. Cînd auzi de divorț, Titi se întunecă. Nu voia.

— Să facă ce-o ști — zise el cu absurditate — nu mă privește. Eu n-o cunosc, și pace. N-are decît să dea divorț, eu nu mă duc pe la tribunale.

— Dar nici n-ai nevoie, omule — explică Stănică — aranjăm noi toate.

— Eu nu dau divorț.

Era această încăpățînare o modalitate primară de a-și mărturisi încă dragostea pentru Ana ? E cu putință. Sohațchi veni la Aglae și lămuri că ei n-au avut nici o intenție rea, că s-au certat cu toții cum se-ntîmplă, că situația surorii lor era intolerabilă și trebuia să fie rezolvată într-un fel, cel mai cuminte chip fiind acela ca Titi să se-ntoarcă acasă. Titi declară scurt :

— Eu acolo nu mă mai duc, cine vrea să vie, să vie aici.

Aglae, ca să nu-l supere, zise și ea :

— Domnule Sohațchi, eu nu pot să las pe băiatul meu să fie insultat. Ana să vie să stea aici cu el, că se găsește loc.

Într-adevăr, Ana veni, primită de Titi cu o tresărire de satisfacție, repede înăbușită de o uitătură posacă. Reînfipt în solul lui, Titi nu făcea decît să copieze note, să deseneze după ilustrate, să stea nemișcat. Aglae o înțepa pe Ana fără să vrea, punîndu-i întrebări supărătoare : „Tu nu știi să gătești ? Tu stai așa îmbrăcată toată ziua ? Tu n-ai decît o cămașă de noapte ?"

Dar trebui să recunoască chiar ea că Titi era imposibil și o contrazicea pe Ana în cele mai legitime dorințe, cu o obstinație de asin. Ana aduse cinci bilete de teatru, cu o învederată mulțumire de a-i lua pe toți. Titi singur refuză.

— Eu nu mă duc la teatru. Nu ți-am spus eu să iei bilete. Mă duc la teatru cînd am dispoziție, nu așa, pe neașteptate. Și apoi cine ți-a dat banii ? De unde știu eu ?

— Titi — se irită chiar Aglae — mă agasezi !

Titi nu merse, tăcînd însă cu perversitate voită sau involuntară pînă în preajma momentului de plecare, așa încît toți se îmbrăcară, crezînd că i-a trecut rezistența. După masă, Titi dispăru. Ceilalți își închipuiră că se-mbracă. Ieșiseră pe ușă să-l aștepte, dar Titi nu se vedea nicăieri. Aglae intră în odaia lui și-l găsi în pat, în plapumă.

— Ce faci aici, pentru Dumnezeu, nu mergi? De ce m-ai făcut să mă-mbrac?

— Ţi-am spus că nu merg.

Şi Titi se întoarse cu capul la perete.

Supărată, Aglae se dezbrăcă şi nu mai merse. A doua zi Ana fugi.

— Titi — insistă Aglae — termină odată. Nu vă înţelegeţi, şi pace. Ea e uşuratică, tu eşti încăpăţînat, nu-i nimic de făcut. Divorţaţi.

— Eu nu divorţez! se-ncăpăţînă Titi.

De altfel Ana era văzută de toţi pe stradă cu feluriţi inşi, unii afirmau că avea legături certe cu unul sau cu altul. Curînd nu mai fu nici o îndoială cel puţin că Ana iese la braţ cu un funcţionar superior dintr-un minister, om mai în vîrstă, cu ceva avere, care afirmă, fiind şi Stănică de faţă, că dacă Ana e liberă, o ia de nevastă. Era o ocazie, susţinu Stănică, de a se despărţi fără scandal. Altfel Ana ar abuza de numele lui, cu profit pentru ea. Titi însă nu voia să divorţeze. Se vede totuşi că Ana găsise o bună combinaţie, fiindcă dezlegarea nodului veni tot de la ea. Într-o zi, două ordonanţe depuseseră în faţa uşii de la intrare, fără să vrea să intre, o boccea enormă, în care Aglae găsi cu ciudă toate lucrurile lui Titi, cele mai multe murdare. Totul îi fusese restituit cu o grijă afectată, fiindcă Titi regăsi şi o pereche de pantofi rupţi pe care îi aruncase la gunoi, precum şi un cuţit, pe care forţîndu-l îl rupsese în două. Erau amîndouă bucăţile. Titi primi, în sfîrşit, şi o notificare că i se intentase acţiune de divorţ din partea Anei. Cu greu Stănică putu să-l facă pe Titi să consimtă a da o declaraţie că se desparte de bunăvoie, pentru nepotrivire de caracter. Acum el voia să se judece, susţinînd între altele că nu se simte bine, că Ana i-a dat o boală. Lucrul era de domeniul fanteziei şi dovedea numai, prin surmenarea spiritului, o recrudescenţă a ipohondriei lui latente, congenitale.

IX

În martie, Felix îşi făcea planuri mai nerăbdător ca oricînd. Cu puţin înaintea Crăciunului împlinise douăzeci de ani. Mai avea deci cîteva luni şi devenea major. Se făcuse acum mai îndrăzneţ, mai conştient de sine, însă lipsa de bani îl chinuia, jignea orgoliul lui. Ar fi vrut haine de primăvară, mănuşi şi ceva bani asupră-i. Cînd cîte un coleg îl ducea de braţ într-o cofetărie sau berărie, se simţea pus pe jeratic. N-avea nici un ban în buzunar şi îi era ruşine să mărturisească. Era gelos şi de Pascalopol. Ar fi voit să fie şi el în stare să facă Otiliei o cît de mică plăcere, s-o plimbe cu trăsura. Moş Costache nici nu se gîndea măcar să-i dea vreun ban, ba-i propunea unele tîrguri dubioase. Venise într-o zi cu o serie întreagă de seringi „Record“, aparţinînd probabil unui medicinist care nu plătise chiria, şi întreba acum pe

Felix dacă nu cunoaște pe cineva sau dacă el însuși n-ar fi dispus „să le cumpere". I le încredințase „o persoană". Într-o duminică, Felix voi să iasă în oraș cu niște prieteni, însă, după cîțiva pași făcuți pe stradă, se întoarse. Era o zi admirabilă și paltonul îl apăsa pe umeri. Să-l scoată și să rămînă în haină era încă prematur. Cum Costache era singur acasă, Felix se duse de-a dreptul la el cu un curaj pe care i-l dădea supărarea. Spuse cam iritat că e acum om în toată firea, că-și închipuie că are destul venit ca să nu meargă mereu în oraș cu mîinile goale. Are nevoie de haine, de cărți, de o mulțime de lucruri și-i trebuie bani. În definitiv, vrea să știe odată care sînt drepturile sale. Moș Costache ascultă, înfricoșat de această ieșire, căută să-l îmblînzească, ținîndu-l mereu de mînecă, într-un chip comic, dar nu scoase nici o vorbă încurajatoare, nici o explicație. În cele din urmă, cu tonul răgușit, cu ochii aplecați în jos, făcu această neașteptată propunere :

— Dacă ai nevoie de bani, de ce nu iei cu împrumut vreo mie de lei de la cineva ? Poate să găsesc eu la un prieten, numai să nu spui la nimeni.

Suma izbi pe Felix, care, de bucurie, nu mai examină de loc ciudățenia propunerii din partea lui moș Costache. A doua zi, bătrînul veni misterios în odaia lui Felix și-i întinse un bilet la ordin, îndemnîndu-l să-l completeze cu suma de o mie de lei și să-l dateze 30 decembrie 1910. Felix tocmai

voi să întrebe asupra rostului acestei simulații, cînd Costache îi încîntă urechea cu sunetul unui pumn de piese. Scadența biletului rămase în alb. După semnare, bătrînul înmînă lui Felix două sute cincizeci de lei. Mirat, acesta întrebă cu ochii.

— Nu poate să dea acum tot — explică răgușitul — îți dă prin mine, în fiecare lună, cîte două sute cincizeci de franci.

Felix era prea nerăbdător să aibă bani, ca să mai discute proveniența lor, rămase totuși cu o îndoială, și la întîiul prilej consultă un prieten de la Drept, care-i cunoștea de altfel bine situația.

— Bătrînul te-a pus să datezi cambia în decembrie, fiindcă atunci ești major și deci responsabil. Eu cred că ți-a dat mia chiar din banii tăi, și tu i-o vei plăti tot din banii tăi, din primul venit liber. E dat dracului moșul !

Felix se adumbri și se-ntoarse dezgustat acasă. În lipsa Otiliei, începură să se strîngă asupra-i și alte dezgusturi, să bănuiască pe fată de complicitate și să creadă în tot ce Aurica spunea despre ea. Pe dată însă ce Otilia reapăru cu ochii ei limpezi, plini de seninătate, se rușină de asemenea presupuneri și o socoti și pe ea o victimă a bătrînului. Voi cu mai multă putere decît oricînd s-o scape de acolo, s-o ia el sub protecția lui. Avea crize de sensibilitate și reverie. În vreme ce Otilia răscolea valurile pianului, el se plimba cu mîinile în buzunar, oprindu-se din cînd în cînd în fața oglinzii. Se privea sever, lăsînd buzele în jos, într-o amărăciune

patetică. Se simțea frumos. Singurătatea lui, faptul de a nu avea părinți, îl umplea de o exaltare vagă a destinului său propriu. Se întreba, inundat de frazele muzicale care veneau de jos, ce avea să devină : medic mare, savant, autor celebru, om politic ? Se vedea trecînd, în ritmul muzicii Otiliei, într-o trăsură deschisă, nemișcat, fără zîmbet, privind rece înaintea lui. Așa își închipuia purtarea omului mare. Alteori, dimpotrivă, reveria îi deștepta flăcări de dezinteresare. O vedea pe Otilia amenințată de bandiți, care aveau mai toți fizionomia lui Stănică. Ochind, flegmatic, de pe fereastră, dobora pe rînd pe toți vrăjmașii, în vreme ce Otilia, tremurînd, îl strîngea cu brațele ei subțiri de gît. Sau fugea călare de dușmani neidentificați spre păduri care se îndoiau moale pînă la pămînt, ținînd în brațe pe Otilia. Generozitatea lui se-ntindea și asupra lui moș Costache, căruia, ruinat, îi oferea un azil, de dragul Otiliei, și chiar asupra lui Pascalopol, pe care-l visa bolnav, senil, readus la viață prin sforțările lui de medic. Cîntînd furtunos la pian și aruncîndu-și ochii asupra lui Felix, care uneori se rezema de capacul instrumentului, Otilia nu bănuia că e salvată de foc și înec cu atît devotament. Odată, după ce șezuse multă vreme alături de Otilia, care citea o carte, și visase treaz ca de obicei, copleșit de sentiment, își lăsă deodată capul în poalele ei. Otilia îi primi ofranda simplu, mîngîindu-i ușor părul.

— Spune-mi ceva plin de primejdii, să fac pentru tine, zise Felix.

Otilia răspunse gînditoare :

— Va veni vremea cînd ai să ai acest prilej.

Relațiile sentimentale dintre cei doi erau din ce în ce mai aprinse. Felix o căuta pe Otilia cu oarecare imprudență, o ruga cu ochii și o săruta furtiv. Fata, deși nu-l respingea, dădea gestului o candoare fraternă, făcea astfel încît orice abuz era înlăturat. Felix îi vorbea cu ochii la masă, se așeza alături de ea și o prindea de mîini, iar fata îl mustra cu blîndețe. Moș Costache îi surprinse într-o zi sărutîndu-se, dar nu zise nimic. Păru chiar rușinat de lipsa lui de atenție și fugi repede cu capul în piept. Nu-i împiedică niciodată, nu le făcu nici cea mai mică aluzie. Încurajat de consimțirea Otiliei, îmbătat, Felix începu să fie ispitit de un gînd insidios. Dacă Otilia îl iubește cu adevărat, ar trebui să aibă încredere în el și să-i dea de acum dovezi mai temeinice de dragoste. Senzualitatea firească a vîrstei se lupta cu mistica erotică. Într-o noapte, neputînd să doarmă, combătut de cele două porniri, Felix se sculă și se îmbrăcă. Nu voia să facă nimic rău și totuși inima îi bătea cu putere, ca simțindu-se vinovată. O forță mai mare decît voința lui îl trase pe ușă afară și-l împinse la ușa Otiliei. Bătu iarăși ușor, ca altădată. Auzi limpede săritura speriată a fetei și tropotul pașilor prin odaie. Capul zbîrlit al Otiliei apăru în întredeschizătura ușii.

— Ce vrei, Felix ? întrebă fata cu reproș.

Felix se zăpăci și declară prostește :

— Te... iubesc !

— Of, Doamne — se văietă Otilia — iar nu ești de loc cuminte. Ți-am spus să nu mai vii.

Și cum Felix lăsase capul în jos iritat și rușinat totodată, Otilia ieși curajoasă afară și prinse pe tînăr cu brațele de gît, privindu-l în ochi.

— Felix, dacă mă iubești cu adevărat, dacă vrei ca mai tîrziu să fim prieteni, nu mai veni așa. Ai încredere în mine, cum am și eu în tine. Nu te îndoi, te iubesc.

Și trăgînd capul lui Felix, îl sărută pe buze. Apoi fugi repede în odaie, închise ușa și întoarse cheia de două ori. De aci încolo, Felix reprimă cu religiozitate orice instinct impur (nu fără oarecare ciudă, uneori, și porniri de gelozie față de Pascalopol) și se mulțumi cu strîngerea de mîini și sărutarea castă, alunecată spre ureche. Totuși și așa fură surprinși o dată în chip neplăcut. Otilia cosea un nasture la haina lui Felix, și acesta nu se putuse elibera de ispita de a o săruta, cînd Stănică intră dezinvolt pe ușă.

— Faceți, faceți, zise el protector, ca și cînd între Felix și Otilia erau legături indiscutabile, mărturisite.

Otilia îi aruncă o privire mînioasă și era gata aproape să-l dea afară pe ușă pentru indiscreție. Stănică pară lovitura mieros, făcîndu-se că nu-nțelege.

— Așa e tinerețea, n-ai ce să-i faci. Eu, cînd eram îndrăgostit de Olimpia, o sărutam, mă-nțelegi, toată ziua și peste tot. Nu ne mai feream de nimeni. Așa că... nu vă jenați.

Felix făcu gestul de a pleca și avu chiar curajul de a profera protocolar, făcînd aluzie la nasturele cusut :

— Mulțumesc, domnișoară Otilia !

Stănică însă îl opri.

— Stai, frate, nu pleca, am vrut tocmai să vă-ntreb ceva. Pe dumneata, că faci medicina. Am un caz interesant. Un client al meu vrea să atace un act de donațiune, în sfîrșit chestii de-ale noastre care ne privesc, făcut de un unchi al lui, bătrîn. El pretinde că bătrînul nu-i în deplinătatea facultăților mintale. Evident, noi putem găsi un doctor care să-l examineze, însă aici trebuie o somitate, un profesor universitar, a cărui vorbă să fie lege... și să se preteze. Clientul plătește. Numai, înțelegi, bătrînul n-o să vrea să fie examinat. Doctorul o să vie așa, întîmplător, ca într-o vizită. De pildă, aici. Sînt eu, Otilia, Pascalopol, moș Costache, vine și bătrînul în chestie, adus de mine cu un pretext oarecare, pe urmă doctorul. Nimeni nu bănuiește nimic. Asta am vrut să te-ntreb. Care profesor de la facultate, psihiatru, s-ar preta mai bine și cum am putea să-i propunem fără să riscăm nimic ? Dacă omul e posac, mai rău ne-ncurcă socoteala. Poate cunoști pe asistent, poți să-i strecori o vorbă.

Felix ascultă pe Stănică gînditor. Își aminti de vizita lui Vasiliad, de examinarea forțată a lui moș Costache. Afacerile lui Stănică i se părură curioase și cinice. Dar mai ales, de ce să vină cu doctorul în chiar casa bătrînului ? O combinație preocupa în chip evident pe Stănică, în care era de trebuință un doctor complice. Fără să vrea, Felix raportă totul la moș Costache însuși. Îl vedea din nou cercetat de profesorul universitar, chestionat, dezbrăcat. De ce ? Bietul moș Costache, avar, e drept, și cam fără obraz, nu făcea nici un rău nimănui și era banal de normal și vigilent în toate actele lui. Felix dădu informații foarte deprimante asupra severității proverbiale a profesorului de specialitate de la Universitate. Era un savant pierdut în cîmpul microscopului, incapabil de a se coborî la asemenea combinații, și de altfel bogat. Stănică deveni posac.

— Mă surprinde ce-mi spui. Poate nu-l cunoști încă bine. Cu bani, primește azi oricine. O să mai culeg informații.

— Comedia asta cu doctorii — observă Otilia după plecarea lui Stănică — mă pune pe gînduri. Pascalopol avea dreptate. În fond, voiesc să lovească în mine, știu bine.

— Cine să lovească-n tine ? întrebă Felix.

— Ei, cine ? îți poți închipui ! Și-apoi, la ce să mai facă sînge rău lui papa ? Un loc sub soare voi găsi eu pe lumea asta !

Felix făcu o mișcare ocrotitoare spre Otilia, care înțelese.

— Iar tu, dacă ai vrea să m-asculți, dacă m-ai iubi, ai pleca după cîteva luni, cînd vei fi major, și ai trăi singur, muncind ca să-ți faci o bună carieră.

— Prin urmare, vrei să plec, să te las, făcu Felix stins.

Otilia împreună mîinile, dezolată.

— Nu m-ai înțeles. Nu ești încă decît un copil.

Pascalopol, care urmărea cu interes manevrele lui Stănică, se hotărî, în sfîrșit, să vorbească lui moș Costache, și într-o seară, venind mai devreme, se invită la masă, după ce adusese o mulțime de pachețele cu lucruri delicate de mîncare. Masa decurse în chip obișnuit. La cafea însă, Pascalopol rugă din ochi pe Otilia, cu care părea înțeles, și pe Felix să-l lase singur cu bătrînul. Felix era acum atît de devotat cauzei Otiliei, pe care o înțelegea, încît, intuind situația, plecă fără să murmure, avînd aerul că se duce la treburile lui. Nu-l mai privea cu ochi răi pe Pascalopol. Moșierul intră în chestiune de-a dreptul.

— Costache — zise el — știi bine că țin la domnișoara Otilia cît și tine. Să fi fost cu zece ani mai tînăr, poate ți-o ceream de nevastă.

— Ia-o ! imploră bătrînul răgușit.

— Nu, nu ! se supără Pascalopol. Nu trebuie s-o constrîngem. Nu vreau s-o fac nefericită. Dacă va voi vreodată, sînt gata să-i pun la picioare tot

ce am. Însă e tînără, trebuie lăsată să guste viața, să-și cerceteze înclinările. În sfîrșit, nu de asta vreau să-ți vorbesc acum. Mi-ai spus de atîtea ori că vrei s-o adoptezi. Ei bine, Costache, e timpul să faci asta. Fata crește, se face majoră, e ceva neplăcut în situația ei de fată străină în casa unui bărbat. Ești sănătos, vei trăi mai mult ca noi toți, dar gîndește-te ce se face fata asta dacă ar rămînea singură. Eu, se-nțelege, sînt la dispoziția ei oricînd, dar o fată e mîndră, nu va apela la un bărbat pe care nu-l voiește. Și apoi aud mereu cum o bîrfește cocoana Aglae... Nu, nu, trebuie să faci lucrurile așa cum e bine. Ai fost cam neglijent pînă acum, totuși vremea nu-i pierdută.

Costache asculta morala lui Pascalopol cu ochii plecați pudic în ceașca de cafea, din care, după ce sorbise bine băutura, scotea acum drojdia cu degetul și o mînca.

— Ce zici, Costache ? îl stimulă Pascalopol.

Moș Costache privi prudent în dreapta și-n stînga și apoi, ridicîndu-se puțin ca să vorbească mai aproape de urechea moșierului, șopti :

— Și Aglae ce-o să zică ?

— Doamne, cum ești ! se scandaliză blînd Pascalopol. Ce-ți pasă ce-are să spună cocoana Aglae ? ! Ea n-are nici un drept să se amestece în afacerea asta, care n-o privește. Otilia este, sau nu fata nevestei tale ? E adevărat, sau nu că i-ai folosit banii, fără nici o dovadă scrisă ? Atunci trebuie să-i dai o reparație, ce Dumnezeu, doar o iubești !

— N-o las eu ! declară evaziv Costache.

— Știu eu că n-o lași, dar în chestiuni de astea e totdeauna bine să faci acte în regulă. Firește, poți să-i dai bani, poți să-i lași prin testament...

Costache făcu un gest de oroare.

— În fond, aici nu e vorba numai de bani — continuă Pascalopol demonstrația — testamentele se atacă, și poate Otilia nici n-are nevoie de banii tăi, om viguros, cînd vei binevoi tu să mori. Ei îi trebuie o pozițiune clară, onorabilă, de care vei fi mîndru și tu.

— E bătaie de cap adopțiunea, trebuie să mergi pe la tribunal, cheltuială, nu prea sînt înlesnit. Mai tîrziu, nu zic nu.

— Nu fi meschin, Costache ! Nu e nici o bătaie de cap ! Uite, pun eu pe avocatul meu să se ocupe de chestiunea asta. Nu dai nici un ban. Îl plătesc cu anul.

— Așa ? se bucură moș Costache.

— Se-nțelege ! Ei, ce zici, să-l pun să înceapă demersurile ?

— Pune, pune ! consimți Costache cu jumătate de gură, privind iarăși în toate părțile. Deodată se făcu roșu la față. În pragul ușii dinspre intrarea principală, ușă puțin acoperită de soba înaltă, cînd stăteai la masă, înfipt în semiîntuneric, ședea Stănică. Văzîndu-se descoperit, acesta înaintă jovial :

— Credeam că e aici domnul Felix. Voiam să-i spun ceva. V-am auzit de avocat, de adopțiune.

Vreți să adoptați pe domnișoara Otilia ? Perfect ! Admirabil ! Mă ocup eu ! Discreție desăvîrșită.

În vreme ce Costache se agăța desperat de privirile lui Pascalopol, acesta zise liniștit :

— Ai înțeles greșit. Vorbeam de altceva, de treburile mele de la moșie.

Stănică privi cu o neîncredere îndrăzneață și, prefăcîndu-se grăbit, ieși pe cealaltă ușă, care dădea spre apartamentul din fund. Descoperind pe Otilia (lui Felix n-avea nimic să-i spună), îi comunică misterios :

— Am auzit o veste bună. Moș Costache te adoptă.

— Ai auzit greșit !

— Eu ? se miră cu demnitate Stănică. N-ai nici o grijă : discreție absolută.

Și într-adevăr, Stănică, deși își făcuse un obicei de a spiona casa lui Costache în profitul Aglaei, intrînd ca din întîmplare pe o ușă și ieșind pe cealaltă, nu scoase cîteva săptămîni nici o vorbă de această afacere. Felix, trimis de moș Costache să vadă cum se află Simion, care se văieta din nou că e bolnav, avu impresia că Aglae nu știa nimic de proiectul lui Pascalopol. „Poate — își zicea el — Aglae se dezinteresează de această chestiune, în care, de fapt, nici n-are vreun drept să se amestece, ori, în sfîrșit, este prea preocupată de boala lui Simion."

Într-adevăr, bătrînul, trecînd cu iuțeală ipohondrică de la o ipoteză la alta, părea totuși bolnav cu

adevărat. Ochii îi erau injectați și ficși, și pîntecele îi era balonat îngrozitor, încît părea o minge învelită cu broboadă. Se văieta de palpitații după masă și declara că inima lui bate din ce în ce mai tare, fără să se mai poată opri.

— Ești nebun — strigă Aglae — cu ipohondriile tale ! Unde vezi că-ți bate inima ?

Îi punea și ea mîna pe piept, dar trebui să recunoască într-adevăr că circulația lui Simion era în chip alarmant agitată. Simion mai era convins, observînd unele fenomene ale digestiei lui, că trupul i se umflă de gaze care-l sufocă. Stănică aduse pe Vasiliad. Acesta, atît de atent mai mult din paradă la consultarea lui Costache, nu descoperi de data aceasta mare lucru. Nu găsea nimic hotărît și accepta cu bunăvoință ipotezele Aglaei și ale lui Stănică. Simion se dezbrăcă și se urcă în pat, unde șezu și ziua, și noaptea, observîndu-se cu anxietate. Nu mai mînca, nu mai broda și era ros de melancolii. El, atît de tăcut înainte, vorbea Aglaei, pînă ce aceasta se plictisea, mărturisindu-i că se simte pe moarte, spionînd-o îngrijorat dacă avea să-l țină minte multă vreme, dîndu-i dispozițiuni testamentare. Simion pusese ochii pe Felix și îi dezvolta lui cu mai multă încredere temele lui patetice.

— Mă duc — îi zicea el — am o boală gravă, neștiută de doctori. Uite, așa e viața ! Am luptat pentru ideal, pentru artă, și acum trebuie să las totul. Să nu mă uiți, domnule Felix, să nu mă uiți.

Și dîndu-se jos din pat, Simion scotea din perete cîteva tablouri și le punea pe brațele lui Felix. Acesta le lăsa de altfel în casă. Chiar Aglae se grăbea să i le smulgă, indignată.

— S-a prostit Simion ăsta de tot ! Domnule Felix, nu te potrivi. Vezi, poate-ți dă ceva, inel, bijuterie, bani, te rog să-mi spui.

— Se-nțelege ! zicea, oarecum jignit, Felix.

Spre mai multă siguranță, Aglae despuie odaia lui Simion de tot ce acesta ar fi putut dărui în curiosul lui acces de dărnicie.

Totuși, Simion nu muri și continuă să-și cultive ipohondriile cu o neliniște destul de benignă. Aglae nici nu se mai ocupa de el, lăsîndu-l singur în odaia lui, Aurica își făcea obișnuitele plimbări circulare pe Calea Victoriei, Titi copia în ulei cărți poștale ilustrate.

Stănică, nelipsit din calea socrilor, găsi prilejul într-o zi să prindă pe Otilia singură.

— E foarte drept ce face moș Costache — îi zise el, cu aere de complicitate — ba e chiar dator. Îmi pare bine că-ți cunoști interesele. De ce să rămînă atîta avere pe mîinile altora ? Ești tînără, inteligentă. Fie vorba între noi, dai o lovitură. Bătrînul n-are cine știe cît de trăit. Ascultă-mă pe mine. Să-ți spun eu, cînd voi avea timp, cîte proprietăți și afaceri are moșul. Nici gînd n-ai. După ce ți-ai irosit atîția ani cu el, trebuie să te despăgubești. Ei, cum ne-am înțelege noi ! Dumneata ai mult din caracterul meu ! Ești liberă, independentă, lipsită de prejudecăți. Îți spun aici între patru ochi. Olimpia e bună, n-am nimic de zis, dar e o piedică pentru cariera mea. Moale, fără fler. Crezi că soacră-mea Aglae mi-e simpatică ? Ce vrei să fac ? Spune-mi o vorbă, și sînt gata. Olimpia nu rămîne pe drumuri, are părinți, avere. Nu mai e copil la mijloc să ne împiedice. Nu mă uit eu la trecut, fleacuri, nu-mi pasă ce-a fost. Ai fost tînără, ai făcut ce-ai vrut. Mă gîndesc la o uniune de concepții, pe linii mari.

Otilia, care îl ascultase din ce în ce mai palidă de mînie, nu se putu stăpîni și zise deodată surd :

— Stănică, ieși afară ...

Acesta se ridică fără grabă, alese o bomboană dintr-o cutie a fetei și se ridică. După plecarea lui, Otilia rămase cu privirile în gol, își șterse cu o batistă niște lacrimi ce nu voiau să curgă, apoi se repezi ca o nebună pe scări și intră în odaia cu pianoforte, unde începu să cînte vijelios tot ce-i venea în minte.

— Lipsă de griji, mormăi Marina în bucătărie. Doar ce griji are ?

Stănică trecu în curtea Aglaei și intră în sufragerie, unde toți se aflau la masă, chiar și Simion. La o parte, pe un scaun, ședea și Felix (acesta fusese prilejul pe care-l folosise Stănică), venit din însărcinarea lui Costache să ia știri despre Simion. De cîteva zile, Simion se transfigurase, devenise optimist și chiar exaltat. Printr-un raționament simplu, ajunsese la încheierea că toate bolile sînt

o sărăcire de substanțe a organismului și că deci mijlocul cel mai simplu de a se vindeca era să se supraalimenteze. Îl aprobase chiar Aglae :

— Bine că ți-a venit mintea la cap ! Firește că dacă nu mănînci te simți slăbit.

Așadar, Simion părăsise patul, și acum ședea la masă. Cînd intrase Stănică, îi explica tocmai lui Felix, căruia îi spunea cu încăpățînare mereu „domnule doctor", ce bine se simte :

— Sînt un om renăscut, reîntors la viață. Am o putere mușchiulară cum n-am avut niciodată.

Simion își încordă brațul său subțire și făcu insistent semn lui Felix să i-l pipăie. Acesta îi făcu hatîrul și rămase mirat dimpotrivă de lipsa de rezistență a lui Simion, al cărui braț de prea mult efort tremura cu violență.

— Nu te mai sforța așa, Simion, și fii serios, îl fulgeră Aglae.

— Am să vă spun o veste interesantă — zise Stănică — ceva ce n-ați știut. Otilia se va numi în curînd domnișoara Otilia Giurgiuveanu.

— Vai ! făcu Aurica, așa ca în fața unei enormități detestabile.

Aglae deveni lividă, și după cîteva clipe de amuțire izbucni către Stănică, ca și cum el ar fi fost vinovatul.

— Ce-ai zis ? Costache vrea să adopte pe Otilia ? Niciodată ! Cît trăiesc eu, niciodată. Doar mai sînt legi în țara asta, mai sînt tribunale. Îl dau pe mîna

parchetului pe Costache, asta-i fac. L-a amețit stricata asta. Cine știe ce-o fi între ei.

Stănică ciugulea cu o scobitoare, mefistofelic, cîteva măsline. Felix, în schimb, se simți sfîșiat. Ar fi voit să strige, să protesteze împotriva insultelor, emoția îl pironise pe scaun. Simion îi făcea semn mereu să vină la masă, deși el voia să plece și ședea deoparte.

— Bine — zise Stănică, așezîndu-se de-a binelea să mănînce — să-mi spui, mă rog, ce poți să faci ?

— Cum ce pot să fac ? întrebă indignată Aglae.

— Asta te-ntreb și eu, zise calm Stănică, dar cu vădită intenție de a excita. Vrea s-o adopte, și pace. Legal nu e nici o piedică.

— Mîncați — îndemna Simion pe Aurica și pe Titi — mîncați, mîncarea este elixirul vieții ! și el însuși înghițea cu lăcomie, vîrînd în gură bucăți mari de pîine și ștergînd cu miez ultimele resturi de sos din farfurii.

— Dar eu nu pot să spun acolo unde trebuie că vor să pună mîna pe averea lui Costache ?

— Nu poți să spui ! Fata e fată vitregă, deci e firesc să fie adoptată. Te poate da în judecată pentru calomnie.

— Cine ? Costache ? se-nfurie Aglae.

Felix se ridicase, schimbat la față, să plece și, căutînd o intermitență în discuție ca să spună „bună seara", se strecură pe ușă afară.

— Am vorbit ca nebunii, și băiatul ăsta era aici ! se mustră Aglae.

— Nu mai e pîine ? întrebă îngrijorat Simion. Mi-e o foame grozavă.

— Cum Dumnezeu ? observă iritată Aglae. A fost pe masă un morman întreg de felii ! Noi nici n-am apucat bine să mîncăm.

Se aduse pe masă un alt coş cu felii de pîine, din care Simion îşi luă repede una, muşcînd-o ca aperitiv, şi-şi mai puse înainte două felii, şi apoi, răzgîndindu-se, patru. Apoi luă pîinea şi dădu generos şi celorlalţi cîte două felii, aşa încît coşul se goli.

— Mai adu pîine ! zise el către servitoare.

— Simioane — se răsti Aglae — ce comedii sînt astea ? Este destulă pîine.

— Moş Costache e sfătuit bine — medită tare Stănică — are pe Pascalopol îndărăt, care urmăreşte, se vede, să pună mîna pe averea bătrînului după moartea lui.

— Nu cred asta — zise Aurica — domnul Pascalopol e un om nobil. L-a ameţit Otilia.

— Unde sînt bani la mijloc, nu există nobleţe ! declară Aglae.

— Cum, mamă — adăugă Aurica — o fată de categoria Otiliei să intre în familia noastră ? E-ngrozitor.

— Intră, dacă sînt oameni fără cap ! mormăi posacă Aglae şi căzu pe gînduri, mîncînd fără gust.

Simion întrerupse tăcerea :

— Am o poftă de mîncare admirabilă. Mă simt ca de douăzeci de ani. Ce bucate mai aveţi ?

Tot timpul înghiţise lacom, nedînd nici cea mai mică atenţie discuţiei. Aglae îl privi distrată şi cu un vădit dispreţ.

— Afacerea asta, dacă vrei să mă înţelegi — urmă Stănică — se tratează cu tact. Moş Costache se teme de dumneata. Rău ai făcut că nu te-ai mai dus pe acolo. Dacă ai merge, l-ai lua cu binişorul.

— Niciodată ! zise Aglae implacabilă. Neruşinata aproape m-a dat afară.

— Ai fost violentă. Acum trebuie să căutăm un mijloc. Nu prea văd.

Felix se întoarse acasă aproape pe furiş şi se aruncă pe pat, fără să treacă prin sufragerie, unde Otilia îl aştepta la masă. Era obosit moralmente, dar cu senzaţii fizice. Privi înainte prin întuneric razele sărace ce pătrundeau pe fereastră, prin perdea, de la lampa din coridor. Să-i spună Otiliei ce se vorbea despre ea i se părea inutil şi jignitor. Îl obosea, îl nelinişte a această lume fără instinct de rudenie, aprigă, în care un om nu se putea încrede în nimeni şi nu era sigur de ziua de mîine. Îi fură odioşi toţi, şi Costache, şi Aglae, şi ceilalţi, şi un gînd îi stăruia în minte : să fugă cît mai repede din această casă. Dar cum ? Să plece fără ştirea nimănui era primejdios. Putea să-l aducă cu sila înapoi, fiind minor. Totuşi era încredinţat că moş Costache n-ar fi făcut aşa ceva, ba dimpotrivă, ar fi fost în stare să se bucure. Însă cu ce să trăiască pînă în iarnă ? Poate că moş Costache ar fi

consimţit să-i dea bani. Cînd îşi aduse aminte de poliţă, văzu absurditatea ipotezei. Mai mult, o mîndrie îl cuprinse şi fu hotărît un moment să renunţe la ceilalţi bani. Dar semnase totuşi poliţa pentru o mie de lei, primiţi sau neprimiţi, şi moş Costache i-ar fi pretins, fără îndoială, la scadenţă pe toţi. Oare nu era mai bine să-i primească, şi cu acei bani să trăiască singur, cu atîţia colegi săraci ai lui ? Ideea de a lăsa pe Otilia nu-i surîse. I se născu în suflet năzuinţa de a o „salva", de a o scoate din casa lui Costache şi de a o întreţine dezinteresat, ca pe o „soră". Nu i-ar fi ajuns însă banii. Atunci se gîndi că ar putea da lecţii. Chiar i se ceruseră cu treizeci de lei lunar. Cu două lecţii lua o sumă satisfăcătoare. Însă lecţiile nu erau sigure. O familie cu fete îl invitase pe un an întreg, oferindu-i pensiune. Acolo n-ar fi fost loc pentru Otilia. Gîndul lui căzu şi mai jos. În definitiv, ce-ar fi să renunţe la medicină ? Şi-ar găsi o funcţie, la nevoie cerînd chiar şi concursul lui Pascalopol, şi apoi ar urma altă facultate. Literele de pildă ! Însă un astfel de sacrificiu desigur că Otilia nu l-ar fi acceptat. Otilia era o fată subţire, cu gusturi aristocratice, ar fi rîs auzindu-l că se face „impiegat". Nici lui, de altfel, nu-i surîdea această ipoteză. Crescuse în sentimentul carierelor mari, şi medicina i se părea dintre acestea, prin educaţia primită de la tatăl său. Şi apoi, n-avea mult de aşteptat şi ar fi fost pus în stăpînirea averii părinteşti. Atunci îşi aduse aminte de Iaşi. Dacă ar pleca la Iaşi şi

ar urma medicina la facultatea de acolo, locuind în odaia pe care şi-o oprise în casele de pe Lăpuşneanu ? Dacă ar lua pe Otilia cu el ? Însă şi acolo ar fi fost nevoie de bani, şi apoi Otilia nu era fată să stea în provincie. O văzu trecînd mîndră în trăsura trasă de cai lucioşi, cu fluierele subţiri înfăşurate în jambiere. Trăsura din viziune călcă crescînd peste el, făcîndu-l să se zvîrcolească în pat de contrarietăţi. Ce să facă, ce să facă ? Acum înţelese profund zbuciumul Otiliei, starea asta ciudată în care te simţi străin pe lume şi totuşi pironit pe loc într-un mediu în aparenţă strălucit. Oftă profund şi se răsuci în pat, cînd glasul Otiliei îl trezi din meditaţie :

— Felix, Felix, eşti acolo ?

Felix se repezi pe uşă, dregîndu-şi hainele.

— De cînd te-aştept la masă ! zise Otilia, auzindu-i paşii.

Cînd intră în sufragerie, Felix văzu pe Otilia, care se întorcea la scaunul său, pe care se suise ca pe o sofa turcească. Se zgribulea de frig. Moş Costache nu era la masă. Otilia nu mîncase, deşi orele erau înaintate, ciugulise însă din unele mîncări reci de pe masă, şi acuma nu mai voia să mănînce.

— Unde ai întîrziat atîta ? întrebă ea.

Lui Felix îi fu greu să mărturisească.

— Am trecut, cînd m-am întors de la facultate, pe alături, m-a trimis moş Costache să văd cum

e Simion. S-a dat jos din pat și zice că e bine. Mi s-a părut însă ciudat de schimbat.

— Și, firește, s-a vorbit de mine !

— Nu ! minți Felix.

— De altfel, mi-e indiferent, cum îmi este indiferent și ce vrea să facă papa. Îl iubesc, dar știu bine că sînt lucruri pe care nu are puterea să le facă, altfel le-ar fi făcut de mult. Intențiile lui Pascalopol sînt bune, însă îl zbuciumă pe papa degeaba. Acum trebuie să fie cu el, nici vorbă. Ce este pentru mine dacă mă cheamă Giurgiuveanu sau Mărculescu ? La banii lui papa nici nu mă gîndesc, nici nu-mi trece prin cap că are să moară vreodată. Și dacă s-ar întîmpla asta cîndva, mă poți închipui pe mine stînd aici, nas în nas cu tanti Aglae ? Uuff ! În cele din urmă, am să dezleg eu problema asta.

Otilia luă o prăjitură de pe masă, mușcă din ea, și apoi își scutură genunchii, care îi ajungeau la bărbie, de fărîmituri.

— Ce-ai zice tu, Otilia — spuse Felix — dacă aș renunța deocamdată la facultate și mi-aș găsi un post ?

— Și să vin și eu cu tine, nu ?

— Da ! mărturisi Felix.

— Aș zice că n-ai minte și că ești un zăpăcit. Pentru ce ? Să-ți strici viitorul ? Să devii un Titi oarecare ? Papa te iubește în felul lui, și nu-ți pune nici o piedică. Ai nevoie de bani, de altceva, pentru

ce nu-mi spui, pentru ce rumegi în tine gînduri extravagante ?

Felix se ridică în picioare și, mergînd la scaunul Otiliei, îngenunche și o cuprinse în brațe cu scaun cu tot, punîndu-și obrazul lîngă genunchii fetei. Otilia rîse amuzată, nu însă atît încît să nu lase a i se vedea o emoție lăuntrică.

— Otilia — zise Felix, aprins — ești întîia fată pe care o cunosc și pe care o iubesc.

— Sînt întîia cucerire, comentă Otilia. Pe cînd a doua ?

— Nu rîde, Otilia, ești întîia și cea din urmă. Nu-mi mai place nici o fată, sînt la Universitate de o ursuzenie extraordinară. Nici eu nu știu cum te iubesc, ca pe o logodnică, ca pe o mamă aș zice, dacă n-ai fi mai tînără decît mine. Te iubesc, te iubesc !

— Te iubesc, te iubesc, parodie Otilia, încet, fără batjocură.

— Înțelegi că am găsit în tine tot ce mi-a lipsit în copilărie, că iubirea mea e un lucru serios, nu cum crezi tu. Te iubesc, Otilia, nu glumi — continuă și mai exaltat Felix, sărutînd genunchii fetei ușor — nu vreau să cred că m-ai amăgit, că te-ai jucat numai cu mine. Vreau să fii a mea mai tîrziu, cînd vei porunci tu. Voi munci, voi răzbi în viață, dar cu tine și pentru tine. Tu te-ai jucat, Otilia, nu mă iubești cu adevărat !

— Nu, Felix, nu m-am jucat, te iubesc, dar și eu te iubesc în atîtea feluri, încît nu pot să analizez

acum cît te iubesc ca frate și cît ca, cum să zic, iubită.

Felix fu puțin întristat de atenuarea frățească, pe care în fond n-o dorea din partea Otiliei. Aceasta ghicise.

— Felix, nu mă supăra cu figura asta. Te iubesc, iată, te iubesc, te iubesc, te iubesc, de cîte ori vrei tu, tocmai pentru asta nu vreau să faci prostii. Să aștepți pînă atunci cînd te vei convinge că mă iubești cu adevărat. Te autorizez să experimentezi, să-mi găsești concurente.

— Otilia, tu mă jignești.

— Oh, Felix, ești un fanatic. N-aș zice că nu-mi placi. Hai, ridică-te repede în picioare, că vine Marina și ne vede în poziția asta patetică. Uf, mi-ai supt genunchii ! În sfîrșit, Felix, eu aș vrea să înțelegi că eu în tine caut mai mult decît un june frumos și un adorator, eu caut marele prieten, care să mă stimeze cum nu m-a stimat nimeni și să-mi iasă în cale atunci cînd voi fi nevoită să plec în lume. Căci, Felix, va veni o vreme cînd voi fi singură, îngrozitor de singură. Te iubesc și altfel, Felix, voi fi pentru tine odată altfel, acum fii pentru mine un frate. Spune-mi, pentru ce vrei să pleci *acum* ?

— Pentru că nu mai pot suporta atmosfera asta care se țese în jurul tău, pentru că toată răutatea asta mă exasperează, mă face să urăsc oamenii.

— Cine știe ce prostii ți-au mai spus ?! Ce trebuie să te tulburi ?! Nu de acum sînt astea,

Felix, ci de cînd eram mică. Tanti Aglae, văzîndu-mă că am instincte de lux, mă prigonea de moarte, profitînd de zgîrcenia bietului papa. Odată papa mi-a adus o rochie cu guler de dantelă, pe care am recunoscut-o numaidecît, deși n-aveam decît vreo zece ani, că e veche. Avea o gaură mică de arsură, țesută. Nu știu unde mai văzusem stofa ei bej. Mașina de călcat îi dădea prea mult lustru, altminteri era pasabilă. Trebuia să mergem la Teatrul Național, papa, eu, tanti Aglae și Aurica. Ilustrul Titi era atunci într-un pension. Eu nu voiam să merg, fiindcă nu-mi plăcea rochia, papa, blînd cum e, în loc să se irite, cum ar fi făcut altul, se plimba prin odaie de la un capăt la altul și-mi demonstra că-mi stă admirabil, că a cumpărat-o de la o croitoreasă etc. Mă tot răsucea, îi potrivea pliurile cu mîna, îmi venea să rîd și să plîng. În sfîrșit, am plecat. În fumoarul teatrului nu știi ce mi s-a întîmplat ! Aurica, înțepată cum a fost totdeauna, face pe supărata, bîzîindu-se pe nară :

„Mamă, de ce i-ai dat rochia mea Otiliei ? Asta-i rochia mea !“

Este întîia mare rușine pe care am suferit-o vreodată, fiindcă nimic nu mi s-a părut mai umilitor decît să te îmbraci cu hainele altuia. Cum am ajuns acasă, am tăiat, am tocat mărunt rochia cu foarfecele.

Aurica venea din propria ei inițiativă la școală la mine și se făcea că se interesează. Cîte o colegă o întreba :

„Căutați pe verișoara dumneavoastră !"

„Mda — zicea mieros Aurica — dar nu mi-e verișoară. E o fată pe care o creștem de milă. Numai de-ar învăța !" Tu-ți dai seama ce-nseamnă asta pentru o fată și mai ales la școală, unde colegele sînt așa de rele. Și de ce, mă rog ? Am avut tată și mamă, și papa mi-era tată vitreg. Nu eram mai puțin onorabilă decît uscata Aurică. Însă tanti Aglae n-a putut-o suferi pe mama și n-ar fi voit ca moș Costache să se însoare, și încă cu o femeie cu copii din altă căsătorie. Papa ține grozav la copii, în felul lui, repet, și ei toți își puseseră nădejdea că va crește pe Titi et Co. și le va lăsa averea. N-are decît să le-o lase în definitiv, numai să-mi dea mie pace. Tanti Aglae și cu Aurica mergeau cu perversitatea atît de departe, încît îmi spuneau mereu, față de lume :

„Degeaba îl lingușești pe Costache și te zbenguiești, Costache nu te iubește. Eu să fiu, și nu te-aș iubi dacă n-ai fi copilul *meu*, din sîngele meu." Toate astea mi le spuneau cînd aveam cîțiva ani. Nu te mira atunci că mi-a plăcut Pascalopol. El mă cunoaște de mică. De atunci îl îmbrățișam și chiar îl sărutam. Și tu te uiți chiondorîș la mine cînd fac același lucru acum. E drept, Pascalopol e un om *chic*, mai tîrziu a început să-mi placă ca bărbat, și pot să spun că nici el n-a făcut pe bunicul mereu. Of, cum te-ai posomorît... În sfîrșit, am vrut să-ți spun că am băut tot paharul amărăciunii și m-am aruncat în rîu. Și acum tu n-ai puțină răbdare, cîteva luni ! Nu te teme, Felix. Tanti Aglae mă iubește și ea în felul ei. Da, da. S-a obișnuit cu mine, s-a obișnuit să înțepe mereu pe cineva. Dacă aș pleca, s-ar neurasteniza și ar fi în stare să mă caute, ca să poată să mă fulgere. Felix ! Ce faci ?

Felix o strînsese puternic cu brațele și o sărutase apăsat în chip de consolare pentru necazurile ei.

— Ești nesuferit, nu mă lași să respir. Așa se sărută ? Parcă ești ventuză ? Se vede că n-ai fost la Conservator. Sărutarea nu trebuie să aibă brutalitatea asta alimentară, ci să fie ușoară, delicată. Uite-așa, domnule !

Otilia se ridică să-i arate și-l sărută foarte atent și superficial pe buze. Felix vru s-o strîngă iar în brațe, dar Otilia îi puse mîna pe piept bărbătește, prefăcîndu-se supărată.

— Ei, asta nu ! Te rog să treci la locul tău la masă ! Nici n-ai mîncat nimic. Mai bine sfîrșește acolo, să-ți examinez palma. Am făcut rost de o carte de chiromanție. Uite, eu, de pildă, voi trăi numai treizeci de ani, ceea ce e destul, fiindcă nu vreau să devin mumie. Am linia inimii netedă, asta înseamnă că sînt o fată de inimă, capabilă de dragoste profundă (ce nostim !). Așa o au, zice în carte, eroinele Revoluției Franceze, madam Tallien, de exemplu. Crestăturile aici, pe muchia palmei sub degetul mic, indică numărul de copii. Ia să vedem : unu, doi, trei, vai, e îngrozitor, Felix. voi face șapte copii. E oare cu putință ? Nu, nu.

Nu-mi plac, sau mi-ar place numai unul, un băiețel. Dă-mi mîna ta, să văd, tu cîți faci ? E-ngrozitor, și tu tot șapte faci !

— Eu îi fac ? Asta-nseamnă că o să am șapte și-i vei face tu.

— Ești un prost ! Tu n-ai voie să te căsătorești decît pe la douăzeci și șapte de ani, cînd îți vei fi terminat complet studiile. Pricepi că eu, murind la treizeci de ani, nu voi putea să-ți fac șapte copii. De altfel, te iubesc, însă în modul ăsta rodnic... o, Felix, nu ! Liniile mint. Acum să lăsăm asta. Uită-te în ochii mei, Felix, și spune-mi drept : ce-a spus tanti Aglae despre mine ?

— A spus că atîta vreme cît trăiește ea, moș Costache nu te va adopta.

— Și așa va fi.

X

Moș Costache primi peste cîteva zile, prin poștă, o scrisoare închisă. Cum nu i se aducea corespondență mai niciodată lui personal, toți scriind Otiliei, chestiunile privitoare la afacerile lui îndrumîndu-se la alte adrese, tulburat ca în fața unei telegrame, își luă febril ochelarii și intră cu scrisoarea, al cărui plic îi tăiase atent cu un ac, în salonul din față, unde o citi de două ori pe nerăsuflate. Scrisoarea, scrisă cu caligrafie disimulată, perpendiculară, suna astfel :

„Stimate domnule Giurgiuveanu,

Sînt informat că intenționezi să adoptezi pe fiica dumitale vitregă, domnișoara Otilia. Dacă ai fi făcut asta cînd trăia soția dumitale, aș înțelege. Dar acum, cînd domnișoara are douăzeci de ani, lucrul e cel puțin curios. Îți comunic prietenește că foarte mulți cred că trăiești cu această nostimă fată și că vrei în felul acesta discret să-i lași averea. Treaba dumitale, deși mă-ntreb ce zice familia de această hotărîre senilă. Eu personal n-aș avea de ce să mă amestec în treburile dumitale, însă îți mărturisesc că sînt indignat și sînt hotărît să atrag atenția autorității în drept asupra acestui caz, așa, din umanitate și spirit de dreptate, fiindcă o cunosc pe această domnișoară foarte modernă și independentă și n-aș vrea s-o văd cum te toacă pe dumneata ca „tată", ca să se zbenguiască pe drumuri cu junii de la Conservator. Caută-ți o femeie mai în vîrstă pentru slăbiciunile erotice, iubite domnule, și nu mai „adopta" minore. Sper că acest preaviz îți va vîrî mințile în cap, și nu vei aștepta să spun surorii dumitale, doamna Aglae Tulea, tot ce știu despre aventurile galante ale iubitului său frate.

Un amic care-ți vrea binele"

Dacă cineva ar fi pălmuit pe moș Costache, el n-ar fi fost mai zguduit decît de această banală anonimă. Se îngălbeni și fruntea i se acoperi de sudori reci. Începu să se plimbe pierdut prin odaie, bolborosind vorbe fără înțeles. Aruncă scrisoarea, o ridică din nou și o citi iar, întorcînd-o pe toate părțile. Făcu gestul de a ieși din odaie, apoi se

întoarse iarăşi şi începu să-şi crispeze obrazul ca un chinuit de o durere mare care caută prin simularea plînsului să-şi descarce nervii iritaţi. O frică nebună îl cuprinse. Temător de opinia altora şi mai ales de a Aglaei, cu o repulsie bolnăvicioasă pentru orice contact cu autorităţile publice, se vedea arestat, dus la poliţie, arătat cu degetul de lume. Scrisoarea i se părea un document teribil, de o autenticitate indiscutabilă. Moş Costache avusese totdeauna cultul lucrului scris de altul, ca unul ce nu lua condeiul în mînă niciodată. Cînd odată, într-una din casele sale de raport, o chiriaşă se sinucise, şi numele lui apăru în gazetă cu simplul calificativ de proprietar, moş Costache stătu cîteva zile închis în casă, cu teroarea că toată lumea îl va arăta cu degetul. Acum Costache tresărea la orice scîrţîitură a porţii, la orice huruit de trăsură, ca şi cînd scrisoarea trebuia să aibă o urmare teribilă numaidecît. O singură clipă nu trecu prin capul lui întrebarea asupra provenienţei anonimei şi nici vreo cît de mică bănuială asupra adevăratului autor. Scrisoarea în sine era o realitate care-l înspăimînta ca o sentinţă de moarte şi se întreba zbuciumat ce să facă. Un prim instinct de conservare îl îndemnă s-o ascundă şi o îndesă bine în buzunar. Îndepărtînd-o astfel, avea sentimentul că va înlătura şi primejdia. În orice caz, era hotărît în sinea lui să n-o arate la nimeni. Totuşi nu se simţea sigur. În scrisoare se pomenea de Aglae, iar Aglae şedea alături. O dorinţă de fugă îl năvăli şi-şi aduse

aminte că fusese rugat de Otilia să se mute din acest cartier. Făcu cu gîndul mişcarea de a se deplasa din strada Antim în strada Ştirbey-vodă. Însă, ca o pisică, Aglae îl pironea şi-l paraliza. Nu putea să se mute, fiindcă n-avea cum să explice Aglaei plecarea. Zăpăcit, moş Costache apelă mintal la Pascalopol. Pe el avea să-l implore să-l scape din încurcătură, fiindcă totul, de altfel, îi venea pe cap din pricina lui, fiindcă el îl îndemnase să facă adopţiunea. Pentru asta ar fi trebuit să-i arate scrisoarea. Lui Costache îi era în acelaşi timp ruşine, şi sentimentele lui faţă de Otilia le vedea crunt profanate. A releva cuiva scrisoarea era totuna pentru el cu faptul în sine de care vorbea scrisoarea. O împinse şi mai tare în fundul buzunarului, cu intenţia de a căuta un mijloc să se scape de ea.

Costache stătu atît de mult în salon, încît Otilia, plictisită că nu vine la masă, îl descoperi învăluit într-un nor des de fum de ţigară.

— Papa — strigă ea, cu un reproş ce lui Costache, cu gîndul la alt lucru, i se păru grozav — ce faci ? Ai umplut de miros toată odaia. Haide la masă.

Otilia merse şi deschise o fereastră dinspre stradă. Moş Costache se înspăimîntă de această comunicare cu lumea.

— Nu-nu-nu deschide geamul, Otilio, nu trebuie !

— Ce ai, papa, azi, de ce eşti aşa palid ? De ce te-ai închis să fumezi tocmai aici ? Ia te uită, ţi-a

căzut ceva pe jos, o scrisoare. Asta e scrisoarea pe care ai primit-o azi ?

Otilia vorbea cu siguranța ei obișnuită, fără vreo intenție, dar cuvintele ei fură pumnale pentru Costache, care, privind aiurit dușumeaua, scotoci repede buzunarul și băgă de seamă că fundul căptușelii era rupt și că plicul căzuse jos. Otilia luă scrisoarea, o răsuci, o scoase din plic și-și aruncă distrat ochii deasupra. Era în obiceiul ei de a-și satisface fără împotrivire din partea lui Costache orice curiozitate. Moș Costache scoase un apel gutural :

— Nu-nu-nu citi, e ceva care nu trebuie.

— Cum, papa ? Tu ai început să ai taine față de mine ? Mă faci curioasă ! Cine e ăsta care scrie așa ințepat ?

Costache căzu pe un scaun scăldat în sudori, iar Otilia sorbi repede întîile rînduri. Deodată se făcu serioasă, apoi liniile feței se lăsară obosite.

— Nici nu mi-aș fi închipuit altfel, papa.

Costache șopti umilit :

— Ticăloși mari ! Auzi tu, fetița mea.

— Și cine crezi tu că ți-a trimis scrisoarea asta ?

Costache privi nedumerit, fără răspuns.

— Papa, mă prind că asta e opera lui Stănică. Asta e scrisul lui, mai mult, stilul lui. Toate astea vin de la tanti Aglae.

— Nu se poate ! protestă Costache.

— Ba da, ba da ; însă nu trebuie să-ți faci sînge rău. Ce i-a venit în cap lui Pascalopol ideea asta

cu adopțiunea ? La ce folosesc formalitățile astea stupide și fără scop ? Crede-mă, papa, așa sau altfel, pentru mine ești același. Nu mai te obosi cu nimicurile astea. Poate că așa tanti Aglae și compania ne vor lăsa în pace.

Moș Costache ascultă aceste vorbe cu o smerenie crescîndă. Fața, ochii, buzele i se înviorară treptat, un zîmbet fericit îi apăru pe obraz, și trăsăturile feței lui aprobau tremurînd. Teroarea dispăruse, totul se încheiase în chipul cel mai fericit.

— Fetița mea — zise el — Otilica mea, tu știi că numai pe tine te am. Ție îți las tot. Ai să fii ca o prințesă. Știam eu că tu înțelegi toate. Situația mea e grea, foarte grea. Aglae îmi bate capul mereu, dar eu nu mă uit la ce spune ea. Să fim cu tact, cu foarte mult tact ! Nu-i așa ? Ce-ți trebuie ție alt nume ? Nu ești tu Otilica mea scumpă, nu-ți las eu ție tot ce am ?

— Firește, papa — continuă Otilia rolul lui Costache, enigmatic de serioasă — să rămîn mai departe Mărculescu, în fond fiind fata lui papa Giurgiuveanu.

— Așa, așa, aprobă Costache, neprinzînd bine sensul.

— Papa, hai la masă — schimbă tonul Otilia — hai, că se răcește supa.

— Otilica — stărui Costache, vesel — ce-ai vrea să-ți cumpere tăticu, hai, o rochie frumoasă, o pălărie ? Vrei să-ți dau o sută de franci ?

— Dă-mi, papa, dacă vrei tu, răspunse Otilia, mai mult curioasă decît veselă.

Costache vîrî mîna în buzunarul de la piept al hainei și o ținu acolo indefinit.

— Fetițo, n-ar fi mai bine să te duci întîi să vezi ce-ți place ? Îți alegi, și pe urmă îți dau cît vrei

Otilia îl luă de braț și-l scoase din salon.

— Cum vrei tu, papa !

— Otilica — reveni Costache, ajuns în sufragerie, asupra ideii — tu fixează-te asupra lucrului și spune să ți-l oprească. Dacă ai, plătește tu, și pe urmă te despăgubesc eu. Știi, pînă la sfîrșitul lunii nu sînt așa înlesnit.

Cînd, în curînd, Pascalopol veni să-l vestească pe moș Costache că avocatul pregătise hîrtiile și că trebuia să se pună la dispoziția lui, Costache, în loc să răspundă, arătă cu capul îndărătnic spre Otilia.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă moșierul, intrigat.

— S-a întîmplat — zise Otilia — că eu nu vreau să mai pierdeți vremea pentru mine. Nu vreau să-mi schimb starea civilă.

— Dar, domnișoară Otilia, ce facem noi este în interesul dumitale.

— Nu vreau nici un fel de sacrificiu. Mă simt bine așa cum sînt. De ce să schimb un nume numai pentru un an, doi, cînd, măritîndu-mă, îl voi pierde din nou ? !

— Nu e vorba numai de nume.

Otilia sări de gîtul lui Pascalopol.

— Știu că ești un om bun, dar eu și cu papa ne-am răzgîndit. Nu e așa, papa ?

Costache aprobă cu vioiciune, Pascalopol se înroși.

— Cum, Costache, și tu ești de părerea asta ?

— Da, da — se-ncurcă Costache — dacă ea zice așa, poate că are dreptate.

Pascalopol lăsă capul în jos și bătu cu degetele în masă, vădit rușinat de situație. Îi păru rău că se amestecase, dînd poate impresia că avea vreun interes personal.

— Cum voiți — zise el, în sfîrșit — n-am nici un drept să mă amestec. Am crezut că e dorința dumneavoastră.

Și, puțin atins, se ridică să plece. Otilia îl ținu de braț.

— Nu vrei să mă plimbi cu trăsura mîine seară ? M-am plictisit într-un hal . . .

Pascalopol redeveni omul plin de solicitudine.

— Nici vorbă, domnișoară Otilia, sînt la ordinele dumitale. Mîine la șase vin să te iau.

— Vii s-o iei pe Otilia ! îi zise, zîmbind, fata. Ți-e indiferent dacă Mărculescu sau Giurgiuveanu.

În seara următoare, Felix se întorcea cam posomorît de la Universitate. Trecuse cu niște colegi pe Calea Victoriei, și acolo fusese prins deodată de Aurelia, care mergea la braț cu Titi. Era o nouă invenție a ei, spre a se măguli că iese cu un bărbat. Titi consimțea să se abată de la sedentaritatea lui

obişnuită, fiind din nou în criză erotică şi sperînd o altă Ană, mai izbutită. Felix trebui să sufere, cu destulă repulsie, braţul domnişoarei, care îşi continuă mîndră plimbarea între doi bărbaţi. Pe Felix îl supără mai mult conversaţia fetei.

— Ştii — zise ea — că Titi a fost lăudat de profesori ? Titi are să fie un pictor mare.

Aurica spunea asta cu un aer special, în maniera Aglaei, care jignise pe Felix, cu aerul de a face o comparaţie între geniul lui Titi şi mediocritatea lui Felix.

— Ia spune tu, Titi — întrebă Aurica — ce-au spus profesorii ?

Titi nu se lăsă rugat şi începu să reconstituie narativ o scenă întreagă, din care înţelese că un profesor oarecare, cu nume obscur, de la belle-arte, observase lui Titi că în privinţa desenului „merge". Felix ascultă distrat, preocupat să găsească un pretext de a fugi.

— Mi se pare că nu te bucuri cum trebuie de succesul lui Titi, îl mustră Aurica.

— Ba da, ba da, cum să nu ? zise Felix, căutînd cu ochii un coleg, ca să se prindă de el.

— Titi munceşte foarte mult — îşi urmă Aurica elogiile — are şi talent. Nu oricine se naşte cu norocul ăsta. Eu, de pildă... Dar dumneata cum mergi cu facultatea ? Îmi închipui, greu, învăţătură multă ; poate nu era nimerit pentru dumneata, aşa debil, fără nimeni.

Felix se irită. Compătimirile acestea deplasate cu care-l înconjurau din cînd în cînd familia Tulea şi care se potriveau atît de puţin ambiţiilor lui îl dezgustau. Avea încredinţarea că se pricepe în artă şi literatură şi dispreţuia în sinea lui profund pe Titi, pe care-l socotea un prostănac. Totuşi, Felix nu s-ar fi încercat niciodată să scrie. Era aşa de ambiţios, încît nici nu putea să-şi închipuie că n-ar ajunge a fi cel dintîi dintr-o ramură de activitate. Însă îşi dădu seama că, în artă sau literatură, succesul e adesea chestiune de întîmplare. Avînd în sînge ceva din temperamentul pozitiv al tatălui său, Felix citea şi ştia toate, adică cu mult mai mult decît colegii lui artişti sau literaţi, dar n-avea stimă decît pentru cariera bizuită exclusiv pe studiu. Voia să ajungă un doctor mare, cu o cultură generală excepţională, şi numai atît. Un risc în alt domeniu i se părea ruşinos. Felix profită de o învălmăşeală şi se smulse brusc de la braţul Aurichii, rămînînd îndărăt în spatele unui grup compact de pietoni. Aurica, consternată, îl căută desperată cu ochii şi-şi arătă nemulţumirea faţă de Titi :

— Domnul Felix nu e de loc cavaler.

Felix alergă acasă pe drumul cel mai scurt. Găsi pe moş Costache la masă, făcîndu-şi ţigări cu tutun din chesea. Mîncase mai înainte şi nu mai avea în faţa lui decît firimituri de pîine şi o farfurioară întinsă cu cojile unui măr. Bătrînul părea cam abătut. Felix se miră că la masă nu se

mai afla decît un alt tacîm, acela în fața căruia se așeza de obicei. La locul obișnuit al Otiliei nu era nimic și nici vreo urmă că stătuse acolo cineva. Bătrînul sună și Marina aduse mîncarea lui Felix. Și Marina avea mina schimbată. Era mai dezordonată și căsca arătîndu-și plictiseala fără nici o pudoare. Cu Otilia nu și-ar fi îngăduit asta niciodată.

— Lași pe masă toate — adăugă, căscînd tare, Marina — le-oi strînge eu mîine dimineață.

Felix și-aduse aminte atunci că Otilia rugase pe Pascalopol să vină s-o ia cu trăsura. Își închipui deci că Otilia e în oraș cu moșierul. Un val de ciudă îl cuprinse, cu toată opunerea rațiunii. Se uită la ceas. Era nouă și jumătate. Otilia pierdea într-adevăr nopțile, dar numai la ea acasă. Din oraș nu se întorcea niciodată mai tîrziu de nouă, și nici Pascalopol, care unea galanteria cu paternitatea, nu o reținea la ore înaintate. Se gîndi apoi că Otilia e supărată și s-a urcat în odaie.

— Dar domnișoara Otilia ? întrebă el, fiind de față și Marina.

Moș Costache, înfundat în țigările lui, n-auzi bine, iar Marina, care tocmai ieșea pe ușă, răspunse enigmatic :

— Apoi, Otilia, cum e Otilia !

Lui Felix îi veni gust să bată cu pumnul în masă, înciudat de a nu putea afla neted un lucru așa de simplu. Își întoarse toată violența împotriva mărului putred, pe care îl ciopîrți crunt. Costache

făcea țigări și fuma mereu, înfășurînd toată masa în cearșafuri de fum.

— Felix — zise el în sfîrșit — seara noi n-o să mai gătim așa, oboseală zadarnică pentru Marina. Dacă vrei, îți face ție ceva ușor. Poți să te duci în oraș să mănînci, mai petreci, vii acasă cînd vrei, nu ?

Felix nu înțelese bine. Să mănînce în oraș, unde, cu ce bani ?

— Unde să mănînc ?

— Unde vrei, la restaurant, îți dau bani.

Și moș Costache scoase din buzunar un fișic cu monede.

— Uite încă două sute cincizeci de lei, știi, pentru care ai iscălit.

Ideea unui nou fel de viață, mai liber, umplu pe Felix de o oarecare satisfacție, deși nu putu să nu observe că moș Costache îl trimitea să mănînce în oraș cu proprii lui bani, și aceștia împrumutați din propriul lui fond. Eliberîndu-se de întîia impresie, fu mirat de noul program. De ce să mănînce în oraș ? Fără Otilia ? Voia bătrînul să-l gonească din casă ? De ce însă numai seara ?

— Dar dumneata — întrebă el — unde mănînci ?

— Eu nu prea mănînc seara, apoi mai gust eu cîte ceva în oraș.

— Dar Otilia ?

— Păi, Otilia a plecat !

Felix îngheță.

— A plecat Otilia ? Unde ?

— A plecat la moșie la Pascalopol, zise moș Costache, vădit afectat.

— De ce ?

Moș Costache ridică din umeri.

— Nu se poartă bine lumea cu Otilia, e și ea supărată.

— Și cînd vine ?

— Nu știu !

— Se . . . mărită cu Pascalopol ? întrebă instinctiv Felix.

— Nu mi-a spus ! Poate ! Asta ar trebui să facă, ai dreptate.

Felix îl blestemă în gînd pe moș Costache și se urcă amețit în odaia lui. Sufletul îi era combătut de sentimente contrare. Împărtășea supărarea Otiliei și-i înțelegea dorința de a pleca undeva departe, dar îl jignea totodată plecarea ei cu Pascalopol. Ea, o fată, să plece la moșia unui necunoscut, în definitiv, și pe timp îndelungat și fără să-i spună nimic ! Otilia i se păru de o putere de disimulaţie infernală. În vreme, dar, ce-l încredința că-l iubește și-l săruta pe buze, ea medita cum să fugă la Pascalopol. Desigur că avea legături cu el, poate chiar se căsătorise. Felix fu din nou zdruncinat în cultul lui pentru Otilia, și toate bîrfelile Aurichii năvăliră cu putere în sufletul lui. Oricît de răi erau cei din familia Tulea, o cunoșteau de mult pe Otilia. Ceva adevărat trebuia să fi fost în vorbele lor. Felix se întinse pe pat, greu de oboseală nespusă. Totul i se păru urît, dezolant, fără sens, casa lui Costache, o ruină părăsită, el însuși, un om aruncat în lume, fără nici un căpătîi. Ce să facă în această curte pustie, lăsată în grija unei bătrîne slabe de minte ? Și Otilia, care îl certase că nu e cuminte că vrea să plece ! Otilia i se desfăcu din întuneric. Își aduse aminte de întîia noapte în care pășise în această casă, de glasul fetei din capul scării, de brațul subțire care se agățase de al său, de întrebarea Otiliei : „Ți-e foame ?" și de prăjitura întinsă la gura lui. Se văzu sărutînd genunchii Otiliei, sărutat delicat la rîndu-i de fată. Nu ! Nu se putea. Nu așa se poartă o fată indiferentă. Iar dacă Otilia ar fi fost o stricată, nu s-ar fi împotrivit cu atîta putere la violențele lui și n-ar fi suferit atîta la bîrfelile celorlalți. Felix sări în picioare fulgerat de o idee romanțioasă. Fără îndoială, Otilia, amărîtă de purtarea lui moș Costache, a fost nevoită să plece în pripă, dar i-a lăsat undeva o scrisoare de explicație, niște instrucțiuni. Puse mîna pe lampa cu picior de pe masă și ieșind în coridor se-ndreptă spre odaia Otiliei. Camera era în dezordine și se simțea plecarea grăbită a fetei. Rochii care nu fuseseră socotite utile erau aruncate morman, o carte era deschisă și îndoită acolo unde ajunsese cu lectura Otilia cînd o părăsise. Ușile de la garderob nu erau bine închise. Felix căută zadarnic pretutindeni, nu găsi nici o scrisoare, nici un semn. Se lăsă jos pe un fotoliu și privi cu tristețe odaia, cum ai privi o colivie din care a zburat un canar. În sofa se mai zărea cuibul făcut de trupul Otiliei, și în aer

plutea adierea ei. Pe masă, Felix găsi un pieptene arcuit, pe care Otilia și-l punea în creștetul capului ca să alunge pletele peste urechi. Îl luă în mîini și îl răsuci, simțind în nări parfumul părului Otiliei. Așadar, Otilia nu-i lăsase nimic. De acum încolo avea să stea singur, exilat pe acest vast coridor, într-o curte mereu adormită, întîlnindu-se o dată sau de două ori pe zi cu un bătrîn morocănos. Otilia îl trădase. Felix luă iarăși lampa în mînă, vîrî pieptenele în buzunar și se-ntoarse în odaia lui. Se dezbrăcă și se sui în pat, după ce suflă în lampă, rămînînd numai la lumina focului. Deși era primăvară, zilele erau reci, și acuma se auzea vîntul izbind în geamlîc și clătinînd pomii neînfrunziți. Felix alergă cu gîndul la moșia lui Pascalopol. Ce făcea oare Otilia acolo ? Un cleşte de gelozie îl strînse din nou de piept, amintindu-și familiaritățile pe care le surprinsese între Pascalopol și fată. Nu, nu mai era nici o nădejde. Otilia avea legături mai strînse cu moșierul, și toată gingășia ei față de el, Felix, nu fusese decît un chip fin de a-l înșela asupra adevărului. Ce însemnau aerele acelea materne, îngrijorarea de viitorul lui, dacă nu lipsa dragostei ? Felix rîse el însuși de romantismul său și găsi că pentru un viitor medic nu era tocmai pregătit sufletește. I se reproșase în glumă de către colegi. Trebuie să fie mai cinic, mai pozitiv. Femeile joacă comedii. Otilia făcuse pe pudica cu el, îi dăduse timidități serafice, și acum dormea în casa grasului Pascalopol, dacă nu

alături de el. Mîniat, Felix dădu cu palma în aer, ca să sfîșie această viziune supărătoare. Sufletul i se încordă de hotărîri. Are să fie un cuceritor, un bărbat fără nici un scrupul, ca atîția alții. Era singurul mod de a fi prețuit de femei. Dacă Otilia ar fi fost acum acolo, ar fi știut el ce să facă. Zbuciumîndu-se în pat, Felix dădu pe întuneric cu mîna de pieptenele pe care îl pusese mai înainte lîngă pernă. Capul Otiliei, încărcat de bucle date peste urechi, îi răsări din nou în minte, plin de inocență. Dacă exagera ? Plecarea Otiliei era îndreptățită de mizeriile pe care le suferise în ultima vreme. Poate că Otilia a plecat la repezeală, după vreo ceartă cu bătrînul, și n-a avut vreme să-i lase vreo vorbă. Însă îi va scrie pe dată ce va ajunge. Acest gînd puse din ce în ce mai multă stăpînire pe Felix, care în cele din urmă adormi, visînd că Otilia îl săruta și-i citea propriile ei scrisori. . .

A doua zi, Felix așteptă nerăbdător toate cursele factorului, dar nu primi nici o scrisoare. Începu să facă o socoteală : Otilia sosise noaptea tîrziu și n-ar fi avut vreme să scrie decît a doua zi ; într-o zi, scrisoarea nu va putea veni. A treia zi, nimic. Felix lărgi calculul în favoarea Otiliei. După o săptămînă de concesii și explicații, Felix se descurajă și ajunse din nou la încheierea de la început, că Otiliei nu-i păsa de el. Ieși în oraș din ce în ce mai des, mîncă la restaurante, merse cu colegii la berării și se-ntoarse cîteodată la ziuă, amețit de băutură. Nu-i cerea nimeni nici o socoteală, nici nu-l vedea

Acest fel de existență liberă începu să-i placă. Făcuse cunoștință cu cîteva studente emancipate, de purtări îndoielnice, care luau parte la petreceri cot la cot cu studenții, și-și dezvoltă prin ele inițiativa personală. Una îl aduse pînă acasă și avu pretenția de a se sui sus la el, să vadă cum stă. Lui Felix i se păru că aduce o jignire Otiliei și refuză, spre indignarea domnișoarei, care-l acuză, abia acoperit, de repulsii bolnăvicioase. Începu să-și evite atunci colegii de petreceri și să se hazardeze singur în localuri, în fiece zi altul. Acest chip de a descoperi mereu noi înfățișări ale vieții, noi oameni neprevăzuți îl distră o vreme și se lăsă în voia jocului, sub pretextul că unui medic i se cădea să cunoască toate umbrele societății. Într-o zi, pe seară, simți o mînă viguroasă ce-l strîngea de braț. Se-ntoarse și se găsi față în față cu Stănică, gras, bine îmbrăcat, cu o lavalieră fluturătoare la gît.

— Ce mai faci ? îl întrebă Felix convențional, ca să-și ascundă neplăcerea întîlnirii.

— Mă-mpușc ! zise zgomotos Stănică, fără umbră de deznădejde.

Felix îl întrebă din ochi asupra cauzei.

— Îmi trebuie, dragă, cel puțin două sute de franci numaidecît, și nu-i găsesc. Simion, socru-meu, e un fleac ramolit, n-are decît cartoane mîzgălite, moș Costache e cărpănos.

Bănuind că Stănică vrea să-i ceară bani lui, Felix făcu gestul de a se disculpa, de a regreta. Candidatul la sinucidere însă îl înțelese.

— Nu, dragă, nu te teme, parcă eu nu văd că nici dumneata n-ai ? Birjar ! Birjar !

Birjarul chemat opri în apropierea celor doi, și Stănică îl împinse pe Felix în trăsură, fără ca acesta să știe unde îl duce.

— Am o idee ! explică Stănică în trăsură. Să văd.

Stănică se dădu jos într-o stradă din jurul Lipscanilor, în fața unui restaurant cu înfățișare modestă. Înăuntru însă chelnerii erau în frac, o sală întinsă cu mese, cu îngrijire așezate, se sfîrșea printr-un fel de scenă, pe care se vedeau instrumentele mai voluminoase ale unei orchestre. În sală nu era nimeni, deși erau orele opt. Stănică împinse pe Felix pe o ușă laterală, urmărit ceremonios de doi chelneri. Intrară într-o odaie mică, pe loc iluminată electric de un chelner, în care se afla o masă, chiuvetă pentru șampanie, o canapea și tablouri banale.

— Ei — zise Stănică — așa-i că-i bine ? Local de noapte ! Aici se fac afaceri strașnice. Unul de ăsta să am, și nu mi-ar mai trebui avocatura. Ce iei ?

Stănică, aflînd că Felix nu mîncase, comandă din proprie inițiativă un meniu și ceru vin, dînd recomandații bogate asupra buchetului și temperaturii băuturilor. Chelnerii răspundeau nu numai cu solicitudine, dar cu o clipire din ochi care dovedea că Stănică le era cunoscut :

— Se face, coane ! Imediat !

— Ia ascultă, Jeane (uite, pe ăsta l-am scăpat eu de armată) — zise Stănică — patronul e aici ?

— Este ! Să-l chem ?

— Nu, nu, nu acum !

Stănică și Felix începură să mănînce, și mai ales să bea, și vinul translucid, aburos și puțin amărui ameți pe tînăr. Stănică vorbea de toate zgomotos, regreta trecutul, să bătea în piept de pierderea unor mari șanse, și făgăduia onoruri viitoare și din cînd în cînd se împușca fictiv. Lui Felix, devenit fără voia lui volubil, îi scăpă vorba despre Otilia.

— Aha — sări Stănică — a fugit porumbița ! Nu ți-am spus eu ? ! Dragă, ești tînăr, n-ai experiența mea, dar, să știi, fete ca Otilia te duc la desperare, dacă nu te smulgi la vreme. Sigur ! S-a dus iar la Pascalopol, satirul ăla bătrîn. Are moșie, are parale bune, îi poate face toate gusturile. Nu fi copil ! Nu te amărî atît. Ah ! ah ! frumoasă e tinerețea. Unde mai vine o dată, că aș ști cum s-o trăiesc ! Ca Otilia sînt sute. Numai să-ntinzi mîna. (Las', că-ți dau eu o fată faină !) Și cum îți spui de Otilia ! Nostimă fată, delicioasă, de acord, dar ușuratică, cheltuitoare, e femeia care te ruinează. Pe ea nu poți conta. Azi cu unul, mîine cu altul. Știu, ți-a spus că te iubește, ți-a dat speranțe, poate ați mers și mai departe. (Ai ? Spune-mi drept, că zău nu spun la nimeni ! Ai avut-o ! Nu ? Serios ! Tare ești inexpert !) În sfîrșit ! Și după aceea a zburat ! Parcă mie nu mi-a făcut la fel ? !

Felix rămase cu gura căscată, neînțelegînd în începutul lui de ebrietate că Stănică inventează.

— Zău ! se jură Stănică, știe toată lumea ! Am vrut s-o iau de nevastă, s-o ridic pînă la mine, fără să mai întreb ce și cum, totul era gata, gustasem, ca omul, mă-nțelegi, din fericirile dragostei, și Otilia m-a plantat.

— Ai vrut să te căsătorești cu Otilia ?

— Da, monșer, cum, nu știi ? !

Văzînd însă că Felix se face mai alb la față, Stănică găsi prudent să deplaseze chestiunea.

— Așa-s femeile, dragă, nu trebuie să te ambalezi. Uite, Olimpia mea : o stimez, am adorat-o (are, îți spun aici între patru ochi, un corp superb, calități de curtezană excepționale), dar mă plictisește. Îmi taie aripile inițiativei. Mie mi-ar trebui o femeie de lume, consumată, inteligentă.

Atunci intră pe ușă o domnișoară sprintenă, foarte elegantă, cu o mare blană în jurul gîtului.

— Hei, Georgeta — sări Stănică — bine te-am găsit ! Ce mai faci ?

În loc de orice răspuns, Georgeta se trînti pe un scaun în fața lui Felix, își rezemă bărbia într-o mînă și, întinzînd cu cealaltă un pahar ca să i se toarne vin, întrebă :

— Cine e tînărul ?

— Nu știi ? Mi-e rudă, prin alianță, băiat de viață, student în medicină !

— Da ? făcu Georgeta dulceag, contemplîndu-l în largul ei pe Felix, spre jena acestuia.

Stănică recomandă pe fată în chipul acesta :

— Asta e Georgeta, fată faină !

Într-adevăr, Georgeta merita toate elogiile. Era plină la trup și la față pînă la marginea de unde ar fi devenit obeză, fără să pară totuși. Părul negru era creț și înfoiat ca al unei napolitane. Două mari gropițe în obraz păreau artificiale. Ceea ce uimea și colabora în chip armonios cu plasticitatea trupească era o finețe de marmură a incarnatului. Nici un por nu se zărea pe netezimea obrazului sau a buzelor. Mîinile erau lucii ca sideful și unghiile subțiri și în migdală. Sprîncenele, genele erau înfipte ca-n carnea unei piersici netede. Un fior trecu prin trupul lui Felix, privind numai această delicată anatomie. Cînd bea, buzele și dinții fetei se vedeau prin cristal, și Felix se putu încredința de sănătatea lor excepțională. Georgeta avea gesturi legănate, accente moi, dulcege, vorbea fără afectare și foarte liber, însă cu o perfectă decență. Lui Felix îi plăcu numaidecît, deși bănuia că meseria ei era foarte suspectă, nu fără să se mire că un exemplar de o frumusețe așa de rară putea cădea atît de jos.

Georgeta își schimbă brusc locul și se așeză lîngă Felix.

— Cum te cheamă ? îl întrebă ea școlărește.

— Felix.

— Felix și mai cum ?

— Sima.

— Și urmezi medicina ?

— Da.

— Ce nostim ! Nu cunoșteam pînă acum un student în medicină.

Stănică făcu încă o dată încurajator cu ochiul către Felix și zise :

— Fată faină !

— Lasă-mă-n pace, frate — se supără Georgeta — ce-i tot dai zor cu „fată faină“ ?

— Divină ! exclamă Stănică.

— Uf, ești agasant ! Mai toarnă-mi puțin vin.

Stănică turnă, apoi pretextă necesitatea unei convorbiri cu cineva în local și ieși afară. Georgeta se așeză mai bine lîngă Felix, învăluindu-l într-un val de parfum fin. De afară se auzi deodată intrările unei orchestre masive.

— Dansezi ? îl întrebă ea pe Felix.

— Aproximativ !

În fond, fata părea intimidată. Felix îi inspira un respect paralizant și se silea să iasă din frivolitățile obișnuite. Îl întrebă despre viața universitară, despre colege. Felix îi spuse despre toate amabil, dar, băgînd se seamă că devine pedant, se opri. Voia să găsească un cuvînt galant.

— De ce nu-mi mai vorbești ? Mă interesează ! protestă Georgeta. Sînt fete frumoase la Universitate ?

— Nu totdeauna urîte, dar îți închipui că fetele frumoase ca dumneata nu se duc să muncească atîția ani ca să-și facă o carieră.

Acest stîngaci compliment încîntă totuși pe Georgeta.

— Crezi că sînt frumoasă ? întrebă ea fără afectare.

— Foarte frumoasă !

— Sînt măgulită de ce-mi spui ! Și dumneata ești simpatic.

Cînd Stănică reveni, însoțit de un bărbat gras în smoching și de chelner, rămase mirat de convorbirea pașnică și nevinovată dintre cei doi. Se așteptase la altceva.

— Eu plec — zise el — să ne facă plata. Dumneavoastră, dacă vreți, mai stați.

Felix protestă din cap, iar Georgeta refuză și ea :

— Astă-seară mă simt obosită, mă duc să mă culc !

— Ce au dumnealor de plată ? întrebă ceremonios omul gras.

Chelnerul îi arătă lista, și cînd Stănică făcu gestul, pur decorativ, de a plăti, omul cu smochingul protestă :

— N-aveți nimic de plată !

— Să trăiești, coane Iorgule ! mulțumi Stănică.

— Să nu mă uiți, zise Iorgu. Pune o vorbă bună pe lîngă conu Costache, să-mi prelungească contractul.

— N-ai nici o grijă — zise Stănică, apropiindu-se de Iorgu — eu ce fac toată ziua ? Însă am să te rog ceva. Știi, trebuie să-i bat capul mereu, să-l sperii cu procese posibile etc., să-mi neglijez afacerile. Sînt cam lefter acum, nu poți să-mi dai două sute de franci ? Îți garantez eu că-ți aduc contractele prelungite.

Iorgu își încruntă puțin sprîncenele, medită negustorește, apoi le readuse din nou la linia primitivă.

— S-a făcut !

— Ura ! zise Stănică, să mai bem un pahar. Nici nu știi ce înseamnă să faci alt contract aici. Vad comercial ! Al dracului moș !

— Care moș ? întrebă, puțin cam intrigat de unele nume proprii, Felix.

— Ha, ha, ha — rîse Stănică — ce, nu știi ? Localul ăsta e proprietatea lui moș Costache, și dumnealui e chiriaș. Coane Iorgule, îți prezint pe nepotul lui moș Costache.

Domnul Iorgu întinse mîna și se înclină foarte respectuos și comercial.

— Încîntat, și vă rog să mai poftiți !

După ce Stănică tapă cei două sute de franci, ieșiră cîteșitrei din odaia separată, și Felix fu surprins să vadă că sala cea mare, sonoră de valsuri, era plină de lume bine îmbrăcată. Chiuveta cu șampanie frapată se afla mai la toate mesele. Toate privirile se-ndreptară spre Georgeta, și un bărbat îi făcu chiar un semn desperat, la care fata ridică indiferentă din umeri. Stănică chemă o trăsură și se urcară cîteșitrei în ea.

Cît timp merse cu trăsura, Stănică înghionti pe Felix și-i făcu semne cu ochii, cu înțelesul : „Du-te cu ea, nu fi prost !“

Georgeta putea foarte bine observa manevrele lui Stănică, dar nu dădu nici un semn că le vede, ci privi numai din cînd în cînd cu simpatie la Felix. Stănică se dădu jos în centru, sub un motiv oarecare, iar fata ceru să fie dusă acasă. Ședea pe Bulevardul Elisabeta, în preajma Cișmigiului. Felix nu mai avea nici un scrupul, și, puțin amețit de vin, nu s-ar fi dat înapoi de la o aventură nocturnă. Totuși nu era lămurit asupra calității sociale a fetei. Nu putea fi decît o curtezană, se înțelege, dar și aici sînt grade nesfîrșite. Georgeta părea prea fină, ca să nu se teamă că face o grosolănie pretinzînd să se urce la ea sus. Coborîră în fața unei case cu două caturi înalte, îndeajuns de elegantă. „Hotărît — își spuse Felix — fata nu e o profesionistă oarecare a dragostei.“ Georgeta privi în sus, spre etaj, și zise, fără preciziuni :

— Aici stau !

O luptă scurtă se dete în sufletul lui Felix între scrupulele sale și îndemnurile lui Stănică. Învinse timiditatea, și Felix zise :

— Mă ierți, dar eu trebuie să plec !

Georgeta îl privi galeș, însă atît de decent, încît teama lui Felix de a nu face o gafă crescu.

— Cînd vrei să vii să mă vezi, vino — îl invită domnișoara — după amiază sînt totdeauna acasă ; stau la etajul doi.

Își întinseră mîna reciproc. Pentru Felix începu o nouă scurtă bătălie : să-i sărute, sau numai să-i strîngă mîna ? Privi în toate părțile pe bulevardul pustiu. Dacă fata era o pierdută, se făcea de rîs sărutîndu-i mîna, dacă nu, nesărutîndu-i-o făcea un gest jignitor. Fata îl privi limpede în ochi, rîzînd, în vreme ce Felix îi strîngea mîna cu putere nehotărît. În cele din urmă, neputînd rezolva problema, Felix luă mîna, o sărută și plecă precipitat. Fata, interpretînd altfel gestul lui, îl privi puțin cum se depărtează și apoi intră în gang, fluierînd ușor o șansonetă. „Nostim băiat“, fu gîndul ei tot timpul cît urcă scările.

XI

Cînd se sculă, Felix află de la Marina că Simion făcea familiei din ce în ce mai multe necazuri. Plecase de acasă și numai cu greu fusese găsit. Nu ședea locului de fel, și acum Aglae era hotărîtă să consulte un alt doctor, mai mare.

— Păcatele lui cele mari — zise Marina ca încheiere — Dumnezeu nu bate cu bățul !

Mai mult decît cazul bătrînului, îl impresionă pe Felix tonul rău, răzbunător cu care spusese Marina aceste vorbe. „Curioasă familie, gîndi el. Nici unul nu are cea mai mică iubire pentru celălalt, toți se bîrfesc și se urăsc.“ O curiozitate amestecată și cu milă îl îndemna să se ducă să vadă pe

Simion, dar amintirea ostilității cu care erau priviți acolo el și Otilia îl opri. Se întîmplau lucruri noi, într-adevăr, cu Simion; Aglae nu era totuși prea tulburată, fiindcă niciodată nu-i dăduse mare importanță. Era totuși cam plictisită. Simion, deși mînca lupește, slăbea văzînd cu ochii și căpătase o fixitate supărătoare în privire. Nu mai ședea locului, cuprins de o anxietate febrilă, ceea ce strica liniștea Aglaei.

— Omule, stai odată locului, că-mi iriți toți nervii. Odată brodai, pictai, nu te-ncurcai printre picioarele oamenilor. Un om cuminte se menajează, se odihnește. Uite cum ai slăbit!

Simion explica astfel agitația lui: aplicînd metoda unei supraalimentații raționale, își întărise tot organismul. Acum avea o forță herculeană, colosală, și simțise cum pîrîie scaunul și dușumelele. Casa și solul erau în primejdie. De aceea se plimba, ca să-și consume energiile și să-și subțieze pînă la normal mușchiulatura.

— De unde Dumnezeu ai mai scos și teoriile astea?! — îi zise Aglae supărată, luîndu-l în serios — nu vezi că ești ca o umbră? O să chem un doctor să te vadă!

Stănică aduse un alt prieten al lui, tot atît de suspect, care îl examină pe Simion cu o atenție exagerată și neîndemînatică. Îi pipăi splina și ficatul, îl întrebă de felurite lucruri, de apetit, de emisiunea de urină. Simion dădu un răspuns foarte original:

— Cînd fac, înțelegi, văd cum ies un fel de flăcări care găuresc pămîntul.

Toți se uitară la Simion, interesați de fenomen, în care crezură, iar doctorul zise:

— Curios! Mănînci mult? Ți-e sete?

— Mănînc foarte puțin, atît cît trebuie ca să nu se stingă căldura spiritului!

— Ce asculți la el, domnule doctor? rectifică Aglae, mănîncă ceva de speriat, și slăbește!

— Eu cred — își dădu cu părerea doctorul — că domnul... domnul... (Doctorul uitase numele și-l întreba din ochi.)

— Ovidiu! intercală Simion.

— Te-ai zăpăcit de tot, îl scrută cu dispreț Aglae. Îl cheamă Simion.

— Ei bine — continuă doctorul — eu cred că domnul Simion are diabet, desigur un început de diabet. Rămîne de văzut ce fel de tip de diabet, dacă e unul pancreatic, sau numai unul renal.

— Te-nșeli — protestă Simion — nu sînt bolnav de loc. Sînt sănătos tun. Cine se apropie de mine se molipsește de sănătate. Nu e așa, Despina? se adresă el Aurichii.

— Vezi dumneata — încercă să demonstreze răbdător medicul, pentru care erorile de nume ale lui Simion erau nule și neavenite, fiindcă nu cunoștea onomastica familiei — sînt boli insidioase care se încep cu o senzație de bună stare, cu mînă bună, cum e de pildă diabetul. Dar nu trebuie să te sperii. E o boală perfect curabilă azi, și la o

vîrstă ca a dumitale — aproape inofensivă. Cîţi ani aveţi ?

— O sută cinci ! zise Simion foarte serios, izbucnind apoi într-un rîs zgomotos.

Doctorul rîse şi el de ceea ce luă drept o glumă:

— Nu este exclus să trăieşti o sută de ani !

— Dar i-am trăit de mult. Am fost cel mai energic om !

— Ai dreptate, zise doctorul. Cînd eşti tînăr, ţi se pare că trăieşti o sută de ani. Mă bucur, mă bucur foarte mult că eşti bine dispus. Asta e o condiţie *sine qua non* a restabilirii. În sfîrşit — se ridică el — faceţi o analiză pentru constatarea glicozuriei, şi alta pentru determinarea glicemiei, vă fac o notă la un laborator, şi apoi ne vom pronunţa. Pînă atunci, alimentaţie rezonabilă, fără făinoase şi zahăr.

— Ce are, doctore ? întrebă Stănică, foarte interesat, afară, crezi că se curăţă ? Moştenim ?

— Te cam grăbeşti. Bătrînul e jovial, destul de voinic. Poate fi o criză de glicozurie, se întîmplă la arterioscleroticî. Nu mi se pare grav.

— Uite,-ţi jur pe amintirea mamei mele — zise Stănică, reintrat în casă — că mi-a spus doctorul că n-ai nimic. Doctor excelent, face minuni !

— Cînd îţi spun eu că sînt sănătos tun ! Daţi-mi să mănînc.

— Asta nu — protestă Aglae — ai auzit că trebuie să ţii dietă !

— Dobitoc ! rînji Simion şi începu să se plimbe mai repede prin odaie.

— Daţi-i, domnule, să mănînce, încurajă Stănică, convins că asta ar putea agrava starea socrului.

Aglae îl pierdu cu totul din vedere, încredinţată de doctor că nu e nimic. Pentru ea boala era indiferentă, nu voia cazuri complicate, care să-i strice liniştea casei. Tratamentul lui Simion se reducea la dietă, şi asta era uşor de făcut. S-o urmeze şi s-o lase-n pace.

— Nu ştiţi o veste mare ! anunţă misterios Stănică. Felix...

— Ce-i cu domnul Felix ? se umplu de curiozitate Aurica.

— Felix lucrează în stil mare, o să ajungă departe. După Otilia, a găsit acum o fată superbă, una Georgeta, curtezană de lux, întreţinută de un general din elită. I-am văzut eu cu ochii mei, ce mai calea-valea, i-am dus eu cu trăsura. Fata s-a prins. Băiat fain Felix, nu cade la tristeţe.

— Ce oroare ! se dezgustă Aurica, vînătă de invidie în fond.

— Stricat — declară Aglae — nici ta-su n-a fost poamă mai bună. Barem să nu se amestece prea des cu Titi, să-l depraveze. Nici nu ştiu dacă în chestia aia cu fraţii Sohaţchi n-a fost la mijloc şi el.

— Şi băiatul n-o să fie prost — adînci Stănică rana — să nu-ntoarcă foaia, dacă Otilia nu se

mărită cu Pascalopol. Închide ochii, o ia de nevastă, moș Costache îi lasă toată averea, le mai dă ceva și Pascalopol pentru pagubele aduse, admirabil !

Aglae se învineți și se răsti la Stănică.

— Și mai taci odată din gură cu comediile tale ! Ce mă privești ? Cum o să-i lase Costache averea ? Doar adoptînd-o, dacă o mai îndrăzni !

— Da ? Așa crezi dumneata, iubită mamă ? Dar testamente nu sînt ? Ce zici de o coală păturită frumos, dictată de Pascalopol, în care moș Costache lasă toată averea iubitei Otilia ?

— Lasă-mă în pace odată — strigă, ieșită din fire, Aglae — lasă-mă-n pace ! Să-l facă și să se ducă dracului toți. Că eu n-am pe nimeni care să-mi apere interesele mele și ale copiilor. Simion ? Se-n-vîrtește ca un trîntor și mănîncă. Dumneata ești avocat, dar păcat de cartea pe care o învățați. Te lăudai că faci și dregi. Cum ? Averea părinților mei să cadă, din cauza unui frate nebun, în mîinile unei venetice ? Lege e asta ?

— Stai, iubită mamă, stai, zise teatral și cu gesticulație studiată Stănică. Așa ar fi dacă n-am fi și noi pe aici. Dar ginerele dumitale ce face ? Aleargă, săracul, cîteodată fără un ban în buzunar (căci dumneata nu-l întrebi dacă are sau nu), aleargă, studiază, combină. Ce, crezi că eu stau cu mîinile în sîn ? Doar sînt direct interesant la parte. Costache al dumitale e șiret, trebuie luat subțire. N-a făcut adopțiunea nu de frica mea și a dumitale, ci fiindcă nu voia dinainte. Dacă s-ar fi mă-

ritat Otilia, ar fi trebuit să-i dea dotă ! Așa ? Nu știu, nu cunosc. Moș Costache nu lasă banul din mînă viu, firește, dar mort poate să-l lase prin testament, aici e-aici.

— Și dacă lasă, nu putem să-l atacăm ?

— Depinde. Dacă îți lasă ceva și dumitale, și copiilor, iar grosul Otiliei, înseamnă că era în toate mințile și s-a gîndit la toți. E foarte firesc ca un om să-și lase averea fetei nevestei lui.

— Lăsați copiii să vie la mine ! glumi Simion, fără nici o relațiune directă cu chestiunea. Nimeni nu-l băgă în seamă.

— Atunci — zise Aglae — ce vrei să spui ? Că totul e pierdut ?

— Ba nu ! Umila mea părere este că e mai bine pentru noi ca moș Costache să nu facă nici un testament. Să nu-l înghiontească nimeni ! Moare, Doamne ferește ! Dumneata, ca unică soră și rudă în linie colaterală, ascendenți și descendenți neexistînd, iei toată averea. Otilia rămîne afară din chestie, nu ia nimic, săraca, afară de cazul cînd s-ar găsi vreun titlu de creanță din partea mume-sei. Deci nici un testament. Însă, firește, trebuie ca sub nici un chip moș Costache să nu adopteze pe Otilia. Mai e și aici o primejdie : darurile în bani. Ce poți ști ce-i dă moș Costache Otiliei ?

— Arză-l-ar focul, Doamne iartă-mă, că mi-e frate ! blestemă Aglae.

— Idealul e ca toată averea lui moș Costache să fie imobilă, cum e acum. O casă nu poți s-o iei în

palmă. Un viclean face și aci vînzări deghizate etc., dar lucrul se observă mai ușor. Greșeala dumitale fundamentală e că te-ai certat cu el și nu-i mai calci în casă, cum ți-am mai spus! Du-te, Otilia nu e aici!

— Aș, ce să mă duc?! Costache e încăpățînat, pînă nu se uită în ochii Otiliei, nu-și descleștează gura.

— Am să fac ce-am să pot cu mintea pe care mi-a lăsat-o Dumnezeu — zise Stănică, cu modestie spirituală — dar dă-mi și dumneata ceva fonduri, uite, mi-ar trebui o sută de franci.

— Nu știu ce faceți voi cu banii, zău — se miră Aglae — cînd v-aud, n-aveți!

— Sîntem tineri — lăsă capul în jos Stănică — ne iubim!

— Fleacuri de-ale voastre. Să vedem mîine, dacă mai am bani.

Stănică se repezi și sărută afectat mîinile Aglaei, apoi o sărută și pe Aurica.

— Oh — strînse el mîinile la piept — mi-ai dat, Doamne, ce-am dorit: o soție sfîntă cu familie afectuoasă și bună. Mamă — declamă el către Aglae — tu dezminți toate bîrfelile împotriva soacrelor.

„Scîrboasă femeie! medită Stănică, în drum spre casă. — Stănică era un om volubil și instabil, care însă trăia sincer o clipă toate sentimentele umane și le înțelegea. — Scîrboasă femeie! Asta n-are nimic sfînt. Bărbat, frate, toți-s fleac pentru ea.

Ambițioasă și veninoasă: Olimpia mea începe să se gălbejească la față, ca și ea. Otilia, ce mai fată! Bravo, Pascalopol, bravo, Felix!“

Deși Felix se jurase de a nu mai păși în casa Aglaei, totuși își călcă cuvîntul, și iată cum. Intrase de la început în grațiile profesorului de psihiatrie, savant blînd și integru, căruia îi ceruse informațiuni bibliografice ce dovedeau o orientare afară din comun. Cînd profesorul află că Felix era abia în anul întîi, fu mirat și amuzat totodată de atîta zel. La medicină, pînă la faza internatului, studentul e de obicei un audient pasiv și anonim. Îl întrebă cum se numește și păru a-și aduce aminte de Sima, tată-său. Profesorul era încîntat de asiduitatea tînărului, îi făcea un semn prietenesc cînd îl zărea la curs, care se făcea la un ospiciu, îi punea mîna pe umăr cînd treceau în vizitele demonstrative, îl privea personal în ochi cînd explica un caz interesant. Felix, plin de mîndrie și de ambiție, ceru într-o întrevedere permisiunea de a studia unele probleme de amănunt clinic și obținu nu numai aprobarea cordială și o temă de încredere, ci și inițiativa de a se folosi liber de biblioteca profesorului. Biblioteca se afla în sala de așteptare a profesorului și într-o odaie alăturată, încît Felix venea, fără să supere pe nimeni, în orele de consultație ale acestuia. O dispoziție a profesorului, care era și medic-șef al ospiciului, îi îngăduise să intre ziua în orice secție. Internii îl priviră cu mirare, cu falsă ridicare din umeri, apoi se supărară.

Alături de ei era și medicul-secund, om mediocru, care îngreuia oricărui cercetător observaţiile, sub motiv că pacienţii sînt tocmai în studiul lui, în realitate din invidie sterilă faţă de aceia care, publicînd, se făceau cunoscuţi și ameninţau să pătrundă la Universitate.

— Ascultă, domnule — zise un intern într-o zi lui Felix — ce cotrobăiești dumneata pe aici? Eu nu pricep cine ţi-a dat dumitale voie să vii în spital.

Internul, afectînd suspiciuni mari, chemă servitorii, chemă portarul. Aceștia spuseră că au ordin de sus. Internul strîmbă din nas, dar nu se dădu bătut.

— Bine, bine, ţi-o fi spus să vii o dată, așa, dar nu în fiece zi. Eu am aici răspunderi, nu pot să las printre bolnavi persoane străine de serviciu, să-mi obosească pacienţii, să-i sîcîie cu întrebări. Am să raportez cazul domnului profesor.

Internul, încurajat de medicul-secund, care nu voia să-și vîre mîinile direct în foc, vorbi într-adevăr medicului-șef, prefăcîndu-se că nu-și dă seama cine a dat voie să se introducă în spital un student în anul întîi, care perturbează liniștea bolnavilor.

— Lasă-l, dragă — spuse profesorul, blajin — eu i-am dat voie. E un băiat de treabă, care învaţă. E bine să obișnuim pe studenţi de la început cu observaţia directă.

Prudent, profesorul nu trăda intenţiile mai savante ale lui Felix. Acum internul, dezarmat, căuta să demoralizeze pe Felix în alt chip.

— Și ce vrei dumneata să faci? Să studiezi un caz?

— Da!

— Eh — făcu internul, amar ca de lungi dezamăgiri — se vede că ești novice! Cîte n-am vrut eu să fac?! Da' ce? Ai aici material interesant, ai laborator? Și crezi că maestrul o să te felicite? Nu cunoști oamenii, monșer! Poţi să cazi jos de oboseală, și nu-ţi recunoaște nimic.

— Dar eu nu mă gîndesc să cîștig recunoștinţa maestrului. Vreau să public!

Internul pufni de rîs.

— Ce să faci! Să publici? Cu ce? Ai bani? Și așa crezi dumneata că se face un studiu? Stai, domnule, nu te grăbi, să-nveţi carte întîi, să-ţi iasă tuleiele, ce-o iei la goană?

— Nu vreau decît să fac mici observaţiuni asupra unor cazuri de clinică mai interesante, sub supravegherea maestrului.

— Ha, ha, zi așa, domnule! Fă dumneata asta, dacă vrei, eu n-aș mai face, să mă tai! Le convine dumnealor. Tu să stai aici, să muncești zi și noapte, să-i observi cazurile, să i le expui frumos, iar ei, domnii profesori, să le ia de-a gata și să-și pună numele. Nu fi naiv, amice! N-am păr în cap cîte comunicări am făcut eu „maestrului" (internul apăsă ironic), care acum fac parte din opera lui.

În scurt, după intern rezulta că sforțarea științifică era inutilă, stîndu-i piedică escrocheria, banalitatea faptelor, sărăcia materială. Acțiunea de demoralizare a internului era așa de totală, încît Felix, spirit ardent și tînăr, nu se lăsă contaminat și nu izbuti să se convingă că e cu neputință să ajungă ceva. Își redactă articolul, îi puse în subsol un număr cam exagerat de referințe și-l prezentă profesorului. Acesta îl găsi foarte bun, dar sfătui blajin („eu, din partea mea, aș face așa") pe Felix să mai extirpeze din note, arătîndu-i că, dacă era lăudabil pentru el personal că știe atîtea lucruri, pentru cititorul specialist, interesat de chestiune în sine, umflarea putea fi fastidioasă. Îl puse să traducă în franțuzește articolul și să i-l înapoieze cît mai curînd. Vesel, Felix confecționă traducerea și o prezentă. Apoi nu mai auzi nimic vreo două luni de lucrare și se încredință în sinea lui că nu putea însemna mare lucru o observație făcută de un începător. Într-o zi, însă, profesorul îl chemă în biroul lui de la spital și-i înmînă un număr din *Archives de neurologie* și cîteva extrase.

— Uite, drăguță, articolul dumitale!

Felix își văzu numele tipărit în sumar în dreptul acestui titlu: *Un caz de asthenopie acută de origine histerică, studiat prin procedeul anaglyphelor.* O căldură îi năvăli în tot trupul, umplîndu-l de senzația unei moliciuni delicioase. Se încurcă în mulțumiri, pe care profesorul i le tăie repede:

— Uite, dragă, ce-aș vrea eu. A apărut o carte foarte interesantă în chestiunea asta (și-i cită un nume); aș vrea să-i faci o recenzie. Să cercetezi cu atenție literatura problemei și apoi să mai faci o observație înrudită. Avem aici un caz interesant, pe Frosa de la etajul I, cu hemidiplopie monoculară. Dacă vrei, bineînțeles, să te specializezi în ramura asta. Îți spun drept, confidențial, n-am prea găsit pînă acum tineri entuziaști.

Toate demoralizările internului se spulberară în valul de sînge ambițios care circula în trupul lui Felix. Dedică mintal profesorului un devotament pe viață. Faptul că maestrul nu-și adăugase numele său îi dovedea strălucit că internul n-avea dreptate. Se hotărî să se apuce numaidecît de lucru (experiențele lui priveau tulburările atenției vizuale în marile astenii) și, ieșit de la profesor, se repezi pe scări să găsească bolnava. Era însă vremea mesei și nici un intern nu se vedea. Neavînd cu cine sta de vorbă și cui să reverse din mulțumirea care-l umplea, fu nevoit să plece. Pe drum, își citi de cîteva ori articolul (cu care ocazie observă mici rectificări din partea profesorului), îl privi de aproape și de departe. Era indiscutabil fericit, nu de articol în sine, a cărui puțină însemnătate i se părea evidentă, cît de semnificația lui. Atrăsese atenția profesorului, izbutise să fie publicat într-o revistă străină, prin urmare nimic nu-l împiedica să facă o mare carieră medicală dacă muncea. O sforțare atît de mică fusese răsplătită cu atîta bunăvoință! Dacă ar

fi făcut lucruri mari, capitale, cu siguranță că ar fi ajuns la Universitate, mai devreme sau mai tîrziu. Internul bîrfea, fiindcă era un mediocru. Lumea e bună, prețuiește munca. Oamenii de pe stradă i se părură deodată simpatici. Toți se uitau parcă la revista lui din mînă, conștienți că el e autorul unui articol în limba franceză. Avea să ajungă un Vaschide, să devină o celebritate internațională, bineînțeles după sforțări pe care se gîndea să le ducă la o margine nemaiatinsă. Felix Sima! Numele ăsta trebuia să fie curent, familiar oricui. În tramvai, Felix, abia așezat, oferi locul unui domn bătrîn, rîse cu simpatie la spiritele îndoielnice ale unui pasager împotriva direcției tramvaielor. Pe stradă, mîngîie o pisică abandonată, privi cu bunăvoință pe lucrătorii unei binale. În apropierea casei, invadat de criza de bunătate, uită jurămîntul și intră în curtea Aglaei, mințindu-se singur că vrea să vadă pe Simion. Găsi numai pe Aglae și pe Aurica. Deși își dădea seama de excesul de vanitate, după cîteva schimburi de cuvinte banale, nu putu să nu mînuiască revista în așa chip, încît s-o vadă Aurica.

— Ce-i acolo? Un roman nou? întrebă ea.

Felix își sili intonația la modestie:

— Este o revistă franceză, în care mi s-a publicat un articol medical.

Cu toate că Felix cunoștea ignoranța celor două femei și lipsa lor de cordialitate, totuși nu s-ar fi

așteptat la o primire atît de nepăsătoare. Aurica zise simplu, aproape cu un ton de reproș:

— Ai timp să faci și lucrări suplimentare? Nu-ți ajung cursurile de la Universitate? Nu e bine să te obosești. La ce folosește? Pe Titi nu-l mai lăsăm să muncească atît. Și Titi e lăudat, cum știi, de profesori pentru talentul lui, o să fie un pictor de vază.

Aglae, care cosea nasturi la o rochie, înfipse și ea un ac în Felix:

— Și-ți plătește ceva pentru comediile alea?

— Nu!

— Apoi, fără bani cine mai face azi ceva?

Atît spuseră cele două femei și-și văzură de treabă cu o indiferență ostentativă. Felix, întors acasă, se mustră de exces de vanitate. Ce nevoie să se laude unor femei răuvoitoare și fără cultură serioasă?! Un om simplu nu are stimă decît pentru bunurile materiale, pentru autoritățile de toate zilele. Asta nu înseamnă că valoarea științifică rămîne nepremiată. Felix nu crezu totuși că făptuiește vreo crimă de îngîmfare dacă comunică publicarea articolului colegilor săi. Înainte de sosirea profesorului la curs, arătă vecinilor săi revista.

— Ce e asta? zise unul și i-o luă din mînă.

Colegul privi revista fără curiozitate și întrebă indiferent:

— Asta e de tine?

Apoi îi înapoie revista așa de repede, încît fascicula căzu jos pe dușumea, înainte ca Felix s-o poată prinde cu mîna. I-o luă de jos un intern mai

în vîrstă, care stătuse pînă atunci de vorbă cu medicul secundar. Acesta o răsfoi strîmbînd din nas la fiece titlu, se opri la paginile lui Felix, și fără a-l privi în față, întors către medic, exclamă, în legătură cu articolul :

— Domnule, ăsta, Ducos du Hauron, cu anaglyphele, spune niște prostii îngrozitoare. Am controlat o dată la un bolnav viziunea binoculară cu fotografii stereoscopice suprapuse și am văzut că spune enormități.

Internul continuă imprecația, îndepărtîndu-se cu revista în direcția medicului secundar. În vreme ce internul se indigna, medicul îi luase revista din mînă și o pipăia. În sfîrșit, făcu și el această observație :

— Mizerabilă hîrtie pun ăștia !

Apoi, neavînd ce face cu revista, căută în juru-i un profesor, întrebînd „a cui e asta", și o aruncă repede pe o masă, tocmai cînd profesorul intra în sală. Sufletul lui Felix fu profund atins și toată ora fu distrat. El se aștepta să fie dacă nu ridicat în slava cerului, dar măcar remarcat, felicitat că poate publica într-o revistă așa de importantă. A fi savant era după el suprema onoare. Toți colegii lui nu-i remarcau nici un merit, păreau insensibili. Nu urmăreau și ei aceleași scopuri, nu credeau, ca și el, în valoarea culturii ? Sentimentul care se desprindea din indiferența lor era că a studia și a publica e o faptă rea, rușinoasă, în tot cazul inutilă. Mîhnirea lui era cu atît mai mare, cu cît își închipuise cînd își văzuse articolul tipărit că cu acest eveniment simbolic începe pentru el o existență nouă, aceea de cercetător și autor. Reputația era oare o iluzie ? Încetul cu încetul, ascultînd cursul blajinului profesor, Felix se refăcu. Nu se poate să nu existe reputația, de vreme ce el stimează pe profesor ca pe o ființă deasupra comunului. De altfel, și ceilalți arătau cel puțin deferență pentru maestru. Prin urmare, indiferența colegilor e simulată, e mai mult de formă, de invidie. Felix își strînse pumnii pe ascuns. Jură să lucreze și să studieze atît, încît la vîrsta cînd unii își dau doctoratul el să aibă îndărătul lui o activitate publicistică remarcabilă. Și se hotărî totodată să-și reprime orice vanitate și să nu mai comunice nimic nimănui, să nu mai amintească de scopurile lui, să se poarte în sfîrșit astfel, pînă cînd meritul lui va izbucni singur și indiscutabil peste cîțiva ani. Urî în clipa aceea cu pasiune pe toți colegii săi, care i se părură bestiali și fără nici o sclipire de inteligență în ochi, și plecă acasă, evitînd orice însoțire, mizantrop pînă în măduva oaselor.

Acasă masa nu era gata. Fiind cald afară, Felix se dădu jos în curte și începu să se plimbe. Iarba răsărise mai peste tot, împingînd cu încăpățînare în sus pachete mari de frunze putrede. Felix ocoli chioșcul de cîteva ori, se urcă în el, se dădu jos, privi pe Marina, care cotrobăia prin bucătărie, contemplă casa mucegăită de ploi și zăpezi, enorma ușă gotică de lemn mai umflată și mai rîioasă ca

oricind, şi-şi aminti de Otilia. Ce fată bizară ! Plecase de atîta vreme şi nu-i scrisese un rînd ! Tot ce visase împreună cu ea se spulberase, fusese numai o minciună. Visul ăsta trebuia alungat o dată pentru totdeauna. Otilia nu era poate ce spuneau ceilalţi, dar nici ceea ce crezuse el. O amărăciune mare umplu sufletul lui Felix. Numai indiferenţă şi duşmănie peste tot, nici un elan, nici o sinceritate. Îl năpădiră gînduri eremitice : să-şi cumpere la majorat o casă şi un loc la ţară şi să se dedice, pierdut din lume, agriculturii. Însă amărăciunea îi era atît de adîncă, încît se prefăcu într-un fel de ură generală împotriva oamenilor. Nu, n-avea să fugă, ci să învingă. Avea să vadă Aglae şi ceilalţi ce energii se ascundeau în el, iar Otilia ar fi regretat mai tîrziu de a-i fi preferat un banal moşier. Era furios în sinea lui împotriva Facultăţii de medicină, care pretinde atîţi ani de studiu şi nu îngăduie luarea dintr-o dată a tuturor examenelor. Astfel de gînduri chinuiau capul lui Felix, cînd cineva strigă din fund cu putere :

— Pavele, Pavele !

Glasul i se păru cunoscut lui Felix. Se-ntoarse spre fundul grădinii şi zări pe Simion, care-i făcea semne cu mîna. Felix îl întrebă cu gestul dacă-l chema pe el, şi acela confirmă repetînd chemarea. Mirat, tînărul merse într-acolo, dar Simion sărise pe portiţă cu gesturi de maimuţă şi se apropiase de el, agitînd un caiet.

— Pavele, Pavele, am să-ţi dau ceva de mare preţ !

— Pe mine mă cheamă Felix, nu ştii ?

Bătrînul nu luă în seamă rectificarea şi începu să vorbească volubil. Ochii îi erau injectaţi de sînge.

— Ţi-am adus o operă însemnată, compusă de mine (Simion bătu cu cealaltă mînă în caiet), ca să facem bine omenirii. Ssst ! Să nu afle nimeni, să nu ne fure invenţia. Aici e adunată toată înţelepciunea lumii. Cu asta m-am vindecat eu, cînd am fost bolnav. Ştii cum eram. Ia te uită acum ! (Simion făcu cîteva mişcări gimnastice, în scopul de a arăta muşchiulatura pulpelor şi a braţelor.) Vreau să vindec, să vindec toată omenirea, să nu mai fie nici un bolnav pe lume, să nu mai moară nimeni pe lume. Ştii, acum fac nişte socoteli, nu le-am terminat, că sînt grele, să văd cîţi ani am de cînd aplic metoda. Numai pe duşman n-am să-l vindec. Vrei să fii ucenicul meu ? Doar eşti la medicină. Să studiezi întîi ştiinţa mea, şi pe urmă să pornim.

— Simioane ! se auzi glasul ascuţit al Aglaei.

— Ssst ! făcu Simion către Felix, cu degetul la gură. Să ne ferim de duşmani. Pentru opera noastră, avem nevoie de capitaluri mari, ca să învingem orice rezistenţă. Însă am ! Acolo, în grădină, am ascuns o comoară grozavă. Mi-e frică să nu mi-o soarbă pomul. Dacă vrei bani, îţi dau cîţi vrei !

Și Simion se scotoci prin buzunare, lăsînd să-i cadă caietul jos. Strigătele Aglaei se auziră din nou.

— Du-te — zise energic Felix — te cheamă la masă tanti Aglae. Voi citi cu interes opera dumitale.

— Așa ? se bucură Simion. Mă duc să mănînc, am nevoie de supraalimentație.

„Dar e nebun de-a binelea !" își zise Felix, după plecarea lui Simion, ridicînd caietul de jos. N-avea însă dispoziția sufletească de a se gîndi mai mult la el. Își închipui că așa era Simion, cu manii intermitente, de vreme ce toți vorbeau de el cu dispreț. De altfel, sosise din oraș și moș Costache, și puțin după el intrase și Stănică. „Acest Stănică — cugetă Felix — dă toată ziua tîrcoale prin părțile astea, ca și cînd n-ar avea casa lui. Cu siguranță, urmărește ceva." Intră, deci, în sufragerie, unde-i găsi pe amîndoi. Stănică afecta o mare oboseală și cerea să guste ceva, ca să-și vină în fire.

— Mi se pare c-o să pierd procesul ! Asta o să fie !

— Ce proces ? întrebă Costache.

— Mai bine nu mă mai întreba, răspunse Stănică. Apoi izbucni în culmea indignării. Un proces limpede, luminos, în care și un copil ar ști cui să dea dreptate, și totuși am să-l pierd. Îl pierd fiindcă așa e lumea și fiindcă n-am sfinți. Talentul, documentarea n-ajung. Trebuie să intimidezi tribunalul, să-i arăți puterea politică ! Domnule — vorbi Stănică lui Felix — te felicit c-ai făcut medicina. Aici tai, dai rețete, n-ai nevoie de nimeni.

— Da' ce fel de proces ? insistă Costache, plin de curiozitate.

— Domnule — se aruncă atunci Stănică asupra lui — uite cum stă chestia. Cineva, persoană în vîrstă și cu avere, fără rubedenii apropiate, crește un copil fără să-l înfieze și-i lasă prin testament toată averea, neuitînd să dea cîte o mică sumă la toate rudele îndepărtate, ca să nu fie nici o discuție. Mă rog, testamentul e în perfectă regulă. Eu te întreb : are, sau n-are dreptul un om să lase averea cui îi place ?

— Aaaare ! se bîlbîi moș Costache cu viu interes.

— Ei, iacă aici te-nșeli ! Bunul-simț spune că are, dar experiența te contrazice. N-a apucat să moară bătrînul, și testamentul a fost atacat de o mulțime de indivizi care se dau drept rude de departe și care pretind că bătrînul nu era în deplinătatea facultăților mintale cînd a întocmit testamentul. Mai mult ! Au obținut pe loc suspendarea executării lui, așa că copilul e pe drumuri. Eu l-am ajutat și i-am dat de mîncare, sperind să cîștig procesul. Dar nu merge !

— Cum — se aprinse Costache — nu pot eu să las cui vreau averea mea ?

— Nu ! zise Stănică ostentativ de calm.

— Asta e o pungășie ! se irită Costache.

— Așa e, ai dreptate, așa se-ntîmplă cu cine n-are cap. Și bătrînul de care-ți spun n-a avut minte, fiindcă nu m-a ascultat pe mine.

— Și ce trebuia să facă după dumneata ? întrebă, aproape confidențial, moș Costache.

— Ce trebuia să facă ? Eu îi dădeam acolo ceva din viață copilului, și gata ! Nimeni nu-ți cere socoteală ce faci cu averea cît trăiești și n-ai familie.

— Firește ! aprobă moș Costache.

— Așa, ce s-a întîmplat ? Partea adversă a cumpărat slugile și pe doctorul curant și a smuls declarația că bătrînul dădea semne de alienație mintală înainte de facerea testamentului, că bătea servitoarele, gonea fără motiv rudele. Ba au adus și icoanele din casă, fiindcă bătrînul avea multe de tot moștenite de la părinți, și au insinuat că era căzut la mania religioasă și risipea banii cu acatistele.

— Ticăloși ! spumegă moș Costache.

— Au mers pînă acolo încît au declarat că bătrînul nu știa să scrie. Pricepi, testamentul e olograf. Ei bine, culmea ghinionului ! Deși l-am văzut eu cu ochii mei pe bătrîn, cînd trăia, scriind, n-am putu să găsesc nici o dovadă. Toate lucrurile din casă i-au fost furate, ei scrisorile lui nu le-arată ! Omul n-a fost funcționar, să știu de unde să-l iau. Era negustor, venit de prin Macedonia. Cîțiva cu care a avut legături n-au vrut să-mi spună nimic, de frică să nu fie aduși ca marotri, ori fiind plătiți. Bătrînul nu prea scria, își făcea afacerile mai mult pe cuvînt. Ei, învață-mă acum ce să fac.

— Băiatul are dreptul lui — zise excitat Costache — are testamentul !

— Are la naiba ! se descurajă tactic Stănică. Nu face două parale, ai înțeles ? Toată lumea declară că bătrînul nu știa să scrie, și eu n-am decît un singur document : testamentul. Nu mai e nimic de făcut. Dă-mi testamentul cel mai grozav, și-i fac opoziție.

Stănică urmă pe această temă, obținînd indignarea lui moș Costache, bău cîteva țuici, gustă două-trei măsline, apoi deodată își aduse aminte că e așteptat de Aglae și se repezi la ușă. Din prag strigă lui moș Costache :

— Să m-asculți pe mine ! Să nu faci cît ăi trăi testament. Cînd o fi și-o fi, să mă chemi pe mine, să te-nvăț eu meșteșugurile noastre avocățești.

După amiază, plictisit, Felix se hotărî să meargă la Georgeta. Urcă scările și sună. Dar după ce făcu gestul, se căi și rămase încurcat. Ce rost avea vizita lui, cum s-o îndreptățească ? Își dădea bine seama că fata era un fel de curtezană, însă, judecînd după luxul casei și după cartier, nu era dintre acelea la care să poți bate în ușă cu îndrăzneală. Ar fi voit să fugă pe scară înapoi, cînd ușa se întredeschise și Georgeta însăși scoase capul prudent :

— A! dumneata erai? Cum m-am speriat! Intră!

Felix observă că fata era îmbrăcată foarte sumar, cu un *peignoir* aruncat la repezeală. Picioarele îi erau goale și părul ciufulit. Georgeta lămuri că învoise servitoarea în oraș și că dormise mult, din cauză că venise la ziuă acasă. Invitat într-un mic salon, Felix remarcă decența apartamentului, mobilat în întregime de același tapițer. Fata se bucura deci de o bună întreținere.

— Știi — zise ea, încercînd să-i pună mîna pe umăr — îmi pare foarte bine c-ai venit. Îmi vorbea tocmai Stănică de dumneata.

— Da? făcu Felix încruntîndu-se.

Intimidată, fata lăsă mîna jos și luă o ținută protocolară.

— Nu te-a vorbit de rău. Dimpotrivă, spunea că ai să devii cel mai mare doctor, că de pe acum ești cunoscut la Paris, unde ai publicat o carte, sau așa ceva, că o să pleci în străinătate, trimis de Universitatea de aici.

Felix recunoscu stilul bombastic al lui Stănică, totuși, după atîta indiferență, îi fu recunoscător de exagerare.

— Mi-a mai spus el și alte lucruri! rîse Georgeta, așezîndu-se la capătul opus al canapelei pe care stătu Felix.

— Ce-a mai spus?

— Mi-a mai spus că ești un mare cuceritor, că ai o iubită frumoasă, Otilia, pe care însă ai gonit-o

fiindcă nu vrei să-ți strice cariera. De ce-ai făcut asta?

Felix se făcu roșu.

— Ce ticălos! Nu e adevărat. N-am nici o iubită. E verișoara mea și a plecat la moșie la... la un unchi.

— Pascalopol, nu? L-am cunoscut odată. E un bărbat foarte elegant și simpatic.

Felix lăsă capul în jos, nedîndu-și seama dacă Georgeta îi ironizează sau crede că Pascalopol îi e unchi, însă în sinea lui îl ocorî cu toată violența pe Stănică.

— N-am vrut să te supăr, zise Georgeta, văzîndu-l întunecat. Ți-am spus ce mi-a spus și mie Stănică. Știu eu cît e de palavragiu.

Georgeta încercă din nou să se apropie de Felix. Îl prinse cu amîndouă miinile de reverurile hainei, îngrijată de netezimea lor, își revărsă părul pe sub nasul tînărului și-l întrebă confidențial:

— Spun-mi drept, e frumoasă domnișoara Otilia, o iubești mult?

Felix, neobișnuit cu astfel de confidențe, nu satisfăcu decît o parte a întrebării:

— E foarte frumoasă!

— Am auzit de ea la Conservator, zise Georgeta. Știi că și eu am urmat vreo doi ani. De altfel, cînt, așa, reuniuni mai mult sau mai puțin nocturne. Ce vrei să fac?

Georgeta dădu din umeri în chip de scuză. Intenția ei vădită era de a se apropia de Felix, de a-l dezgheța puțin, fiindcă nu se îndoia că venise cu gînduri mai mult sau mai puțin erotice.

— Ce tînăr ești ! se miră ea și-l mîngîie ușor pe obraz, dezvăluind în zîmbet un șirag de dinți de o strălucire de sidef.

Felix își aminti de Otilia și avu brusc sentimentul unei mari culpe. Duse instinctiv mîna înspre obraz ca spre a îndepărta mîngîierea, ceea ce atinse puțin amorul propriu al Georgetei. Aceasta se osîndi în gînd de bănuiala că Felix venise cu intenții frivole, în vreme ce Felix însuși era nedumerit asupra atitudinii ce trebuia să ia. Fata îi plăcea, dar, cu toată purtarea ei liberă, era așa de distinsă în mișcări și vorbire, încît nu și-o putea închipui în ipostaza de curtezană. Ar fi vrut s-o cucerească, temîndu-se totuși să nu fie ridicul, fiindcă știa că Georgeta nu e altceva decît „o fată faină“, cum zisese Stănică. Amîndoi erau încurcați de nesiguranță. Georgeta întrebă :

— Așa ești de timid cu femeile întotdeauna ? Totuși îmi placi, dar ai un nu știu ce care inspiră respect. Ai să fii un doctor impunător.

Georgeta rîse, de fapt se simțea în chip serios intimidată. Își drese repede părul, își strînse *peignoir*-ul pe ea și căută în minte un subiect de convorbire mai convenabil. Negăsindu-l, se duse să-i aducă lui Felix dulceață. N-avea de loc obiceiul acesta burghez de a primi invitați, dar acum

crezu de datoria ei să-i arate tînărului că e o fată mai cumsecade decît pare. Sparse din neîndemînare un pahar în sufragerie, pică masa cu dulceață și aruncă afară tot conținutul unei cutii a bufetului, ca să găsească un șervețel mulțumitor. Își aruncă apoi în grabă o rochie pe ea și-și puse ciorapi fini de rețea. Cînd reapăru, Felix fu uimit de eleganța ei simplă. Rochia de catifea se încrețea ca o ie, la gît, și strîngea tot bustul ca o lamă răsucită. Georgeta i se păru de o rară frumusețe și de o onestitate desăvîrșită în privire. Era o Otilie plastică, mai placidă. Tenul, nefardat, era de o finețe superbă. Felix fu cuprins de un sentiment care-l făcu să vibreze. Îi plăcea mai mult prietenia fetelor decît a bărbaților, și cînd întîlnea o fată frumoasă simțea nevoia confidenței, a legăturilor simple, familiare. Lipsit de surori, căuta în orice fată o soră, de care apoi, cum era cazul cu Otilia, se îndrăgostea.

— Ești foarte elegantă, dacă-mi îngădui să spun ! zise el cu mina serioasă.

— Nu numai că-ți îngădui, chiar îmi face plăcere, deși exagerezi. Știi, cînd ai de-a face ca mine cu tot felul de secături care își închipuie că te dau gata debitîndu-ți complimente de fotograf, elogiul unui om serios ca dumneata încîntă. Oh, de-ai ști ce plictisită sînt cîteodată, ce descurajată !

O altă Otilie i se păru lui Felix că i se destăinuie, deși comparația o socotea jignitoare pînă

la un punct, pentru cea dintîi. O întrebă cu fraternitate:

— De ce ești descurajată ? Poate iei lucrurile în tragic !

— O, nu, de loc, crede-mă. Nu prea sînt cuminte, cred că-ți dai seama, sînt „o fată faină"; cum zice Stănică, dar să nu-ți închipui cine știe ce despre mine. Sînt poate mai nevinovată ca atîtea fete așa-zise oneste. Desigur, Stănică ți-o fi spus comèdii.

— O, nu, nimic altceva decît că ești „o fată faină" !

— Sînt, într-un anume înțeles. De ce aș fi ipocrită și aș juca comedie? Am un individ bătrîn care mă întreține, un general, om de treabă în fond. Nu e singurul meu păcat ! Am mai făcut și poate am să mai fac, ca toate femeile. Cîteodată sînt silită chiar de iubitul general să-i fiu infidelă, spre a proba prietenilor săi marile mele calități. Dar nu sînt o... cum să-ți spun... o fată de moravuri ușoare... oficial, sînt artistă. Crede-mă că sînt de o castitate surprinzătoare, generalul fiind mai mult un ambițios și un unchi decît un înflăcărat.

Felix rămase nemișcat de sinceritatea glumeață și plină de grație cu care Georgeta își expunea cazul, roșind din cînd în cînd de ochii prea pătrunzători ai tînărului. Acesta se crezu îndatorat să-i dea încurajări morale:

— De ce nu renunți la această existență, ai dreptul să iubești...

— Oh, astea sînt idei romantice, pe care le am uneori, dar realitatea le contrazice. Îmi place să fiu pozitivă. Generalul e inofensiv și plin de fidelitate. E discret și delicat. Cu el, lumea mă respectă, fiindcă generalul mi-a promis (nu-ți vine să rîzi ?) că mă ia în căsătorie. Fără el, aș fi asaltată de toți, solicitată să-mi ofer grațiile cu bani și fără bani. N-ar fi decît o scăpare : să mă fac cu adevărat artistă. Știi, artistele își pot îngădui luxul de a fi puțin prostituate. Însă, vai, n-am talent. Am poate mai mult decît cutare din colegele mele, prea puțin pentru aspirațiile mele. În toate ea vreau absolutul. Prefer să rămîn o protejată, fiindcă, îți mărturisesc, îmi place luxul. Acesta-i și motivul dezorientării mele. Oh, am și eu mica mea dramă. Dar poate te plictisesc.

— Nu, nu — zise Felix — sinceritatea dumitale mă face să te stimez și să te iubesc.

Aceste vorbe stîngace măguliră mult pe Georgeta, care strînse obrajii lui Felix în palmele ei de o netezime ce înfioră pe tînăr.

— Ești drăguț de tot ! *J'en suis émue !* [1]

Felix lăsă capul în jos, combătut de sentimente contrare. Apropierea Georgetei îi procura o plăcere voluptoasă, deosebită de aceea a inti-

[1] Sînt mișcată ! (Fr.)

mităţii cu Otilia, un sentiment de bărbăţie, însă avea scrupulul de a nu trăda pe Otilia.

— Drama mea e simplă, povesti Georgeta. Tata a rămas văduv și s-a căsătorit din nou. Aveam oarecare stare. Mama mea vitregă era o femeie de o mare eleganță și de o cochetărie abia ascunsă. Cred că asta l-a ameţit pe tata, care s-a simţit încîntat să fie văzut la braţ cu o femeie așa de elegantă. Atrăgea atenția bărbaților numaidecît și-și făcea relații strălucite. Femeia aceasta m-a pervertit. M-a învăţat de mică cu luxul, mă îmbrăca în mătăsuri, se servea de mine ca de o păpușă necesară apariției ei în lume. Mi se pare, așa am auzit, că fusese pe vremuri actriță. Avea pentru mine atenţii nu de mamă, ci de mare croitoreasă. În liceu, înspăimîntam pe profesoare prin lux. Rufăria fîșîia pe dedesubt și umpleam sala de miros de parfum scump. În special, o profesoară, fată bătrînă, cu părul strîns într-un conci sărac pe vîrful capului, era turbată de curiozitate. M-a pus într-o zi să mă dezbrac în fața fetelor, să vadă cum sînt îmbrăcată, și rezultatul a fost că toată clasa s-a strîns în jurul meu. Eram într-un combinezon cu broderie superbă. Mama mă lăsa să stau pînă la orele tîrzii cînd avea musafiri și începuse să-mi placă a fi curtată. Toţi bărbaţii îmi sărutau mîna, pe care le-o întindeam din proprie iniţiativă, și flirtam. Am ajuns acolo că pentru mine a nu avea o rochie cumsecade la începutul unui sezon e o nenorocire. Aș fi în stare

să mă omor. Îmi place muzica, citesc, vorbesc franţuzește (mama m-a dus un an și la Paris) și am înclinaţie pentru studiu. Mi-ar fi plăcut, de pildă, să fiu studentă la medicină. Dar aș înnebuni să stau prea multă vreme fără să ies, fără zgomot, lumină, mese fine. Nici noaptea nu pot să dorm. M-am dus la Conservator, să studiez canto. N-am stat însă mult, fiindcă prea era serios. Muncă, muncă și iar muncă. Viața mondenă mi-a intrat în sînge ca un viciu, și asta din cauza iubitei mele mame vitrege. Și totuși, cum mi-ar plăcea să am un bărbat, un copil, să fac și eu ceva folositor! Nu sînt frivolă din naștere, nici stricată, am fost numai pervertită.

— Nu exagerezi? întrebă Felix, serios ca un medic. Te poţi reeduca. Poţi iubi!

— Nu cred. Mi s-a întîmplat un lucru prea teatral ca să nu devin cinică. Nu-ţi poţi închipui măcar. Mama îl înșela pe bietul tata, începusem să observ, căci eram mare, aveam șaisprezece-șaptesprezece ani. Tata se ruinase cu cheltuielile ei nebune, și acum ea o ducea mai departe pe același picior, dar cu contribuția altora. Începuse să mă vadă cu ochi răi, eram prea frumoasă și-i făceam concurenţă — așa cel puțin credea ea. Nu-mi dădea bani pentru rochii, tatii nu mă-nduram să-i cer, și sufeream grozav. Atunci am luat o hotărîre eroică... prin banalitatea ei. O, să nu-ţi închipui că sînt o *fille Elisa* ca a lui Goncourt, de o speță mai subțire. Sînt o burgheză

luxoasă, care visează să se mărite. Ei bine, am vrut să mă mărit. Am cunoscut un tînăr ofițer, cam anost, cam înfumurat, cum sînt mulți, care atunci îmi plăcea. Mi s-a părut chiar că-l iubesc. L-am invitat acasă. Mama l-a primit entuziasmată, au început mesele pînă noaptea tîrziu. Logodnicul meu — așa se numea oficial — îmi dădea să beau vin, ciocnea cu mine *Bruderschaft*, mă strîngea de talie în fața tuturor, și într-o noapte, profitînd de amețeala mea, a intrat la mine în odaie și, jurîndu-mi că mă iubește și că mă ia în căsătorie, că totul e o chestiune de formalități, a făcut ceea ce o fată prudentă nu îngăduie decît după nuntă. A doua zi, dezmeticită, am plîns, am mărturisit mamei, care a rîs într-un mod foarte ciudat și, în sfîrșit, stimatul logodnic a promis solemn tatii că mă ia de nevastă. Am făcut chiar verighete, trusou. Logodnicul se instalase aproape în casa noastră, din ce în ce mai intim cu mama. Și știi ce s-a întîmplat? Mama a dat divorț de tata, care, de supărare, s-a îmbolnăvit și a murit, și s-a măritat cu ofițerul meu, iar eu, eu, ești medicinist, deci pot să-ți spun, eu am făcut un avort. De atunci sînt „o fată faină", greu de căpătat, aproape onestă, totuși mai mult sau mai puțin venală. Cu toate astea, curioasă moștenire, de la părinți se vede, aș vrea să mă mărit. L-aș lua pe general, dar e prea bătrîn. Nu vreau să devin așa de curînd văduvă.

Felix rămase foarte impresionat de această autobiografie. Asemănarea dintre destinul Otiliei și al Georgetei îl izbi. În definitiv, și el se afla în aceleași condiții. Erau, toți, copii care nu se bucuraseră de o familie cordială. Întinse mîna și o puse în semn de simpatie mută pe o mînă a Georgetei. Aceasta, recunoscătoare pentru gestul fratern, îl mîngîie din nou pe obraz, gest care aruncă în fundul sufletului lui Felix o ușoară nemulțumire. De ce oare — își zicea — fetele îl mîngîie așa, ca pe un copil mic? Nu inspira el nici o încredere virilă?

— Dar tu... ah, iartă-mă... dar dumneata ești tot cam așa, fără părinți. Te simți singur, nu? Și de Otilia am auzit că are tată vitreg. Spune-mi drept, ce fel de fată e Otilia asta? Mi se pare că o iubești. Cum se poartă? La vîrsta asta, voi, tinerii, jucați tot sufletul pe o carte. Trebuie să fii mai blazat.

— Otilia e o fată admirabilă, o fată superioară, spuse Felix, căpătînd încredere și bucuros în fundul sufletului de a vorbi cu cineva despre problema care-l chinuia îndeosebi. E o fată admirabilă, pe care n-o înțeleg.

Și începu să-i spună toate îndoielile lui despre Otilia, relațiile cu Pascalopol, plecarea la moșie, cu atîta aprindere confesională, încît o lacrimă gratuită, din exces de sensibilitate, se strînse într-un ochi, fără a fi avut de loc impulsiunea de a plînge. Felix făcu gestul de a se freca la ochi

și de a reacționa împotriva acestei false impresii. Gestul său fu atît de stîngaci, încît ochii stimulați se umplură și mai mult de lacrimi. Georgeta crezu cu dinadinsul că Felix plînge.

— O, ce copil ești — zise ea cu o alintare în glas, care făcea și mai simpatică fața ei rotundă, de porțelan — ce copil ești ! Nu trebuie să plîngi ! Poate și ea te iubește. Așa sîntem noi, femeile, capricioase, bizare. Eu o înțeleg foarte bine. S-a plictisit de atîtea mizerii, n-a voit să-ți tulbure viitorul. Și eu dacă aș fi în locul ei aș fi făcut la fel. Te-aș fi cruțat ! Ești așa de tînăr ! De ce să vezi toate lucrurile în negru ?

Deși nu plînsese, neputînd să-și ascundă lacrimile venite din senin, Felix le lăsă să se rostogolească pe obraz. Aceste lacrimi fiziologice îi deșteptară însă un sentiment adevărat de consolare și se simți mulțumit ca un copil mîngîiat. De teamă ca lucrul să nu se mai repete, se ridică să plece.

— Pleci ? zise Georgeta. Îmi pare rău că te-am întreținut cu fleacuri. Un tînăr nu vine la „o fată faină“ ca să asculte astfel de confesiuni. Ești simpatic, îți repet. Nu vreau să te seduc în paguba dragostei dumitale. Stimez pe Otilia numai pentru felul cum îmi vorbești despre ea.

— Îți mulțumesc, zise Felix sărutîndu-i mîna îndelung.

— Însă poți fi credincios unei femei, chiar făcîndu-i mici infidelități cu o alta. E un fel de a

o prețui prin comparație. Ți-am spus, sînt o fată cuminte pînă la un punct, nu sînt o sfîntă. A păcătui cu un tînăr simpatic este acum pentru mine, fără ipocrizie, singura distracție în viață. Îți dau voie să vii oricînd ca să încerci să mă tragi pe calea pierzării.

Felix înțelese îndemnul spiritual al fetei, dar o sfială grozavă îi paraliza orice gest. Se simți stupid. Dorea din tot sufletul pe această fată simplă și grațioasă și-și dădea seama că răceala lui era jignitoare pentru o femeie care mersese atît de departe. Luă amîndouă mîinile Georgetei și le sărută și pe o parte și pe alta. Se afla lîngă ușa de la intrare. Georgeta zîmbi.

— Ah— zise Georgeta — ești de o timiditate !

Și prinzîndu-i capul între mîini, îl sărută cu putere și prelung pe buze.

Felix ieși amețit pe ușă, fericit și totodată înciudat de stîngăcia lui, de situația, deplorabilă pentru un bărbat, de a fi sedus de o femeie.

XII

Peste cîteva zile, Felix primi o carte poștală ilustrată care făcu să-i tresară inima la-nceput, și-apoi îl cufundă în tristețe și mai mare. Pe o vedere de la Paris (eternul Turn Eiffel), recunoscu scrisul Otiliei. Fata îi trimitea scurte salutări din Franța, unde nu spunea cu cine se află, întreba

de moș Costache și de el și-l ruga să-i scrie, dîndu-i un număr oarecare pe rue de la Michodière. Lucrul acesta nu l-ar fi bănuit niciodată. Ce căuta Otilia la Paris, mai ales cu cine? Fără îndoială, cu Pascalopol. Sufletul i se umplu de amărăciune. Dacă Otilia s-ar fi dus la moșie, asta ar mai fi mers. Era un gest de plictiseală care se scuza, mai ales că moșia era un loc de delectare primăvara. Dar la Paris, era altceva. Otilia petrecea, se bucura, dormea poate în aceeași cameră cu Pascalopol, trecea drept soția lui, dacă nu era, legal sau nelegal. La Paris, Pascalopol înceta de a mai fi un simplu protector patern. Un om în vîrstă, care duce minorele în străinătate, e un corupător. Felix îl urî. „Ce fată fără suflet, în orice caz, Otilia asta! se gîndi el. Pleacă de atîta vreme de acasă și nu scrie un rînd lui moș Costache, pe care spune că-l iubește." Felix luă o fotografie a Otiliei și o privi îndelung. Ciudat, ochii limpezi ai fetei dezmințeau proastele lui opinii. Cine știe dacă nu erau și alte motive la mijloc în această familie ciudată, pe care n-o cunoștea îndeajuns?! Moș Costache nu se purtase în așa chip încît să merite recunoștința fetei. Felul cum îl tutela pe el, speculîndu-l, era o dovadă. Rămînea însă excesul de intimitate cu Pascalopol. Mărturisi că nu înțelegea nimic și se simți descurajat. O iubise pe Otilia, dar purtarea ei nu-i dădea nici o speranță. Era zadarnic să se mai înșele.

Felix comunică scrisoarea lui moș Costache, care o înregistră cu un răgușit „Daaa?" lipsit de semnificație hotărîtă, părînd mai degrabă mîndru de aventura fetei, acesta spuse vestea Marinei, și Marina o trecu mai departe. Aurica chemă palidă pe Felix la portiță.

— Domnule Felix, e adevărat că ai primit o scrisoare de la Otilia?

— Da, îmi scrie de la Paris.

Aurica rămase cu gura căscată. Apoi fugi iute în casă și, vînătă la față, vorbi cu glas sugrumat cu care se vestesc catastrofele:

— Mamă, ai știut asta? Otilia e la Paris.

Aglae suferi și ea o scurtă convulsiune a mușchilor feței, fără a-și schimba poziția pe scaun. După puțin timp, rezumă numai într-un cuvînt toată fierea ei:

— Scîrbă!

— Deșteaptă fată! comentă Stănică știrea, cînd o află. Știu că se descurcă-n viață!

— Dumneata numești deșteptăciune — zise Aurica — să pleci fără rușine cu un bărbat în străinătate?

— Da! decretă Stănică. Numesc deșteaptă o femeie care sucește capul bărbaților. Asta e rostul femeii.

Aurica privi țintă în dușumea, pătrunsă de argument. Suferința feței sale dovedea că în fond era de aceeași părere.

Felix, noros, se duse ca un om care vrea să se sinucidă la Georgeta și se purtă în așa chip, încît fata, inteligentă, înțelese tulburarea și dorința lui ascunsă și-i ușură cu îndemînare manifestarea. Felix se bucură din plin de darurile pe care i le putea oferi fata, dar, cu toată frumusețea excepțională a acesteia, îl uimi mai cu seamă simplitatea cinismului ei, grația firească cu care putea să treacă de la gesturile cele mai îndrăznețe la convorbirea prietenească. Simți pentru ea recunoștință, înțelegînd totodată că numai pe Otilia o iubea. Pentru Otilia avea o spaimă mistică și nu și-ar fi închipuit-o niciodată în atitudini scabroase. Sufletul lui, capabil de exaltări, era puțin jignit de indiferența blazată cu care se oferise Georgeta, de lipsa de importanță pe care o dădea întîmplării. Ea îl privea cu simpatie și curiozitate, îndepărtîndu-i de pe ochi o șuviță de păr, sărutîndu-l, însă cu acel aer de detașare profesională al femeilor care se amuză de orice nouă cucerire. Georgeta puse pe Felix pe programul ei.

— Îmi placi foarte mult — îi zise — poți să vii cînd vrei să mă vezi, niciodată seara și nici sîmbăta. Nu trebuie să te întîlnești cu generalul meu.

Felix ședea totuși încurcat, și Georgetei i se păru că ghicește motivul luptei lui interioare.

— Te aleg ca pe un fel de logodnic simbolic. Vreau să cunosc și eu tulburările unei fete oneste. Să nu-mi faci nici un fel de cadou, că mă supăr. În schimb, uite, îți dau eu un ac de cravată, ca să nu mă uiți! Nu te teme! Proprietarul lui a murit. Trebuie să știi că sînt relativ, o! relativ, așa de onestă, încît poți fi într-adevăr mîndru de cucerirea ta, și-ți dau voie să ți-o trîmbițezi la lume, fiindcă generalul meu nu crede nimic. Nu fi prost — adăugă ea, sărutînd încă o dată pe Felix, pe fața căruia plutea o ușoară incredulitate — dacă auzi pe cîte un tip spunînd că vine la mine, că sînt așa și pe dincolo, să știi că se laudă. E paradoxal, dar așa e : nu sînt o... (Georgeta suflă cuvîntul în urechea lui Felix). Însă te rog să nu te îndrăgostești de mine, nu vreau să te am pe conștiință. Am gînduri nebune matrimoniale, nu mi-aș ierta să te stric. În definitiv, e mai bine să te porți cu mine cum te-ai purta cu o... (și îi suflă din nou cuvîntul în ureche).

La plecare, Georgeta își aduse aminte de ceva :

— Ascultă — zise — treci neapărat pe la Iorgu, la restaurant! Vrea să-ți vorebască urgent, nu știu ce. Fă-mi negreșit acest serviciu, fiindcă Iorgu e un om de care noi, „artistele“, avem nevoie.

Felix ieși de la Georgeta mai optimist, cu o încredere în viață mai solidă. O mîndrie virilă liniștită îi regulariza bătăile inimii. Georgeta era întîia femeia pe care o cunoștea carnal, lucru pe care se străduise să-l ascundă Georgetei însăși, din vanitate. Nu și-ar fi putut închipui că o cucerire poate fi atît de simplă, fiindcă

nu se îndoia de sinceritatea Georgetei. Timiditatea de pînă acum i se vindecă aproape toată, dintr-o dată, și simți că cu altă femeie ar ști să se poarte de-aici încolo cu alt tact. Lucru curios ! Otilia îi apăru din nou scuzabilă și se învinovăți de a fi avut bănuieli nedrepte asupră-i. Pascalopol era un om de un mare bun-simț și nu se putea ca el să fi fost așa de lipsit de respect față de moș Costache, încît să-i răpească fata ca pe o întreținută oarecare. Își refăcu fața Otiliei, buclele ei, aruncate peste urechi cu ajutorul pieptenului, rîsul ei și simți că nimic nu era comun între ea și Georgeta, deși amîndouă erau foarte inteligente și fine. Otilia era îndrăzneață, dar inocentă în toate vorbele ei, de o bruschețe de soră. Dacă ar fi avut-o din nou alături, ar fi îngenuncheat, și-ar fi pus capul în poalele ei, s-ar fi ferit să-i spună și cel mai neînsemnat cuvînt dubios. Otilia era de o ștrengărie atît de castă, că îndoielile lui, acum vedea, erau ridicule. El însuși observă acest lucru ciudat. În loc ca întîmplarea cu Georgeta să-i fi deșteptat cinismul viril, să-l fi făcut mai pozitiv în plăceri, dimpotrivă, îi limpezi spiritul, îl făcuse mai apt pentru dragoste. Se hotărî să scrie numaidecît Otiliei. Luă o hîrtie și așternu aceste cuvinte :

„Dragă Otilia,

Plecarea ta neașteptată, hoțească a zdruncinat în mine, la început, toate credințele. Aveam o rațiune în viață și

îmi îndeplineam datoria cu sfințenie față de ea. Și tocmai tu m-ai înșelat, așa cel puțin mi s-a părut. Mă iubești sau nu mă iubești, mi-e frică să te mai întreb, după cum mi-e frică să-ți cer să-mi spui cu ce prilej ești la Paris și cum trebuie să te numesc eu de aci înainte. Însă cred iarăși în tine, și eu, din partea mea, mă voi ține de cuvînt, voi face adică așa încît să te fi meritat, dacă tu ai avut vreodată de gînd să-ți arunci ochii asupra mea. Moș Costache e sănătos.

Felix"

Felix aruncă scrisoarea la cutie și se îndreptă spre restaurantul lui Iorgu. Acesta îl primi cu mare ceremonie, frecîndu-și mîinile, îl vîrî într-un fel de birou, îl întrebă dacă dorea să consume ceva, și, la negațiunea timidă a lui Felix, comandă din proprie inițiativă siropuri, prăjituri, asigurîndu-l că sînt de cea mai bună calitate. Felix era curios să afle motivul chemării și nu izbutea să găsească o ipoteză oricît de puțin valabilă. Iorgu, cu multe gîfîituri și frecături de mîini și o dificultate ieșită din dorința de a vorbi distins, își expuse cazul :

— Domnule Felix, te-am chemat, și să mă ierți c-am îndrăznit, te-am chemat fiindcă știu ce om de treabă sînteți și sînteți și rudă cu domnul Giurgiuveanu. (Iorgu amesteca persoana a doua singulară cu a doua plurală, după impresiile momentului.) Domnule Felix, dacă ai vrea să-mi faci un serviciu, ți-aș mulțumi ca la un frate. Noi am vîrît capital mare în afacerea asta și nu zic

că nu merge, nu vreau să supăr pe Dumnezeu (Iorgu se închină superstițios), dar e negoț delicat, din orice se strică. Aici totul e să ai vad, să știe lumea de unde să te ia. Dacă mă mut, sînt un om pierdut. Domnul Giurgiuveanu e proprietarul localului, cum știi și dumneata, și nu pot să mă plîng. Am plătit cinstit și am rămas. Dar acum am aflat că unchiul dumitale vinde casele. Îmi vin samsari mereu. Dacă vine alt proprietar, ce mă fac eu ? Îmi mărește chiria, asta nici vorbă, aș da și mai mult, deși ș-așa e greu. Dar umblă concurența. E cineva care vrea să mă scoată de aici și să deschidă el restaurant. Domnule Felix, nu te uita la noi că părem oameni cu stare, avem riscurile noastre. Uite, eu am copii mari, unul, să-mi trăiască, e ca dumneata, student la Drept, aș vrea să-l cunoști, ne face onoare mare. Eu trebuie neapărat să stau aici. (Iorgu împreună mîinile și vorbi lui Felix în așa chip, încît se părea că tratează cu el.) Domnule Felix, cumpărăm noi casa, dăm cît se cere, ne împrumutăm, în fine, facem ce facem, sîntem negustori români, cinstiți, dumneata ai auzit de Iorgu. De ce s-o ia altul cînd noi am lăsat atîția bani ca chirie ?

— Eu — se apără ușor Felix — am toată bunăvoința, însă moș Costache nu prea vorbește de astea cu mine.

— Domnule Felix — urmă Iorgu, mai cu aprindere — nu-ți cer mare lucru. Să vezi cum stau lucrurile și te rog să nu te superi de ce-am să-ți spun. Eu am vorbit cu domnul Stănică de chestia asta, i-am dat și onorarii și mi-a făgăduit marea cu sarea. Da' nu mi-a adus nici un răspuns, mă tot poartă cu vorba. Un chelner de la mine mi-a spus că l-a văzut cu amicul care mă sapă pe mine. Știi, să nu te superi, domnul Stănică e un om, cum să zic...

— Nu mă supăr — protestă Felix, zîmbind — însă ce trebuie să fac ?

Iorgu se înveseli.

— Să-i vorbești domnului Giurgiuveanu, poate nu i-a spus nimic, așa bănuiesc eu, să-i spui că vreau eu să cumpăr, să dau cît cere, să mă cheme să stăm de vorbă. Eu aș fi venit, n-am vrut să mă vază lumea, am crezut în domnul Stănică.

Felix făgădui, și Iorgu, în culmea satisfacției, se repezi să-i ofere fel de fel de lucruri, îi strecură în buzunar țigări exotice, bomboane.

— Am să mă uit la dumneata ca la un tată, pardon, ca la un frate !

La colțul străzii, Stănică răsări ca din pămînt.

— Ha, ha, tipule, te-ai dezghețat bine, frecventezi localurile de perdițiune ! Bravo, te felicit. Dar ce cauți la ora asta ? Te-am văzut cu Iorgu. Spune-mi drept, ce-ți spunea ? Ești tînăr încă, naiv, ăsta e vulpe bătrînă, își face treburile cu dumneata. Spune-mi drept (Stănică îl privi pe Felix în ochi), te sondează în chestia localului, ți-a spus ceva de contract, de vreo vînzare ?

— Nu ! minți Felix, devotat lui Iorgu, din instinct.

Stănică se uită incredul.

— Zău ? Dar e în stare ! Să nu te uiți la el. Asta e un pungaș care a făcut milioane pe spinarea mea, a dumitale, a cui vine să-și lase banii aici. Ce-ar vrea el ? Să ia un local splendid pe nimic ? Moș Costache nu vinde, mi-a spus mie, pe cuvîntul meu de onoare. De ce să vîndă ? Să risipească averea ? Ar fi o dobitocie. Tot ce are lasă Otiliei, ascultă-mă pe mine. (Stănică zgîlții pe Felix de haină.) E în interesul dumitale. Ai s-o iei pe Otilia de nevastă, nu spune nu, doar nu vrei s-o iei goală. Nu fi prost ! Interesul nostru e ca moș Costache să nu vîndă nimic. Nici nu sufla vorbă bătrînului de asta, că se supără foc. Nu-i place să-i bați capul. Astea sînt escrocherii de-ale lui Iorgu, care-și închipuie că ar putea să dea o lovitură, și cu cîteva chirii să devină proprietar. Să vrea să facă asta moș Costache, și dumneata, ca tînăr cinstit, viitor ginere, să-i spui : Nu, moșule.

În timpul vorbirii, Stănică, zărind ceva în buzunarul lui Felix, vîrîse mîna :

— Ia te uită, pezevenghiul ! El ți-a dat astea ? Astea-s țigări de contrabandă, eu i-am făcut afacerea.

Și Stănică vîrî una în gură, lăsînd pe celelalte în buzunarul lui Felix. Apoi se răzgîndi.

— Parcă nu fumai !

— Nu !

— Atunci, dă-mi-le mie, nene, e păcat să te joci cu ele, ca copiii mici.

Felix îl asigură că va fi discret și dădu să plece. Stănică îl ținu de haină.

— Stai, frate, unde fugi așa ? Ai mai fost pe la Georgeta ?

Acel „mai“ familiar dovedi lui Felix că Stănică era în curent cu vizitele lui la fată. Nu putu să mintă.

— Am fost o dată, în treacăt !

Stănică îl strînse tare de haină, cu amîndouă mîinile, confidențial.

— Amice, sînt vinovat față de dumneata. Da, sînt vinovat ! M-am purtat neleal. Eu ți-am făcut cunoștință cu Georgeta și te-am îndemnat, mă-nțelegi... Am făcut foarte rău. Am o răspundere cu dumneata. Te rog eu s-o ocolești pe fata asta. Îți spun în interesul reputației dumitale, al fericirii dumitale ! Ce știi cine e asta ? Am știri rele de tot despre ea. Mi-a spus cineva lucruri grozave, că ar fi ieșit dintr-un șantan de la Brăila, șantan de marinari. Azi să n-ai încredere în nimeni. Fata asta poate să-ți fie nefastă, poate să-ți transmită, pricepi... ești băiat inteligent, ce naiba, viitor doctor. Dumneata trebuie să te păstrezi ca un crin pentru Otilia. Las' că-ți găsesc eu altă fată, mai faină. Georgeta, îți spun între patru ochi, e o escroacă. Are un general, pe care-l toacă...

Uitînd imaginea lilială de la început a Otiliei, Stănică adăugă :

— Fiindcă ai fost prost... Să fi fost eu în locul dumitale, azi Otilia era metresa mea, și aș fi stat eu cu ea acolo frumos în brațe, în locul lui Pascalopol.

Felix fugi fără să mai asculte, deși Stănică îl strigă, desperat :

— Stai, frate, am ceva să-ți mai spun.

Felix comunică seara lui moș Costache dorința lui Iorgu, făcîndu-i acestuia un portret din cele mai măgulitoare, așa, din scrupul amical, deși nu-și făcea iluzii asupra prestigiului său pe lîngă moș Costache. Bătrînul bulbucă ochii mari.

— Ți-a spus el că cumpără ? Auzi dumneata ! Și cît dă ?

— Dă cît ceri. Vrea să discutați !

— Păi, nu mi-a trimis el vorbă prin Stănică zilele trecute, cînd l-am întrebat, că nu e amator ? Spunea că a cumpărat în altă parte.

— Să știi că nu e adevărat. Domnul Iorgu l-a trimis pe Stănică la dumneata tocmai ca să te roage să-i vinzi casele. I-a dat și bani pentru asta. I-a dat și mai înainte două sute de franci de față cu mine, ca să-i prelungești contractul.

Moș Costache răgușî brusc și ridică mîinile spre Felix, ca spre singurul vinovat.

— Pungaș, ticălos, să nu-l mai văd în casa mea ! I-am dat cinci franci, înțelegi ! i-am dat cinci franci pentru trăsură, să mi-l aducă pe Iorgu aici;

și-l aștept de trei zile. Măgarul ! Mă vinde dușmanilor ! Hai acuma acolo ! Să mergi cu mine acolo !

— Unde ?

— La Iorgu !

Felix primi cu bucurie propunerea, satisfăcut să îndatoreze pe acela în care vedea un tată al Otiliei. Își puse alte haine, îndreptă cravata roasă a lui moș Costache și ieșiră. Fiind cam departe, întrebă pe bătrîn dacă nu vrea să ia un tramvai sau o trăsură. Moș Costache protestă :

— Ești obosit ? Pentru mine, nu ! Mergem încet-încet.

Tot drumul bătrînul bombăni, ocărînd în surdină pe Stănică : pungaș, escroc etc. Ca să-i facă o plăcere lui Felix, găsi cu cale să cumpere de pe drum un fișic cu alune americane, pe care le ronțăi aproape numai el. Sosiți în fața restaurantului, moș Costache trimise pe Felix înainte, spre a preveni pe patron. Felix se strecură cam stingherit printre mese, fiindcă începuse să se strîngă lumea (erau orele zece), căutînd din ochi pe Stănică, pe care-l bănuia la pîndă. Îl dibui pe Iorgu. Acesta, jubilînd, se precipită spre ușă, urmărit de Felix, și găsi pe bătrîn în marginea trotuarului, mîncînd alune americane.

— Coane Costache, te voi binecuvînta toată viața pe dumneata și pe nepotul dumitale !

Restauratorul îi împinse într-un gang îngust și obscur și-i scoase, pe scări întortocheate și cori-

doare neașteptate, în birou. Dindărătul unei uși se auzi un rîs ascuțit de femeie și scîrțîitul apăsat al unor ghete. Era un „separeu". Moș Costache rumega alune și pipăia pereții, lemnăria, clanțele, mulțumit de ele.

— Am vîrît o avere, coane, în reparații — îi zise Iorgu — ți-am îngrijit localul ca pe casa mea. Și acum s-o văd în mîinile dușmanilor?

Felix, ajuns în birou, fu cuprins de un scrupul. I se păru că e o indiscreție să asiste la dezbaterile celor doi, mai ales că-l vedea pe moș Costache cam stînjenit, și-și zise chiar că nu-i de demnitatea lui să se amestece în astfel de lucruri. Îi era foame. Fugise acasă fără să mănînce, iar moș Costache îl luase prea repede. Domnul Iorgu, auzindu-i dorința, dădu ordine strașnice să i se întindă într-un separeu masa și să i se ofere tot ce va pofti, în contul lui. Doi chelneri explicară lui Felix, cu răbdare și vădită simpatie, calitățile tuturor mîncărurilor, discutară între ei, se trimiseră, pe rînd, unul pe altul la bucătărie și-l hrăniră pe tînăr cu ceea ce socotiră ei a fi cinstea casei, turnîndu-i, într-un batalion de pahare, felurite vinuri. Amețit, pătruns prin tot trupul de o senzație de bunăstare, după acest chef de unul singur, Felix se gîndi deodată la evenimentul de peste zi. Trăise azi o zi nouă în existența lui, cunoscuse plăcerile vieții. Fără să-și dea seama cum, se auzi întrebînd:

— Domnișoara Georgeta nu e aici?

Chelnerul se repezi pe ușă și se-ntoarse curînd cu știrea că domnișoara tocmai venise și-și dregea coafura în odaia econoamei. Prin sufletul lui Felix trecură vanități de bărbat cu amante frumoase și cu avere. I se spuse că domnișoara, auzind de el, trimisese vorbă că vine și ea, numaidecît. Ceea ce se și întîmplă. Georgeta intră într-o rochie de satin negru, inundînd odaia de parfumuri, iar chelnerul ieși discret pe ușă.

— Tu, dragule — zise ea — dar ce s-a întîmplat? Tu începi să te strici? Vai, ce de vinuri!

Georgeta luă capul lui Felix între palme și-l privi serios în ochi. Apoi gustă din unele vinuri.

— Vinuri tari, observă ea. Ai să te-nveți rău! Eu credeam că tu dormi acum! Așa înveți tu carte? Să știi că nu te mai iubesc, dacă te apuci de chefuri. Mi-a spus mie ceva Stănică.

Felix se cam supără de morală. Îl agasa aerul matern. Se simțea bărbat în toată firea. Îi explică Georgetei că venise cu moș Costache pentru niște treburi și că mîncase, pur și simplu.

— Așa? Ei, atunci, iartă-mă. Știam eu că ești băiat cuminte. Înțelegi că nu pot să am iluzia unei logodnice cu un stîlp de șantane. Nu știi însă ce rude ai! Stănică al tău e o perlă. De-abia am scăpat de el. Cum ai plecat de la mine, a venit și mi-a făcut o morală strașnică. Întîi mi-a spus că te stric, că el are răspunderi, că moș Costache te-a dat în paza lui. Apoi a întors foaia, văzînd că rîd. Mi-a spus că tu ești un stricat, că ai sedus pe

Otilia, care din cauza ta și-a luat lumea în cap, și pe o cumnată a lui, Aurora, Aurica, așa ceva, pe care n-ai mai vrut s-o iei de nevastă, în sfîrșit, că de la Iași te-a dat afară din școală pentru scandaluri amoroase. Înțelegi ? Tu ai fi o vietate de apă, cum se zice în argoul nostru, care te dai numai la fete întreținute, ca să le toci banii. Otilia avea pe Pascalopol, iar eu pe general. Ce zici ?

Lui Felix i se făcu un vîrtej în cap și se ridică, împleticindu-se de pe scaun.

— Domnișoară Georgeta — zise el, cu glasul tremurat de mînie — e adevărat că am dormit cu dumneata azi, dar eu te respect și te rog să mă respecți, la rîndul dumitale.

Georgeta îi puse repede mîna albă și plină de inele la gură :

— Taci, pentru numele lui Dumnezeu, că te aude lumea. Uf ! Ce emoții am ! Sînt, în sfîrșit, obiectul unor indignări romantice. Felix dragă, eu n-am vrut să te jignesc, eu nu cred nimic din toate astea, tu ești un băiat delicios. Eu îți spun vorbele lui Stănică, așa, ca să cunoști lumea.

Georgeta puse un obraz al ei pe obrazul lui Felix și, cuprinzîndu-l cu mîna de mijloc, îl legănă, îngînîndu-l ca pe un copil :

— Prost ce ești ! Înțeleg de ce te iubea Otilia ! Stănică e un tip rar, nu-l știu eu ? Acum i-a intrat în cap că trebuie să divorțeze de nevastă-sa și să se însoare cu altă femeie, mai de lume. S-a oferit să mă ia de nevastă, propunîndu-mi să cer

generalului să-mi facă o casă pe numele lui. Spune fel de fel de prostii : să mergem în Argentina, nu știu mai unde, în fine, aiurează. M-aș mărita cu oricine, bineînțeles nu cu un băiat ca tine, să-i stric rosturile, cu oricine, îți zic, așa, de ochii lumii, chit că apoi voi da divorț. Dar Stănică nu e serios, și apoi nu mi-aș ierta să fac să sufere o biată femeie. Ticăloși sînt bărbații, canalii !

Georgeta stărui ca Felix să se ducă acasă, spre a nu fi pîndit de Stănică, și, spre mai multă siguranță, îl duse în biroul lui Iorgu, unde moș Costache, foarte mulțumit, mînca alune dintr-o farfurie plină vîrf. Iorgu părea în culmea satisfacției și arunca lui Felix priviri recunoscătoare. Cei doi plecară, însoțiți pînă în ușa gangului de Iorgu, care-i sui într-o trăsură, dînd ordine birjarului cunoscut să-i ducă în contul lui.

— V-ați învoit ? întrebă Felix.

— Hîhî, mormăi Costache, ronțăind din alunele cu care-și umpluse buzunarele. Apoi își dezvoltă gîndul între două mestecări : „Dacă nu mai sînt legi în țara asta și nu poți să lași ce-i al tău cui poftești, vînd mai bine. Dau eu cui vreau, și dumnealor să ia vîntul."

Și bătrînul scuipă afară din trăsură o pieliță de alună și-și suflă apoi, zgomotos, nasul.

„Poate că bătrînul — medită Felix cînd fu în pat — nu e chiar așa de rău cum îmi închipui. Avariția lui e mai mult o manie, dar o iubește pe Otilia și se gîndește mereu la ea."

Luă un tratat, îl desfăcu și începu să citească, gîndurile însă îi zburau departe. Ducea o existență cam agitată, puțin potrivită studiului. Prea multe senzații tari încerca în vremea din urmă. Nu era un an de cînd picase aici dintr-un mediu provincial și monoton și cunoscuse dragostea spirituală și pe cea fizică, răutatea oamenilor, lăcomia, nepăsarea, invidia, ambiția. Era liber, și totuși neliniștit, lipsit de ocrotire. Se simțea mai degrabă singur pe lume, părăsit. Crezuse în Otilia, și Otilia îl trădase. Georgeta era „o fată faină". Ea însăși îl sfătuia să n-o ia în serios. De vreme ce nu avea nici o legătură aici, ar fi putut în anul următor, cînd devenea major, să plece în Franța și să-și urmeze acolo studiile. Cu ce ar fi scos din casa din Iași ar fi putut trăi. Felix ridică din nou cartea în fața ochilor, cînd deodată auzi glasuri feminine, printre care i se păru că distinge pe cel al Marinei, apoi un zdupăit pe scări. Un pumn lovi violent în ușă.

— Domnule Felix, domnule Felix, striga un glas subțire, în panică.

— Cine e?

— Sînt eu, Aurica. Moare tata! Vino, te rog, repede jos...

Felix sări zăpăcit din pat, își aruncă o haină pe el și-ntredeschise puțin ușa. Zări pe Aurica tremurînd, cu un pardesiu aruncat peste cămașa de noapte.

— Vino, te rog, că i-a venit rău, am trimis pe Marina după doctor!

Felix începu să se-mbrace repede. Graba îl întîrzia și mai rău. Pe cînd își dibuia lucrurile, dădu de caietul lui Simion și-l deschise în treacăt. Era plin de cuvinte fără legătură între ele, cele mai multe din domeniul Bibliei, scrise caligrafic, regulat, însă cu mari tremurături. Părea caietul de exerciții la caligrafie al unui școlar. Întîmplarea îl indispuse. Cînd se gîndi că mai tîrziu, ca doctor, îl vor chema așa, în mijlocul nopții, cariera nu-i surîse de loc. Își zise că se va dedica cu totul științei. Se dădu, în sfîrșit, jos. Costache ieșise și el în cămașă, cu un surtuc deasupra și cu un fes de lînă pe cap. Era comic, în toată puterea cuvîntului, încît Felix nu putu să nu zîmbească. Fuma și scotea fumuri groase pe întuneric, care dădeau aerului luciri albe.

— Du-te — zise moș Costache — du-te să vezi ce are bietul Simion!

Felix trecu în curtea cealaltă, intră în casă, și-n sufragerie, unde se vedeau încă vestigiile nestrînse ale mesei de seară, dădu de Stănică, fumînd, întors cu spatele si ochind prin dulapuri. „Omul acesta — gîndi Felix — e inevitabil." Cînd îl zări, Stănică îi făcu cu ochiul și-i spuse în șoaptă:

— E rău de tot, se curăță babalîcul. Apoplexie, cu siguranță. L-a lovit damblaua. Am stat aici cu el la masă pînă pe la unsprezece, pe urmă

a plecat și am auzit pe Aurica strigînd că-i vine moșului rău.

Aglae apăru și ea, încruntată, părînd mai mult mînioasă decît speriată.

— Parcă și-a mai venit în fire — zise ea — l-am frecat cu oțet aromatic. A mîncat ca un bivol, asta e tot. Sînt moartă de oboseală. Omul ăsta o să mă bage în pămînt. Și nu mai vine toanta aia de Marina cu doctorul! Trebuia să se ducă Titi. Nici nu știu cui seamănă băiatul ăsta, așa de nesimțitor e. Nici n-a vrut să se scoale! Doarme dus.

— E chestie gravă, comentă Stănică, din plăcerea de a vorbi. La vîrsta asta, pierderea de cunoștință ce poate să fie decît dambla? De trezit, se trezește el, este de văzut cum. Poate i s-a paralizat un braț, un picior, astea sînt accidente clasice.

— Ba să mă ferească Maica Domnului de așa pacoste. Decît așa, mai bine să-l ia Dumnezeu.

— Îl ducem la spital.

Aglae privi pe Stănică în ochi, încruntat.

— Că doar n-o să-l țin aici, unde sînt copii! Păcatele lui, el și le cunoaște.

Felix se căi că venise. Se auziră de afară pași, și un bărbat cu barbișon, înalt, grav intră înăuntru, călăuzit de Marina. Era plictisit, cu privirea fără interes, profesională, vădit contrariat că fusese sculat din somn.

— Unde e pacientul? întrebă el.

Aglae îl duse în dormitor, urmată de Stănică. Acesta făcu semn cu ochiul lui Felix, să intre și

el. Marina închise convoiul, așezîndu-se în pragul ușii. Dormitorul, spațios, semiobscur, avea între ferestre două paturi mari cu tăblii de nuc, cu voluminoase suluri de lemn. O lampă cu abajur străjuia pe o noptieră. Olimpia ședea pe marginea unui pat și ținea mîna bolnavului încă nevăzut. Aurica privea galbenă, spălată de dresuri, mai de departe. Un miros pătrunzător de oțet aromatic se amesteca cu o duhoare neplăcută de dormitor închis. Doctorul făcu semn să se deschidă un geam și se așeză pe marginea patului, pe locul părăsit de Olimpia, în vreme ce toți ceilalți, plini de curiozitate, făcuseră cerc în jurul patului. Acum, Simion se vedea răsturnat pe spate, cu ciocul în sus, răsuflînd încet. Pieptu, descoperit, îi lăsa afară o perie de tuleie, un picior gol, vînos ieșea din plapumă. Doctorul îl luă cu amîndouă brațele și-l așeză bine pe pernă, îi desfăcu pleoapele și-i privi ochii, apoi îi luă pulsul. În timp ce număra mintal, întrebă:

— Cum i-a venit?

— S-a sculat de la masă și s-a dus să se culce, și atunci a căzut jos. Eu nu l-am văzut. A mîncat prea mult. Mănîncă prea mult, domnule doctor. Cineva mi-a spus că ar avea diabet.

Doctorul nu dădu nici o importanță vorbelor Aglaei și-și pregăti o seringă.

— Ia-ți făcut analizele?

— S-a făcut, domnule doctor, sări Stănică.

Aglae întinse o hîrtie, doctorul o examină mahmur, apoi zise aspru:

— N-are nici un diabet.

Cînd acul se înfipse în una din fesele concave ale lui Simion, acesta gemu puțin, apoi începu să miște capul și să privească pe doctor pe sub gene.

— Cum te simți ? întrebă acesta.

Simion îl scrută atent, dar nu răspunse.

— Nu poți să vorbești ? strigă doctorul. Ia ridică-te.

Simion se ridică puțin, zîmbi prostește, mișcă puțin buzele și tăcu.

— Probabil afazie, vorbi doctorul, ca pentru el.

— Ce este aia ? întrebă Aglae.

Doctorul o privi cu dispreț și zise :

— Și-a pierdut graiul, deocamdată, așa cred.

— Cum așa ? E grav ? întrebă Aglae, scandalizată și plictisită.

— Depinde de cauză. Asta n-o putem ști acum. Să stea liniștit în pat și mai ales să-l păzească cineva, asta e esențial. Și să mă chemați.

Doctorul ceru să se spele pe mîini, făcu operația cu răceală, aruncînd pe sub pleoape ochiri în jurul lui, spre a vedea dacă i se aduce onorariul. Stănică o luă de braț pe Aglae și o duse în odaia vecină :

— Trebuie să-i plătești doctorului vizită de noapte. Dă-mi, că-i dau eu, un pol. De cîte cinci, ca să pară mai mult.

— Cîît ? se indignă Aglae.

— Doctor mare — motivă Stănică — nu primește mai puțin.

Aglae scoase banii, bodogănind :

— L-a găsit acum să se-mbolnăvească, tocmai cînd sînt mai supărată cu copiii ăștia.

Stănică îi luă banii din mînă, fără s-o mai asculte, și ieși în întîmpinarea doctorului, care se pregătea să plece. Îl luă ceremonios de braț și-l scoase pe ușă, într-un chip cam caraghios, căci gesticulația lui afectată contrasta cu afectarea cu care doctorul își păstra rigiditatea. Afară, Stănică strecură doctorului onorariul în mînă și se crezu dator, ca de obicei, să ia informații.

— Domnule doctor, ne dăm seama foarte bine că e grav, dar sîntem tari, pacientul e în vîrstă, de acum încolo ne așteptăm la orice. Spuneți-mi verde, tăiați în carne vie, doar sînt bărbat, ce Dumnezeu !

Doctorul căută să scape de orice preciziune, pășind repede spre poartă, în vreme ce vorbea, ceea ce jigni pe Stănică.

— Este un ictus, cu atac afazic, așa mi se pare, în aparență foarte ușor. Tocmai astea sînt primejdioase. Nu pot să mă pronunț pînă nu fac examenul amănunțit al bolnavului. Poate să fie și altceva. Nu pot să anticipez. Trebuie să-l supravegheați, să vedem cît durează criza.

— Atunci e grav, domnule doctor ?

Doctorul ridică din umeri și, înălțîndu-și gulerul hainei, fiindcă sufla un vînt subțire, porni fără să răspundă.

„Pungași de doctori ! Îți iau banii degeaba."

În fond, Stănică era impresionat, și o tremurătură îi străbătu tot trupul. Va să zică, Simion putea să moară. O duioșie nespusă îi trecu prin suflet, de care fu, în același timp, mîndru.

„Ce canalii sînt oamenii! gîndi el. Aglae, soacră-mea, e o vrăjitoare, n-are inimă nici de un gram. Îi moare bărbatul, și se tocmește cu doctorul. Și e plină de bani. Iar Olimpia asta stă ca o dobitoacă, nu cere nimic, nu descoperă nimic, o să moară toți, și n-o să-i rămînă nici un ac. Mi-am legat viața de o insensibilă. Firește, moare ta-su, și Titi se leagănă. Ce idiot!“

Pînă în casă, Stănică trecuse printr-un șir întreg de asociații, al căror punct de plecare îl uitase. Olimpia se pregătea să plece. La fel făcea și Felix. Simion adormise, și Aglae era de părere să-l „lase dracului în pace“, că n-are nimic. Indigestie!

— Unde te duci? întrebă Stănică pe Olimpia.

— Acasă, unde să mă duc? Pînă cînd am să stau pe capul altora?

— Tocmai acum, cînd e tată-tău bolnav? N-ai auzit că trebuie supravegheat?

— Are cine să-l supravegheze, n-avea grijă. E Aurica, e Titi. M-am plictisit să tot fiu pe drumuri. De altfel, și dumneata să faci bine să mai stai pe acasă. Eu sînt femeie măritată, sau ce sînt?

— Dragă Olimpia — se încercă Stănică să-și împace nevasta, care privea în sus, marțial din cauza fălcilor prea pline — tu știi cum e un avocat, trebuie să alerge, să fie pretutindeni. Dacă n-avem și noi avere ca alții! Nu e așa, domnule Felix?

— Ce ai cu domnul Felix? Eu vorbesc cu tine. Am să-l rog pe domnul Felix, care te întîlnește mai des, să te pună sub observație, să-mi spună cu ce femeie te întîlnești mereu, cine e Georgeta ceea de care tot aud.

— Poftim! se miră Stănică, privind pe Felix. Iată o femeie care nu înțelege situațiile. Eu sînt ca un doctor, înțelegi? Eu am contact cu toate clasele sociale. Dacă o artistă îmi cere concursul, pot să-i întorc spatele?

— Ce artistă, ce artistă? îi taie Olimpia vorba. E o...

Stănică se arătă pudic și indignat:

— Iubito, niciodată n-ai fost așa nervoasă. E de față domnul Felix, avem un caz nenorocit în familie, acum te-ai găsit să-mi faci scene? Ai și tu dreptate, vom discuta acasă.

Cei trei ajunseră în curtea casei lui moș Costache, fiindcă Stănică ținuse să-l conducă pe Felix. În dreptul casei auziră un pîrîit grozav și o șoaptă cavernoasă, care-i făcu să tresară:

— Ei! Ce s-a întîmplat?

Era moș Costache, care împinsese ușa gotică și întreba. Stănică intră numaidecît înăuntru, gata să se sustragă reproșurilor Olimpiei.

— Ce s-a întîmplat? I-a venit rău puțin, dar ce are, Dumnezeu știe!

— Doctorul ce-a zis? întrebă moș Costache.

— Doctorul ! se supără Stănică. Un pungaș. Vine, te pipăie și spune că nu știe precis. Ți-ai ales meserie bună, amice ! A spus că să vadă mai tîrziu. Icter, ictus, așa ceva.

— Ictus, confirmă Felix.

— Asta. Pentru asta cere douăzeci de lei. Îi dau proștii. I-am dat numai zece.

Stănică scoase din buzunar două piese de argint și le jucă puțin în mînă, apoi le vîrî în buzunar.

— Dă-le încoace ! zise Olimpia, avidă.

— Lasă, acasă ! protestă Stănică.

În sfîrșit, cei doi plecară. Felix se întoarse în odaia lui și luă un tratat de *Patologie generală*, pe care îl avea de la tatăl său. Răsfoi prin el, în scopul de a găsi cazul lui Simion. Atacul afazic putea fi un aspect al unei simple congestii cerebrale, dar putea fi și altceva. Acest altceva, Felix refuză să și-l închipuie măcar. Era cu neputință. Un moliu ca Simion ! Luă iar caietul bătrînului și privi cuvintele scrise în el. N-aveau nici o legătură logică între ele, totuși, un fir asociativ părea să le înlănțuie. Probabil că Simion făcuse exerciții de caligrafie, ca unul căruia îi plăceau lucrările manuale. Însă i-l dăduse ca o contribuție la binele omenirii. Greșise caietul, bătea cîmpii ? Otilia spusese despre Simion că fusese în tinerețe un om aventuros. Felix trebui să recunoască sincer că, dacă ceilalți n-ar fi afirmat că Simion se purta așa totdeauna, ar fi jurat că nu e în toate mințile. Această idee începu să-l preocupe. Se dădu repede jos din pat, cu picioarele goale, și scoase din dulapul lavoarului un morman de fascicole cu cursul de psihiatrie al profesorului care-l remarcase. Nu era obligat să urmeze acest curs, totuși îl frecventase și-și cumpărase coalele litografiate. Începu să citească lecțiile din primăvară, tocmai acelea în care se aflau elementele pe care le căuta, și o ipoteză începu să i se contureze. Avu satisfacții de detectiv. Se culcă tîrziu după miezul nopții, răpus de emoțiile zilei, și se deșteptă abia la prînz, cînd soarele era sus pe cer. Peste noapte visase că făcuse cu Otilia ceea ce i se întîmplase cu Georgeta și fu profund mîhnit. I se părea că profanase o imagine sfîntă. Se spălă ostentativ cu apă rece, încercă să înăbușe toate emanațiile răutăcioase ale visului. Să meargă în oraș nu mai era vreme. Se dădu jos în curte, să se plimbe. Abia atunci își aduse aminte de Simion.

— Cum îi mai este bătrînului ? întrebă el pe Marina.

— Eh, bătrînul ! zise aceasta, disprețuitoare. Ai mai văzut dumneata drac mort ? Uite-l, bătrînul se plimbă prin curte.

Felix rămase înmărmurit. Aruncă ochii peste gard și într-adevăr zări pe Simion, care se plimba cu mîinile la spate și cu capul în pămînt, foarte agitat. Crezu de cuviință să treacă dincolo, să se intereseze de sănătatea lui. Simion îl văzu și sări spre el cu agilități de felină.

— Ai văzut ? zise el, s-a întîmplat o mare minune ! Mort am fost și-am înviat.

— Într-adevăr — observă Felix — ești foarte bine !

În realitate, bătrînul, cu fața suptă și cu părul foarte albit, avea o privire fanatică, de-o fixitate supărătoare. Vorbele părură, totuși, tînărului rezonabile. Dar bătrînul continuă într-un chip cam sibilinic :

— Am înviat din nou. Asta nu s-a mai întîmplat de o mie nouă sute zece ani. Am să-ți spun o taină mare, ssst ! să nu ne-o omoare cineva, am să-ți spun o taină mare, anume cine sînt eu...

Felix se prefăcu grăbit și dădu să intre în casă.

— Să vii să-ți dau talanții ! îi strigă Simion de departe.

Ideea că bătrînul nu e în toate mințile se înfipse în capul lui Felix. Pusese în seara trecută un diagnostic și aștepta curios să vadă desfășurarea lucrurilor. Avea de gînd, de altfel, să întrebe pe profesor. Aglae îi spuse nepăsătoare că Simion n-are nimic, că așa se maimuțărește el totdeauna. Cînd Felix căută să-i strecoare bănuiala că ceva e schimbat în felul lui de a fi și că ar fi trebuit totuși să cheme doctorul, Aglae rîse disprețuitor :

— Dumneata nu-l cunoști pe Simion. Totdeauna a fost nițel scrîntit. Dacă m-aș lua după doctori ! I-a venit rău, și atîta tot.

Totuși purtarea lui Simion începu să pună pe Aglae pe gînduri. Simion își examina hainele și le găsea prea scurte, dibuia prin toate dulapurile, scotea afară rufăria și hăinăria și se văita că dușmanii „omoară" hainele, le bat, le taie și le chinuie, persecutînd astfel spiritul ascuns în ele.

— Ești nebun — striga Aglae — eu nu știu ce-o să mă fac cu tine. Mi-ai pus toată casa cu josu-n sus. Nu ți-a scurtat nimeni nici o haină, așa au fost ele.

— Le chinuiți ! se căina Simion.

Aglae era în fond singura plictisită, fiindcă Aurica își reîncepuse turneele pe Calea Victoriei, iar Titi, placid, privea neînțelegător, legănîndu-se cu spatele rezemat de sobă și cu mîinile împreunate catolic. Cînd scandalul devenea mai mare, Aglae îl îndemna să se ducă în odaia lui, ca să fie liniștit. Simion pomenea mereu de duhul sfînt, de Isus, de persecutarea lui Dumnezeu în lume și alte de acestea, însă nu ducea niciodată divagația pînă acolo, încît să fie prins în delirare. Convorbirea obișnuită era normală, și toate actele vieții îndeplinite cu o relativă regularitate. Mînca vîrtos și dormea tun. Felix își puse în cap să-l descoase, din interes psihologic. Simion fu încîntat de convorbire.

— De ce te vaieți mereu — întrebă el — cine te supără ?

— N-ai văzut, scurtează hainele, bat lucrurile Domnului. Cînd le bate pe ele, pe mine mă bat !

— Cum se poate să crezi dumneata una ca asta, că lucrurile neînsuflețite suferă și-ți aduc dumitale vreo atingere ?

Simion îl privi pe Felix serios și ca și mirat că acesta îl socotea așa de neînțelept, ceea ce intimidă pe tînăr.

— Ce-a zis Cristos apostolilor pe munte în Galileea ? Iată, eu sînt cu voi, în toată ziua, pînă la sfîrșitul veacului, amin. De atunci, Cristos e răspîndit în toate, unde nu-l aștepți, dar lumea îl urmărește, și-l schingiuie, și-l răstignește. Așa mă răstignește pe mine și hainele mele !

Felix fu silit să recunoască o anume logică în panteismul extravagant al bătrînului. Cine știe ? Era un maniac cu vechi teorii mistice. Îl ispiti mai departe :

— Atunci dumneata faci parte din Dumnezeu ?

Simion păru nedumerit de subtilitate.

— Eu sînt purtătorul cuvîntului dumnezeiesc, Isus etern, care înviază mereu. Ieri am înviat.

„E nebun — gîndi Felix — nebun de legat."

— Acum înțeleg eu — zise el tare — ești Isus Cristos.

Simion îl privi mirat, jignit, ca un om care e luat peste picior. Felix, deconcertat, crezu că s-a înșelat și a făcut o gafă.

— Drept cine mă iei, amice, he-he, ești șiret. Am fost Isus, toți am fost Isus, după ce duhul s-a răspîndit din nou în lume. Dar, persecutat, a fugit de pe pămînt și nu se mai întoarce decît la judecata de apoi. Acum toate sînt goale, moarte. Eu, hainele mele, iarba au rămas fără duh sfînt în ele.

Curios. Extravaganța dialectică a lui Simion încîntă spiritul lui Felix. Desigur, Simion bătea cîmpii, dar parcă era o logică în vorbele lui. Dumnezeu se revelase prin Isus, omenirea răstignise această ipostază a divinității, prin sacrificiul Mîntuitorului, acesta se risipise în lume, făcînd să participe toată făptura la divinitate, însă omenirea ignorase caracterul divin al creației și izgonise cu totul spiritul din univers.

— Deci crezi că redempțiunea a fost zadarnică ? E interesant !

— Ha ? exclamă uluit Simion, neînțelegînd. Mi-au omorît hainele, îmi fură toate vorbele.

„Hotărît — își zise Felix — e nebun."

XIII

Stănică se lăsase tîrît acasă de Olimpia, dar ciuda i se zugrăvea pe față. Însă era un om incapabil de a brutaliza pe cineva și chiar de a se împotrivi voinței cuiva. Din această pricină, se credea bun la suflet, și era într-adevăr, atîta vreme cît îl stăpînea sentimentul. Din păcate, sufletul lui era labil și cuprins de o dorință vie de schimbare și avuție. Pe Olimpia o înconjura cu cele mai mari atenții. Îi dedica o dragoste eternă, pentru ca apoi să se plictisească și să viseze o altă femeie, mai isteață, înduioșîndu-se totuși asupra sorții Olimpiei, după un eventual divorț, și făgăduindu-și de-a

face o despărţire de o nobleţe nemaipomenită, aşa încît „întîia lui mare dragoste“ să nu sufere nimic şi amîndoi să rămînă prieteni. Bineînţeles, aceste meditaţii Stănică nu le făcea în faţa Olimpiei, şi unele uşoare insinuări se izbiră de neînţelegerea încăpăţînată a femeii. Stănică se socoti atunci un martir neînţeles.

— Iubita mea — zise el pe drum, înconjurînd mijlocul Olimpiei — ştiu, sînt un distrat, te neglijez. Spune-mi verde în faţă, osîndeşte-mă, iubirea mea.

— Dragă — obiectă Olimpia cam acru — sînt măritată, avem o casă, de bine de rău, eu înţeleg să stau la casa mea. Mă ţii mereu pe drumuri, toată ziua la mama. Ce vrei, în definitiv ?

Stănică deveni deodată misterios şi diplomat.

— Iubirea mea, aşa e dacă nu stai de vorbă cu mine. Eu îţi apăr interesele tale, mă zbat pentru ele. Stau acolo ca să observ, ca să iau măsuri.

— Ce măsuri să iei ? Tata ţi-a dat casa şi nişte bani, asta e totul, şi nimic mai mult. Mama e şi mai încăpăţînată decît el. Ea are în cap pe Titi şi pe Aurica, şi nu mai poţi scoate nimic de la ea.

— Da, da' oamenii nu sînt eterni, ştii, nu vreau să te mîhnesc, ipoteza e îndepărtată, într-o zi o să moară şi ea. Eu vreau s-o învăţ să-şi facă bine interesele, să-şi consolideze averea, la care, într-o zi, poate să ai şi tu parte.

— Lasă, că mama ştie să-şi facă mai bine interesele decît crezi. Şi apoi, eşti avocat, ştii asta. S-a făcut act dotal, acum nu mai am nici un drept,

— Nu mă înţelegi. E moş Costache, care posedă avere şi n-are deocamdată nici un moştenitor legal, afară de voi. Acolo ai dreptul, indirect, fireşte.

Olimpia păru interesată, dar văzu lucrurile în negru.

— E la mijloc nebuna aia de Otilia, nu cred eu că moşu are s-o lase aşa, pe drumuri.

— Dar eu ce fac ? zise cu aer jignit Stănică. Eu observ, trag iţele.

— Mai bine ţi-ai vedea de afacerile tale. M-am plictisit să atîrn de uşa altuia.

Stănică şi Olimpia ajunseseră şi intraseră în casa lor, şi Olimpia îşi aruncase blana de vulpe pe marginea unui scaun şi se dezbrăca, obosită. Dormitorul arăta un interior improvizat şi neglijat, de oameni care nu fac gospodărie. Nici o mobilă nu se potrivea cu alta. Olimpia îşi scosese şi rochia şi, rămasă în jupon, îşi înnoda părul în jurul capului. Pieptul şi spatele rămăseseră goale, viguroase. Stănică, într-un elan de sentimentalism, veni tiptil şi o sărută apăsat pe umăr.

— Ah — protestă Olimpia — lasă-mă, sînt foarte obosită.

Stănică, contrariat, dădu altă ieşire sentimentelor lui.

— Olimpio, comoara mea, poate nu mă mai iubeşti. (Olimpia îşi aruncă ghetele din picioare,

după ce desfăcuse nasturii cu un ac de cap.) E perfect explicabil. Ce sînt eu ? Un nimic, un ratat ! Ce ți-am adus eu ? Nimic. Tinerețea ta, frumusețea ta meritau omagii mai mari. Dar mă sacrific. Mă dau îndărăt din fața viitorului tău, ca și cînd n-aș fi fost (Olimpia se întinse pe spate și căscă). Spune-mi un cuvînt și ești liberă. Îți rămîn un sclav veșnic recunoscător, fiindcă, orice ai zice, tu ai fost întîia mea mare dragoste și vei fi unica. (Olimpia puse picior peste picior pe deasupra plapumei, privind în gol peste tăblia patului.) A, sau poate nu vrei despărțirea, de ochii lumii, nu mă disprețuiești pînă acolo încît să nu mă suferi în fața ochilor tăi. Dar poți și așa să fii fericită. Poate iubești pe cineva, spune-mi ca unui frate...

— Ce ? zise aspru Olimpia, privindu-l fix.

Stănică se fîstîci puțin.

— Zic, poate iubești pe cineva, aspiri, mă rog, la altcineva, s-au mai văzut cazuri. Eu sînt om inteligent, sîntem oameni moderni amîndoi. Ne căutăm fiecare fericirea care ni se potrivește, fără să o stricăm pe asta de azi. Eu sînt un om preocupat, inapt pentru tine. Îți redau libertatea. Ne întîlnim, stăm la aceeași masă, ieșim în lume, nimeni nu știe nimic, cine ce-are cu noi. E sănătos, e inteligent.

— Cum adică — întrebă rar și ironic Olimpia — eu îmi iau un amant, tu îți iei o amantă și ne facem casa loc de întîlnire ?

— Exagerezi. N-am vrut să spun asta. Ești în drept să iubești frumusețea, luxul, pe care eu nu ți le pot da.

— Și să-mi iau atunci un amant, care să-mi facă lux, și tu să trăiești de pe urma lui, nu ?

— Olimpio, frumusețea mea — făcu Stănică, urcîndu-se în pat — mă atingi în adîncul sufletului. Sînt legat de tine pentru vecie, uniunea noastră va fi pildă de constanță și lealitate. Lasă-mă să muncesc pentru tine, să-ți fac un altar demn de frumusețea ta. Ai să vezi tu cine e Stănică !

— Suflă-n lampă, ordonă Olimpia.

Stănică oftă și se execută. Gîndul lui mergea departe de vorbe. Se gîndea la Otilia și se învinovățea că nu știuse cum s-o ia, medita la Georgeta. S-o ia de nevastă pe aceasta din urmă nu era o afacere, deocamdată. I-ar fi stricat relațiile. Mult mai bine ar fi fost s-o mărite cu generalul, sau, măcar de formă, cu altul, ca apoi s-o lanseze el. Ideea asta i se înfipse în minte. Georgeta măritată și apoi văduvă era o perlă. Trebuia distrusă odată situația aceea incertă de artistă. Stănică se întoarse cu spatele la Olimpia, care făcuse la fel, se înfășură bine în plapumă și adormi aproape numaidecît.

Cînd peste cîtăva vreme Felix se duse din nou la Georgeta, află lucruri neașteptate.

— Uite, vezi ăsta — făcu Georgeta, arătîndu-i un portret al ei în creion, cam chinuit, plat, dar corect, academic — ghici, cine mi l-a făcut ?

Felix nu putu să ghicească, fiindcă acea ușoară intuiție de ordin stilistic îi era împiedicată de raționament.

— Domnul Titi Tulea, simpaticul dumitale văr sau așa ceva.

— Dar de unde-l cunoști ?

— Ah, nu știi — zise Georgeta — e o poveste întreagă. Mi l-a adus aci tam-nesam Stănică. Nu și nu, să-mi facă portretul. E un molîu, care te privește fix și înghite mereu, de te-apucă capul. A venit nu știu de cîte ori, săracul, pînă a terminat drăcia asta. Nici nu seamănă ! Ce, așa bătrînă sînt eu ? Începuse să mă cam îndese mutește, să mă apuce de mînă. Am rîs grozav. N-aș dormi cu ursul ăsta în casă, să mă tai. Încolo pare de treabă, săracul, ce zici ?

— Da ! confirmă Felix.

— Și e de familie bună, nu ?

— Sigur !

— În sfîrșit, nu mă interesează ! Numai, nu știu cum să scap de el. Mă jenez să-l bruschez, mi-e milă chiar, mă privește cu niște ochi ! Doamne, sînt o fată bună !

— Și ce vrea ? întrebă Felix, cu un început de egoism.

— Ce vrea ? Dumnezeu știe. Îmi închipui eu ce-ar vrea el, dar asta nu se poate. Fii pe pace.

De fapt, Titi își pierduse iarăși liniștea. Suna în fiecare zi aproape la ușa Georgetei, sub un pretext oarecare, ședea pe scaun zîmbind prostește, fără să-i spună nimic, încerca s-o tragă de mînă. Îi aducea desene înrămate și i le bătea în perete. Georgeta, fată cu gust, le scotea numaidecît, și se repezea să le pună la loc cînd îl auzea venind. Chestiunea devenea cam plictisitoare. Georgeta se hotărî să-l roage pe Stănică să pună odată capăt jocului. Stănică, auzind asta, sări în sus.

— Ești o nerecunoscătoare, nu-ți dai seama că eu îți vreau binele, cu sacrificiul fericirii mele, fiindcă idealul vieții mele ar fi să fii nevasta mea. Știi tu cum te iubește băiatul ăsta ? Nebunește. O să-mi spui : e așa și pe dincolo, bleg (recunosc), nu frumos, nu deștept. De acord. Asta e tocmai omul care-ți trebuie. Generalul nu te ia de nevastă, că nu-l lasă rudele. Îl pun sub interdicție. Mai multe scoți de la el așa. Cît ai cîștiga să fii măritată ! Madam Tulea. Admirabil. Băiatul ăsta ? Numaidecît te ia de nevastă. Îți garantez eu consimțămîntul rudelor. Faci nuntă în regulă, intri în rîndul oamenilor, și pe urmă, dacă nu-ți place, îl lași în plata lui Dumnezeu.

— Cum o să fac una ca asta ? Am scrupule. Nu-s așa infernală. Dacă m-aș mărita, înțeleg să rămîn măritată, bineînțeles, cu condiția să nu-mi facă viața prea austeră.

— Păi, tocmai asta e. Titi e un băiat de zahăr, un om nul, artist, trece prin lume orbește. Lasă-mă pe mine să te pilotez. Ai să mă binecuvîntezi.

Georgeta își bătea joc în fond de Titi, dar omul i se părea blînd, de treabă. Ideea de a se mărita

o înflăcără subit. Făcu generalului cîteva aluzii glumețe la posibilitatea de a se mărita cu el, dar acesta o luă galant de bărbie și-i spuse :

— Meriți mai mult decît un reformat ca mine.

Poate că Stănică avea dreptate. Măritîndu-se, intra în altă lume. Putea apoi să divorțeze, dacă nu se înțelegeau, cu consimțămîntul chiar al lui Titi. Cu această fantezie în cap, primi pe Titi mai afabil. Acesta, știind pe dinafară lecția învățată în cealaltă scurtă căsnicie, declară solemn că dorește să-i dea numele.

— Cum ? întrebă amuzată Georgeta.

Titi repetă în sudori.

— Părinții dumitale ce zic ?

Acum Titi, sigur pe bunăvoința Aglaei, își propuse să nu mai facă lucrurile în taină.

— Părinții mei aprobă. Însă trebuie să te vadă.

Georgeta rîse. Inteligența îi spunea că face prostii, un sentiment ciudat îi dădea brînci în această combinație falsă. Se lăsă dusă într-o bună zi de Stănică și Titi la Aglae. Felix nu știa absolut nimic. Simion o primi cu mîinile deschise și-i zise apostolic :

— Fii binevenită pe muntele Olivierilor !

Fata, surprinsă, întrebă din ochi pe Stănică, care o împinse cu mîna înainte. Aglaie o privi de la cap pînă la picioare cu o atenție ostentativă, ca spre a nu se păcăli, în schimb Aurica fu entuziasmată :

— Vai — zise ea — ce frumoasă sînteți, domnișoară. Mamă, o să fie fericirea lui Titi.

Aglae o cercetă, o întrebă de toate, îi făcu aluzii clare la necesitatea ca nora ei să fie o fată de treabă, nu o dezmățată, iscodi de are zestre. Stănică făcu minuni de prezență de spirit, mințind, luînd vorba din gura Georgetei, înflorind : generalul deveni „unchiul general", șantanul, „teatru". Georgeta era un fenomen de cumințenie, o artistă extraordinară, care împreună cu Titi ar fi dat familia tipică de artiști. Georgeta se căi că venise, după atîta interogatoriu, deși o ciudată mulțumire o cuprindea să se vadă luată în serios, îmbrățișată într-o familie, sărutată pe obraz. Juca o piesă inedită. Titi zise cu posomorîrea aceea care era prevestirea unei încăpățînări de bou și pe care Aglae o cunoștea așa de bine :

— Mamă, eu vreau s-o iau pe domnișoara Georgeta.

— Dragă — zise Aglae — nu eu mă mărit, el se însoară. Îi placi, treaba lui. Să fiți fericiți, asta e esențialul. Nu întreb cine ești și de unde vii.

Era în indiferența ei un ac care atinse pe Georgeta, hotărîtă tocmai prin asta să facă tot ce-i sta în putință să scape de condiția ei dintîi. După această întrevedere, Stănică întreținu flacăra în amîndouă părțile. Georgeta — zicea el într-o parte — are trusou, ceva parale (ceea ce era adevărat) și pe generalul protector. Titi — spunea el dincoace — va avea casă de locuit și va primi și el o

sumă de bani, ceea ce iarăși era adevărat. Aglae se obișnui atît de mult cu ideea, încît, deși aflase, nu se știe cum, ceva de Georgeta, fu cîștigată cauzei. Era mîndră că va avea „artistă“ în familie. Titi era un băiat cuminte, care asculta pe mama. La cea mai mică insinuație despre onestitatea Georgetei, răspundea înțepată :

— Mai bine așa, fată care a iubit și a schimbat și s-a potolit acum și ține la casă, decît stricate de astea cu mască de mironosițe. Mie-mi place. Eu n-o învinovățesc pe ea, ci pe bărbații care se țin de capul fetelor frumoase.

— Mamă — aprobă Aurica extaziată — frumoasă e ! De ce nu m-am născut și eu așa ?

Era decisă să ia lecții de frivolitate de la Georgeta. Astfel, în vreme ce Georgeta era îmbiată de viața casnică, familia Tulea glorifica pe demimondene.

În cele din urmă, Felix află combinația din chiar gura lui Stănică.

— Titi al dumitale — îi spuse acesta — dă o lovitură. O ia de nevastă pe Georgeta. Fată faină !

Lui Felix i se făcu negură înaintea ochilor și se-ntrebă singur de ce. În definitiv, nu iubea pe Georgeta și n-avea cu ea decît legături care nu-i obliga pe nici unul la nimic. În lipsa Otiliei, însă, pusese în Georgeta ceva din puterea lui de prietenie pentru femei. I se păru odios ca o fată inteligentă, fie și ușoară ca Georgeta, să arunce ochii asupra lui Titi. Era ca și cînd ar fi stabilit o comparație între Titi și el. Felix se simți umilit, înșelat din nou în sentimentele lui față de femei. Se scrută bine și-și mărturisi că-i era ciudă pe Titi, că era gelos și invidios. Își zise la început că era cuminte să nu se amestece în chestiunea aceasta. Dar apoi, reprezentîndu-și noua situație, văzu că e mai grea. N-ar fi putut da niciodată ochii cu Titi și ceilalți fără a avea un sentiment de complicitate. Georgeta fusese amanta lui și fără îndoială că ar fi continuat să fie și mai departe, fiindcă nu și-o putea închipui pe fată făcînd acum pe austera. Căsătoria îi apăru din toate punctele de vedere absurdă, și necazul lui viril își găsi numaidecît un aliat în obligația de a deschide ochii Georgetei. După ce o învinovăți pe fată de discreție culpabilă (aceasta se apără spunînd că nu era nimic sigur, numai vorbe de-ale lui Stănică), o întrebă :

— Știi bine care e situația lui Titi, ce fel de om e ?

— Nu ! Îmi închipui că nu e criminal. Mă sperii.

— Titi a mai fost căsătorit.

Georgeta rămase cu gura căscată. Combinația lui Stănică, în aparență în favoarea sa, apărea acum ca o manoperă de a căpătui un june bleg, care sta pe capul părinților.

— Auzi dumneata ! Spune-mi tot, Felix.

Felix îi povesti fără exagerări, nu fără o răceală ironică, intenționată, toată istoria lui Titi. Căsătoria cu Ana, încăpățînările sale, maniile (printre

care nu uită legănatul), supunerea la instrucțiile Aglaei, convingerea lui că Simion era nebun și că un factor ereditar apăsa și asupra lui Titi. Toată fantezia matrimonială a Georgetei, care pornea numai dintr-o vanitate de fată cu viață neregulată, se spulberă. Georgeta începu să rîdă cu lacrimi.

— Felix — zise ea — orice om are un gărgăune. Eu, Georgeta, fată cu libertate de gîndire și capabilă să sucesc capul la trei generali deodată, măritată cu un desenator ? Absurditate. Felix, ești prietenul meu. Pe Stănică am să-l dau afară.

Însă nu-l dădu, atît de nevinovat părea la față cînd intră pe ușă chiar în acea zi. Mirosise parcă în aer schimbarea.

— Ascultă, Stănică, tot mai susții să mă mărit cu ursul tău ?

— Eu ? Cum desconsiderați bunele mele sentimente ! Mă uitam la tine și la Felix. Ce tinerețe și frumusețe ! Vă invidiez. Iubiți-vă, bucurați-vă de viață, dați-le dracului de prejudecăți. Știi de ce-am venit ? Am venit să te întreb frățește, vrei cu dinadinsul să-l iei pe Titi ? Ei s-au prins, o iau în serios. Eu am făcut o glumă, acolo, dar sînt dator să te previu. Titi ăsta nu e cum îl vezi, e ca un catîr. Soacră-mea, nici ea nu e sfîntă. E o onoare pentru mine să-mi fii cumnată, întîi de toate însă vreau să-ți fiu un prieten. Nu e așa, domnule Felix ?

— Uite ce e, amice — zise Georgeta — întoarce-o cum vrei, că nu te mai ascult. Spune-i pretendentului că eu nu mă mărit, iar soacrei că sînt o...

Felix îi făcu un gest de reproș din ochi. Găsea că face abuz de cinism. Stănică zise :

— Așa îmi consum eu sufletul, din bunătate. Intențiile mele sînt oneste, ce vrei, poți greși și face rău, căpătîndu-ți dușmani.

Stănică se plimbă de cîteva ori prin casă, ridică capacele la cîteva cutii-bibelouri, privi pe fereastră, apoi, negăsind nimic de spus, zise bună ziua și plecă. În ușă se întoarse însă, brusc.

— Dă-mi douăzeci de lei — zise Georgetei — ca să te vadă Dumnezeu.

Georgeta luă un napoleon dintr-o cutie și i-l aruncă. Stănică îl prinse din zbor.

— Am sufletul ușurat, încheie el, ieșind pe ușă. Azi am făcut o faptă bună !

În acea seară, Georgeta pretinse ca Felix să rămînă la ea. Rămase, dar satisfacția bărbătească îi fu alterată de un sentiment lăuntric că a devenit o secătură. În pat, Georgeta îl stimulă mereu să vorbească despre el. Voia să știe intențiile lui, planurile de viitor. Aceste întrebări, cam asemănătoare cu acele ale Otiliei, îi aduse aminte că trădează o imagine scumpă. Încercă să uite, vorbind Georgetei despre năzuințele lui. Îi spuse că voia să ajungă un doctor mare, om de știință, că universitatea avea să-i fie un mijloc de a putea lucra. Voia,

să descopere ceva, să dezlege o enigmă științifică, să contribuie la progresul medicinii. Îi vorbi înflăcărat de datoria generației lui de a face o muncă constructivă, de tristețea în care se află cînd vede că numele românesc nu răsună nicăiri în cultura universală. Era capabil de sforțări supraomenești.

Georgeta îi ținea mîna pe umăr, încîntată că un bărbat o crede, în sfîrșit, aptă de convorbiri serioase. Era o fată destul de sprintenă la minte și cu multe lecturi, de un caracter, însă, vag literar și artistic, în limba franceză. Avea replica promptă, și generalului îi plăcea să stea de vorbă cu ea. Dar nu ieșea din frivolități.

— Entuziasmul tău îmi place, zise Georgeta. În viață însă mai sînt și alte bucurii. Mai tîrziu are să ți se urască de atîta studiu și ai să vrei să trăiești. Eu te văd făcînd o căsătorie strălucită, cu o fată bogată, intrînd în politică, ajungînd deputat și poate și mai departe. Un băiat inteligent ca tine pătrunde oriunde.

Felix, cam dezamăgit de platitudinea gîndirii Georgetei, nu făcu nici o observație. I se păru dintr-o dată banală.

— De ce mă privești așa ? îl întrebă Georgeta.

— Te privesc... așa... în sfîrșit, e firesc să te privesc cînd vorbesc.

— Parcă ai vrea să-mi spui ceva.

— Vezi că — se hotărî deodată Felix — eu trebuie să plec. Am uitat să-ți spun că am lucrări grabnice, mîine, trebuie să mă prepar pentru examene.

Ideea de a sta o noapte întreagă la Georgeta îl chinuia. Totul i se părea fals și căuta un pretext să fugă.

— Ascultă, Felix, ai curajul și spune-mi drept ! Ți-e frică să rămîi la mine, crezi, cum să zic, că n-ar fi convenabil.

— Nu, nu — protestă Felix, încurcat — e așa cum îți spun eu.

Se îmbrăcă repede, intimidat de privirile Georgetei, care-l contempla, în prada celei mai vii îndoieli. Gestul era cam jignitor, dar își dădea silința să creadă că Felix nu mințea. Ideea că un tînăr ar fugi de ea i se părea, de altfel, absurdă.

Cînd Felix ieși în sală, însoțit de Georgeta, dădu ochii de un individ în vîrstă, care zîmbea galeș, scoțîndu-și mănușile. Nu auzise nimeni cînd venise.

— Oh, generalul ! țipă Georgeta.

— *Oui, mon enfant, c'est justement ton général.* Te miră ? Am văzut lumină. *Ce n'est pas de ma faute...* [1]

Felix deveni alb la față, ceea ce generalul, mereu zîmbitor, observă numaidecît. Era un bătrîn simpatic, cu mustăți albe, îmbrăcat foarte îngrijit, în haine de culoarea tabacului. În cap avea un melon și în jurul gîtului o mare cravată de mătase, neagră, cu trei derivații.

[1] — *Da, copilule, într-adevăr generalul... Nu e vina mea...* (fr.)

— Acesta-i tînărul dumitale prieten ? Sînt încîntat. Îmi dai voie, generalul Păsărescu.

Şi generalul bătu ghetele milităreşte, şi, înclinîndu-se, întinse mîna, ceremonios, lui Felix.

— Oh — zise el, fără nici o ironie, cu o sinceră părere de rău — sînt vinovat, n-am avut de lucru. V-am deranjat. Domnișoara Georgeta e o ștrengăriță, nu-mi comunică exact orele cînd primește.

Georgeta fugi, fericită de întorsătura lucrurilor, să-și arunce o rochie pe ea.

— Cum ai zis că te cheamă, tinere ? întrebă generalul.

— Sima !

— Care Sima ?

— Fiul doctorului Sima, din Iaşi.

— Care a fost în armată ?

— Da !

— Dar l-am cunoscut pe Iosif, pe tatăl dumitale. Ei, ce întîmplare !

Generalul îl privi mai atent pe Felix, îl apucă de bărbie și păru încîntat. Lui Felix, apucatul ăsta de bărbie i se făcuse nesuferit. Otilia, Georgeta, bărbați, femei, toți îl luau de bărbie, ca pe un copil mic.

— Dragul meu, te felicit, rîse generalul, nemaigăsind ce să spună.

Umpluse anticamera cu efluvii de parfum. Felix făcu un gest de plecare.

— Vai de mine — protestă generalul — nu trebuie să pleci. Te-am deranjat. Cobor îndată.

— Trebuie numaidecît să plec, sînt așteptat, zise desperat Felix.

— Așa ? se miră, politicos, generalul. Știi — adăugă el — domnișoara Georgeta e o fată excelentă, merită prietenia noastră. Faci bine că vii s-o vezi. Se plictisește. Noi, bătrînii, pricepi, venim din amor propriu, ca să fim văzuți de alții. Numai dumneavoastră, tinerii, aveți arta de a le distra.

Deși bătrînul nu punea nici o maliție în vorbele sale, Felix ar fi intrat bucuros în pămînt.

— Vino, dragă domnișoară, vrea tînărul să-ți spună bună seara.

Georgeta reapăru îmbrăcată, și cei doi jucară comedia despărțirii solemne. În vreme ce Felix alerga ca un nebun pe scări, generalul intră în salonul Georgetei și se așeză pe un scaun.

— Admirabil tînăr, zise el către Georgeta. Să nu-l strici, și te rog să nu-l mai pui în situații de astea penibile, reținîndu-l la orele cînd pot veni eu. Bietul băiat !

Georgeta se lăsă pe genunchii generalului.

În vremea aceasta, Felix mai mult fugea decît mergea. Sufletul lui era răscolit ca de o furtună mare. Venise la București cu gînduri de muncă, cu ambiții mari, găsise o fată așa cum o visase, îi jurase iubire și stimă pe toată viața, și acum ajunsese să doarmă noaptea la o individă suspectă.

Firește, Georgeta era frumoasă, dar nu era decît o prostituată de lux. Probabil, gîndi, își bătea joc de ingenuitatea lui, voia să guste senzații proaspete. De aceea umblase să se mărite cu Titi. El, rivalul lui Titi ! Situația era scandaloasă. Apoi rușinea întîlnirii, pe aceeași sală, cu generalul ! Dacă acesta l-ar fi insultat, atacat, ar fi fost cel puțin mîndru că se bucură de o favoare disputată. Dar și generalul și el erau încurcați de întîlnire, de unde rezulta că pentru amîndoi era compromițătoare. Felix își exageră situația, socotind-o ca o decădere morală, și își făgădui o cură de ascetism. Avea să se înfunde în cărți, să dea examene strălucite, să-i arate Otiliei cum știe el să se țină de cuvînt. Examină din nou și cazul Otiliei. Plecase, e adevărat, unde era totuși dovada că-l trădase ? Fata scrisese, avea să se întoarcă, poate în curînd, ce semnificație putea să aibă o plimbare de o lună, două în străinătate ? Așa se purta Otilia de obicei, și dacă moș Costache nu făcea mare caz, cu atît mai puțin era el îndreptățit să bănuiască lucruri grave. De atîtea ori bîrfelile îi aruncaseră îndoială în suflet, și, cu toate acestea, se încredințase că nimic nu fusese adevărat. Era sau nu așa cum vedea, Otilia înfățișa nu mai puțin femeia lui ideală. Trebuia să creadă în ea, iar dacă fata i-ar fi dezmințit mai tîrziu iluziile, era îndatorat să-i cultive imaginea, în gol, ca o simplă posibilitate a existenței. Trebuia să

facă neapărat acest exercițiu de statornicie și devotament, spre a-și controla și exercita puterea sufletească. Trebuia să rămînă cast pînă cînd fapta cea mare a existenței lui se va împlini. Ajuns acasă, Felix urcă tiptil scările de din dos, blestemînd treptele care scîrțîiau, și se dezbrăcă numaidecît. În pat își aduse aminte din nou de Georgeta, fiindcă venea din alt pat, dintr-al fetei. Imaginea sănătoasă, lucioasă, cu dinți de porțelan a Georgetei rîse de toate planurile lui austere. Ședea cu panglica cămășii puțin căzută și cu o mînă albă pe umărul său și-i spunea : „Vezi ce ingrat ești ?! Ți-am oferit ceea ce mulți ar dori, călcînd o avere în picioare sau stricîndu-mi viitorul. Am făcut din tine, studențaș timid, un bărbat care se poate mîndri cu amanta sa. Ei, și ce dacă am și alți amanți ? Asiduitățile generalului sînt o dovadă că nu sînt o fată comună, oarecare, ce-și vinde grațiile. Cu cine m-ai mai văzut, și cine ți s-a lăudat că mă are ? Fac și eu ce fac atîtea, dar pe față, cu artă, avînd avantajul de a fi frumoasă. Otilia ta nu stă cu brațele de gîtul lui Pascalopol, nu se lasă întreținută de el ? Tot ce s-a făcut mare în lumea asta, prin femei ca mine s-a făcut. Curtezanele, nu femeile de treabă, au stimulat geniile. Eu îți dau dragostea și toate bucuriile, fără nici o obligație, fiindcă tu știi că sînt curtezană, și-ți îngădui, fără blam, să mă plantezi oricînd. Nu fi prost ! Înțeleg

stima ta pentru Otilia, iubește-o, slăvește-o, asta e cu totul altceva. Ești doar medicinist! De ce să fii absurd, să arunci bucuriile pe care ți le dau eu, pentru că iubești pe Otilia? Asta înseamnă, dimpotrivă, să-ți încarci simțurile, să te gîndești la ea cu impuritate, să crezi că o idolatrizezi, și în fond s-o dorești. Ești tînăr, treci prin criza erotică. De ce-ți închipui c-a fugit Otilia? Orice fată inteligentă intuiește tulburările băieților. A fugit fiindcă îi e frică de tine și te iubește. Pascalopol e altceva, e un om în vîrstă, inofensiv, ca generalul meu. Eu nu te iubesc, fiindcă nu vreau să mă leg de nimeni, fiind o fată frivolă, îmi ești simpatic numai, îmi satisfac, prin tine, nevoia ce-o am de a sta de vorbă cu un tînăr de vîrsta mea. Generalul m-aprobă. El nu e supărat! N-ai văzut cum te privea? Astfel de scene sînt pentru acești bătrîni, care ne întrețin, o garanție că nu ne băgăm mai mult în sufletul lor. Știu, ai să zici că ești un profitor al lui, un... (știi cum ți-am spus). De ce? Eu nu-ți dau bani! Eu sînt tînără, dorită de toți. Scrupulele tale nu vestesc un doctor mare. Un doctor trebuie să vadă viața ca ochi lipsiți de prejudecăți, și, ca s-o vadă așa, trebuie s-o cunoască. Tu trebuia să faci Literele. Ești un naiv poet."

Felix își vîrî capul în plapumă și încercă să sugrume cu întunericul vedenia supărătoare. Pentru a o izgoni se agăță cu voință de o imagine purificatoare. Numele „Isus" răsărindu-i în minte, aruncat de scurta apariție în penumbră a lui Simion, se strădui să-l cultive. Dar asociația interioară luă forme care-l îngroziră. Noua umbră albă se îndreptă către cealaltă, care aștepta rîzînd și mai sarcastic, și totul se amestecă grotesc. Felix scoase capul la aer și deschise bine ochii, ca să scape de rînjetele viselor. Preferă atunci să înfrunte treaz problema și ajunse la încheierea virilă că dacă Otilia înfățișa fără îndoială aspirația sufletului său, Georgeta putea să-i fie o prietenă, fără nici un neajuns pentru cealaltă. Avea să fie doctor, om serios, nu se cădea să ajungă la excese mistice. Însă legăturile cu Georgeta deveneau cam primejdioase pentru demnitatea lui, dacă Titi continua să umble după Georgeta; chiar îngăduința mai mult sau mai puțin ironică a generalului era stînjenitoare. Se gîndi să încerce o renunțare, măcar provizorie, la întîlnirile cu fata. Cu cît se hotăra mai tare, cu atît însă o dorea mai mult pe Georgeta, față de care se simți, în orice caz, vinovat de brutalitate, fiindcă fugise în acel chip jignitor pentru amorul ei propriu. Fuga aceasta, medită el, medical, dovedește o timiditate bolnăvicioasă, o ineducare a voinței. Trebuia să învețe a se îndepărta de Georgeta, înfruntîndu-i frumusețea, și-n orice caz, îi era dator o reparație. Decise, deci, să rupă politicos cu fata, după ce-și va cere scuze de

la ea pentru plecarea precipitată (un gînd ascuns îi șoptea chiar că putea să-i dovedească o singură dată că-i prețuia farmecele fizice), și cu această hotărîre închise iar ochii mai împăcat, lăsîndu-se de astă dată, în toată voia, resemnat, pradă chemărilor Georgetei, care în clipa cînd adormi se numea Otilia.

Moș Costache îl rugă, a doua zi de dimineață, să se ducă la Aglae, pentru a-i cere niște chei de la casa din strada Știrbey-vodă. Felix consimți cu părere de rău.

— Ce vrea cu cheile ? N-are chei ? întrebă Aglae agresiv, ca și cînd Felix ar fi fost vinovat cu ceva.

Acesta ridică din umeri. Privi cu neplăcere așezarea în cerc a tuturor celor de față, căci se aflau acolo Aglae, nelipsiții Stănică și Olimpia, Aurica și Titi. Acesta din urmă, așezat la o măsuță lîngă fereastră, copia în acuarelă un desen dintr-o carte ilustrată și arăta o atenție încruntată, prin care se simțea obligat să nu mai remarce pe noul-venit. Felix simți în aer o curiozitate insultătoare și o dușmănie împietrită și ar fi ieșit numaidecît pe ușă afară, dacă nu s-ar fi simțit îndatorat să aștepte cheile. Aurica trase prima împușcătură, pe nepregătite.

— Titi — zise ea — e foarte supărat, săracul, că domnișoara Georgeta, prietena dumitale, s-a purtat așa de urît cu el. I-a trimis vorbă că n-are

chef de căsătorie și altfel de expresii ordinare. Curios. Părea o fată foarte distinsă. Dumneata ce zici ?

Întrebarea era atît de încărcată de subînțelesuri, încît Felix căută să-și scape privirile din ochii reci ai Aurichii.

— Hei — interveni Aglae, sarcastic — nu fata e de vină, e de vină cine a învățat-o să facă asta ! Las', că știm noi...

— Cine a învățat-o ? întrebă automat Felix.

— Domnule Felix — zise mieros Aurica — vezi cum ești ? Parcă dumneata nu știi ? ! Noi am aflat precis că Georgeta face asta pentru dumneata. Noi nu zicem nimic, poate ții la ea, dar nu trebuia să-l încurce pe bietul Titi.

Titi mînuia pensula, cu ochii în hîrtie, din ce în ce mai nervos. Felix rămase înmărmurit de insinuarea Aurichii, trebuind totuși să-i recunoască o măsură de adevăr.

— Eu — zise el, încurcat — nu am nimic cu domnișoara Georgeta, abia o cunosc... întîmplător... e o eroare la mijloc... cine v-a spus asta ?

— Cine ne-a spuuus ? întrebă Aglae, înțepat. Uite cine ne-a spus ! Vorbește, domnule !

Și cu mîna arătă pe Stănică. Acesta stătuse tot timpul cu ochii rătăciți pe pereți și făcea acum lui Felix niște semne mute de disculpare.

— Am spus... adică am auzit... n-am zis chiar că domnul Felix. În sfîrșit, ce să mai învinovățim

pe unul și pe altul... trebuia să mă ascultați pe mine și să nu vă încurcați cu o individă ca Georgeta. Aia e o... știe toată lumea.

Un bubuit neașteptat se auzi dinspre fereastră. Titi bătuse cu pumnul în masă și se ridicase în picioare, galben ca ceara.

— Nu e adevărat, dumneata mi-ai spus că l-ai găsit pe Felix acolo și au rîs de mine. Otilia e o tîrfă care a dormit cu Felix și acum doarme cu Pascalopol. Nu dau voie, înțelegi...

Titi bătu din nou în masă, risipind hîrtiile. Indignat, Felix dădu să se scuze :

— Îmi pare rău că vorbești așa de Otilia.

— E o tîrfă ! urlă ca un nebun Titi, bătînd cu pumnul în masă.

— Este vina mea — adăugă Felix — că stau de vorbă cu domnul Titi, care își îngăduie să spună astfel de neadevăruri.

Asistența păru impresionată de supărarea lui Felix, numai Stănică îi făcea semne desperate cu mîna să tacă din gură, cu aerul de a-i zice : „E un secret mare la mijloc, nu pot să ți-l explic". Olimpia spuse :

— Nu vă luați după gura lui Stănică ! Așa se amestecă el în toate !

Felix dădu să iasă, dar, trecînd pe lîngă măsuța lui Titi, acesta făcu un gest de nervozitate din braț. Crezînd că Titi vrea să-l lovească, Felix ridică

și el un braț în fața pieptului. În gesticulația sa, Titi se propti greșit pe covor și alunecă pe spate peste masă, răsturnînd-o. Această scenă accidentală fu interpretată de cei de față, care, privind pieziș, nu observaseră bine pe cei doi, ca o încăierare. Stănică sări numaidecît să prindă brațele lui Felix, în vreme ce Aglae ridicase și ținea strîns pe Titi, care striga cît îl ținea gura : „Otilia e o tîrfă, așa să știți !" Felix fu scîrbit și de conflictul în sine, dar și de falsa interpretare a accidentului. În vreme ce Aurica și Olimpia încercau să-l potolească, fără să fie nevoie („Dar nu te supăra așa, domnule Felix ! Copilării ! Nu știi că Titi e nervos ?"), supărat de-a binelea, împinse pe Stănică și ieși din casă. Pe urma lui, Stănică se ținea cu pași mari.

— Scumpule, iubitule, degeaba ești supărat pe mine — îi strigă acesta în mers și încercînd să-l prindă de braț — ai dreptate, pune-te însă în locul meu ! Nu le-am spus nimic. Or fi bănuit ei ceva și dau acum vina pe mine. Pot eu să contrazic pe soacră-mea ? Femeie bătrînă ! Dumneata ești inteligent, pricepi ! Eh, eu, să fiu ca dumneata, n-aș pune la inimă fleacurile astea. Mi-aș vedea de treabă, și pace. Ei și ce dacă a zis că trăiești cu Otilia ? E un rău ? Norocul dumitale !

— Domnule Stănică — zise exasperat Felix, dînd să intre în casă la el — lasă-mă în pace !

— Iar te-ai supărat ? se miră nevinovat Stănică. Vezi cum ești, nu știe omul cum să te ia.

Felix trînti ușa și se urcă repede la el în odaie. Stănică stătu puțin pe gînduri în fața ușii, ezită, apoi o luă în vîrful picioarelor, deschise binișor ușa gotică și intră prin față la moș Costache. Felix îl zărise însă de pe fereastra geamlîcului. Își luă atunci pălăria și, dîndu-se jos tiptil, ieși pe poartă și plecă în oraș. Era enervat și descurajat peste măsură, și toate vechile planuri de fugă îl năvăliră. Cursurile îl distrară puțin, și cînd se întoarse acasă, primi cu recunoștință acest sfat, șoptit, al lui moș Costache :

— Să nu te mai duci *pe acolo !* E mai bine așa !

Stănică vorbise, într-adevăr, bătrînului, înflorind lucrurile și dîndu-le culori de dramă.

— Domnule — zisese — tinerii, cînd iubesc, iubesc ! Așa eram și eu. Felix al dumitale, așa zice lumea, ar trăi cu Georgeta. Fată faină, n-am ce zice, brava lui ! Dar nu-ți spui că Titi s-a îndrăgostit de ea și a vrut s-o ia de nevastă... A adus-o aici, la soacră-mea, pe onoarea mea, totul era gata. Ce-a fost, ce n-a fost, fata nu mai vrea acum. Lumea zice că n-o lasă Felix ! O fi, o fi ! Fata e frumoasă, e dată dracului. Cum îți spun. N-a mai vrut. Dar și Titi, violent, nici nu-ți vine să crezi, cînd îl vezi așa bleg. Eu, cînd i-am văzut față-n față, am sfeclit-o. Hait, zic, acum se-ntîmplă ceva !

Și-ntr-adevăr, domnule, nici n-am băgat de seamă, cînd au sărit unul la altul ! Ce încăierare ! Abia i-am scos unul dintr-altul ! Titi își încleștase mîna în părul lui Felix, Felix îl strîngea de gît. Comèdie mare ! Pentru o femeie, pentru o femeie frumoasă, nu-i vorbă. Moș Costache, ascultă-mă pe mine, că-s avocat, pentru o femeie se fac crime, se strîng de gît frații între ei, se fac războaie. Femeia, asta-i discordia lumii.

Moș Costache se plimbă sumbru și cocoșat prin odaie, sugînd cu îndărătnicie un muc de țigară și privind, din cînd în cînd, cu neîncredere și dispreț pe Stănică. Nu credea o iotă din ce-i spunea.

— Ce-aveți cu băiatul ăsta — zise el în sfîrșit — de nu-l lăsați în pace ? Nu v-a făcut nimic ! Nu trebuie să-i spuneți vorbe grele nici lui, nici Otiliei. Copii orfani ! Păcat !

Stănică prinsese această temă și o dezvoltase :

— Îmi pare rău că-mi spui astea ! Eu nu respect orfanii ? Eu însumi, mă vezi, am fost orfan de mic copil și cunosc rana asta, să n-ai pe nimeni de aproape. Eu nu-l respect pe Felix ? Dar țin la el ca la un frate mai mic, și intenția mea e să-i ajut pașii în lume, să-l pilotez. În chestia Georgetei, ce să spun, e puțin-puțin vinovat. Eu i-am spus : „Amice, nu te vîrî cu stricata aia, e o fată nefastă“. Cînd a venit să ceară cheile, i-am făcut semn să fie prudent față de Titi.

— Ei — zisese moş Costache, nerăbdător — mi-a găsit cheile ?

— Le caută soacră-mea. Însă, dă-mi voie, ce faci cu ele, că doar ai un rînd... Vinzi casele cumva ? Că de închiriat, acum a trecut timpul. Bine faci că le vinzi, tot mai bine e să ai banul în pungă, dar trebuie să fii cu ochii în patru, să pui un samsar bun. Cam cît ceri, aşa, ca să mă orientez?

— Nu vînd nimic ! zisese scurt moş Costache.

În fond, Stănică mirosise bine, bătrînul voia să vîndă şi casele astea, precum voia să vîndă tot. Acest imobil vechi îl cumpărase chiar de la Simion, cu mulţi ani înainte, cînd acesta avusese nevoie de bani spre a plăti unele datorii ajunse la scadenţă. Aglae nădăjduia că, cel puţin, dacă a consimţit la această vînzare, casele îi vor fi lăsate tot ei, pentru Aurica sau Titi. Cererea cheilor (avea un inel cu dublete de chei ruginite, uitat prin pod) o iritase. Costache le cerea fiindcă chiriaşii pierduseră multe chei şi n-ar fi vrut să cheltuiască bani pentru facerea altora.

— Nu vinzi ? răspunsese Stănică. Nu e rău nici aşa. Banul fuge, imobilul e o valoare sigură. Cu cît stau să mă gîndesc, îţi dau dreptate. Să nu vinzi. Şi să mă consulţi pe mine cînd vrei să întreprinzi ceva. Ştiu eu, cunosc chiţibuşurile, sînt avocat, îţi fac toate gratis. Îmi dai acolo, o nimica toată, pentru deplasări.

Întors în sinedriul din casa Aglaei, Stănică începu să tune :

— Mamă-soacră, se petrec lucruri suspecte de tot ! De ce m-am temut eu nu scăpaţi. Moş Costache a vîndut restaurantul, acum umblă să vîndă, cu siguranţă, şi casele din Ştirbey, mîine o să vîndă tot. Ce faci atunci, adică ce facem, fiindcă îmi dai voie să îmbrăţişez interesele fetei dumitale, Olimpia ? Bătrînul e sfătuit de cineva, nu face el de capul lui toate astea. Vinde tot, preface în bani şi dă cui vrea.

— Îl dau pe mîna parchetului, strigă Aglae. Un om care vinde toate într-o zi nu e în toate minţile.

— Iacă o idee, zise Stănică, cinic. Îl punem sub interdicţie, ca incapabil de a se administra. Numai, vezi dumneata, nu sînt la mijloc moştenitori direcţi, a căror succesiune să fie primejduită, şi moş Costache nu urlă, nu bate pe nimeni şi nici nu aruncă banii la joc. De găsit, se găsesc totdeauna oameni care să certifice tot ce pofteşti. Te duci dumneata, ca soră, să declari că fratele dumitale e nebun ?

— Mă duc ! zise furioasă Aglae.

— Te duci, dar nu te crede ! Vine Otilia, vine Felix, vine Pascalopol eţetera şi declară că totul e calomnie. Asta merge cu babe imbecile, cu moş Costache nu, este mai şiret decît credeam. Te faci de rîs, prinde necaz pe dumneata şi nu-ţi lasă nimic prin testament.

— Face el testament ? se îndoi Aglae.

— Trebuie să facă ! Dacă vinde tot, nu mai rămîne altă soluție decît să te iei bine cu el, și mai ales cu Otilia !

— Eu cu Otilia ? Niciodată !

— Atunci, treaba dumitale !

— Și de ce Otilia, mă rog, e averea Otiliei ? Crezi că Otilia renunţă la avere ? De ce-i stă ea pe cap ?

— Aici e greșeala dumneavoastră de tact. Otilia face ochi dulci lui Pascalopol, și Pascalopol Otiliei ! Ei și ? De ce v-ați supărat, mă rog, și ați început să-i împungeți ? Voiai dumneata să te măriți cu Pascalopol ? Dacă nu, atunci ce te privește pe dumneata pe cine ia Otilia ? Pe mine, ca om cu viziunea largă, ca avocat al intereselor dumitale, chestiunea mă încîntă. Pascalopol e bogat, e bătrîn, prin urmare își dă cămașa de pe el ca să pună mîna pe Otilia, care umblă după avere. Moș Costache e zgîrcit și e vesel, la rîndul lui, să nu-i dea nimic fetei. Și atunci își clocește singur banii, pînă ce, într-o bună zi, gata, că nu sîntem nici unul eterni, și rămîi dumneata moștenitoare unică ! Așa, ce-ai făcut ? Te-ai certat cu moș Costache, l-ai ambiționat, și omul se răzbună. S-au mai văzut zgîrciți care mor pe o rogojină și lasă averea pe la aziluri, la stat !

Aglae îngălbeni deodată.

— Da, da, la stat ! o sperie Stănică.

— Trebuie să fie nebun !

— Asta e singura nebunie pentru care statul nu-l vîră la balamuc.

Argumentaţia lui Stănică impresionă mult pe membrii acestui consiliu neoficial de familie. Aglae lăsase capul, îmblînzită.

— Mamă — zise leneș Olimpia — el cam are dreptate, într-astea nu-i prost !

— Am dreptate, domnule — confirmă zgomotos Stănică, plimbîndu-se cu pași mari prin casă — cînd n-am eu dreptate ?

— Și ce vrei să fac acum ? întrebă Aglae, ironic. Să cad în genunchi în fața Otiliei, să mă rog de ea să mă ierte ?

— Aș ! Otilia nu e ranchiunoasă. Te faci că nu ești supărată, că ai uitat, și te duci în casă la moș Costache, frate, de ! Și mai ales nici o înțepătură lui Pascalopol. Să-i îndemnăm să se ia, să-i felicităm. Pascalopol te pupă cînd aude că-i lauzi pe Otilia, și lui moș Costache îi pare și lui bine de combinaţia asta.

Stănică se plimbă de cîteva ori în lungul și latul odăii, apoi fu trăsnit de o idee :

— Știi ce ? Am o idee admirabilă. Avem adresa Otiliei la Paris. Îi scriem colea o carte poștală ca și cînd nimic n-ar fi, spunîndu-i și de moș Costache că e bolnav. Fata e sensibilă.

— Scrieţi voi! Eu nu scriu!

— Scriem noi, dumneata numai iscăleşti.

Stănică, într-adevăr, compuse această carte poştală :

„Scumpa noastră Otilia,

Am aflat cu nespusă bucurie că te afli la Paris, unde ai tot dreptul să te recreezi acum, cît eşti tînără. Ne era foarte dor de tine şi de domnul Pascalopol. Ne lipseşti foarte mult. Dacă te-am supărat vreunul cu ceva, nu lua în seamă, căci bătrînii sînt totdeauna mai cu necazuri. Moş Costache nu spune, dar suferă fără tine. Felix, ca tinerii, are cu ce se distra, el uită mai repede. Noi am fost foarte necăjiţi cu moş Simion, care e tot bolnav. De acum, cu bătrînii nu te poţi aştepta la altceva. Să veniţi cu bine, căci vă aşteaptă cu dor ai voştri

Stănică, Aglae, Olimpia, Aurica, Titi"

Stănică puse pe toţi să semneze. Dinadins insinuase subţire indiferenţa lui Felix, ca să apropie şi mai mult pe Otilia de Pascalopol, şi făcuse aluzie la destinul bătrînilor, ca să arunce în sufletul fetei grija de moş Costache. Pe plic scrise : „Domnişoarei Otilia Pascalopol".

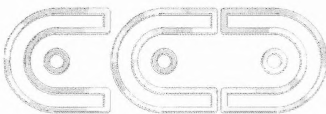
— N-are să se supere ? întrebă Aurica.

— Ei, aş ! Zi-mi mie Stănică Raţiu, deputat, şi vezi c-am să mă supăr. Trebuie să fim psihologi.

Stănică luă cartea poştală şi ieşi cu ea să meargă în oraş. În antreu observă că afară ploua. Lăsă

cartea poştală pe măsuţă şi se întoarse să ceară o umbrelă. În acest timp, Simion veni hoţeşte lîngă măsuţă, privi scrisoarea pe amîndouă părţile, apoi, vîrînd degetul în gură, trase lîngă semnături o dungă de salivă şi iscăli gros cu un creion chimic : *„Isus Cristos"*. Stănică luă mai tîrziu cartea poştală, o puse în buzunar şi-o aruncă la cutie fără a o mai privi.

Scanare și prelucrare digitală

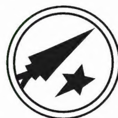

de

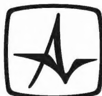
Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2025

